

VII,
B,36095.
9.

21

5-8.

36096, VII, B, g.

36096, VII, B, g.

Zbirka

ljudskih iger

7. in 8. snopič
Cena K 1.60

:: Ljubljana 1908 ::
Založila Katoliška Bukvarna

„Katoliška Bukvarna“ v Ljubljani.

Zbirka ljudskih iger.

1. snopič.

1. **Pravica se je izkazala.** Burka v dveh dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Zamujeni vlak.** Šaloigra v petih prizorih. Samo moške vloge.
3. **Lurška pastirica.** Igrokaz v petih dejanjih. Samo ženske vloge.

2. snopič.

1. **Vedeževalka.** Gluma v enem dejanju. Samo moške vloge.
2. **Kmet-Herod.** Burka v dveh dejanjih. Samo moške vloge.
3. **Župan sardamski.** Veseloigra v treh dejanjih. Samo moške vloge.
4. **Jeza nad petelinom in kes.** Veseloigra v dveh dejanjih. Samo ženske vloge.

3. snopič.

1. **Mlini pod zemljo.** Igra v petih dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Sanje.** Igra s petjem v petih dejanjih. Samo moške vloge.
3. **Sv. Neža.** Igrokaz v dveh dejanjih. Samo ženske vloge.

:: 7. in 8. snopič ::

■ **Zbirka** ■
ljudskih iger

Založništvo si pri-
držuje vse pravice

:: Ljubljana 1908 ::

Založila Katoliška Bukvarna
Tiskala Katoliška Tiskarna

Kazalo.

Za moške vloge:

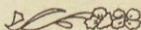
	Stran
Sinovo maščevanje ali Spoštuj očeta	1
Za letovišče!	45
Občinski tepček	77

Za ženske vloge:

Dve materi	153
Nežka z Bleda	199
Najdena hči	247

Napevi k igram:

Pesem Olge	307
Pesem angelov	310
Pesem ženjic	312
Z grada doli	316
Zvonovi pritrkavajo	318
Cigan je zmaknil klarinet	319
Pesem z vrh gora odmeva	321
Pozdravljamo srce te blago	324

Sinovo maščevanje

ali

Spoštuj očeta.

Igrokaz v treh dejanjih. — Spisal M. E. Leveque.

Poslovenil J. J. [unizirano]

Osebe :

Grof Jamski.

Robert, njegov sin.

Ivan, Robertov sin.

Kozmek, Robertov sluga.

Peter, nekdanji sluga grofa Jamskega.

Miha, kmet.

Režnik, vojak.

Štefan, kmet.

Šinovo masčevanje

Splošni očet.

Šinovo masčevanje v tisk. delavnici. - Spisani M. E. Leveque.
Postavljeno J. J.

Oznanje:

Graf. Jankovi.

Robert, njegov sin.

Ivan, Robertov sin.

Kozmich, Robertov sin.

Peter, Robertov sin.

Mila, sin.

Režnik, vojak.

Stefan, sin.

Prvo dejanje.

(Z drevjem obrasten prostor, v ozadju na desno se vidi grad.
Dejanje se prične pred solnčnim vzhodom.)

Prvi prizor.

Miha (*sam, v eni roki držeč svetilko, v drugi košarico z živežem*).

Za božjo voljo! Kaj res ne bom nikoli prišel na določeno mesto? Dve uri že letam okrog čez hrib in dol, čez drn in strn in sem zmeraj v nevarnosti, da si ne polomim svojih ljubih kosti. O strahu pa, ki sem ga prestal, še raje ne govorim ne. Sicer nisem ravno boječ, a vendar ne hodim rad tako čisto sam okoli, posebno ponoči ne. Dobro, da sem vzel svetilko s sabo, vsaj kaj vidim. — No, glej no, to je pa gotovo vhod v grofov grad in jaz sem zadel torej vendar le pravo. „Jutri zjutraj, ravno ob petih moraš biti na tem mestu!“ mi je dejal včeraj Kozmek s svojim navadnim osornim glasom. „Ali slišiš?“ je dejal — seveda sem slišal, saj hvala Bogu še nisem gluhi. — No pa dajmo malo sesti. Stara mati so dejali: „Po delu je počitek sladak.“ In zares moje noge so danes že veliko trpele, čeprav je še zgodaj. (*Sede.*)

Tako, sedaj pa počakajmo, dokler kdo ne pride. — Hm, malo zajutrka bi zdajle tudi

prav nič ne škodilo. Kos črnega kruha in zraven dobra mesena klobasa (*ha*), to se prileže lačnemu želodcu. (*Jé.*) Stavim, da bi me še moj grof zavidal, ko bi me videl, ker mi gre jed tako v slast. No, saj je pa tudi pravi čudak tale naš grof. Kadar me vidi, pa me vendar vpraša: „Miha, ali še živé tvoj oče? In ali jih tudi ljubiš? Kakor da bi to ne bila že dolžnost vsakega človeka, da ljubi svoje stariše, saj nam vелеva četrta božja zapoved: „Spoštuj očeta in mater“... (*Vstane.*)

Meni se zdi, da nekaj slišim; ne, nič ni bilo, morebiti kak list, ki je padel z drevesa... Bog pomagaj, kaj je to?... Glas, glas, ki prihaja izpod zemlje. (*Ves se strese.*)... joj! joj!... to je gotovo strah!

Glas izpod zemlje. (*Jamski stari.*)

„Sin, ki zaničuje svojega očeta, je gnjusoba pred Bogom in pred ljudmi.“

Miha. Sapa mi zastaja samega strahu.

Glas. Vse ga sovraži kakor gada, ki je s strupenim jezikom ranil srce dobrotniku.

Miha. Kaj so me zato semkaj poklicali, da me sedaj strahovi preganjajo? Kako naj se rešim? Kako naj se skrijem? (*Teka ves obupan semintje.*)

Glas. V prah ponižuje svoje čelo, v solzah prosi odpuščanja iz nebes, a najvišji ne sliši njegovega glasu.

Miha (*se zgrudi na tla*). Moj Bog! Moj Bog! jaz bom — z menoj je ven... mrtev sem!... Ko... Kozmek!

Drugi prizor.

Miha. Kozmek.

Kozmek. Kdo za vraga vendar dela tak hrušč? . . . A ti si to, ti prismoda, ti neumna, ti šema šemasta! Bom ti dal! Boš tu razgrajal!

Miha. Ja, ja šema! Kar sem jaz tu doživel, bi res človeka lahko spravilo ob pamet — pst! no le poslušajte!

Kozmek. Kaj naj pa poslušam, saj nič ne slišim.

Miha. Ali ne čujete tu spodaj nekega glasu?

Kozmek. Glasu? Kakšnega glasu?

Miha. Da, da, neki glas se sliši.

Kozmek. Ti si prismojen in prav zaslužiš, da bi te malo nakresal po ušesih, potem boš morebiti bolje slišal.

Miha. No še tega se mi manjka! Ali jaz vam povem in to je gola resnica, da sem tu doli čul neki glas; ravno na tej klopi sem sedel in jedel meseno klobaso, kar zaslišim čisto razločno govoriti. A najvišji ne sliši njegovega glasu.

Kozmek. To so čenče, saj ne veš, kaj blebetaš!

Miha. Kaj me res hočete prevariti, da nisem ničesar slišal, ko sem vendar? . . . Tiho . . . že zopet.

Kozmek (*zase*). Kaj, ko bi bil pozabil zapreti duri k podzemeljski ječi?

Glas. Zastonj objokuje svojo pregreho. Potolažiti hoče jezo božjo, a najvišji ne sliši njegovega glasu. (*Kozmek odide pazno*)

Tretji prizor.

Miha (*sam*). Aha Kozmek! No, pa še reci, da sem prismojen in da nisem ničesar slišal. Zdaj jo je pa še sam popihal, pa kako hitro — ter je mene zopet samega tu pustil. Oj, da bi tudi jaz mogel proč od tega kraja! Pa kaj čem, ko sem samega strahu že ves onemogel, tako da še iti ne morem . . . res smolo imam povsod kamor pridem in skoro se mi zdi, da so se vsi strahovi zoper mene tu okrog zarotili, da me bodo prav posebno preganjali, huj — huj. Če se spomnim tistega črnega psa, ki me je oni večer srečal, ter me vprašal: No Miha, kako je kaj? Huj . . . huj! še sedaj me kurja polt obliva. (*Zadremlje.*)

Četrty prizor.

Kozmek, Miha.

Kozmek (*zase*). Starec tam doli se je za kratek čas nekoliko sam s seboj pogovarjal in malo je še manjkalo, pa bi se stvar zvedela. Sicer bo pa treba tega tepca tu malo potipati, da zvem, če se je kaj bati klepetavosti. (*Ga potiplje*)

Miha. O hvala Bogu, da ste le zopet tukaj, gospod Kozmek. Pa kaj ste vi pravzaprav zdajle godrnjali sami zase?

Kozmek. Ej nekoliko manj tiho sem mislil na oni glas, o katerem si mi pravil.

Miha. Kaj? Ali ga še niste slišali?

Kozmek. Jaz? Jaz nisem prav nič slišal!

Miha. To mi pa res ne grè v glavo. Prav nič da bi ne bili slišali? pa ste vendar tako hitro proč šli pustivši mene čisto samega in v največjem strahu.

Kozmek (*se smeje*) Ha, ha, ha! Tebi se je vse to le sanjalo. Jaz nisem ničesar slišal in se tudi ganil nisem s tega mesta.

Miha (*si mane oči*). Ja, potem se mi je pa vendarle samo sanjalo (*se potipa*). Čudno! Jaz sem vendar jaz, Miha, in vi ste Kozmek in ta grad je Roberta Jamskega. Sedaj je ura pet, ravno tisti čas, ko mi je gospod grof ukazal, naj prideм semkaj. Tukaj sem jedel, tu še leži ostanek mesene klobase. Jaz sem čisto razločno slišal neki glas, videl sem vas, ko ste prišli. Zares, če so bile to sanje, potem so bile kaj čudne, aha le stojte, že vem. —

Kozmek. Kaj?

Miha. To je bilo nekaj nadnaravnega, bili so strahovi.

Kozmek. Kaj praviš? Strahovi? (*Zase.*) Naj le misli tepec, kar hoče.

Miha. Da, da strahovi. Saj vsi ljudje vedo, da je grad začaran — — (*tiho*) in da je gospod grof v zvezi s hudičem.

Kozmek. To govore ljudje?

Miha (*smeje*). Hu-u! Hu-u! In vi da bi tega ne vedeli? Dajte natvezite to komu drugemu na nos, ne meni.

Kozmek. Res je, vem dobro, da se sliši včasih v gradu rožljanje verig in strašno zdihoвање, a kaj pravijo ljudje k temu?

Miha. Tega ne veste? No dobro, vam pa jaz to prav natanko razložim. Pa dajva se malo vستي in pijva nekoliko, da se okrepcava. — — Najprvo vam moram povedati, da sem zelo molčeč. „Moja stara mati, Bog jim daj dobro, — — so vedno dejali: Miha, le uči se molčati, sin moj, zapomni si: „Govoriti je srebro, molčati pa zlato.“ Velikokrat se boš kesal, če boš preveč govoril, a malokrat, če boš molčal. Ta nauk sem si jaz dobro zapomnil, in zato pričakujem od vas, da boste o vsem molčali, kar se govori o grofu.

Kozmek. Smeš se zanesti na mojo molčečnost!

Miha. Torej stara mati so dejali, — saj ste jih vendar poznali? Umrli so stari 90 let. Bog jim daj dobro, torej nekega večera, ko so sedeli pri kolovratu in preli, so me poklicali k sebi in so dejali: „Miha,“ so dejali. Kaj je, ljuba mati? sem dejal. „Saj poznaš milostnega gospoda grofa ali ne?“ so dejali. „No,“ so dejali, „rajši sem revna, stara, slaba in nadležna kakor sem.“ Stara mati so imeli takrat namreč samo še en zob.

Kozmek. Daj no že enkrat kaj povedati in ne bodi tako dolgočasen.

Miha. Torej stara mati so dejali: „Rajši sem revna, stara, slaba in nadležna,“ so dejali, „kakor pa, da bi bila bogata, zdrava in mlada: in bi zato morala biti grofinja Jamškega.“ Zakaj pa? sem dejal. „Zato ker je Bog pravičen,“ so dejali, „sedaj je že skoro 20 let,“ so dejali, „odkar je stari grof, oče tega sedanjega že mrtev in“ — — kaj ne da stvar postaja zanimiva?

Kozmek. Pripoveduj vendar dalje!

Miha. Torej stara mati so dejali: „Stari Jaka, hlevni hlapec v gradu,“ so dejali „je slišal nekega dne, to je pred 20 leti —, kako je stari gospod dejal ljudem, ki so bili v njegovi sobi, ‚Bog je pravičen. Jaz moram umreti.‘ Potem je slišal ropot in še tele besede: ‚Moj sin, Bog ti odpusti ta greh.‘ Potem je bilo vse tiho in drugi dan so starega grofa pokopali.

Kozmek (*zase*). Lej ga vraga! To me začenja vznemirjati. (*Glasno.*) Ali si ti edini, ki mu je stara mati razodela to skrivnost?

Miha. To je gotovo. Stara mati so bili...

Kozmek. In ti si proti drugim o tem pač molčal?

Miha. Jaz? Kaj me imate za takega blebeteča? Prav za gotovo vam povem, če izvzamem staro Nežo, Jezičkovo, tisto suho brez-zobo Jero Klepetec in še nekaj družih starih žensk, nisem živi duši ničesar povedal o tem.

Kozmek (*zase*). Brblja brbljasta. Čakaj, ti bom že dal za tvojo jezičnost.

Miha. Kakor se mi zdi, vam moja povest dela težave. No, pa pijte malo.

Kozmek. Nisem žejen!

Miha. Tako. Čudno, jaz sem pa zmeraj žejen. A pa tu že prihaja milostivi gospod grof.

Peti prizor.

Robert. Miha. Kozmek.

Robert. Kozmek, to je torej tisti dečko, o katerem si mi pravil?

Kozmek. Da, milostivi gospod.

Miha (*se okorno priklanja*).

Robert. Stopi malo bliže! Kako se pišeš?

Miha. Vi se pač šalite milostni gospod; kakor vsak drugi, tako se tudi jaz pišem po svojem očetu.

Robert. Fant neumni, ali mi boš odgovoril takoj na moje vprašanje ali ne?

Kozmek. Prismoda, povej vendar svoje ime!

Miha. Ah, oprostite, milostni gospod. Če že ravno hočete vedeti, jaz sem Janez, Jaka, Blaž, Gašper, Tone, Tine, Peter, Miha sin onega.

Robert. No, no je že dosti!

Miha (*zase*). Grof je pa danes gotovo z levo nogo vstal, da je tako siten.

Robert. Ali ni bil kdo tvojih prednikov v službi pri mojem umrlem očetu.

Miha. Nekdo mojih prednikov? Kaj pa je to? Jaz nisem imel nikdar nobenih pred-

nikov. Aha, zdaj sem se spomnil, vi morebiti mislite na tistega onega — a-a-a, ne ne, sem mislil reči, na mojo staro mater, ki je v svoji mladosti — — — Čajte no, kako ste že prej dejali?

Robert. Ali ti ni morebiti kdaj ta ženska kaj posebnega pripovedovala o grajskih prebivalcih?

Miha. Ne, tista, ki ji vi pravite moji predniki, mi ni nikoli . . .

Robert. Pa so mi vendar pravili, da si ti v gostilni to govoril.

Miha. Aha, vi mislite morebiti tisto neumnost, ki sem jo ono nedeljo tam pripovedoval? Milostni gospod, to ni nič, saj vsi ljudje vedo, da je to le povest o strahovih in da nima nobenega pomena.

Robert. Kozmek, precej mi odpelji tega dečka v severni stolp in ga zapri za osem dni ob kruhu in vodi!

Miha. Mene, milostni gospod grof?

Robert. Proč, proč!

Miha. Milost, milost, milostni gospod! Imejte vendar usmiljenje z menoj in z mojim starim očetom. To bi bila smrt zame in za njega. Ubogi mož ima le mene, ki zanj skrbim. Kaj bo ž njim? On bo potem čisto brez vse pomoči. Milost, milost! (*Zase.*) Prezgodaj sem vstal, da bi bil že zaprt, ko drugi še spé.

Robert. Ti preživljaš torej svojega očeta?

Miha. Da, milostni gospod, to je čisto naravno. Oče so stari in jaz sem mlad, oni so

mene redili, ko sem bil še majhen in zdaj pa jaz nje, ko so stari in slabi.

Robert (*zase*). Kako strašno me muči taka ljubezen do očeta.

Miha. Milostni gospod, ali moram res v ječo?

Robert. Za zdaj naj bo, a zapomni si za prihodnje: Naj le še enkrat slišim, da si kako stvar, dobro ali slabo, o ljudeh v gradu pripovedoval, potem dobiš dvojno kazen.

Miha Ah, milostni gospod!

Robert Glej, da se mi spraviš!

Miha. Prav rad, že grem! (*Gre.*)

Šesti prizor.

Robert. Kozmek.

Kozmek. Meni se čudno zdi, da ste tega fanta spustili brez vsakoršne kazni.

Robert. Njegova ljubezen do očeta me je tako ganila.

Kozmek. Jaz sem že davno opazil, da ste se nekaj časa sem zelo izpremenili.

Robert. O Kozmek, ko bi ti vedel, kaj jaz trpim.

Kozmek Kaj mislite, da gré meni vse po volji?

Robert. Kako moreš mene s seboj primerjati?

Kozmek Primerjati? No, jaz primerjam pač ubogo paro z . . .

Robert. Kozmek, le ne preoblastno!

Kozmek. Ne bodite preveč sitni, milostni gospod!

Robert. Lopov brezvestni! Ti boš tako govoril? Prav veselilo bi me, da bi potrebil z zemlje tako pošast, kakor si ti.

Kozmek (*položi prav prijateljsko roko na ramo Robertovo in mu gleda mirno v oči*).

Le počasi, tega si ne boste upali. Kozmek, lopov, ki je bil že zaprt (*se smeje*); to naj jezi visokega milostnega in pobožnega gospoda grofa?

Robert. Stoj! nesramnež, sicer ti sunem bodalo v srce!

Kozmek. Ne jezite se in ne grozite pre-naglo. Kaj mislite, da se jaz v 40 letih nisem naučil prav nič previdnosti? Proti ljudem, kakor ste vi, ni človek nikoli dosti previden in oprezen. Bodalo mi hočete poriniti v srce? Ha, ha, ha! Bojte se, bojte, da jaz res pred vami ne umrjem. In da veste zakaj, vam povem. Pri sodišču leži pismo, ki sem je dal narediti čisto pravilno in zakonito z določbo, naj se odpre takoj po moji smrti. V tem pismu je natanko popisani zločin, ki sem ga vam jaz pomagal izvršiti . . . Kaj pravite na to, gospod grof? Nič odgovora? In bodalo tudi miruje? Dajte, zabodite me vendar, kakor ste žugali . . . No zdi se mi, da vas je vendar le pamet srečala; to mi je všeč. — — Le mislite vedno na to, da zločinci med seboj ne poznajo nobenega stanovskega razločka. No jaz bom tudi pozabil, kar se je zgodilo, ter vam po zunanje

skazoval vso čast, ki se spodobi kot grofu. A med štirimi očmi sta si grof in kaznjenec Kozmek enaka. Roko sem, grof! — — Vi še premišljate! Ne bodite vendar otročji! (*Grof mu da roko.*) Tako je prav. Zdravi ostanite! Jaz grem sedaj domov, jutranja sapa bi mi utegnila škoditi. In sedaj ste za moje zdravje gotovo v skrbah. Zdravi, milostni gospod grof! (*Odide.*)

Sedmi prizor.

Robert (*sam s povešeno glavo po kratkem molku*). Gorje mi! Gorje! Hlapec, nesramen ropar, človek, ki je vislicam ubegel, dela se meni enakega. To roko je stiskal s svojimi nečistimi rokami. Sramota! Sramota! Pravično nebo, kaznuj me! Razlij name vso težo svoje jeze! Častihlepnost, glej tu svojo žrtev. (*Odide počasi v park na levo*)

Osmi prizor.

Režnik, Štefan.

Režnik (*pijan*). Nu, krota, povej, ali bova kmalu v gradu.

Štefan. Sva že tam, gospod soldat.

Režnik. Aha, to-le je pa vhod v grad, kaj ne?

Štefan. Da, gospod soldat, in tu je tudi milostni gospod grof, oni gospod tamle, ki se je zdajle z glavo zaletel v drevo.

Režnik. Dobro! To je torej grof Jamski. No sedaj lahko greš, dečko.

Štefan. A-a-a, kaj sicer ne bo nič? (*Mane palec ob kazalec.*)

Režnik. Gotovo! Vojak junak, kakor sem jaz, tako slavljen in češčen s takimi brkami, ni nikoli brez denarja . . . (*Išče po žepih.*) Pa glej ga spaka! Pozabil sem mošnjo. No, slišiš ti kmet, boš pa drugič dvojno dobil.

Štefan. Prav, gospod soldat! pa-le nikar spet mošnje ne pozabite. (*Smeje odide.*)

Deveti prizor.

Robert. Režnik.

Režnik. Ali bi morebiti smel izpregovoriti zaupno besedo z gospodom grofom!

Robert (*osorno*). Kaj hočete?

Režnik (*zase*). Grom in strela, kako je surov! (*Glasno.*) To se pravi, jaz vam poročam, da vam imam oddati pismo enega najhrabrejših oficirjev.

Robert. Kdo je to? Kako se piše?

Režnik. Kako se piše? Mi od „regimenta“ ga poznamo pod imenom „Udribor“, pa pravili so mi, da se imenuje pravzaprav: Ka . . . Kamski.

Robert. Jamski, to bo bržkone moj sin. Daj sem pismo! (*Robert vzame pismo.*)

Režnik. Naš ritmojster je torej vaš sin? No to pa moram reči, izvrsten človek to; ta Vaš gospod sin! Ponosa ima tako malo, kakor

jaz tu-le v dlani! Režnik in Udribor sta si bila vedno dobra prijatelja.

Robert. Mislim, da se moj sin ni tako spozabil, da bi z navadnim vojakom sklepal prijateljstvo.

Režnik. Kaj govorite? — Vojak, ki je kri prelival za domovino in ki je vedno pripravljen življenje dati za njo, sme z vsakim, tudi z najvišjim sklepati prijateljstvo. In prosim, nikar ne pozabite, jaz sem: feldvebel.

Robert. Že dobro že, pojdite v grad, bom že preskrbel, da vam ne bo ničesar manjkalo.

Režnik (*zase*). To mi je surovež! Dobro je vendar, da je konec bolji, kot začetek: Zakaj jaz sem že žejen, kakor konj. (*Odide v grad.*)

Deseti prizor.

Robert (*sam prebravši pismo*).

Moj sin bo torej prišel! Še nekaj trenutkov in po sinovsko me bo sprejel in me prosil očetovskega blagoslova in jaz, jaz bom zopet užival trenutke sreče in veselja, sreče in veselja . . . Kaj je zate sploh še kaj sreče na svetu? . . . Sreča! Kaj govoriš o njej, ti nesrečnež, ti hočeš srečo in to od svojega sina? — — Kaj si morebiti ti prinesel srečo svojemu očetu? On te je tudi prisrčno ljubil, z največjim hrepenenjem je pričakoval tvoje vrnitve, pritisnil te je na srce tako prijazno, tako ljubeznivo. — — In kaj si storil svo-

jemu očetu? — — Nesrečnež! — — Sramota, častihlepnost zastrupila si mi življenje! Pekel si rodila v mojem srcu — —! Sin moj bo torej prišel. Kaj hoče? Kdo ga je klical? Kaj namerava? Ne skriva li bodala pod svojo obleko, ki naj presune moje očetovsko srce? (*Kličē.*) Kozmek! Kozmek!

Enajsti prizor.

Robert in Kozmek.

Robert. Kozmek, hiti nasproti mojemu sinu in nesi mu denarja in kar hoče, samo k meni ga ne pusti.

Kozmek. Milostni gospod, jaz vas ne razumem.

Robert. Sin moj pride, morda je že pri vhodu v park.

Kozmek. Kaj pa je zato?

Robert. Sprejeti ne morem svojega sina; ljubim ga in bojim se ga.

Kozmek. Lahko si pač mislim, kaj vam dela skrbi in težave. — — Ko bi vaš sin proti vam tako postopal, kakor ste vi proti svojemu očetu, kaj ne, to bi bilo hudo? Sicer bi se pa tudi tukaj lahko pomagalo. Vendar za enkrat nimate prav nobenega vzroka, da ne bi pustili sina k sebi. Naj le pride; če je dober sin, se vam ni treba ničesar bati, če ima pa slabe namene, no v gradu je še dovolj skrivnih ječ in za jetnišničarja tudi ne bo treba skrbeti preveč.

Robert. Kako mi moreš kaj takega svetovati?

Kozmek. Res je, moje besede niso ravno prijetne, in upajva, da ne bo tako daleč prišlo; sicer se pa smete zanesti na mojo skrbnost in previdnost.

Robert. Torej zopet nov zločin!?

Kozmek. Jaz pravim da ne, imam pač že skušnjo v tem. Glejte, milostni gospod, to je tako: kdor je enkrat nastopil pot pregrehe, ta mora potem vedno naprej in konec vsega je: da pride eden v bolnišnico, drugi v norišnico, tretji v ječo, četrti na vislice, vsi pa v pekel. Tako bi bil jaz na primer lahko postal pošten človek, a nekega dne mi pride skušnjavec in mi prav zapeljivo zašepeče v uho: Kaj se boš ubijal za košček suhega kruha. Glej tam le moža s polno mošnjo denarja, vzemi mu jo in dobro se ti bo godilo. Jaz se popraskam za ušesi, vzamem puško, stopim bliže k popotniku in ga olajšam težkega bremena. Ta obrt mi je bila všeč. Delj časa sem jo mirno izvrševal, kar me nekega dne zasačijo orožniki; to so ljudje, ki ne poznajo ne usmiljenja, ne olike; vlekli so me pred sodišče in to mi je dalo za več let prosto hrano in stanovanje, saj veste kje. — — In kar za tem pride, vam je tudi znano. Le zanesite se name, saj jaz sem dober človek in rad pomagam: Le svojo ošabnost mi pustite na strani. *(Odideta na desno stran, počasi, se tiho pomenkujoč.)*

Zastor pade.

Drugo dejanje.

Prvi prizor.

(Prizorišče kakor v prvem dejanju.)

Ivan Jamski. Peter.

Ivan. Kako se veselim, Peter, da po dolgi ločitvi zopet vidim ta kraj. Glej v senci teh dreves tukaj dali so mi moja dobra mati zadnje spomine na pot. Srečen bodi, tako so dejali, in zvest svoji domovini in cesarju! In ko bi kdaj omahoval v nevarnosti, tedaj se spomni svojega slavnega imena in svojih dedov. S krepostjo proslavi svoj rod, in Boga nikar ne pozabi. On naj te vodi in varuje ter zopet pripelje nazaj v naročje svoje matere. Solzeč so me objeli in še rekli: „Dober in priden ostani moj sin, in z Bogom!“ Da z Bogom, mati, na zemlji vas nisem več videl: Z Bogom torej do dneva, ko se začne večnost!

Peter. Gospod Ivan, vi se preveč žalostite; vem dobro, kako dobra so bili gospa grofinja in kako jih je škoda za vas; a ne moremo pomagati. Ljubi Bog jih je k sebi vzel in zdaj so v nebesih, odkoder gotovo ne žele več na zemljo. Privoščiva jim veselje nebeško, in raje govoriva o čem drugem. Mene neizrečeno veseli, da vas zopet vidim.

Ivan. In mene nič manj, ljubi Peter. Vedno se še z veseljem spominjam otroških

let, ko sva se ljubila kakor brata in verjemi mi, dragi Peter, jaz se nisem nič izpremenil.

Peter. In jaz tudi ne, preljubi Ivan, — — oprostite milostni gospod pa vedite, to je navada. — — Meni se zdi, kakor da bi bilo to še včeraj — — ah takrat je bilo lepo.

Ivan. Da, da, res lepo je bilo, a zdaj je kaj drugzega. Meni se zdi, da očeta tlačijo hude skrbi. Ko sem včeraj došel, so me sprejeli mrzlo, rekel bi trdo. Oklenil sem se jih okoli vratu, a niti na srce me niso pritisnili, zdelo se mi je celo, kakor da bi me od sebe sunili. In jaz ne vem zato nobenega vzroka. Zakaj nič hudega si nisem svest.

Peter. Ne, ne, vedno so taki; vedno sami, in če jih kdo vpraša, odgovarjajo: da, ne, pojdi sem, beži. Le Kozmek, sme govoriti ž njimi.

Ivan. Kdo pa je ta Kozmek?

Peter. Sam ne vem, gospod grof ga ima od očetove smrti sem vedno pri sebi, in skoro neverjetno je: Kozmek je gospodar v gradu, in treba se je varovati, da se mu kdo ne zameri. Že mnogo poštenih in dolgoletnih poslov je spravil od hiše.

Ivan. Jeli dolgo tega, kar so moj oče tako otožni in žalostni?

Peter. Smrt vaše matere jih je menda tako hudo zadelo. Glejte gospod ritmojster, tam prihaja vaš feldvebel.

Drugi prizor.

Režnik, Ivan, Peter.

Režnik (*pijan poje*) Pozdravljen gospod ritmojster!

Ivan. Ti si in ostaneš vedno stari grešnik, vedno ga moraš kaj imeti.

Režnik. Gospod ritmojster, vsega tega je vzrok služba. Od zore sem že na nogah in pobiram rekrute, da ostane naš regiment cel. —

Ivan. Že dobro, ali vendar bi lahko malo manj pil.

Režnik. Meni ne gre delo prav nič od rok, če sem trezen; če je nekoliko vetra, je bolje.

Ivan. Danes je bil dober dan, kaj ne!

Režnik. Izvrstno, g. ritmojster; 12 rekrutov samih korenjakov, kakor jaz. Stvar gre tukaj dobro, in to mimogredé omenjam, ne dela posebno časti vašemu gospodu očetu.

Ivan. Režnik: Čast mojemu očetu, razumeš?

Režnik. Oprostite, oprostite g. ritmojster, vas in vso vašo družino gotovo spoštujem, a tam je neka krota, ki jo komaj vidim, pa me že začčenja srbeti, da bi ga malo premikastil.

Ivan. Jaz ti prepovem, mu kaj žalega storiti.

Režnik. Disciplina zahteva pokorščino in to je zame prvi in zadnji vzrok vseh vzrokov, non plus ultra.

Ivan. Pojdi sedaj spat. V dveh urah pa moraš biti zopet tukaj.

Režnik. Spati me sedaj ne veseli, le pogledjte, kako naravnost še lahko korakam; (*se opoteka na levo in desno*).

Tretji prizor.

Kozmek, prejšnji.

Kozmek. Gospod ritmojster, vaš oče vas hoče imeti, glejte da pridete k njemu.

Ivan. Gospod Kozmek, malo bolj uljudno bi pa lahko govorili.

Kozmek. To je že tako moja navada.

Ivan. Dobro, a ta navada mi ne ugaja!

Kozmek. Ne morem pomagati!

Ivan. Vi bi zaslužili palico!

Kozmek. Kaj?! Le poskusite.

Ivan. Da, jaz bom poskusil!

Režnik. In jaz. Ti krota neumna, prevzamem to delo, ter ti nekoliko skrtačim obleko.

Kozmek. Ali veste, da imam tu jaz oblast!

Ivan. Kdo? Vi? Hlapec?!!

Kozmek. Da, da, jaz hlapec!

Režnik. Le pustite meni, da to opravi, ker se mi bolj spodobi kot vam. Bom že dal temu tepcu kar mu gre, da me bo pomnil.

Kozmek. Danes še ne! (*prime Režnika za roko in ga zavrti okrog, potem odide*.)

Četrtil prizor.

Ivan, Režnik.

Režnik. Grom in strela! Krota, kje pa si? Se me bojiš, kaj? Ti prekla stara, kost polomljena, bojazljivec!

Ivan. Le pomiri se, ga bova že dobila.

Režnik. Ta mrcina bi me bil kmalu vrgel.

Ivan. Ej to ni nič!

Režnik. Vi pravite nič! Gospod ritmojster, mene se lotiti, to ni nič?

Ivan. Tu prihajajo moj oče. Prosim, pojdi proč, želim, da bi bila sama.

Režnik. Svoje rekrute poiščem in če mi potem to krotišče staro ne da zadoščenja, mu bom že pokazal.

Peti prizor.

Robert, Ivan.

Ivan (*zase*). Ubogi oče! Kako se jim pozna žalost že na obrazu.

Robert (*zase*). Skusimo zvedeti, kakšnega mišljenja je ta mladi mož in kaj imamo od njega pričakovati.

Ivan. Oče! (*Ga objame.*)

Robert. Ti nisi hotel priti k meni, torej prihajam jaz k tebi.

Ivan. Tisti Kozmek me je tako nesramno nagovoril, da nisem hotel iti, češ njemu se ne bom pokoril.

Robert. Kozmek ni ukazoval v svojem, ampak v mojem imenu, in ti bi moral ubogati. Vem, on je precej surov in neotesan, pa storil mi je že veliko uslug. In zato je moja želja, da ga nihče ne žali.

Ivan. Kako pa, če on koga hudo razžali?

Robert. Potrpeti treba!

Ivan. Nikoli!

Robert. Slušaj, moj sin! Ali ljubiš svojega očeta?

Ivan. Če ga ljubim? Bolj kakor samega sebe. Zapovejte, recite, kam naj grem, kaj naj storim?

Robert. Ubogaj me in potrpežljivo prenašaj sitnosti Kozmekove, jaz to želim!

Ivan. Ubogal bom, oče!

Robert. Dobro, sedaj poslušaj dalje. Odgovori mi čisto odkritosrčno na vprašanja, ki ti jih bom zdajle stavil. Mlad si še in mladeniči tvojih let imajo po navadi mnogo želja. Ljubijo veselje, čast, premoženje — samostojnost — in sedaj mi povej: ali nisi nikdar zavidal mladih ljudi, ki so po prezgodnji smrti starišev takoj postali sami svoji? Ali se ti ni nikdar usiljevala želja, da bi že vendar prišel čas, ko boš mogel stopiti na mesto očetovo in uživati njegove pravice, bogat in imeniten in čisto sam svoj gospod v gradu?

Ivan. Oče, čemu to vprašanje? Ali ste morebiti v mojem obnašanju kdaj opazili te grde znake častihlepnosti in prevzetnosti? Res, večkrat se mi je sanjalo o srečnih dnevih.

Bogat sem bil, neizmerno bogat. A vi ste bili pri meni in moja mati tudi, in skupaj smo se sprehajali po vrtu ter se veselili svoje sreče. Ali so take sanje kaznjive?

Robert (*zase*). Srečni mladenič, kako te zavidam.

Ivan. Drugikrat se mi je sanjalo o slavi in časti. Naš praporščak je bil padel smrtno zadet in bilo se je bati, da bi naš prapor prišel sovražnikom v roke. Tu se jaz pogumno zadrvim v divji boj, z mečem si napravim pot in tako otmem prapor. Od višjih pohvaljen in s svetinjo odlikovan se vrnem domov k očetu in materi, in njuna pohvala „zadovoljna sva s teboj“, ponosna na tako hrabrega sina, so bile zame boljše plačilo kakor cesarsko odlikovanje. Vidite, ljubi oče, to so sanje, s katerimi se pase moja domišljija in jaz mislim, da to ni nič takega, kar bi vam ne moglo ugajati. Pa ljubi oče, povejte mi vendar, kaj vas teži, da imate vedno tako mračno čelo?

Robert. Mene? Ivan, mene nič, prav nič ne teži, vse mi gre po volji, sin me ljubi, premoženje imam bogato, vest čisto — —. Kaj naj bi mi torej še manjkalo?

Ivan. Ne oče, vi niste srečni, zastonj mi skušate prikrivati svojo žalost. Skoro bi uganil vzrok — — vem — —

Robert (*prestrašen*). Kaj veš??

Ivan. Vem, da se niste mogli potolažiti ob smrti moje matere.

Robert. To veš? (*zase*). Bal sem se že...

Ivan. Saj ste tako ljubili mojo mater. O in jaz tudi — neizrečeno sem jih ljubil. A vzela jih je smrt — — in čemu bi zdaj vedno tožili? Njih čednosti so jim gotovo pripravile prostor v nebesih, in zdaj se tam večno vesele.

Robert. Ivan, ne govoriva več o tem (*zase*). Kako se čutim pobitega. Njegova ljubezen me peče, njegova pričujočnost me mori. Bog maščevanja, ali še vedno nisi zadovoljen?

Ivan. Oče, kaj vam je? Zakaj ste vznemirjeni, ali sem jaz temu vzrok?

Robert (*zase*). Kako srečen bi bil lahko — — če — — oh njegove prijaznosti in otroške ljubezni ne morem prenašati! (*glasno*). Gospod ritmojster, jutri morate odpotovati. Kozmek vam bo dal denarja. Če ga boste več potrebovali, ga vam bo že poslal. Jaz hočem, da ste prvi med tovariši in da zavzimate dvorno mesto, ki se spodobi vašemu plemenitemu imenu. A nikoli več naj odslej vaša noga ne prestopi praga te hiše, dokler jaz živim. Jutri zjutraj odpotujete! (*Odide.*)

Šesti prizor.

Ivan (*sam*). Kaj sem moral slišati? Oče me objemajo in obenem zametavajo. Njih roka me blagoslavlja in obenem se mi zdi, kakor da bi prihajale besede prokletstva iz njihovih ust! Poteze njih obraza so spačene, čelo blede, oko skrivnostno žari, ... vse okoli

mene je tako čudno! O Bog! Če mi preti kaka nesreča, daj mi moči, da jo srčno prenašam.

Sedmi prizor.

Peter, Ivan.

Peter. Ravnokar sem videl odhajati gospoda grofa in zato sem prišel semkaj: Ivan, vi se mi zdite otožni, ali so vam oče kaj neprijetnega povedali?

Ivan. Prijatelj, jutri zjutraj odpotujem, oče hočejo tako!

Peter. Kaj? Že jutri? Vedno sem se bal, da bo kaj takega prišlo. Sam Bog ve res, kaj je to. Grad je menda zaklet. Po dnevi nas muči Kozmek, po noči pa strahovi.

Ivan. Peter, to se pač šališ, pojdi se solit s svojimi strahovi!

Peter. Ne, jaz se ne šalim, vaš stari oče straši v gradu.

Ivan. To je sama domišljija.

Peter. Nikakor ne, gospod ritmojster. Poslušajte, to je bilo pred enim tednom: takrat sem imel nekaj opraviti v starem stolpu, ki je od smrti vašega starega očeta sem vedno zaprt. Veste, da sem bil svoje dni sluga ranjkega gospoda grofa, in ker je on preje tu stanoval, sem imel še ključ od skrivnih stopnjic, ki so vodile v njihovo spalnico. Prišel sem v veliko a že čisto razpalo sobano... kar zaslišim čisto razločne korake po hodniku. Poseben junak jaz nisem bil nikoli, ustrašil sem se

in se skril za neko omaro, ki je tam stala. Komaj sem se bil umaknil, že stopi neki starček, strašno suh in reven, roke vklenjene v verigah. Imel je nekaj raztrganih cunj na sebi, hoja mu je bila težavna in prišel je čisto blizu mene, da sem ga dobro videl. Bili so čisto gotovo vaš stari oče. Jaz sem bil komaj še pol živ. Hotel sem vpiti. A beseda mi je zastala v grlu. Za nekaj časa se oddalji strah, ne da bi črhnil besedico, le težki vzdih so se mu izvijali iz prsi. Brž, ko sem se zavedel, sem hitel proč od tega kraja, ne da bi se upal nazaj pogledati. Da, zdelo se mi je celo, da sem slišal za seboj glas, ki je klical: „O kdor si že, usmili se me!“ Od onega časa nimam več miru; podoba mojega prejšnjega gospoda me vedno zasleduje. Iz vsakega kota zdi se mi, da slišim njegov glas in njegove vzdihе.

Ivan. Potolaži se, Peter, kar si videl, to je le prevara. Ko si bil v skrbeh za svojega prejšnjega gospoda, tedaj so se ti vzbudili stari spomini, in v domišljiji si videl stvari, ki jih v resnici nikjer ni bilo.

Peter. Ne, ne, to niso bile sanje, to ni bila domišljija, to je bil ranjki gospod grof sam.

Ivan (*zase*). Gotovost, s katero mi je vse to pripovedoval, tajnost, ki obdaja vse dejanja mojega očeta, — — to ne kaže nič dobrega. A moj oče ne morejo biti krivi. Jaz moram, jaz hočem vse vedeti. (*Glasno.*) Peter, nocoj mi boš dal ključe k onim skrivnim

stopnjicam. To noč hočem prebiti v sobi svojih dedov.

Peter. Za božjo voljo! Gospod ritmojster, vi se hočete v nevarnost podati?

Ivan. V kakšno nevarnost? Ali je to, kar si videl, le prevara, potem se pač ni nič bati, ako je pa resnica, potem pa hočem vedeti, kdo je ta strah!

Peter (*razburjen*). Ljubi Ivan, nikar vendar tako ne tiščite v to, jaz sem se varal, sem sanjal, nisem dobro videl, nikar ne hodite tje — — jaz ne vem, kam sem dejal ključ!

Ivan. Ne počenjaj mi tu neumnosti! Ne bo se ti posrečilo, da bi me odvrnil od tega sklepa. Daj mi ključ!

Peter. Ali . . . jaz vas zagotavljam!

Ivan. Daj sem, pravim! (*Peter mu da ključ.*)

Osmi prizor.

Režnik, prejšnja.

Režnik. (*Nastopi od leve.*) Ponižno naznanjam gospod ritmojster, tu imate listino rekrutov, ki sem jih tu nabral (*mu da listino*).

Ivan. (*Pogleda in vtakne v žep.*) Sem že zadovoljen s teboj. Režnik, jutri zjutraj odri- neva odtod. Pripravi se torej in zberi svoje rekrute. Sedaj me pa kličejo važne zadeve v grad (*odide na desno s Petrom*).

Režnik. Kakor ukazujete, gospod ritmojster, vse bom opravil (*odide na levo v vas*).

Zastor pade.

Tretje dejanje.

(Ječi podobna soba)

Prvi prizor.

Grof Jamski (*v dolgi obleki, z belo brado, sedi zamišljen*).

Kozmek (*vstopi*).

Kozmek (*s svetilko*). Prav iskati sem vas moral starec, v temi hodite tako gotovo in varno, kakor jaz pri luči.

Grof. Kaj hočete?

Kozmek. Nekaj novega vam imam povedati.

Grof. Jeli morebiti sin umrl?

Kozmek. Ne, tako daleč še nismo!

Grof. Kaj pa je?

Kozmek. Kaj je? Sina boste zopet videli!

Grof. Vi me pač hočete varati.

Kozmek. Zakaj? Ali bi mi to kaj koristilo? Saj nimate niti vinarja. Smilili ste se mi, torej sem rekel vašemu sinu, da mora priti k vam. A on se je branil, a jaz sem ga prisilil in prišel bo.

Grof. In to železje bom moral v pričo svojega sina nositi. Ali se ne bo pri tem pogledu zgrozil in zbežal? Oh te težke verige, kako hudo denejo mojim trudnim rokam!

Kozmek. Čudim se, da še tako malo poznate svojega sina. Res pomilujem vas, da imate takega ničvredneža za sina. Če mislite, najti kaj sočutja v njegovem srcu, tedaj se

hudo motite. On ima toliko srca, kakor ta zid tukaj. Sicer pa že slišim njegove korake: dajte se torej ž njim pobotati, kakor veste in znate (*odide*).

Drugi prizor.

Robert in grof.

Robert. (*Po kratkem molku.*) Kaj hočete od mene?

Grof. Kaj hočem, sin moj?

Robert. Pustite to ime! Vi niste več moj oče in jaz ne več vaš sin. Kaj torej hočete? Jaz imam le malo časa za vas.

Grof. Robert, poglej me, ne obračaj oči od nesrečnega.

Robert. Le nič javkanja in očitanja! Kaj hočete starec, vprašam zadnjikrat?

Grof. Čuj, Robert! Dva jset let je sedaj, da sem jaz mrtev za svet. Tu v tem mračnem prostoru sem poslušal žalostne pesmi, ki so se pele pri mojem pogrebu. Slišal sem tudi tvoj glas, tvoje hinavsko zdihovanje in stokanje. Od onega časa nisem več videl ljubeega solnca. Nisem imel družega stanovanja, kakor to mračno ječo. In ti mi niti slame neprivoščiš, da bi nanjo položil k počitku svojo trudo glavo? Zato me poslušaj Robert, prosim te!

Robert. Le brž naredite.

Grof. Ne bom dolgo preiskoval vzrokov, ki so te nagnili, da si se tako pregrešil nad menoj. Jaz ti odpuščam vse trpljenje svojega

jetništva in to je veliko: 20 dolgih let bolesti odpustiti. Več kot stokrat sem si želel smrti in klical jo z vsem hrepenenjem. Bog me ni uslišal, hvaljeno bodi njegovo ime. On hoče morebiti v svoji pravičnosti, da umrjem od tvoje roke. Torej Robert, jaz si želim smrti, prosim te zanjo, sladka mi bo smrt, če pride od tvoje roke. Kaj bi te zadrževalo? Svet ne vê ničesar o meni. — — Tvoj zločin bo ostal zakopan v podzemeljskih prostorih tega gradu, in ti boš oproščen strašne kazni. — — Torej! — — Ti molčiš? — — Ali te moram na kolenih prositi Robert? — — Glej tudi to še, glej tu pred seboj svojega očeta, — — prah zemlje poljublja in — — prosi te smrti, — — smrti, ki je zanj dobrota.

Robert. Starec, starec, vstanite! Kaj zahtevate od mene?

Grof. Smrt! — — Ti molčiš. — — Potem mi pa daj prostost, ti nehvaležni, nenaravni sin!

Robert. Nemogoče!

Grof. Ne zahtevam prostosti, ki bi tebi utegnila škoditi, nikakor ne. Spravi me tisoč milj daleč od tega kraja, pelji me v puščavo, le daj mi, da zopet gledam ljubo solnce, da zopet vidim prijazne ljudi, in ti bodi potem srečen!

Robert. Srečen, starec? vprašam vas, kdaj so bili Jamski srečni?

Grof. Da, ti ne moreš biti srečen. Bog je dal zapoved: „Spoštuj očeta in mater“ —

— in le onim, ki spolnujejo to, le onim je obljubil dolgo in srečno življenje. No, Robert, kaj naj pričakujem od tebe?

Robert. Nič.

Grof. Prošnja očeta, glas nesrečneža te ne gane! Tvoje srce je torej okamenelo! Čuj, Robert, imel si sina, kaj je ž njim?

Robert. Kaj vas to briga.

Grof. Ali še živi?

Robert. Da.

Grof. Ga li ljubiš!!

Robert. Če ga ljubim?

Grof. Ali se ne bojiš, da te kdaj sune od sebe in ti naredi, kakor si ti meni? Le trepetaj, nesrečnež, ti imaš sina in jaz sem tvoj oče, čigar zadnjo besedo boš sedaj slišal. Čuj, sredi mojih bolečin, ki si mi jih napravil ti, sem se vedno branil izgovoriti strašne besede prokletstva, ki so mi prihajale na jezik. Še enkrat sem te hotel videti, preden pokličem šibo jeze božje na tvojo glavo. Čutil sem se očeta, izgovarjal sem te, da jaz tvoja žrtev, sem te opravičeval. Tudi sedaj se še nočem posluževati orožja, ki ga je Bog položil v moje roke. Pojdi proč od tod in premišljuj svojo pregreho, prevdarjaj, kaj ti je v bodoče storiti, a preden se odločiš, spomni se besedi sv. pisma: kdor žali svojega očeta in proč peha svojo mater, je nesramen in zavržen človek. (*Med zadnjimi besedami Robert odide.*)

Tretji prizor.

Grof. (*Sam.*) Sam ne vem, kaj mi je, a neka slutnja mi pravi, da bom še danes rešen vseh težav. Ali bom zopet zadobil prostost? Bodo li mi moje oči še gledale svetlo solnce? Bodo li padle te težke verige? In te vele roke, ali bodo še kdaj stiskale roko prijateljem? Prostost, prostost, ti edina moja želja, moje hrepenenje, moja ljubezen: pridi in posuši mi solze, pridi, zaceli mi strašne rane mojega srca! Pa kako se drznem na tem mestu, ki je bilo priča mojega hudodelstva, prositi prostosti? — — O lezi raje, lezi v najglobljo ječo in skrij svoj grešni obraz, grdoba! Ti se drzneš prostosti prositi in se pritoževati? Sinu groziš, sinu, ki je manje zagrešil nego ti! Oh ali ne obtežuje prokletstvo te glave? Strašno! Nepremagljiva moč me drži nazaj. Rad bi bežal, a ne morem, tu sem pribit. Privezan z nevidnimi vezmi — — Bog, moj Bog! usmili se me, odpusti mi! — — Kaznuj me, stri mi srce! Razdrobi mi glavo ob tem zidu, a odpusti mi. — — Pa čuj! kakšen ropot je to? Slišim stopinje po skrivnih stopnjicah — — morebiti so morilci, ki mi jih pošilja moj sin? Jaz nesrečnež, ki vidim povsod le kri! Da, skril se bom tu zraven — in bom poslušal.

Četrty prizor.

Ivan, Peter.

Peter (*s svetilnico*). Semkaj gospod Ivan, to je soba, kjer se mi je pokazal vaš stari oče! Skozi ta vrata je stopil, notri do sem je prišel, in potem tam izginil. Gospod ritmojster, le dobro se zavijte v plašč, zakaj soba je mrzla in vlažna.

Ivan. Dobro, postavi svetilnico na mizo, prinesi mi stol in pojdi.

Peter. Dragi Ivan, ali bi ne smel tudi jaz pri vas ostati?

Ivan. Ne, prijatelj, le pojdi k počitku! Bodi brez skrbi, jutri zjutraj se zopet vidimo.

Peter. Jaz bi bil manj v skrbah pri vas.

Ivan. Jaz sem raje sam, le pojdi.

Peter. Slušam a ostal bom blizu in na prvi klic bom pri vas (*odide*).

Ivan (*sam sedi*). Tu torej stanujejo moji dedje. Zakaj so le potomci ta del grada tako zapustili? Vidi se, da že leta in leta tu ni nihče bival. — — Morebiti si niso hoteli vzbujati žalostnih spominov. Oh, saj je človeško življenje večinoma le dolga, dolga veriga samih žalostij; vsak mora nositi svoj križ. Tudi jaz se ga nisem mogel ubraniti. Umrli so mi draga mati in kmalu potem tudi ljubljena sestra in že marsikateremu izmed umirajočih prijateljev sem že zadnjikrat stisnil roko. In kako zgodaj sem spoznal lažnjivost sveta! Videl sem, kako se zasluga in čednost zaničuje in

kako se proslavlja goljufija in krivica. Kako srečni so oni, ki žive ločeni od sveta, ločeni od njegove hudobije in od viharjev življenja, kakor svetniki. Bog je njih edina misel, njegovi časti in sreči bližnjika, pa njegovi volji so posvetili svoje življenje; njih telo trpi, duša pa že okuša sladkost izvoljencev božjih. (*Ura bije polnoči.*) Čuj! bije polnoči, ura duhov; tu kraljuje grobna tišina, naj tudi jaz ležem spat. (*Položi pištolo na mizo, leže, zaspi in sanja.*) O ljuba mati, koliko časa vas nisem videl! Sedaj se ne bova več ločila! Kako lep je kraj, kjer vi prebivate! Kakšna radost vam sije iz oči. Kakšen sijaj vas obdaja! Cvetke poganjajo pod vašimi stopinjami. — — Kako ste lepi! Govorite vendar z menoj: Zakaj molčite? Ah kako me blaži vaš nasmeh! Bog pomagaj! Kaj ta grozni strah! Kaj ta kri, to bodalo? Mati, mati, oj joj (*spi*).

Peti prizor.

Grof, Ivan.

Grof (*bolj tiho*). Spi, moj sin! — — Le spi! To je torej dedič Jamski. Kako nemirno spi. Nič ne ve, da sem jaz tukaj. Proč pojdem, da ne bo preklinjal svojega očeta. Naj bi mu ostale vedno skrite pregrehe njegovih dedov. Z Bogom, sin moj, nebeški blagoslov naj bo vedno na tvoji glavi. Prosto ti bodi srce nesrečne častihlepnosti, ki je zagrenila življenje meni in očetu tvojemu. Z Bogom! (*Verige zarožljajo.*)

Ivan (*se zbudi*). Kdo je tu? Odgovori!

Grof. Nesrečnež, ki mora bežati od tod.

Ivan. Stojte, ne smete proč, dokler ne vem, kdo ste!

Grof. Molčati moram.

Ivan. Čemu te sponse? ste li kaj zagrešili?

Grof. Ne vprašajte dalje, mladi mož, pustite me!

Ivan. Ne, jaz moram in hočem to skrivnost razjasniti. Vaši sivi lasje, vaša starost in vaša slabost mi bode v usmiljenje in sočutje. Ali ste žalili mojega očeta?

Grof. Žalil? Da, če sem ga s tem razžalil, ker sem ga preveč ljubil.

Ivan (*zase*). Strašna slutnja mi napolnjuje dušo! — — Sapa mi zastaja! Odkrijmo to skrivnost (*glasno*). Starček! vaše ime?

Grof. Rekel sem že, da hočem molčati.

Ivan. Razpršimo dvome (*glasno*). Peter! Peter! Peter!

Grof. Koga kličete? Kaj!! Peter je pri vas?

Šesti prizor.

Peter, prejšnja

Peter. Duh grofov!

Ivan. Sveta nebesa! Grof Jamski! In moj oče vas ima — (*se vrže grofu k nogam*). Pojte, pojte, bežimo, o Bog kako sem nesrečen!

Grof. Pomiri se, ljubi sin! Oh! Da bi ne bil nikdar prestopil tega praga.

Ivan. A moj oče vendar ne morejo biti krivi vašega zapora. Gotovo ne vedo tega, zato sem vam porok. Pa strite vendar to železje, ki vam teži roke (*skuša streti grofove verige*).

Grof. Sin moj, Bog se me je usmilil. V svoji milosti mi je dal, da te moje oči še enkrat vidijo solnce pred smrtjo. Sedaj me pa pusti samega. Sin moj, beži od tega nesrečnega kraja. Oh kdo vé, kaj bi storili moji preganjalci, ko bi te dobili tukaj.

Ivan. Jaz se ne bojim ničesar. Jaz naj bi vas zapustil? Nikdar. Ali niste vi grof Jamski in vaš vnuk naj bi vas zapustil, ker preti nevarnost njegovi glavi? Vi moj ded, vi mislite, da sem jaz tako bojazljiv? A kdo so vaši zasledovalci? Povejte mi njih imena.

Grof. Ponavljam, ne smeš jih zvedeti. Pri vsem, kar ti je drago, v imenu troedinega Boga te rotim, pusti me, beži!

Ivan. Moj sklep je nerazrušljiv. Peter, pojdi k očetu in povedj jim, da jih tu čakam.

Grof. Za božjo voljo, Ivan!

Ivan. Pojdi!

Grof. Bog pomagaj! Nekdo prihaja.

Ivan. Ne bojte se, oče, gorje mu, kdor se vas dotakne!

Sedmi prizor.

Kozmek, prejšnja brez Petra.

Kozmek. Kaj počnete tu, dečko?

Ivan. Kaj te to briga!

Kozmek. Vi govorite neumno.

Ivan. Ne koraka dalje! ali — — (*grozi s pištolo*).

Kozmek. To je kaj družega (*Zase.*) Poba je drzen. Le mirno, Kozmek (*Glasno.*) Vaše orožje me ne straši, mladi mož. Narboljše, kar morete je, da ste pri miru.

Ivan. In ti nesramnež, najbolje, da molčiš in mi pomagaš odvzeti temu starčku njegove verige.

Kozmek. Vi hočete, kakor se mi zdi, ž njim pobegniti.

Ivan (*mu nastavi pištolo na prsi*). Ključek k tem verigam na mestu, jaz ti ukazujem.

Kozmek. Vaši razlogi so temeljiti . . . Tu je!

Ivan. Odvzemite verige (*verige padejo*).

Kozmek. Slušam! (*Zase.*) Ta zlodej mi ukazuje, kakor otroku.

Grof. Sin moj, daj mi roko, da jo močim s svojimi solzami.

Ivan. Meni se spodobi, da jo vam poljubim (*H Kozmeku.*) Ti ostaneš tu, dokler ne pridejo oče in te ne kaznujejo za tvoje hudobije.

Kozmek. A, vaš oče bo prišel! Vi ste pač res neprevidni! (*H grofu:*) Kajne starec? (*Zase.*) Kako se bo le to končalo?

Grof. Sin moj, pojdiva, preden pride oče.

Kozmek. Iti! Ne, to ne gre. (*Ivan pomeri na Kozmeka.*) A tako, gospod, o le pojte, vaši razlogi so nepobitni.

Grof. No, sin moj, ali greva?

Ivan. Kaj vas pa drži nazaj?

Grof (*ganjen*). Varuj se, sin moj, ne stopaj po ti krvi, ki je tu na tleh — — (*prime Ivana za roko*) glej — tukaj, vidiš to liso? — — Tu je še ena, čakaj malo, da jo obrišem.

Ivan. Pojdite oče, vaša domišljija je razburjena, vaša nesreča. —

Grof (*zelo razburjen*). Ne, ne, zopet spoznam to kri; usmiljeni Bog, moje roke so ž njo omadeževane! Ta zid, ta obleka, to pahištvo je s krvjo oškropljeno. Povej, sin moj, ali nimam na čelu velike krvave lise? (*Si mane čelo z roko*). Ali je proč? Se še vidi ali ne? Kje so moje verige? Dajte mi jih nazaj, lažje mi bodo kakor prostost.

Osmi prizor.

Prejšnji, Robert.

Robert. Ti tukaj, Ivan?

Ivan. Tiho, oče!

Grof. A, ti si tukaj, Robert! Dobro, da si prišel. Odvzeli so mi spone! Jaz jih hočem nazaj! Jaz jim želim. Tudi ti molčiš! Pridi Ivan, pridi Robert! Roke in čelo — to je kri, se li čudite? Sojeno mi je, da je ne bom nikdar mogel izmiti! Bog je pravičen, njegovo prokletstvo je na mojem čelu pisano z očetovo krvjo.

Vsi. Bog pomagaj!

Grof. Vidite ga, kako vstaja! On je! —
 — s prstom mi miga, dotaknil se je svoje
 rame, z drugo roko pa kaže proti nebu!
 Stoj . . . Milost! — — Milost oče! (*pade na
 stol.*) Tiho! Ali je šel? Da, ne vidim ga več,
 zopet lahko diham. — — Poslušaj, nesrečnež,
 zadnje besede svojega očeta, — — ki je padel
 kot žrtev moje častihlepnosti in lakomnosti
 pod mojimi udarci. Jaz umiram, zaklical je,
 a Bog te vidi in sin tvoj se bo maščeval!
 Odtod moje spone, moja ječa! Ti se čudiš
 Robert, moja pregreha je ostala skrita, a tvoja
 je očita. Čutim, da se mi bliža smrt. (*Glas
 mu polagoma pojema.*) O Bog usmiljenja, ki
 odpuščaš onim, ki iz globine srca kličejo k
 tebi, odpusti tudi meni, obrni roko svoje jeze
 od mojih potomcev, blagoslovi tega mladega
 moža, daj mu vsega! — — A odstrani iz nje-
 govega srca tudi najmanjši spomin na pre-
 grehe njegovih dedov. On je nedolžen, nje-
 gove roke so čiste. — — O Bog — zahva-
 ljujem se ti, da si me kaznoval po roki —
 — ki — mi je — — bila — najdražja —
 — Z Bogom. — Z Bogom! — (*Umrje.*)

Robert. Pravični Bog! Kdo ne pozna
 globočine tvoje modrosti! Zapustiti hočem svet,
 v samostanu hočem iskati miru in delati po-
 koro. V samostanskih zidih hočem objokovati
 svojo pregreho in prositi odpuščanja.

Ivan. Ljubi oče, zapustiva sedaj ta kraj,
 jaz bom skrbel, da se dragi stari oče spodobno
 pokopljejo in da bo njih duša deležna milo-

ščine krščanske ljubezni. Vi pa mi dovolite še nekaj dni veselega svidenja, in mi kaj povejte o moji ljubi materi, katero nam je tako zgodaj vzela neizprosna smrt. Sedaj gleda gotovo z veseljem z neba doli na nas, saj njene molitve so uslišane. Mir je zopet prišel v hišo, ki je bila prokleta.

Robert. Sin moj, jaz hvalim Boga, da mi je tako zgodaj vzel tvojo drago mater, nisem je bil vreden. Bog ve, kaj bi bila morala še trpeti, ko bi bila dalje živela. A on jo je rešil tega in mene še hujšega obvaroval. Preljubi sin, rad bi ti spolnil željo in vedno pri tebi ostal, da bi se moje do sedaj prazno očetovsko srce veselilo ob tvoji ljubezni. Toda tudi to hočem žrtvovati kot pokoro za svojo pregreho. Jutri že hočem dati slovo svetu, ki me je toliko časa imel vklenjenega v hudih sponah greha.

Ivan. Vaša volja mi je ukaz — — a še eno prošnjo imam do vas, ki mi jo morate spolniti! Oče, jaz vas ne pustim prej, da me blagoslovite.

Robert. O Bog, usmiljenje! Ali se smem drzniti, s to roko blagosloviti svojega sina, ki je omadeževana od pregrehe, doprinešene nad mojim lastnim očetom? O usmiljeni Bog! Poglej na potrto očetovsko srce, kaznuj mene zato s svojo jezo, a blagoslovi tega mojega sina, čigar roke so še čiste. Blagoslovi ga v otrok otrocih, da vedno spolnujejo zapoved: „Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel

na zemlji in da dosežejo v tem življenju božje varstvo, v onem pa večno zveličanje.“ Bog bodi vedno s teboj moj sin.

Kozmek. In kaj bo plačilo za moje zasluge?

Ivan. Kaj, ti boš popraševal po zaslugah? Zgrabite ga, da pride v roke pravici in prejme zaslužen plačilo!

Kozmek. O Bog, Tvoja roka je težka. Gorje mi! (*Se nezavesten zgrudi in od kapi zadet umrje.*)

Ivan. (*Ga potiplje.*) Pravični Bog je že sodil. Njegovim sodbam tudi mi ne uidemo. Skrbimo, da bodo milostne! (*Resno stoje okoli obeh mrličev.*)

Zastor počasi pade.

Za letovišče!

Burka enodejanka. — Prosto po nemškem.

Osebe:

Pl. Napasen, bogatin, lastnik letovišča.

Gregor Smola, zdravnik, kupec letovišča.

Som

Kos

Pihalnik

Lucrezio

Selan

Belin

Silberhorst

Malta

Lesar

Janček

Rafko

Sluga pl. Napasenov.

člani potujočega gledišča.

Lesarjeva otroka.

Prvi prizor.

Gregor Smola.

Gregor Smola (*sam*). Tu je torej to letovišče! (*Hodi ter gleda vedno na desno.*) Lepa stavba! In kak vrt zraven! Krasne okolice in poleg tega tik deželne ceste — kakor nalašč zame, pa že prodano! Če jaz nimam smole, potem ne vem, kdo jo ima! Menda me mora vsaka reč opominjati, da se mi pravi Gregor Smola! Same jeze bi se snedel! Le dve uri poprej bi prišel, pa bi lahko kupil letovišče, po kakršnem sem že davno hrepenel, toda želja brez denarja se nerada uresniči. — A sedaj s stričevo dedščino — Bog daj staremu stiskaču dobro! — bi si tako lahko poslajšal življenje, ná, pa mi sne prav pred nosom ta nebodigatreba, menda so rekli, da se zove plemeniti Napasen, letovišče in z njim vse sanje moje o brezskrbnem in prijetnem življenju!

Drugi prizor.

Smola, Som.

Som (*v ozadju opazuje Smolo*). Tristo kosmatih medvedov! Kaj ni to-le Gregor Smola?

Smola (*hodi semintja*). Pa sem ponujal Napasenu en tisoč, dva-, tri tisoč kron več, pa nič! Da sem moral zamuditi pravi rok,

saj pravim, no! Pa samo dve uri! Iz kože bi skočil!

Som (*še vedno v ozadju*). Ali je, ali ni? E, saj lahko pogledam malo bližje!

Smola (*zapazi Soma*). Znan obraz, kdo bi neki bil? (*Gresta počasi drug proti drugemu, dokler se ne spoznata in sežeta v roke.*)

Som. Hoja, postava — vse se ujema.

Smola. Pa se ne morem domisliti, kdaj sva se videla in kje.

Som. Nos in oči — vse je njegovo.

Smola. A, pa ne da bi bil ti. —

Som. No, da si le zinil, nobeden drug.

Smola. Som!

Som. Smola! (*Podasta si roke.*)

Smola. Kaj pa ti tukaj?

Som. In jaz vprašujem tebe takisto: Kaj pa ti tukaj?

Smola. O, kdaj se že nisva videla! To je bilo še v hudih časih aoristov in konsekcije temporum.

Som. Da, da, pa logaritmov in „sinus“ pa „kosinus“-ov — no, pa jaz nisem hotel biti kozinus — po kranjsko koza — raje sem vse skupaj popustil.

Smola. Kaj ne, še svoje upnike, krojača, čevljarja in ljubeznivo gospodinjo. Živi krst ni vedel, kam si izginil.

Som. Ej, če se človek posveti umetnosti ter se udomači na glediškem odru v imenitnih ulogah, potem so mu pač krojači itd. prenizkotni ljudje, da bi se jih spominjal ali

jim še celo pisaril. Vsaj jaz se nisem toliko ponižal.

Smola. Toraj h gledišču si šel in tamkaj našel svojo srečo!

Som. E, molči o sreči, mene še ni prav nikoli le nekoliko milostno pogledala — pa saj menda nobenega igralca ne! Verjemi, ali ne, kakor hočeš! Poglej me, reyež sem, berač — če hočeš. Da, da, sanjal sem o sreči, zidal sem si zlate gradove prav v oblake, mislil sem, da se v svoji umetnosti popnem do viška, upal sem priti v dvorno gledišče — toda danes sem lačen vodja lačnih potujočih igralcev! To je tek mojega življenja do te-le ure — kakšne uloge bom še igral — morda v kakem jarku na zadnje — tega mi pa resne Muze še niso odkrile. Ali, prijatelj, ti si pa od pete do glave, kakor kakov grof! Meni se zdi, da te je sreča prav prijazno pobožala.

Smola. Ne smem se pritoževati, ne. Ravno zadnjo skušnjo sem srečno prestal ter premišljeval, kje bi mi kot zdravniku več neslo, pa mi umrje stric ter mi zapusti vse premoženje.

Som (*poje*). „Blagor stricu, ki se spočije“ — — kaj ne, a še bolj blagor stričniku, ki se denarja naužije!

Smola Sedaj sem pa prišel semkaj z namenom, da bi si kupil to-le letovišče, pa —

Som Dobra misel! Letovišče, ki pa ne sme biti prazno in zapuščeno, ampak polno življenja. Gledišče —

Smola. A žalibog, zamudil sem rok.

Som. Meni se je godilo tudi vedno tako: kadar bi imelo priti zame kaj boljšega, gotovo sem prišel prekasno.

Smola. Vidiš, še kot dijak sem hodil mimo tega letovišča v mesto, pa sem si dejal: Gregor, če bi bilo to-le tvoje! Blizu mesta je, pa vendar na deželi, pri cesti je, pa vendar v miru — če bi bilo to-le tvoje! Danes bi že lahko rekel: Moje je, na, pa mi pl. Napasen prevzame vzor mojih najlepših sanj! Zame na celem svetu ni kraja, ki bi mi bil tako všeč, kakor ta! Tu bi živel v spominih na mlade dni, malo bi zdravil, malo bi užival stričevo dedščino, a sedaj — nič.

Som. Torej tebi je prav resno hudo, da nisi kupil tega letovišča.

Smola. Tako hudo, da mi bolj ne more biti. —

Som. Hm, vraga, pa več ponudi.

Smola. Pl. Napasen se nič ne zmeni —

Som. Vsak svoje križe imava! Tvojega denarja ljudje nočejo, mojega pa tako hočejo, da jim komaj ubežim. Vsem sem dolžan, svojim igralcem, po gostilnah, in ne vem, kje še vse ...

Smola. Smiliš se mi.

Som. Ti pa meni. — A, veš kaj, bomo moške! Ti poplačaj moje dolgove, jaz bom pa letovišče v tvoje roke pripravil. Ali si zadovoljen?

Smola. Koliko dolga pa imaš?

Som. 1000 kron.

Smola. 2000 jih boš dobil, če izpolniš svojo obljubo.

Som. Živio domovina in tujina, živio! Udari! (*Moli mu roko.*) Kaj, ti se obotavljaš? Pri bradi Mohamedovi —

Smola. Kako boš pač to izpeljal?

Som. Udari — 2000 kron — saj drugače te itak nič ne stane. Kako bom to dosegel, sedajle še sam prav dobro ne vem, a letovišče bo tvoje, preden zajde danes solnce!

Smola. Na kakšen način?

Som. Že vem — samo — vsega ne povem — norci brž vse izblebetajo — samo za to se gre — kako se že zove posestnik?

Smola. Pl. Napasen.

Som. Samo zato se gre, kako pl. Napasenu življenje v tem letovišču ogrenim. On misli, da bo imel tu nebesa, nebeški mir, a to mu je treba vse spremeniti v pekel... In to je ravno moja umetnost!

Smola. Ali se ti bo posrečilo?

Som. To je moja skrb! Pojdimo na delo! (*Odideta.*)

Tretji prizor.

Pl. Napasen, Malta, Sluga.

(Pl. Napasen haca počasi k mizici. Sluga nese za njim šest steklenic vina in šest nabasanih pip ter postavi vse na mizo. Priloži še klinčke.)

Napasen (*slugi*). Le sèm, Jožko, le sèm! (*Jožko postavlja na mizo.*) Tako, tako, dobro, dobro, sedaj pa lahko greš. No, potlej — saj

veš, šest pip, vsaka eno četrť ure, torej pol-druga ura — toraj takrat pridi. (*Sluga odide, pl. Napasen pa se zložno nasloni.*) A-ha, tako. No, tukaj je zložen prostorček na tem božjem svetu! A-ha! To bo zame! Mir, senca, cesta, na kateri se bo zmeraj kaj novega videlo. Aha, to bo zame! Samo gledalo se bo po cesti, enkrat kmečki voz, pa zopet kočija, pa pešci, pa jezdec, a - ha, to bo, to, to! Če Bog dá, tu bom pa lahko starost delal.

Malta (*čedno oblečen*). Prosim oprostite, nimam li časti govoriti z g. pl. Napasenom?

Napasen. Jaz sem sicer pl. Napasen, a ne govorim ne rad.

Malta. Samo četrť ure.

Napasen. O Bog nas varuj, pri tem zamudim celo pipo.

Malta. Slišal sem, da ste kupili letovišče za 27.000 kron.

Napasen (*zdeha*). A - ha. (*Nazaj naslonjen, pol miži, prede s palcema na trebuhu.*)

Malta. Pa ste ogoljufani.

Napasen (*zdeha*). Kako je to?

Malta. Jaz sem stavbenik.

Napasen (*zdeha*). Nimam nič zoper to.

Malta. Poslopje je vlažno.

Napasen. Nič ne čutim tega. (*Pije.*)

Malta. Po zidu rastejo gobe.

Napasen (*pije*). Žejnih gob je dandanes povsod vse polno.

Malta. Med ljudmi seveda — tu se mora ž njimi kajpada potrpeti — ali v stanovanju,

ljubi gospod Napasen — to je pa druga, jaz vam povem, dobili boste trganje po kosteh, protin, putiko, zgodnjo smrt si boste nakopali. —

Napasen (*pije*). Naj le še počaka!

Malta. Spomladi je po navadi vse okrog tega letovišča pod vodo, da je to poslopje videti kakor otok. Nikamor ni mogoče —

Napasen. E, se bom pa v čolnu vozil.

Malta. Potem na vrtu straši; pred več leti je tu neki cigan nekega popotnika zaklal in v tisti-le vodnjak vrgel.

Napasen (*pije*). Naj ga, jaz vode itak nikoli ne pijem.

Malta. Jaz vas pomilujem, ljubi gospod pl. Napasen! Poteze vašega obraza so tako plemenite, vaše oko je tako blago, nadalje nos, usta — vse kar očara človeka in si osvoji srce vsakogar — glejte, jaz bi vas rad oprostil tega letovišča.

Napasen. Jaz pa nočem biti oproščen.

Malta. No, da ne bom veliko govoril, 30.000 kron vam dam zanje.

Napasen. Nič! (*Pije*.)

Malta. 3000 kron dobička je že nekaj, ne? —

Napasen (*zdeha*). A-ha.

Malta. Človek toliko denarja ne najde kar na cesti.

Napasen (*pije*). O ne.

Malta. In tukaj bi se lahko reklo, da ste jih v resnici na cesti — ali pri cesti naši.

Napasen (*zdeha*). A — ha.

Malta. Zato boste brez dvoma sprejeli.

Napasen. Ne, ne bom ne. (*Pije.*)

Malta. Kaj, vi hočete tako velik dobiček.

Napasen (*zdeha*). Da, hočem.

Malta. Komaj 24 ur posestnik, pa ste že tako zaljubljen v to vlažno, gobavo poslopje?

Napasen. Kako pa je to, gospod stavenik, da vi to vlažno, gobavo poslopje tako drago plačujete?

Malta. To je moja posebnost, moja muha.

Napasen. Moja muha je tudi, da letovišča ne prodan. (*Pije.*)

Malta. Za noben denar?

Napasen. Za noben! Lepo vas prosim, pogledajte, edino ta prostorček, na katerem sedaj-le sedim in kadim, edino ta prostorček se mi zdi več vreden, kakor vsa vsota, ki sem jo dal za letovišče. Zato mi dajte mir! (*Zdeha.*)

Malta. O tisto pa, gospod pl. Napasen, mir vam pa prav iz srca privoščim, če bi bil tudi večni mir! (*Odide na levo.*)

Četrty prizor.

Napasen sam.

Napasen O tega pa že ne! Letovišča ne prodam! Preprijetno je tu! Tukaj-le bomo sedeli, kadili, pili — ves ljubi božji dan — po cesti pa se bodo kakor samo zaradi mene kazali najraznovrstnejši prizori. Hvala Bogu, da sem si kupil to letovišče, vsak revež bi si

ga ne bil mogel, a jaz sem bogat, za bolnike tudi ni, a jaz sem zdrav. (*Pije.*) Samo jeze se moram varovati, je rekel zdravnik (*pije*), pa mu tudi verjamem. (*Pije.*) Toda ne vem, čemu bi se človek jezil, če ima tako-le polno mizo pijače.

Peti prizor.

Napasen, Lucrezio.

(Lucrezio ima dolge lase, laško brado, slamnik, oblečen gizdavo, tanko palčico, govori hitro in neprijetno prisiljeno, kakršno je tudi njegovo kretanje.) [V govorjenju naj zamenjava s, c, z in š, č, ž — ravno narobe naj jih rabi.]

Lucrezio. Buon giorno, signore! Ah, vi šte ga pa kotovo nas ljubi sosed, plemeniti Napašen. Mene ga veseli, da ga imam taka cast! (*Priklanja se pretirano*)

Napasen. Sluga ponižen!

Lucrezio. Dovolite, da se ga malo k vam prisedem, veste, to ga je moja navad. (*Sede prav k Napasenu, noge pa moli daleč strani.*) Jaz se ga sprehajam tako nekoliko ura vsakega jutro, da si ga ogledam malo svet in da si ga nadiham sveži zrak. Tukaj pa si ga vselej odpočijem. S prejšnjim gospodar tega letovišče sva se ga pogovorila tukaj marsikaterega ura. Znaprej se mislim storiti tako tudi z vami, ma če bi ga vi umrla, kakor vaša prednik, no pa vi ste ga še mlada, e dio mio, vi ste ga še zelo mlada, no če bi ga vi umrla, govoriti bi se moral z vašim naslednik, zakaj jaz se ga moram govoriti. Govoriti se ga je namreč lastnost pametnega

človek. Slon ga je žival, zelo pameten, pa govoriti se ga ne zna. Ali opica, signore mio, opica ga je spreten, marsikaj si ga zna, človek bi prisegla, da je prava človek, kakor ga je nas ena — ma govoriti si ga ne zna nic.

Napasen (*mrmra nejevoljno*). Ne, govoriti pa ne zna.

Lucrezio. Ma jaz, signore vicino, jaz se ga znam govoriti.

Napasen (*zdihuje*). Da, to slišim.

Lucrezio. Saj se ga dovolite. (*Izpije kozarec vina do dna, Napasen čemerno zopet natoči.*) Veste, to ga je moja navad. O, caro signore vicino, jaz ga vam bom okrajšala marsikako urica! In nikar si ga ne mislite, da grem od doma samo ob lepega vreme. O per bacco! Jaz se ga prebredem blato ali sneg. Obujem si ga dolge škornji — veste, zelo dolgi — pa si ga bredem k svojega sosed.

Napasen. Prav lepo. Toda ob slabem vremenu bi me gospod sosed ne našel tu.

Lucrezio. O, jaz si ga pridem potem notri v hiša, veste, to ga je že moja navad. (*Izpije zopet en kozarec, Napasen natoči.*) Jaz si ga poznam vse letovišče od zunaj in od znotraj. Vaša prednik se ga je sedela po navadi v zelenega sob na desnega stran od večnega vrata. A, to sva se ga pomenkovala o vojska in mir, o sreča in književnost, o morskega kač in anarhisti, o vesoljnega potop in tovarna.

Napasen (*si maši ušesa*). Za božjo sveto voljo, ljubi gospod, moja ušesa — vaša pljuča —!

Lucrezio. To ga je moja navad. (*Izpije in naliže*.) Mojega pljuč vam je vedno na razpolago, caro vicino! Saj se ga dovolite. (*Pije*.) O, če se ga vaša prednik kaj spominja nazaj na ta svet, on bi ga dobro pohvalil mojega pljuč

Napasen. Jaz pa, — ljubi moj, nikar mi ne zamerite — jaz pa vam moram priznati svoj slabost, da jako malo govorim.

Lucrezio. Ma ga nima nič škoda! Ga bom pa jaz več govoriti. Vi ga boste samo poslušala.

Napasen. Ker nimam časti, da bi vas poznal zato pa —

Lucrezio. Pardon! O dio mio, resnica ga je, resnica, jaz vam še nisem ga povedati, kdo sem ga. Prosim, prosim ga lepo oproščenja. Veste, malo sem ga raztresena, veste, to ga je moja navad (*Pije*.) Moje ime ga je Cezare, Augusto, Romulo, Trajano Lucrezio. Familija moja vam ga je gotovo znan. No jaz sem ga bila imenitna učitelj ples, več leta, sem ga veliko skusila, potem sem se ga oženil z mlada signorina Cecilia. Veste, to ga je moja navad. (*Pije zopet*.) Pa moja cara Cecilia mi ga je umrl. In tako sem ga sedaj na svetu sama, zapuščena in nečem ga v svoja žalost več biti učitelj ples. Kako ga boš ples, če ti je žena umrl? Ne resnica to? In ker ga ne

učim ples, imam ga toliko več čas, da ga obiščem svojega sosed.

Napasen. Prevelika čast zame! Moj Bog, kaj bo iz tega?!

Lucrezio. Čast ga je na moja stran, veste, to ga je moja navad. (*Pije.*) O jaz se ga že veselim na dolgega zimskega večer. Takrat se ga bom pogovarjati z vami do polnoč.

Napasen. Ljubi Bog, usmili se me!

Lucrezio. Za danes mi ga ni mogoče več ostati pri vas. Prosim saj ga dovolite, da ga odidem? (*Vstane.*)

Napasen. O iz srca rad vam dovolim.

Lucrezio. Jutri ga bom pa že zopet imel čast, obiskati se vas, in potem prihodnjega dan tudi in vse dan, veste, to ga je moja navad (*Pije in med mnogimi pokloni odide.*)

Napasen. Vrag vzemi tebe in tvojo navado! Ti strup ti, skoro vse steklenice mi je izpraznil s svojo prečudno navado? Če bo ta kaj dosti okrog mojega letovišča strašil, še znorel bom.

Šesti prizor.

Napasen, Selan.

Selan (*v beraški obleki*). Grofovska milost, prosim za mal dar. (*Pomoli klobuk.*)

Napasen (*kratko*). Nisem ne grof, ne milost.

Selan E, to je le navadno beraško naslavljanje. Nas eden ne pozna drugega kot same ekscelence in milosti. Če gospodi ne

dajemo dovolj visokih naslovov, ne priberačimo nič.

Napasen. Prijatelj, le pojdite svojo pot, od mene ne dobite nič.

Selan. O, to govorico poznam, to pravi vsakdo. Kdor ima denar, nima prav nič srca za reveža — pa to bo kmalu drugače, socialna demokracija bode zmagala in mora zmagati.

Napasen. Zdite se mi predrzen, nesramen prosjak.

Selan. I, seveda! Jaz samo prosim. Pa bo že prišel čas, da ne bo več bogatinov, ne revežev, vsi enako bomo imeli.

Napasen. Kakor se vidi, ste socialen demokrat! Kdo vam je pa dal pravico, da nadlegujete ljudi?

Selan. Pravico? Oho, milostni gospod? Jaz sem Slovenec, in Slovenci imamo dandanes vsaj še to pravico, da smemo prositi, dokler ne napoči dan, da bomo delili premoženje.

Napasen. Kaj se ne sramujete? Tako mlad, čvrst, zdrav? Zakaj pa ne delate?

Selan. Hm, ljubi moj, milostni gospod, delal bi že lahko, toda pri tako pičlih plačah, kot so dandanes, nese beraška več! Sicer pa beračimo vsi, eden pri ministrih in drugih visokih glavah, eden pri bogatinih, eden na cesti in po hišah — a če se natanko premisli — vsi delamo eno in isto

Napasen. Že dobro, jaz ne dam nič!

Selan. Lepo zahvalim.

Napasen. Zakaj?

Selan. Zato, ker vaša milost vsaj nič ne obljubi. Visoki gospodje drugače nižje ljudstvo kaj radi z obljubami varajo in slepé; vi milostni gospod, pa ste mi odkritosrčno rekli enkrat za vselej: nič ne dam in ne dam. (*Sede blizu Napasena na zemljo in začne piskati na lončeno piščalko.*)

Napasen. No? Kaj pa bo to? Ali nimate prostora drugje?

Selan. I — to je že moje staro mesto. Tukaj presedim po cele dni, pojem, piskam in prosim

Napasen. Tako? Tako blizu moje hiše?

Selan. Da, prav na le-tem prostoru.

Napasen. Tega pa jaz ne dovolim. Le proč se mi spravite!

Selan. Ne, tega pa ne, milostni gospod! Od tu me ne morete pregnati. Orožniki so mi dovolili. Če ste kupili letovišče, s tem deželne ceste še niste kupili; tu sedim leta in leta, in piskam na svojo piščalko in prepevam. Seveda, moje petje ni vredno Bog ve kaj, toda jutri pride z menoj mojih pet otročičkov, ti imajo pa krasne, čiste glasove.

Napasen. Res? — (*Sam zase.*) Nesramen človek to! Ta me bo še od tu pregnal! (*Na glas.*) Čujte, prijatelj, koliko vam dam, če greste strani in si poiščete drug prostor?

Selan. Vsak dan dve kroni, zakaj toliko zaslužim najmanj tukaj, a boljšega prostora ni ob vsej cesti.

Napasen. Tu imate dve kroni. A sedaj se mi spravite daleč izpred oči!

Selan. Bog plačaj! Jutri se pa vrnem zopet in pripeljem s seboj svojih pet ubogih črvičkov. Boste slišali, kako pojo! (*Odide, piskajoč na piščalko.*)

Napasen. Kdo bi bil mislil, da ima to prijetno letovišče tudi svoje neprijetnosti!

Sedmi prizor.

Napasen, Kos.*)

(Kos, golorok z zavihanimi rokavi, začne pripenjati vrvice in obešati obleko, par hlač, sukenj, telovnikov itd.)

Napasen. No, no? Kaj pa bo to?

Kos. Kaaj?

Napasen. Vprašam, kaj tu počnete?

Kos. Nič ne počnem, to-le obleko bom tu posušil.

Napasen. Pa tukaj-le, prav pred mojim nosom?

Kos. Kaj meni mar vaš nos! Tu je prostor, kjer jaz sušim obleko, ki jo preperem in osnažim, potem jo pa doma še zlikam. Če pa vašemu nosu to ni všeč, pojdite drugam z njim.

Napasen. Toda, ljubi moj mož, ali kaj ste že, jaz tega ne trpim pred svojim letoviščem!

Kos. Kdo vas je pa prosil, da si ravno tu zidate letovišče? Tukaj so sušili obleko

*) Kos govori narečje kraja, ker se igra predstavlja.

moj oče, stari oče, pa jo bo, če Bog da, tudi moj sin, zakaj v naši rodovini bo vedno ostalo to rokodelstvo, da bomo ljudem iz zamazane in zmečkane obleke narejali kakor novo!

Napasen. Ali jaz zaradi vaše obleke nikamor ne vidim

Kos. No, kaj pa ste pri tem na škodi? Tu po cesti hodijo taki, ki so vsi prašni in umazani, in zato niso vredni, da bi jih kdo gledal. Imenitna gospôda pa se vozi v kočijah, ki so kupljene z žulji in potom ubožcev, torej zopet nič lep pogled! Verjemite mi, gospod, prav nič hudega ni, če kdo ne vidi daleč pred seboj — veselega ne vidi nič, čednega nič. Najlepše, kar je tu sploh mogoče videti, je še obleka, ki sem jo tukaj razobesil, ta je sedaj vsaj snažna.

Napasen. Veste, kaj — če me mislite jeziti in dražiti, napel bom drugačne strune. Razumete?

Kos (*upre roke ob bok*). No, no, pogleda no debeluha! Gospod, vi bi radi z menoj drugače govorili? Ha, ha! Vi — pa mene! Tak-le sodček, pa mene! Tristo ... Pa mene!? Zakaj imam pa pesti? (*Grozi in maha z rokami prav pred nos Napasenu.*)

Napasen (*prestrašen*). No, no, saj nisem rekel nič hudega, prijatelj, saj se lahko z lepa pogovoriva. Náte, tu imate pet kron, da boste to obleko kam drugam obesili.

Kos. Tako se govori, tako, s poštenim človekom, kakor sem jaz, primojdunaj!

(*Spravi z veseljem denar.*) Sicer ste pa, gospod, na škodi vi, če grem strani, zakaj ta obleka ni kar tako-le! Te-le hlače, ki so sicer že precej pretrpele, nosi visok gospod, ki ima zlato uro in verigo in lep zaslužek. No, pa naj bo! (*Pobere obleko in vrvico.*) No, pa grem, saj je jutri še en dan. Tukaj drugje sicer ni nikjer prostora, kjer bi se tako lepo sušilo kakor tu, a takemu imenitnemu gospodu na ljubo se že kaj stori. Če danes ne posušim, bom pa jutri.

Napasen (*otožno*). Torej jutri mislite zopet priti?

Kos. Vsak dan, častivredni gospod! Jaz imam vedno dovolj dela. Iz vse okolice mi nosi gospoda, davkarji, sodnijski gospodje in duhovščina obleko, da jo osnažim in prenovim. Če je le solnce, vsak dan sem tukaj, samo kadar gre dež me ni. (*Odide.*)

Napasen. Križ božji, lepo se mi obeta! Kadar pojde dež, takrat bom lahko dihal sveži zrak in užival lep, nemoten razgled! Kaj še bo! Oni blebetavi Lah, plesni učitelj je menda, bo jutri zopet prišel klobasat, da ne bo ne konca ne kraja, berač se bo privlekel s svojim drobižem in navrh še ta surovost surova z obleko!! Kaj bo, kaj bo!! (*Praska se za ušesi.*)

Osmi prizor.

Napasen, Pihalnik.

(Za odrom se čuje trompetanje).

Napasen (*poslušaj*). No, no — — — kaj pa to zopet? Pa ne, da bi bilo kako novo razočaranje?

Pihalnik (*v vojaški obleki, silno zdihuje in joka*).

Napasen. Zakaj pa jokaš, dečko?

Pihalnik (*jokaje*). K — k — vo — vo — jakom so — so me — me potrdili, pa — pa k — k god — godbi deja — dejali.

Napasen. E, sinko, le pogum, saj služiš domovini s svojo trompeto.

Pihalnik. Ali, a — ali, ja — pa jaz še nne znam n — nič tro — trobiti. J, j, jaz sse mmoram ššele uučiti.

Napasen. Le uči se, sinko. Pomisli, kako lepo je biti trobentač. Tvoj glas — glas tvoje trompete bo peljal vojsko k zmagi, trobentač je pri vseh ljudeh v časti, ki s svojim trobentanjem druge vojake tako navduši.

Pihalnik. He, saj ni res!

Napasen. Kako da ne! Le poslušaj me, sedaj imam ravno čas. Kadar hočejo proslaviti vladarja, kaj store? Trobentači zatrobijo, in ljudstvo poslušaj njih glas. Ali ni vsega slavlja provzročil trobentač? — Ali kadar vzbruhne ogenj; zopet zatrobi trobentačova trobenta na pomoč... Po vsem tem lahko izprevidiš, kako koristen in imeniten je trobentač.

Pihalnik. Hvala Bogu! Milostni gospod ste mi dali novega poguma. Sedaj se bom pa brez počitka učil trobiti noč in dan. (*Začne trobiti.*)

Napasen (*si maši ušesa*). Dobro, prav dobro! Samo, ljubi moj mladi trobentač, tukaj pred mojo hišo ne!

Pihalnik. Gospod korporal so mi pa ukazali, da moram ravno tukaj trobiti.

Napasen. No, še tega je trebalo! Prijatelj, no, če te pa prosim, izberi si za svoje trobentaške vaje drug prostor — pojdi kam drugam!

Pihalnik. Ne smem! Gospod korporal bi me precej kaznoval z zaporom.

Napasen. Ali, to je zame prestrašno!

Pihalnik. O, gospod, le nikar se ne bojte, saj vam ne bom nič naredil. (*Trobi.*)

Napasen. Kakor sodnji dan! Grozno!

Pihalnik. Gospod, saj ne bo dolgo. K večjemu par mesecev.

Napasen. No, potem bi trobil že na mojem grobu.

Pihalnik. O srčno rad, milostni gospod, bi vam izkazal to zadnjo čast.

Napasen. E, pojdi se solit! Kam drugam se mi spravi, jaz tukaj ne pustim trobiti!

Pihalnik. Hm, to ni tako! Gospod korporal je jezav, nagel človek, ne vpraša nič, kaj je komu ljubo ali neprijetno, on gleda samo na službo — v službi ne pozna nobenih ozirov.

Napasen. Veš kaj, sinko? Trobentanje je meni neznansko zoprno. Tukaj imaš nekaj drobiža. (*Pomoli mu denar.*) Jaz mislim, da si boš že poiskal malo strani od tukaj kak prostorček, kjer se boš lahko vadal v trobentanju, dokler se boš hotel, mene pa le ne bodo ušesa bolela.

Pihalnik. No prav, bom poskusil; gospod korporal me zaradi tega menda tudi ne bo koj snedel. (*Odide.*)

Deveti prizor.

Pl. Napasen sam.

Napasen. No, srečno sem se ga iznebil. To bi bilo pregrozno! Ko sem bil še v Gradcu, sem se na izprehodih vedno skrbno ogibal takih krajev, kjer so se vadili trobentači v trobentanju. In sedaj naj imam to neznosno godbo pred svojim letoviščem! Vsi ptiči bi pobegnili z vrta, vsi otroci v okolici bi se zbudili in kričali, da bi bilo joj! No, da sem ga le odpravil!

Deseti prizor.

Napasen, Belin.

Belin (*kot korporal z mogočnimi brkami*). Grom in peklo! Gospod, vi ste se drznili (*udari ob mizo*) mojega podložnika, novince Pihalnika, navajati k neposlušnosti! Grom in peklo! Pihalnik mi je vse pripoznal. Dve kroni ste mu dali, gospod, da je ravnal zoper po-

velje! Pri tej priči bom vse naznanil polkovniku.

Napasen (*zase*). Nova sitnost! (*Glasno.*) Ljubi gospod korporal, nisem mislil nič hudega.

Belin. Strela in kanon! Bomo videli, kaj poreče strogi gospod polkovnik!

Napasen. Jaz sem hotel novinca samo izpred hiše spraviti, jaz imam tako rahle živce.

Belin. Vrag se meni za vaše živce, če se gre pa za blagor države!! Zakaj če trobentač ne zatrobi, sovražnik ne bo napaden, ne bo pobit, ne bo preganjan, ne bo končan! Kdor torej zavira trobentanje, ta je izdajalec domovine! In kdor zapelje novinca k nepokorščini, zasluži vislice!

Napasen. Ljubi gospod korporal, že prav, kar pravite, vendar je treba vsako stvar opazovati z dveh strani, kakor na priliko ta-le denar, opazujte ga. (*Pomoli mu denar.*)

Belin (*ga vzame*). No, tako se govori! Iz tega izprevidim, da ste gospod dober prijatelj cesarjev, ker nosite njegovo podobo pri sebi v žepu. No, naj bo, za enkrat bom zatisnil oko. Za danes novinec ne bo trobil. (*Izpije kozarec vina.*)

Napasen. Pa prosim, jutri tudi ne, in sploh nikoli več.

Belin. To pa ne gre! Jaz imam svoja povelja. Jutri bo zopet začel trobiti in če bo priden, v kakih šestih tednih se že lahko toliko izuri, da se bo na jesen samo po dve uri na dan vadil — (*nalije si in izpije*).

Napasen. Toda, ljubi gospod korporal, ali bi se ne dalo tako urediti, da bi novinec trobil pred svojim stanovanjem?

Belin. I seveda, saj tu je ravno njegovo stanovanje!

Napasen. Kje?

Belin. Vaše letovišče. Tukaj imate listek: 1 častnik, 1 korporal, 10 mož in 1 trobentač.

Napasen. Ti vsi naj bi pri meni — v mojem letovišču stanovali?

Belin. Da, dokler ne dobimo povelja, da odrinemo.

Napasen. In kdaj pride to?

Belin. Žalibog, sedaj imamo mirne čase. Pred prihodnjo spomladjo skoro ni misliti.

Napasen. Hm, hm, to je pa prijetna novica!

Belin. Gospod, mi vam bomo delali kaj malo nadlege. Sicer vam ne bo treba dajati hrane moštvu, vendar bi vam zelo koristilo, če bi gospodu častniku opoludne ali zvečer kako steklenico vina — no, saj me razumete; korporal, vaš ponižni sluga, si bo pa že sam kaj poiskal. (*Pije.*)

Napasen O tem sem prepričan! Moj ljubi Bog, to se mi pa obetajo prijetnosti na zimo!

Belin. Jutri pridemo. Vse naj bo v redu; za gospoda častnika le pripravite najboljše sobe, če ne bo koj ogenj v strehi, jaz ga poznam! Jaz si bom že pomagal, kakor se bo dalo, tačas pa grem v bližnjo gostilno, da ga tam zvrnem kozarec na vaše zdravje. (*Odide.*)

Enajsti prizor.

Napasen, Lesar, Janček, Rafko.

(Lesar v delavski obleki, kapo na glavi, v naročju cunje, kakor bi imel majhnega otroka. Janček v otroški obleki, papirni generalni klobuk, trompetico. Rafko, hlače z gumbi, golodlav, kako igračo v rokah)

Lesar (*Jančku in Rafku, ki razposajeno letata*). Tako je prav, otročička, le poskočita in naužita se dobrega zraka!

Napasen. No, kaj pa hočeta ta divjaka?

Lesar (*otrokoma*). Mimica bo kmalu zaspala (*hodi semtertje in poje „aja tutu“*), potlej jo bom pa tje-le (*pokaže k Napasenu*) položil.

Napasen. Sém-le k meni, še tega mi je treba!

Lesar (*Jančku*). In če se bo pozneje zbudila, veš Janček, pojdeš k nji in se z njo igraj. Ali si slišal?

Janček. Jaz se z Mimico že ne bom igral, jaz se raje sam igram.

Lesar. Ti pa, Rafko, ji daj tu-le mleka, če bo lačna. (*Pokaže steklenico z mlekom.*)

Rafko. Jaz sem bom igral, jaz ji ne bom mogel dati mleka.

Lesar (*poje „aja tutu“*). Če sta bolj velika, manj ubogata ta otroka! Aja tutu, aja tutu, le zaspančkaj Mimica! Aja!

Janček. Saj se ti lahko z Mimico igraš!

Rafko. Ti ji pa mleka daš!

Lesar. Nesrečna fantalina! Kaj ne vesta, da jaz ne utegnem in da moram po zaslužku. Pa saj tam-le sedi neki gospod. Dober dan, gospod!

Napasen (*slabe volje*). Dober dan!

Lesar. Kako dolgo boste pa tu-le sedeli?

Napasen. Dokler se mi bo poljubilo.

Lesar. No, to je pa ravno prav. Otroka, vendar ne kričita tako neznansko, človek svoje lastne besede ne razume.

Napasen. Zares, krik je neznosen!

Lesar. Dobri gospod, ako nimate nič dela in samo zijala prodajate, oh, potem pa bodite tako dobri in popazite malo na moje otroke, da se jim kaj ne zgodi.

Napasen. Kaj vam v glavo ne pade!

Lesar. Glejte, to je tako: jaz moram na delo, pred tednom dni mi je žena umrla, nikogar nimam, da bi mi varoval otroke.

Napasen. Kaj so meni mar vaši otroci.

Lesar. Ej, ne govorite vendar tako prešerno. Dečka sta sicer malo živa, sicer pa zelo prebrisana otroka, Mimica pa — ali že spi? — Mimica je pa, povem vam, kakor angelček

Napasen. Meni bi jako ustregli, če bi se s svojima zelo prebrisanima dečkoma in s svojim angelčkom kam strani spravili.

Lesar. Kaj? Moji otroci se tu lahko igrajo, dokler se hočejo!

Napasen. Če jaz pustim!

Lesar. Če vi pustite? Kaj, mojim otrokom hočete braniti, da bi se nasrkali svežega zraka? Kakšen človek ste pa? Ne res, v zaduhli sobi naj hirata brez zraka in svetlobe?

Napasen. Tu ni igrališče.

Lesar. Na tem prostoru se igrajo moji otroci že več let, in rad bi videl tistega, ki bi jim branil! Otroka, le brez skrbi! Vidva imata zastarano pravico. (*Dečka še bolj kričita in skačeta.*)

Napasen Ali jaz takega divjega krika ne morem prenašati, preveč sem rahločuten.

Lesar. Da, da, bogatini nimajo srca za reveže! Mojim otrokom še zraka in svetlobe ne privoščijo! Toda siroti, le nikar si ne dajta kratiti starih pravic! Oh, da bi vendar že Mimica zaspala! Aja tutu, aja tutu! (*Hodi semtertje.*)

Napasen (*zase*). O nesrečno letovišče, da bi te ne bil nikdar videl! Slišite, prijatelj — slišite — tukaj imate tri krone, pa poiščite kak drug prostor, da se bodo tam igrali vaši otroci.

Lesar (*sprejme denar*). Vi ste vendar še eden izmed dobrih ljudi, ki tudi ubožca spoštuje. Pojdita, otroka, gremo k teti Marijani.

Janček. Jaz že ne grem k teti Marijani!

Rafko. Meni se zdi tu lepše!

Lesar. Le pojdita, teta bodo skuhalo kavo.

Janček. Kavo?

Rafko. No, potem pa pojdimo. (*Vsi odidejo*)

Napasen. Kaj res meni, ubogemu, staremu človeku ni prisojeno, da bi na širni zemlji mogel najti le majhen prostorček, kjer bi v miru preživel in sklenil svoje dni! O nesrečno letovišče!

Dvanajsti prizor.

Napasen, Silberhorst.

Silberhorst (*kot popoten sluga z velikim kovčkom*). Oh, hvala Bogu, da se je nesreča pripetila vsaj v bližini take lepe, prostorne hiše! Gospod, prosim, povejte mi, kje bi mogel dobiti posestnika te hiše.

Napasen. Menda sem jaz, za gotovo pa že ne vem več.

Silberhorst. A vi ste, dobro, gut, gut! Prosim, poslušajte, kaj se nam je pripetilo. Ogerski grof Bekeš-vari se je na svojem popotovanju v Opatijo komaj 200 korakov odtod ponesrečil: voz se je zvrnil in zlomilo mu je nogo. Naprej ne moremo. Sila je strašna, le pomislite. Zato vas prosi moj gospod grof Bekeš-vari, da bi smel v vaši hiši ostati, dokler se mu noga vsaj na pol ne pozdravi; zdravnik bo kar k vam prišel. Gospod grof bo vse svoje spremstvo naprej v Opatijo poslal, samo svoji dve hčeri, tri sluge, dve sobarici in mene svojega osebnega slugo bo tu pridržal.

Napasen. Dragi moj osebni sluga, pri meni ni gostilna.

Silberhorst. Če bi bil pa hôtel pri vas, no, potem bi ne bil prišel jaz naprej prašat in prosit.

Napasen. V moji hiši tudi ni prostora.

Silberhorst. Tri ali štiri sobe?

Napasen. Za sedaj so samo štiri opravljene sobe, ali te so zame.

Silberhorst. Ne dvomim, da se bo tako olikan in gostoljuben gospod, kot ste vi, za ta čas kam drugam umaknil.

Napasen. Kaj vam na misel ne pride!

Silberhorst. Pa boste, gospod, lahko kar z nami obedovali, samo, če smem nekaj opomniti, prebleči se boste morali poprej, ker gospodični kontesi kratkomalo ne prenašata tabakovega smradu.

Napasen. Ne? No, potem pa naredi gospod grof najpametneje, da si poišče drugje stanovanje, zakaj po moji hiši smrdi po tobaku kakor v kaki čuvajnici, in zlomljeno nogo si bo v mestu tudi lažje ozdravil, kakor tu na deželi.

Silberhorst. Velejasni gospod grof ne bo gledal prav nič na denar. A, naj pohitim ter mu javim, da je že vse pripravljeno za njegov sprejem. (*Odide.*)

Trinajsti prizor.

Napasen sam.

Napasen. Ha, ha, osebni sluga! — Tristo judov! nazadnje me bodo iz lastnega stanovanja vunkaj vrgli! Vse skupaj bom popustil in šel, da si vsaj življenje otmem; jutrišnjega dneva bi itak ne preživel! Beračevi otroci bodo prišli pet — trobentač bo trobil — plesni učitelj ropotal kot raglja — oni surovež z obleko bo zopet prodajal svojo surovino — častnik bo vse po hiši preobrn timer — otroka bosta prišla

zopet razgrajat in kričat in na vsezadnje se naj mi pritepe v hišo še bolan Mažar, no- pa še ženske povrh — ne, to je zame preveč, tega ne prenesem!

Štirinajsti prizor.

Gregor Smola, Napasen.

Smola (*zase*). Mislim, da bo sedaj že precej omečen. (*Dela se, kakor bi se mu prav nič ne mudilo, da se počasi sprehaja po cesti.*)

Napasen. Glej, glej, to je pa oni človek, ki je hotel kupiti letovišče od mene Hoj, pst, pst!

Smola. Kaj želite?

Napasen. Ali niste bili vi kupec tega letovišča?

Smola. Da, bil sem, a nisem več, sem si premislil.

Napasen. Jaz sem pa stvar drugače pre-udaril. 3000 kron dobička je že nekaj! Kupite!

Smola (*skomizga z ramami*). Da vam odkritosrčno povem, sedaj me to poslopje kar nič več ne mika — zvedel sem tačas preveč neugodnega o njem.

Napasen (*gleda plašno okrog sebe*). No, veste kaj, prepustim vam ga za tisto ceno, ki sem jo sam plačal.

Smola. 27.000 kron je preveč! Vi ste bili ogoljufani!

Napasen (*zase*). Žalibog! O, da bi le grofa Bekeš-varija še nekaj trenutkov ne bilo!

Smola. 24.000 kron, no, bodi, vam dam več pa ne!

Napasen (*zase*). Zdi se mi, da se že čuje konjski peket. (*Glasno.*) Torej 24.000 kron bi mi dali, hm, hm?

Smola 24.000 kron, kakor sem rekel.

Napasen. Velja! Letovišče je vaše! Kar z menoj pojdite, takoj vam izročim ključe.

Smola Precej pridem za vami, a zdi se mi, da prihaja tam-le moj prijatelj, v par trenutkih pridem.

Napasen (*haca v hišo*) Ha, ha, ha! pa sem ga! Sedaj naj pa le sprejema goste! Ha, ha, ha! to bo odpiral oči in usta! Ha, ha! (*Odide.*)

Petnajsti prizor.

Smola, Som, Kos, Pihalnik, Lucrezio, Selan, Belin, Silberhorst, Malta, Lesar, Janček, Rafko — vsi sedaj v navadni svoji obleki.

Smola. O, Som! kakor nalašč, zmaga je naša! Letovišče je moje!

Som. Jaz sem torej izpolnil svojo obljubo, a sedaj izpolni še ti svojo!

Smola. Brez skrbi! Kar sem rekel, to bom storil.

Som. A sedaj dovoli, da ti predstavim gospode, ki so se toliko trudili, da si prišel v posest tako lepega letovišča. Tu je stavbenik Malta, tu plesni učitelj Lucrezio, nesramni be-račon Selan, tu odurni snažitelj obleke Kos, to je novinec in trobentač Pihalnik, tukaj za svojo službo goreči korporal Belin, in tu ne-

srečni vdovec Lesar pa njegova nadebudna sinčka Janček in Rafko, in naposled osebni sluga grof Bekeš-varihev Silberhorst — vse moško osobje mojega potujočega gledišča.

Smola. Dragi gospodje! Danes in jutri ste moji gostje pri „Debelem volu“, kjer stanujem, dokler se ne preselim v ravnokar kupljeno letovišče. A povem vam: skoro se vas bojim in trdno sem sklenil, da bom bolj preudaril vsako stvar, kakor pl. Napasen. Zakaj resnica je: Na svetu se dandanes veliko „farba“ in preveč verjame!

(Konec.)

Občinski tepček.

Veseloigra v treh dejanjih. — Priredil dr. J. K

Osebe :

Komisar.

Župan in krčmar.

Cefizelj

Štefuc

Kramar

Padar

} odborniki.

Pisar.

Birič.

Jurca, ubožec.

Jaka, županov hlapec.

Macafur.

Orožnik.

Padarjev Miha, pastir.

Kmetje, godci. Dejanje se vrši v občini Golida.
Prvo v pisarni županovi, drugo in tretje pred njegovo hišo.

Prvo dejanje.

(Občinska seja.)

Prvi prizor.

Jaka (*preklada mize in stole*). Ja, taka neumnost, pa toliko dela. Dve uri bodo čenčali skupaj in vse onečedili, da me bo zopet bolela roka, ko bom pospravljaj. Ali bi ne mogli kar tam v gostilniški sobi imeti tiste svoje seje. Saj tu in tam ne opravijo nič; pijo pa na obeh krajih. Samo da vse pomažejo, pa so zadovoljni; tiste svoje smrdljive pipe otresajo na tla, ki sem jih tako čisto opral; pljujejo po tleh in žveplenke mečejo po vseh kotih. Vse bo narobe. (*Od zunaj se sliši šum.*) Sedaj pa že prihajajo. Ne maram jih čakati (*odide s smetišnico*).

Drugi prizor.

Pisar (*nastopi*).

Da v drugo se rodim,
Bi pač premislil si,
Če vredi, da živim
Brez d'narja, brez časti.
Gotovo pa ne bom
Občinski več pisar;
Saj vsaka stara šleva
Mi zdaj je gospodar,

V odboru se zberó
Čenčat na vse strani,
Jaz pa naj pišem to,
In prav naj se glasi?
In če kedaj na njé
Zaroji komisar,
Pa nad menoj kričé:
Tegá je kriv pisar.

(*Noslja.*) Seve, seve! Taki so ti golidski kmetavzarji. Tisti „nosovi“, ki jih dobim včasih od komisarja, je vse, kar mi privoščijo. Sicer pa: da bi umrl, imam preveč; da bi živel — premalo. „Čemu izlake za takega,“ pravijo, „ki zna samo pisati! Saj še za mlatiča ni dober“ (*noslja*). Tisto malo, kar mi dajo, je ravno komaj, da si napravim vsako četrletje novo gosje pero in da se grem za največje praznike brit. Če bi ne imel penzjona iz graščine, bi bil že zdavnaj tako oslabeled, da bi še peresa ne mogel nositi za ušesom. In kako drvarsko so trdi ti kmetje! Sedemkrat sem že pismeno položil, naj mi kaj pridenejo k plači — in sedemkrat sem si že moral dati telovnik za pol palca všiti. Pa le potrpiamo! Se bo že dobila priložnost, da tudi jaz pridem do boljših časov (*noslja počasi*).

Tretji prizor.

Jaka (*pride po metlo in vidi, ko noslja pisar*). Taki ste. Komaj počedim, pa že vse omažete. Saj še kihati nimate časa, ko tlačite vedno tisti tobak v nos.

Pisar (*izprva se vstraši in pobira tobak s tal*). Prav zato, moj Jaka, nosljam, da bi preje kihal. Potem morajo kmetje vedno dejati: Bog pomagaj!

Jaka. I, kaj pa imate od tega?

Pisar. No, vsaj lahko vselej pristavim: saj mi je res tako, da mi Bog pomagaj! In

to jih grize. — Pa še nekaj; zdajle bo seja in kar zaporedoma bom slišal: „pisar, tobakiro sem, pisar, daj tobaka!“ Saj veš: nosljajo že ti kmetje, a stati jih ne sme.

Jaka. Seveda če bi dobili tobak zastonj, bi ga kar najraje pojeli. Pa veste kaj; recite, da ste doma pozabili tobakiro.

Pisar. Na — na — veš ti, tega bi mi še verjeli ne.

Jaka (*zvito*). Gospod pisar, — pri nas smo pa danes klali.

Pisar. Tako? ... Kaj pa ste klali?

Jaka. Volička —

Pisar (*zase*). Bo juha. —

Jaka. Telička —

Pisar (*zase*). Bo klobasa — (*glasno*). Čuj, Jaka, prinesi mi kar zjutraj klobaso, lahko jo že pred sejo pospravim.

Jaka. Samo tobakiro — ali ste jo pozabili? (*Se obrne.*)

Pisar. Seveda sem jo; zanesi se name. Le klobase ne pozabi.

Jaka. Kmalu jo prinesem (*odide*).

Četrty prizor.

Pisar (*sam*). E, dober je ta Jaka. Danes ga ubogam. No, zdaj pa moram urediti papirje (*izvleče nekaj papirjev in jih razprostre po klopi; potem pa zopet stopi spred*). Če bo klobasa tako dolga, kot jo dolgo čakam, potem me bo trpela še čez leto. (*Medtem*

izvleče tobakiro, jo odpre; vzame tobak med prste in jo poželjivo gleda). Ali bi, ali bi ne? *(prešteje gumbe.)* Ne! — A, tu manjka knofa. E, neumnost! *(Noslja trikrat in potem na široko prestopi k papirjem in brska v njih)*

Peti prizor.

Policaj *(pride skozi srednja vrata).*

Kaj je dandanašnji brič,	Ti lopovi in zmikavsti:
Vse ni skupaj prazen nič,	Življenje se pri njih greni,
Goljufa nas vsak berač,	Saj vsak do pičice ti vé,
Vsak baraba — postopač.	Kako postave se glasé.

Dobi si kje obrtni list,	In če se lotim takega,
Kaj more potlej policist?	Pa reče mi: Ne boste ga.
Hiše vse obere nam,	Da nimate pravice vi,
Jaz pa za njim zijam.	To tale paragraf veli.

Ta novi reglement pobaši hudir, ves sem divji nanj. Bore policaj na deželi, naj pri vsej svoji težavni službi vseh tistih 38 paragrafov na p a m e t zna, preden kakega lopova v luknjo spravi. Ali je mogoče poštenemu človeku, da bi se naučil vseh 38 paragrafov na p a m e t. To najboljše vidim pri sebi: ko sem se drugega učil, sem pa prvega pozabil. Seveda, če bi bilo 38 poličev piva, ki bi naj jih spravil pod streho, bi bilo pač drugače. Prej je bila moja služba precej lepša. Prej sem vsaj včasih zgrabil kako staro beračico, ali kakega Mažarja, ki mišnice prodaja. Zadnji čas pa še teh ni bilo. Zdaj mi je pa že preveč; kdor-

koli, mora se mi dati vjeti I, saj sem zadovoljen, če je tudi kak stisnen vandrovec; sicer si napravim vso veljavo, ki jo imam pri kmetih zato, ker sem bil v Meksiki.

Šesti prizor.

Jaka (*s klobaso, malo v papir zavito; skuša jo zakriti, ko vidi policaja*). Presneta reč, vstrašil sem se.

Policaj (*zase*). Strašan moram pa res biti, da se me vse boji, ko me vidi.

Jaka (*je medtem oddal klobaso pisarju, ki jo skuša skriti v frak; pa ne gre, Jaka pa medtem nekaj na videz popravlja*).

Policaj (*se obrne in ugleda pisarja*). O, no — no; dober večer, gospod kolega.

Pisar (*v zadregi*). Dober večer.

Policaj. Saj vas še opazil nisem. Saj veste, mi v službi smo časih zamišljeni. Pa čujte, kaj ste pa spravili v svoj frak, da tako otresate ž njim?

Pisar. Jaz, jaz — no . . . iščem — tobakire. —

Jaka (*jezno*). Kaj? Nosljali boste?

Pisar. A, da; to sem pozabil vzeti seboj (*spusti roki; klobasa se mu na pol vidi*).

Policaj. To je škoda, kje bomo pa danes dobili kaj dobrih misli, če ne bomo nosljali? Povej, Jaka, ali je gospod župan že doma?

Jaka. Saj še celi dan ni nikamor šel. Samo po hiši leta, kot bi bil pamet izgubil.

Zdi se mi, da danes ne kadi dobrega tobaka.
(*Odide.*)

Policaј. Ali ste slišali, gospod kolega?
Zato pa velja, da ga malo cuknem (*med vrati v pivno sobo*); ne ve se, morda bom tega še potreboval.

Pisar (*čmerno*). Da, da, le pojte. (*Zase.*)
Šema, misli, da sva kolega. (*Glasno.*) Moram pogledati, je li ne čepi morda cel odbor v pivni sobi? (*Odide.*)

Sedmi prizor.

Padar:

Kot dohtar sem povsod poznan,
Če tudi „padar“ nisem zvan,
Do sela in v široki svet
Se širi moje slave sled.
Če kmeta glava zaboli,
Gotov' mu kak zob v redu ni,
Zato pa s kleščami zdravim
In ruk! potegnem; venkaj ž njim!

Nožič najljubši mi je lek,
Človeka, konja režem vprek.
Najbolje se tako zdravi,
Če odcedi se slaba kri.
In zraven dajem še mazil;
V nedeljo imam drugi cilj:
Obrijem kmete, mažem jih (*pokaže*).
Kar naglo snažim tja po njih.

Osmi prizor.

Štefuc, Cefizelj, Kramar, pastir, hkrati policaj, ki se med petjem razgovarja s padarjem.

Štefuc, Cefizelj, Kramar in pastir (*za odrom*):

Pri nas se kliče vas Golída,
Kdor t'ga ne ve, ni mnogo prida.
Ker takih kmetov, kakor so pri nas,
Ne zmore prav nobena druga vas.

(*Takoj za tem vstopi župan, ki prihaja skozi stranska vrata, za njim pa pisar.*)

Župan (*poje*):

Županovanje to vam je najhujši stan,
Le vodi, miri, svari dan na dan!
Ta „tihot“ vpije, drugi „bista“ če;
Nazadnje 'z vsega zlomek ti pridré.

(*Medtem prižge pisar svečo na mizi. Štefuc in pastir kadita. Policaj opazi klobaso v pisarjevem fraku, mu je kos odreže s sabljo in žveči na polna usta. Nato se pisar tudi vsede.*)

Župan (*resno — se vseda*). No, sedaj ste vendar skupaj. Sem že mislil, ali naj po vsakega šajtergo pošljem.

Padar. Jaz sem bil o pravem času tukaj; kaj ne pisar; saj sem bil tukaj.

Štefuc. I, saj pridem, kadar morem; če pa ne morem, pa ne pridem.

Padar. Kmetje, ali ste pa prinesli pamet seboj?

Štefuc. Zdi se mi, da zabavljaš. Čemu pa nam je treba pameti, saj plačujemo pisarja

za to. (*Kaže mu pest.*) Če še kaj podobnega zineš, ti žavbasti padar, ti povem kaj in ti povem.

Župan. Tedaj možje, pazite!

Pisar. (*Bere.*) · Mi smo se zbrali v prvi vrsti, da se posvetujemo in potrdimo stana-rinsko podporo občinskemu ubožcu Jurco Kašljaj. (*Pozabivši izvleče tobakiro; noslja sam; padar mu jo vzame in tobakira gre iz roke v roko; tako še večkrat*)

Padar Aha — za berača.

Štefuc. Za to ne dam nič.

Cefizelj. Za ta denar, kar ga tu izdamo, bi se dobil marsikak polič vina.

Župan. Vi veste, da mora občina Golidska podpirati zapuščenega Jurco Kašljaj; to se ne da izpremeniti, če se prav na glavo postavite. Danes se imamo samo posvetovati, kako ga hočemo preskrbeti za naprej. — Dosedaj smo ga na občinske stroške oblačili.

Pisar. (*Raztresen zase.*) Obleka je tudi temu podobna.

Župan. Življenje smo pa dosedaj tako dajali, da je imel pri vsakem kmetu po en teden živež in kot; zato je pa moral delati. Kot veste, je pa naš pastir nekaj podedoval in zato hoče sedaj svojo službo na kol obesiti. In to se mi zdi, da bi bil Jurca kot nalašč zato, saj pastirju ni treba Bog ve koliko pameti, kaj ne, pastir?

Pastir. Seveda ne, primojduha da ne . . .

Župan. In Jurca bi bil stalno preskrbljen.

Kramar. Potem nas vsaj podnevu ne bo nadlegoval.

Pisar (*razvneto*). In ne bo nam delal ta grda šema plešarska zlobnih neumnosti

Župan. He, he, pisar! Tako hudo pa ni. Lep res ni Jurca, malo šemast je tudi. Kako neumnost tudi napravi, če je treba. A zloben ali plešarsk, kot pravite, pa ni: Nasprotno sem videl pri njem mnogo dobrega, predvsem hvaležno srce.

Štefuc. Če bo pastir, ne bomo nič več plačevali zanj, kaj ne?

Kramar. Jaz že tako mislim. Spal bo tako v občinski hiši; jedi, ki jo bo dobil pri gospodarjih, tudi ne smemo šteti več za miloščino; čevljev tudi več ne bo potreboval.

Padar. Res je tako, res je. Po polju leta lahko bos.

Pastir. In za na pašo je tudi zanošena obleka dobra.

Cefizelj. (*Ki je ponajveč široko slonel pri mizi in pihal dolgočasno svojo lulo.*) Pametna je ta, vsaj ne bo treba nič plačati.

Župan. Možje, tako nisem mislil. Če bo ta ostal za pastirja, bi mu pač morali plačati njegov zaslužek. — Kaj pa menite, ali bi ne bilo prav, če mi denar, ki bi ga imeli plačevati pastirju, naložimo Jurci za na stara leta? (*Kmetje stikajo glave, mrmrajóč; padar govori sedaj s tem, sedaj z drugim, nato se vzdigne.*)

Pisar. (*Svečano.*) Visokospoštovani goldski kmetje! Glede na to, da vsled odstopa sedanjega občinskega pastirja neki znesek ostane v poljubno porabo občinskega odbora, bi se morda jaz drznil, pripomniti —

Policaj. (*Nevoščljivo.*) A ha! Sedaj se je polakomnil pisar tistih grošev — tu sem pa jaz prej.

Pisar. (*Nadaljuje*), — da taki osebi daste priboljšek, ki ima res mnogo zaslug za občinski blagor.

Policaj. (*Na stran.*) In to sem jaz!

Pisar ... namesto, da dovolite sredstva za življenje navadnemu gumpcu, ki ...

Štefuc. (*Hitro*) Mi lahko delamo, kar hočemo.

Cefizelj. To pisarja nič ne briga.

Kramar. To je naša stvar, nobeden ne bo vmes jezikal.

Padar. Le samostojnosti ne smemo izgubiti.

Policaj. (*Si vesel mane roki.*) Na, skupil jo je, skupil.

Pisar. (*Ki se je že počasi vsedel, se zopet dvigne.*) Morda vsaj polovico?

Policaj. Drugo polovico pa meni.

Štefuc. Nič, prav nič! Prav zato naj dobi sedaj Jurca vse.

Cefizelj. Jaz dam še en goldinar zraven.

Kramar. Pisar naj piše, to je njegov posel.

Štefuc. (*Žuga.*) Ali si razumel?

Policaj. Pametna je ta. Da le ta nič ne dobi, pa je prav.

Pisar. (*Pade na stol — noslja.*)

Župan. (*Lahno se nasmehljajoč.*) Tedaj ste se zedinili; ali naj dobi Jurca pastirjevo plačo?

Vsi. Seveda.

Župan. Zapišite, pisar. In če bo drugič kaj navskriž, kar spravite se kvišku in začnite govoriti, pa bodo vsi edini. (*Drugi se smejejo.*) Čujte pa: Jurci ni treba tega vedeti, vsaj sedaj še ne, to je le za nas.

Štefuc. Policaj, ali si slišal? To leti nate, ti stara baba.

Policaj. Tu bi pa že prosil — odkar sem bil v Meksiki. — (*Vsi se smejejo.*)

Deveti prizor.

Jurca. (*Vstopi zanemarjen in drzen.*)
Bog daj dober večer vsem skupaj.

Župan. Lej no, Jurca! }
Kmetje Lej, naša pokora! } Vsi hkrati.

Pisar. Če se o norcu menite —

Padar. Lej, Jurca, ali si ti tudi prišel?

Jurca. Seveda sem, saj si ti tudi.

Padar. Ti bi rad pomagal pri seji, kaj ne.

Jurca. O ne, saj vas dovolj sedi tukaj, mene ne potrebujete.

Cefizelj. (*Žuga.*) Jaz ti pokažem.

Jurca. (*Vstran.*) Nisem tako radoveden, me nič ne mika.

Štefuc Ti, Jurca, kaj pa pravzaprav hočeš tukaj?

Jurca. Nič nočem.

Pastir. Kaj pa delaš tu?

Jurca. Sopem, da se ne zadušim.

Cefizelj. Grdavš, če ne boš govoril razumneje —

Jurca. Pa me nikar tako neumno ne vprašajte!

Župan. No, kaj si pa prinesel, Jurca?

Jurca. Dobro —, da me je vsaj eden vprašal, kaj sem prinesel; sicer bi moral iti s pismom zopet nazaj.

Pisar. S pismom? s kakšnim pismom?

Jurca. I, s takim, ki ga mi je dal poštar za župana.

Policaj. No, kje pa je pismo? —

Jurca. Jaz ga imam.

Pisar. Kje ga pa imaš?

Jurca. (*Se vdari po prsih.*) Tule.

Policaj. Daj ga sem.

Jurca. (*Pogleda župana.*) Ali naj ga res dam? —

Župan (*Prijazno.*) Ga pa daj!

Jurca. (*Privleče iz nedrij uradno pismo in je odda županu.*) Nekaj je v njem napisanega s črnilom.

Župan. (*Gleda na pečat.*) A — od gosposke (*odpre pismo*). Ali je poštar še zunaj?

Jurca. Zunaj pije; en polič ga ima pred seboj.

Župan. Počakaj, Jurca, morda je kaj takega, da se mora dati takoj odgovor.

Jurca. Jaz že lahko čakam. Prav rad sem tu. Še nikdar nisem videl prav dobro občinskega zborovanja. Rad bi slišal, če so tukaj kmetje tudi tako prebrisani, kot v krčmi (*gre proti peči in se vsede na klop*).

Pisar. Na, tako zahvalo imate od svojega ljubljénčka.

Štefuc. E, kaj; če ta v svoji neumnosti kako bolj gorjansko zine, še ni tako nevarno, kakor če hoče pisar doklado.

Župan (*odda pismo pisarju*). Nate, berite! Brez pomena!

Kramar. Kaj pa je pravzaprav?

Pisar. (*Pogleda v pismo.*) Gosposka popisuje nekega goljufa iz mesta, ki jim je ušel in pravi, da moramo nanj paziti, če se pokaže.

Kramar. Kakšen pa je?

Pisar. (*Bere.*) Gosposko oblečen . . .

Župan. E, v našo vas še ni bilo nobene nega gosposkega goljufa. Dajmo to policaju! Na, policaj, tole jutri preberi!

Pisar (*zaničljivo*). Ta ga pa bo, ta; če mu bo v roke priletel.

Padar Drugače ga že ne bo dobil.

Policaj (*spravi pismo záse*). Kaj takega si upajo, pa meni, ki sem bil v Meksiki.

Župan. Sedaj pa se zopet lahko dalje posvetujemo.

Cefizelj. Ali še ni konca? Tako sem žejen, da še govoriti ne morem več.

Župan. Saj ti nisi še nič govoril.

Cefizelj. Človeku se tudi posuši jezik, če toliko posluša.

Pisar. Drugič: golidovska brv.

Padar. Res je; golidiska brv še tudi ni narejena.

Župan. Kmalu bo tri mesece, kar je povodenj odnesla dve brvi; eno v naši občini, drugo pa v gorjanski. Gorjanci so svojo že postavili.

Pastir. E, pa je še jako frišna.

Župan. Golidarji pa se še zmenili niso; tri mesece že priganjam, pa nič ne pomaga. Sedaj mi je gosposka pisala — —

Kramar. E, kaj to? Lahko jim je pisati; vsaj pisarji nekaj zaslužijo.

Župan. Ti, Kramar, ne blebeči!

Polica j (*vzdigne kozarec*). Slavna gosposka je ukazala

Štefuc. To ni nič; če mi slavna gosposka seno zvozi domov, potem že tudi jaz peljem eno desko k potoku.

Kramar. Slavna gosposka pa ve, če je treba brvi, ali ne!

Pastir. Meni se zdi, če naši ljudje ne morejo hoditi po golidski brvi čez golidski potok, naj pa gredo malo bolj doli po gorjanski brvi.

Padar. Seveda naj gredo! Voda je ravno tista.

Cefizelj Če boste še dolgo govorili o vodi, me bo žeja končala.

Župan (*záse*). A, tukaj manjka! (*Vstane.*) No, le počakajte; če je tako . . . (*Zavpije v pivnico.*) Jaka, nekaj poličev ga natoči, — no, kje pa je Jaka?

Cefizelj. Meni se zdi, da ni take sile.

Župan (*zvíto*). Ni take sile? Le počakaj, takoj naročim, da ni treba pijače nositi.

Cefizelj (*urno*). Stoj, stoj; no, jaz mislim, da ni take sile z brvjo.

Župan. (*Se zopet vsede.*) Ni take sile? Pisar, le berite, da bodo slišali, kaj mi je gosposka pisala prvega tega meseca (*zašepne nekaj policaju; ta odide.*) — —

Deseti prizor.

Pisar (*bere*). „Če golidska občina vkljub temu pozivu ne bo do 22. t. m. popravila svoje brvi, potem bo glavarstvo na stroške golidske občine to delo izročilo mestnemu stavbnemu mojstru.“

Štefuc. Za moj del naj se izroči zlatarju!

Cefizelj. To nas še ne bo ugonobilo.

Župan. Toliko sem pa vseeno pričakoval od Vas, da če pravim: skrajni čas je, biti mora, da me ne boste pustili na cedilu. In, da bi ne lazili tod briči in škrici, sem koj drugi dan naročil pisarju, naj zagotovi gosposko, da bo brv narejena do določenega časa.

Pisar. Pred osmimi dnevi je pa čas potekel, in prav nič se še ni storilo.

Župan. Vam je seveda vseeno, če pride jutri eksekutor; toda jaz, kaj naj jaz počnem? Za lažnika me bodo imeli, za lažnika, in vsa moja veljava bo proč. V zemljo bi se pogreznil, če pomislim, kakšne homatije lahko pridejo iz tega (*Skoči pokonci in hodi glasno po sobi.*)

Enajsti prizor.

Policaj (*pride s poličem*).

Župan. (*Vzame posodo in jo postavi pred Cefizeljna.*) Na!

Cefizelj. Hvala Bogu!

Župan. Zdaj si malo privežite dušo, potem pa premislite, kaj imamo storiti. Bog daj srečo, možje! (*Gre k oknu in gleda vun; skrivaj pa opazuje družbo.*)

Cefizelj (*pije*).

Padar. No, Cefizelj, ti pa dobro pre-mišljuješ.

Cefizelj (*napije sosedu; pije se v krogu*). Veste kaj, možje, če je župan obljubil, ga mi ne smemo pustiti na cedilu zastran tiste brvi!

Župan. (*Se pri oknu smeje.*) Se že taja. Če ima Cefizelj kozarec vina v želodcu, se ne boji čez vodo.

Štefuc. Kolikor mogoče moramo hiteti.

Cefizelj. Jaz mislim, da v štirih dneh napravimo tisto brv (*pije*).

Štefuc. Saj ni nič dela ž njo.

Cefizelj. (*Vstane in udari župana po rami.*) No, ali si slišal? Če ti je prav, pričnemo pojutrašnjim zjutraj.

Štefuc In za tri dni je mostič narejen (*udari ob mizo*), primojdunaj, da!

Pisar. Za to je bilo pa treba toliko besedi,

Župan. (*Udari Cefizlju v roko.*) Ali je sedaj vse v redu?

Cefizelj. } Vse, vse je v redu.
Kmetje. }

Župan. Saj sem vedel, da me moji Golidarji ne puste na cedilu. Na, policaj, kedar bo posoda prazna, reci Jaku, naj jo napolni.

Policaj (*odide*).

Dvanajsti prizor.

Župan. Sejo kar lahko sklenemo. Pisar, ali imate morda še kaj na srcu? (*Se vsede.*)

Pisar (*boječe*). Nekaj črnila bi potreboval za občinske namene.

Cefizelj. Kaj še? Že zopet črnilo? Saj sem vam kupil komaj pred letom celo steklenico najboljših tint.

Štefuc. Meni se zdi, da pisar skrivaj tinto pije.

Cefizelj. Bolj morate varčevati pri tako dragem črnilu.

Pisar. Ne vem, kako naj to pričnem?

Jurca (*izza peči*). Pike na „i“ moraš manje delati! (*Vsi pogledajo prestrašeno k peči.*)

Župan Kaj, ali si ti tudi še tukaj.

Jurca. Seveda, saj mi ni nobeden velel oditi.

Pisar. Kaj pa hočeš še tukaj?

Jurca. Nekaj imam še opraviti.

Župan. Kaj pa?

Jurca. Poštar je dejal, ko mi je pismo oddajal, da je danes zjutraj novi komisar šel peš ogledat si našo občino.

Župan (*prestrašen, prime se za stol*). Novi komisar — ogledovat?

Jurca. To mi je rekel poštar in pravi, da naj vam rečem, pravi, če bo k vam Golidarjem prišel, je dejal —

Župan. (*Se vsede nazaj.*) Jaz sem proč!

Pisar. Zakaj pa to šele zdaj poveš?

Jurca. Saj me prej nobeden vprašal ni.

Pisar. Pa ti je bilo naročeno.

Jurca. Saj nisem mogel vmes pri vaših čenčah.

Župan. Možje, kar se je zgodilo, se je zgodilo; pravzaprav, kar se je moralo zgoditi, se ni zgodilo. Zdaj ne moremo drugače. Najbolje bo, če pustite vse pri miru in čakate, kaj pride . . . (*Zavpije v sobo.*) Ali je poštar še tu?

Trinajsti prizor.

Policaj (*se vrne*). O ne, kdaj je že šel!

Kramar. E, kaj, župan, ne bodi tako v skrbeh. Vse skupaj je le govoričenje; morebiti komisarja k nam še ne bo ne.

Župan (*vstane*). Prav imaš. Čemu nepotrebne skrbi? Pa bodi, kar more, dobro ne bom spal nocoj. Le dobro se imejte, možje, in pijte ga. Jaz pa moram vun — na zrak; glava moja se mi zdi, kakor ubit lonec (*odide*).

Štirinajsti prizor.

Jurca. Potem grem pa jaz tudi.

Policař. Stoj! Ti ostaneš tukaj. Boš vsaj pijačo nosil. Jaz bi tudi že rad sédel.

Jurca. Prav imaš. Saj si sedaj že ves „obseden“.

Štefuc. Dobro si ga dal, Jurca, na pij na naše stroške, pa prej si obriši usta.

Jurca (*se obriše z rokavom in izpije vse*).

Pastir. Jurca, meni se zdi, da imaš najlepše lastnosti v grlu.

Jurca (*maha s kazalcem*). Bolj pametno je, če so lepe lastnosti znotraj; jih vsaj vsaka merkvica ne zija (*odide*).

Kramar (*vstane*). Ta se ne da poboljšati. Zato pa porabimo klado, kakršna je. (*Hoče oditi.*)

Padar. Kaj, Kramar, menda vsaj nočeš še oditi?

Kramar. Imam še dela, moram. Lahko noč, možje, lahko noč!

Drugi. Lahko noč, Kramar!

Cefizelj. Pazi, da se ti ne sanja od golidskega mostiča. (*Vsede se na Kramarjev prostor.*)

Petnajsti prizor.

Pisar (*ki je medtem spravil s policajem pisarije z mize v omaro*). No, sedaj je konec. Tudi jaz pojdem.

Policaj. Mene tudi ne boste dolgo imeli (*se vsede na Cefizeljnov prostor*).

Pisar (*jemlje klobuk; zase*). Želodec mi je moral spaziti, da imam v fraku klobaso; tako kruli, kot stara vrata.

Šestnajsti prizor.

Jaka (*prinese poln bokal; za njim Jurca*).

Pisar. Oj, groza. Sedaj se velja izmuzati (*skuša skrivaj oditi*).

Jaka. Bog vam blagoslovi! (*Postavi na mizo.*)

Cefizelj. Ali tiносиš, Jaka? Zakaj pa Jurca ne?

Jaka. Temu umazancu vendar ne dam polnega bokala! (*Pogleda na tla in sklene roki.*) O Bog nas varuj; moja lepa, bela tla, kakšna ste zopet? (*Se ogleda po pisarju, ki hoče ravno skozi vrata, ga zgrabi za frak in ga vleče.*) Ali boš šel sem ali ne?

Drugi (*se smejejo in gledajo*).

Pisar (*važno*). Žrtva je bila zastonj.

Jaka (*jezno, vendar bolj tiho*). Ali mi niste obljubili, ali mi niste obljubili, da boste pozabili tobakiro, kaj? —

Pisar (*pomirljivo*). Seveda, pa niso verjeli.

Jaka (*sili v pisarja, ki hoče oditi*). Tako ! To bodi izgovor. Vaša kumara menda sama ni mogla ostati brez klaje. — E, klobaso ste pobasali, pa le počakajte; drugič dobite od mene — figo. (*Pisar se je izmuzal, za njim gre Jaka.*) Vse mi je posvinjal; vsa lepa, bela tla omazal. Jutri bo zopet dela čez glavo. (*Od zunaj se sliši še zabavljanje, ki se po malem izgubi.*)

Sedemnajsti prizor.

Jurca. Jaka, danes te je pa pisar zvodil za nos

Pastir. Saj si ti tudi oskrbnika pri snegu goljufal.

Jurca. E, beži, kdo bo govoril poletu o snegu?

Padar. Dobro si naredil takrat.

Policaj. E, kaj bo to? Jaz vem še mnogo več. Ko sem bil v Afriki, mi je bil sneg do nosa in —

Padar. Policaj, ne bodi neumen. Saj v Afriki ni snega.

Policaj. Kdo to pravi? Tam ni snega? Tam je snega dosti, še preveč ga je. Samo črn je, kot so ljudje črni, in vse je črno, ker je taka vročina, ki vse ožge.

Padar. Ti si jih menda tudi večkrat nažgal s svojimi čenčami.

Policaj. Kaj? Jaz? Jaz nikogar. Ali sem že jaz koga nažgal? Ne, pogledjte ! (*Pije.*)

Kmetje (*vsi vprek*). No, no ! Bog varuj !
Ti že ne !

Pastir. Povej nam kaj iz Afrike, ali pa iz Meksike !

Jurca. Ne jezi policaja ; padar ti je samo zato nevoščljiv, ker ne zna tako lepo lagati, kot ti.

Policaj (*skoči pokonci*). Pokažem ti, da boš tri solnca videl (*pije*).

Jurca (*se vsede in polagoma zadremlje*).

Policaj. Ali sem vam še kdaj kaj drugega pripovedoval, nego golo resnico ? Tako kot jaz govorim, pišejo časopisi. — Seveda je bilo takrat v Meksiki in Afriki lepše, nego je zdaj. Zdaj gre preveč ljudi iz naših krajev tjekaj. Ko sem bil jaz v Meksiki, smo bili samo trije iz cele Evrope tam. Eden je bil naš koprol, drugi pa je kupčeval s šterko.

Cefizelj Ti, ali je tam kaj vina in pi-jače ?

Policaj. Pa koliko, dannadan prihajajo barke s samim vinom.

Cefizelj. Samo, kakšno je ?

Policaj. Tega ne vem, pil nisem nikoli ni vina ni žganja. Imeli smo pretežavno službo. Vedno smo bili v boju in smo pobijali tiste Meksikance. Jaz in še eden najhrabrejši, po imenu Kozobrad, nisva včasih po šest tednov črevljev sezula. Bežal pa nisem, če so prav divjaki ostrupljene pušice v nas metali. Toliko je bilo včasih samih pušic, da še solnca nisem videl.

Padar. Ali te niso nikdar zadele?

Policaj. Enkrat — skoraj. Sredi peščene puščave sem stal na griču, moj polk je bil daleč za menoj; pred menoj pa divjaki. Kar prileti puščica, tri vatle dolga naravnost proti meni in se vsadi —

Padar. Ali te je umorila?

Policaj. No, sredi peska je padla; jaz sem se pa vanj v pravem času zakopal. Če nočete verjeti, vam pokažem še tisti pesek. V žep sem si ga nasul za spomin. Še sedaj ga imam.

Pastir. Ta pesek bi pa rad videl.

Policaj. Seveda sem ga že parkrat zmesal z domačim, da mi ga ne zmanjka.

Padar (*sune Cefizeljna*). A ha!

Štefuc. Če je toliko peščene zemlje tam, mora biti gotovo veliko dobrega krompirja.

Policaj. Krompir tam ne raste v zemlji, no, na drevesih, katerim pravijo ananos. Jabkam pravijo palme, koprivam pa kaktus; lešniki so strašno debeli, tako kot moja glava in imenujejo jih kokos; češpljam pravijo datelji, sploh je tam vse drugače, nego pri nas.

Cefizelj. Ali je tam kaj lepe živine in kaj konj?

Policaj. In kakšnih! Tisti konj, katerega sem jaz jezdaril — jaz sem edini smel jezdariti zaradi izredne hrabrosti.

Padar. Najbrž tako jezdariti, da si sovražniku hrbet kazal. (*Odide zaničljivo.*)

Policaj. Moj konj je bil pravega levovega plemena.

Padar. (*Zaničljivo pri vratih.*) Morda rinoceros.

Policaj. Prav res rinoceros se mu je reklo. Pa še več, tisti Indijanci so me enkrat videli od blizu in ker sem bil tako lep, so me izvolili za kralja.

Pastir. Šema, zakaj pa nisi pri njih ostal.

Policaj. Nišem se mogel navaditi njihovega živeža. Jedo samo kače, krokodile, kakega popotnika, ki ga vjamejo, in zato sem jim neke lepe noči ušel.

Štefuc. Na, to so zijali drugi dan divjaki.

Policaj. Seveda so in vojska se je začela. Strašna vojska, Bog mi odpusti.

Štefuc (*vstaja*). Če si ti, policaj, v Meksiki le na pol tako legal, potem se ne čudim, če je nastala vojska. —

Cefizelj. Gotovo so ti tudi tam posvetili.

Policaj. Meni? - posvetili? Solznih oči me je postavil stožnik pred celo fronto in je dejal: „Tovariš,“ je dejal, „tako hrabrega junaka še ni bilo pri nas. Pa glej,“ je dejal, „takega moža, kot si ti, moram privoščiti domovini.“ Tako je dejal in tako je jokal, da mu je teklo od brade in da se je zmočil ves pesek, na katerem smo stali.

Štefuc (*se smeje*). Zdi se mi, da je za danes dovolj. Jaz pojdem.

Pastir. Jaz tudi grem, počakajte.

Štefuc. Lahko noč, policaj; samo pazi, da ti kdo tvojega meksikanskega peska ne ukrade. — (*Cefizelj in pastir gresta v smehu s Štefucom vun.*)

Osemnajsti prizor.

Policaj. Meni bo kdo kaj ukradel? Taka beseda! Nisem je slišal take, kar sem bil v Meksiki. Zdi se mi, da hočejo zabavljati. Le počakajte, vam že pokažem — kje — (*išče po žepih*) hudirja, kmalu bi bil pozabil, e, tu imam pismo od gosposke (*odpre pismo in bere počasi*). „Opis osebe — tenka postava,“ tedaj skoraj tak kot jaz; „gosposko obnašanje, črna brada, če se ni obril,“ če se tedaj ni obril, ima črno brado; to si je treba zapomniti; „črne oči“ — kako naj si to zapomnim? črne oči — hm — že vem, tako kot pesem pravi (*poje*): „Očesci imaš višnjevi“ — (*bere*) „pravilen obraz“. Pravilen obraz, — no — kaj je pa spet to? Če bi dejali, obraz kot baron, ali kot konjederec, ali kot naš mežnar, ali kako drugače, potem bi že vedel, pri čem da sem; ali pa če bi ga lepo narisali; — toda „pravilen obraz“ ima lahko vsaka koza. To je že pre-neumno. Stoj! Tu je še nekaj. „Posebnih znamenj nima.“ Stoj! to je nazadnje, to mora pomeniti kaj posebnega. To si moram pa prav posebno zabičiti v glavo. (*Ponavlja.*) „Posebnih znamenj nima.“ (*Spravi pismo.*) Ne vem kaj bo, že celi dan me noga srbi, ali se bo vreme

spremenilo, ali se ima pa kaj posebnega dogoditi. Neki notranji glas mi pravi: Ti policaj, postavi se! Za tvojo kriminalno čast se gre! (*Hoče oditi in opazi Jurca.*) Ali je ta lopov še tukaj in spi? Ta šema še ne ve, da je za pastirja avanziral. (*Sklopi roki in zavpije.*) O sveta nebesa, če bi bilo mogoče, da bi tudi jaz kdaj avanziral, samega veselja bi mi ne bilo več prestat.

Jurca (*se vzbudi in si mane oči*). Jaz se tudi veselim!

Policaj. Lej ga no, ravno to je že slišal.

Jurca. Seveda se veselim, ali se ti ne?

Policaj. I — ? Če boš ti za pastirja, ali naj se jaz veselim?

Jurca. Jaz — pastir?

Policaj (*se udari po ustih*). Menda sem se zagovoril.

Jurca. Ti, policaj, lepo te prosim; ne norčuj se iz mene, ali je res, da bom jaz za pastirja? Vsaj zdaj ne laži!

Policaj. Na, ta pa ta. Obnaša se, kot bi jaz mogel koga nalagati. No, če si me tako pri moji časti prijel, potlej ti moram pač povedati. Seveda boš; danes pri posvetovanju so te izbrali za naslednika sedanjega pastirja.

Jurca. (*Obesi se vesel policaju okrog vratu.*) O ti moj ljubi, ti moj prisrčni, ti moj junaški policaj!

Policaj (*se brani*). Lej no, kako me pozna. Le potrpi, počakaj, pst: kaj pa delaš? izpusti me, saj nisi prav pameten.

Jurca. Samo veselje me je tako prevzelo.

Policaj (*skrivnostno*). Šema, ne nori tako; pravzaprav je tvoje imenovanje še uradna skrivnost. Zakaj, sam ne vem.

Jurca. Lepo se ti zahvalim, da si mi jo povedal. Povrnem ti vse to.

Policaj. Kaj ne, z zabavljanjem?

Jurca. O ne, če boš kdaj potreboval, da se ti sablja nabrusi, kar meni povej; jaz ti jo bom.

Policaj. Tega pa že ne; pameten policaj ne da nikdar sablje brusit, sicer bi se lahko sam obrezal. (*Se maje vun.*) Le pameten bodi, ali ši slišal, in ne daj, da bi drugi zapazili, kar sem ti iz dobrega srca povedal. (*Med vrati.*) Huda uradna skrivnost je to. (*Odide.*)

Jurca (*sam, stoji, se smeje in joče; vse vprek*). Jaz bom za pastirja! Še sedaj ne morem umevati tega. Zmerjali so me že, topli tudi, bolan sem bil tudi že; 22. leto sem že tudi dokončal; da bi bil pa golidski srenjski pastir, tega bi si ne bil mogel v najlepšem spanju ni sanjati ne. (*Jokaje.*) Boljši so, boljši, nego jaz ti golidski kmetje. Tega še zaslužil nisem . . . jaz . . . kar sram me je. Samo norce sem jim bril; saj so me imenovali za srenjskega norca. Prav so imeli: Jurca, saj nisi boljši, nego norec. In zdaj tako veselje, taka čast — vsa srenjska živina bo na mojem srcu. Moram biti ginjen! In sem tudi. — O, sedaj me ne boste več poznali, vi kmetje; Jurci

lahko zaupate svojo živino, kot svoje otroke. — To bodo zijali, ko bom prvič gnal. — To je veselje! Najbolj neumno je pa to, da se še zahvaliti ne smem, ker je skrivnost. Če bi le vedel, kako naj se zahvalim Golidarjem. — (*Ura bije dvanajst.*) Le počakajte! Lahko se vam še skazem in vam pokažem, da je Jurca še za rabo. (*Zunaj poje nočni čuvaj. Jurca posluša.*) Kaj? Že dvanajst. (*Popravi stole in pogasi luč.*)

Čuvaj (*zunaj*):

Le pazni bodite vsi,
Zdaj je bila polnoči.
Ves ogenj naj se pogasi,
Da se kaj ne zgodi!

(*Zatrobi trikrat v rog.*)

Jurca (*poje*):

Kmetje dobri so z menoj
Zato prav rad za nje še danes bi šel v boj.
In če bo treba, Jurca jim pokaže, da ima srce.
Neumen sem; vendar zraven ne brez glavé.

Zastor pade. Konec I. dejanja.

Drugo dejanje.

Kmetsko dvorišče

Prvi prizor.

Jurca. (*Skozi vrata na dvor pokaje s kmečkim bičevnikom.*) Na, gajžlovnik že imam; treba le še gajžle in šmica; rog mi bo na vsak

način dal prejšnji pastir, no, in potlej je novi pastir že gotov. To bodo gledale krave, ko me uzro: vse bodo kričale: mú, mú, mú.

Drugi prizor.

Jaka (*gleda iz hiše*). I kaj pa je vendar to? Ali danes ženo past, saj je za kmeta praznik.

Jurca (*kot ovce*) mé-é-e!

Jaka. A, saj je ta šema tukaj. Koder si ti, Jurca, tam ne more biti nič pametnega.

Jurca. Ljubi moj Jaka, kako pa, da si ravno ti vun prišel?

Jaka. Ali sem mogel vedeti, da ti rjoveš zunaj? Drugega dela nimaš, kakor da lenuhariš okrog. Delat pojdi, saj bo že 10. —

Jurca. Danes — delat? Saj je za kmete praznik.

Jaka. E, molči! Za kmete seveda — pa ne za posle. Naši so vsi na polju pri senu; hiti! ne ve se, kakšno bo jutri vreme.

Jurca. Morda bo dež, morda pa tudi ne.

Jaka. Saj si prebrisan, Jurca; mislil sem, da si bolj neumen.

Jurca. Ali meniš, da bi mogel biti še bolj neumen?

Jaka. Ná-á. Mislim, da pri tebi to ni mogoče.

Jurca. Pri tebi pa, kaj ne? Veš, ti Jaka . . .

Jaka. Le tiho, ti potepuh leni, grdi, neumni. —

Jurca. (*Užaljen.*) Veš ti kaj, Jaka; če bi bil ti tako zal, kot si prismojen, bi bil najzaljši fant v celi okolici.

Jaka. Če bi mi to kdo drugi rekel, bi mu že pokazal. Za tvoje besede se pa še zmenim ne, saj si tako bedast.

Jurca. Le nikar tako nespoštljivo ne govori o bodočem pastirju.

Jaka. Ti in — pastir. Ali misliš, da Goli-darji nimajo drugega dela, nego tebe za pastirja izbirati? Saj bi še krave znorele v tvojem varstvu.

Jurca. Sedaj je pa že preveč. Sprimeva se, če ne umolkneš.

Jaka. Le poskusi, nikdar več ne dobiš štrukljev od mene.

Jurca. Saj jih tudi nočem.

Jaka. Je že dobro, da vem.

Jurca. Nekaj drugega bi pa rad.

Jaka. Kaj pa?

Jurca. Veš, ti Jaka, daj mi kako prav dolgo špago.

Jaka. Ali se misliš obesiti?

Jurca. E, kaj še? Saj veš, kako me za vratom žgače. — Vidiš, gajžlo bi si rad naredil.

Jaka. Kje pa naj dobim špaga, da je ne ukradem?

Jurca. Saj sam veš, pod streho imate staro kišto; tam je dosti takega; zasledil sem jo takrat, ko sem pri vas spal.

Jaka. Meni je vseeno, samo glej, da te župan ne dobi, danes je še bolj nasajen, nego je bil včeraj.

Jurca. Kaj mu pa je?

Jaka. Čudna reč. Včeraj sem nekaj slišal, da so imeli zbor, da ni vse v redu s tistim mostičem čez Golidarico; sedaj pa bega okrog, kakor zmešan

Jurca. Ne govori tako, Jaka. Župan se ti mora smiliti. Če se ti špica v roko zatakne, te tudi boli, kaj ne?

Jaka. Seveda me.

Jurca. No, kaj ne. Sedaj pa pomisli, če mora imeti kdo cel most v glavi, kako mora šele to boleti, toliko lesa!

Jaka. Saj bi mu pomagal, če bi mogel. Res je hudo (*gre proti hiši.*)

Jurca. Jaz tudi. — Kaj ne, za gajžlo je že zgovorjeno. (*Pomenkujeta se in odideta v hišo.*)

Tretji prizor.

Macafur. (*Lepo mestno oblečen; nosi cvikar.*) Če se ne motim, je tu krčma. Le noter! Kjer pijo, je dobro biti; gosposka bi morala prepovedati, da ne sme biti vaški krčmar hkrati župan. E, saj te kmečke kanclije niso nevarne; vendar pa ne vem, ali bi osrečeval ta kraj še dalje s svojo navzočnostjo, ali bi jo potegnil.

Jaka (*pri oknu*). En polič, kaj ne, gospod?

Macafur (*se vstraši*). Da, da. Presneto! so me že opazili; sedaj ne morem več nazaj, sreči zaupam, ki me je vkljub sledilnemu pismu do sem pripeljala. Saj sem tudi toliko utrujen,

da potrebujem okrepčila. Še nekaj ur pota, pa sem na Laškem, kjer me pričakujejo tovariši. Tam bom na varnem in se lahko odpočijem.

Četrty prizor.

Jaka (*prinese polič vina in ga postavi na mizo*). Nate! Bog žegnaj!

Macafur. Hvala!

Jaka (*gleda pazno*). Odkod pa prihajate?

Macafur. Iz Kokošnice.

Jaka. Kam pa greste?

Macafur. (*Zase.*) Kako je siten! (*Glasno.*) Veste kaj; jaz sem lačen, ali bi se dobilo kaj jesti?

Jaka. Kaj gorkega bo šele opoldne, ali pa, če hočete čakati, proti večeru. Danes je sopraznik in moramo pripraviti za kmete — klobas in pleče. — Kdo pa ste vi pravzaprav?

Macafur. Pa kaj mrzlega prinesite!

Jaka. Malo živce bo še — ali ste oženjeni?

Macafur. Prav, pa le hitro, mudi se mi!

Jaka. Takoj, takoj. (*Na stran.*) To je silen! (*Odhaja.*) Toliko bi ga še lahko vprašal.

Macafur. Čajte, vi skokonogi natakár, ali je gospod župan doma?

Jaka. Ná-á.

Macafur. Ali je na popotovanju?

Jaka. Ná-á.

Macafur. I, nekje mora biti.

Jaka. Znotraj je.

Macafur. Hudirja, saj ste ravno dejali, da ga ni doma.

Jaka. Doma ga ni, v hiši pa je, pa ni nič ž njim. Golidarski mostič mu hodi po glavi.

Macafur. Golidarski mostič, kaj pa je to?

Jaka. I no, saj ni vse skupaj nič: spomladi je voda odnesla dva mosta čez Golidarico, enega pri naši vasi, drugega pa tam pri sosednji. Uni so svojega že stesali skupaj, naši pa še ne in zato so dobili že parkrat iz kanclije dolg nos. Zdaj pa pravijo, da pride nekdo in župan se boji, da bi jih zopet ne slišal. Zato je tako siten. Če bi mogel, bi celo stvar rad malo zakril.

Macafur. A tista reč z golidarsko brvjo; že vem, že vem. Le hitro mi prinesite kaj za v usta!

Jaka (*odhaja*). Na, to je pa čudno; pol ure mu pripovedujem, pa že vse ve (*odide*).

Peti prizor.

Macafur (*sam*). He, ta golidarski most ni tako napačen zame. Župana peče vest. Je že prav. Saj vem, kako ga lahko ostrašim, če me bo hotel tako izpraševati, kakor njegov hlapec. Macafur, dobro se ti godi.

Šesti prizor.

Pisar (*prihaja skozi vrata na dvorišče pazno gleda*). Tujec? — tu tako zgodaj v vasi (*se skrije*).

Jaka (*prinese jed*). Náte; tekne naj vam!

Macafur (*pogleda v krožnik*). Kakšna zmeda pa je to?

Jaka. To ni medla. Saj je le živca in ne medla. Prav današnja. —

Macafur. No, bodi! (*Jé.*) No, tisti most čez Golidarico menda skrbi župana, kot se zdi.

Jaka. Seveda; le počakajte; imam opravka v kuhinji, takoj se vrnem.

Sedmi prizor.

Pisar (*zase*). Od mosta čez Golidarico govori (*naglo*). Stoj! to je komisar; (*popravlja obleko*). Sedaj, moj pisarče, sedaj velja! (*Prihaja, počasi se pripogibajoč, glasno.*) V najglobljem spoštovanju se drznem jaz, najponižnejši pisar, preblagorodnemu gospodu komisarju na golidskih tleh izreči v imenu občine najvdanejši poklon!

Macafur (*mu padejo vilice iz rok, se prestraši in gleda*). Dobro — jutro —

Pisar. Seveda, prosim odpuščanja! Saj vem, da potujete „inkognito“ in gotovo se hočem ravnati po tem.

Macafur (*zase*). Vedno lepše.

Pisar. To je jako visoka misel, da gospod komisar prihajate kar nenadoma in neznani v svoje občine. — S tem sem hotel le pokazati, da imam jaz, ki sem edini izobraženec v vasi in duševni steber občine, pazne oči za vse, — če dovolite, gospod komisar.

Macafur. Pa morda se motite.

Pisar (*zvito*). Hì, hì! Gospod komisar, znate se tudi šaliti. Četudi gospoda komisarja, odkar je pred kratkim nastopil službo, šele prvič vidim, vendar bi med sto, če bi ga imel določiti, le pri V a s dejal: To je novi gospod komisar! Da, da! Plemenitost mišljenja, ki Vam sije s čela — — —

Macafur (*zase*). Nó, nó! (*se ogleduje*).

Pisar. Izvežban jurist se tako bistremu očesu, kot je moje, ne skrije. (*Gleda, če je kdo blizu.*)

Macafur (*zase*). Moram se mu podati, če ne se izdam. (*Glasno.*) Vi ste, kot vidim, izvrsten mož. (*Jé.*)

Pisar. Da — brez ošabnosti — jaz čutim nekaj v sebi, kar mi daje pravico, da bi smel zahtevati boljšo usodo, morda za pisarja pri glavarstvu ali kaj podobnega. Tu ni zaslugam primerne službe; kmet ne ve, kaj olikanec potrebuje. Gospod komisar, boste že izprevideli, kakšen red in snažnost je pri vseh mojih pisarskih opravilih; — mislim (*se ogleduje*), da bi le še vaše blagorodje me pohvalilo in bi dobil tisto zdavnaj zaslužen doklado (*stopi nazaj*).

Macafur. (*Zase.*) I no, če me hoče imeti za komisarja, pa tudi jaz ne bom njemu doklade zadrževal. (*Glasno.*) Dragi moj, kar se tiče take nagrade — —

Osmi prizor.

Jaka (*pride iz hiše in posluša*).

Pisar (*vesel*). Tedaj se smem nadejati, gospod komisar?

Jaka. Moj živ dan! Komisar, komisar!

Pisar (*čmerno*). Tepec, molči! Tu je go-komisar „inkognito“.

Jaka (*beži v hišo in vpije*). Župan, komisar Inkogete je tukaj.

Macafur. Sedaj bo čudna!

Pisar (*obupno*). Na! napol sem že imel doklado v žepu; ta šemasti Jaka mi pa vse podere (*stoji in sklepa roki*).

Macafur. Kaj hočem? Ta me je spravil v zadrego.

Deveti prizor.

Župan. (*Prazničen, brez klobuka, ves potr.*) Če sem prav slišal —

Pisar (*gre na desno stran*). Ta se ga pa boji, ta!

Župan. Gospod komisar, ta čast — ves sem prestrašen —

Pisar. Dasi je vse v redu.

Macafur (*milostno*). Prav! Prav!

Župan. Dobro, da ste prišli na sopraznik. Bom vsaj imel kaj prinesiti na mizo. Sicer je treba še priprave.

Macafur. Ne mudi se, saj sem se že nekaj okrepčal.

Pisar. Če hočete, g. komisar, pogledati občinski arhiv in preiskati mojstrski vrejene . . .

Župan (*ga sune*). Pametno, pisar! Le zadržuj ga; morda se potem česa spomnim.

Macafur. (*Zase.*) Ta bo lepa! A rešil se bom! (*Glasno.*) Pri preiskovanju bo seveda v prvi vrsti občinski mostič?

Župan. (*Zase.*) Zdaj pa imamo! (*Glasno.*) Kaj pa, če bi si Golidarico ogledali šele po kosilu? (*V stran.*) Pisar, reši me, saj nič več ne vem!

Macafur. (*Zase.*) Kosilo? Tega ne izpustim. A mostiča tudi ne; za to vsaj vem. (*Glasno.*) No, če me tako vabite, pa ostanem pri kosilu.

Župan (*V stran.*) Hvala Bogu! Sedaj moram skrbeti, da kosila ne bo konca —

Macafur. Pa menim, da bi si mostič vendar le pred kosilom ogledali.

Župan (*zase*). Ne pusti ga, pa ga ne!

Pisar. Morda bi bilo po kosilu ravno prav, dopoldne je še rosa po travi.

Župan. Lahko dobite oslovski kašelj.

Macafur. Tega seveda ne morem rabiti.

Župan. In ljudje so vsi na polju — (*gleda skozi vrata in miga*).

Pisar. Odborniki bi pa vendar morali biti zraven.

Macafur. No, če imate toliko važnih vzrokov —

Pisar. Če si hočete preje ogledati uradno sobo, bi morda ravno prešel čas do kosila.

Župan. (*Dečku, ki je pritekel.*) Mihec, brž po biriča; takoj naj pride; komisar je tukaj. (*Dečko odteče.*)

Pisar. Morda dovolite, gospod komisar, da župan potrebno uredi za gostijo; medtem se usojam biti vam za vodnika.

Macafur. Seveda, seveda!

Pisar (*zase*). Najložje se pri tem razgovorim o svoji dokladi. (*Glasno.*) Gospod komisar se prepričate, da je vse v najlepšem redu.

Župan. Znotraj in zunaj. Pri meni mora biti vse točno, če me tudi stane mnogo truda pri teh zagovednih kmetavzarjih. Ceste in jarke ste, gospod komisar, že videli; tako so v redu, da se slavna gosposka lahko vsak dan vanje vleže.

Macafur. To je res. Ceste in pota so že še; nadejam se tudi za brvi in mostove.

Župan (*zase*). Obseden je na te mostove. (*Glasno.*) Prosim, da grem malo pogospodarit za opoldne.

Macafur. Ljubi moj župan, le pojte po svojem; jaz bom s pisarjem vse ogledal.

Župan (*se nerodno pripogiba; odide*). Se priporočam vaši milosti do kosila (*tiho pisarju*). Dobro je bilo do zdaj, pisar, le sedaj ne delaj kakšnih neumnosti. (*Odide.*)

Deseti prizor.

Macafur. (*Zase.*) Ogled v občini! Če bi le vedel zlodeja, kako se ta hudir napravi. Poskusim (*glasno*). No, ljubi moj pisar, kakšne

so pa splošne razmere tod. Ali je bila letina dobra?

Pisar. Lansko mislite, gospod komisar, kaj ne, prosim?

Macafur. Ne, letošnjo mislim.

Pisar. (*Zase.*) Gospod komisar ni s kmetov, se že vidi. (*Glasno.*) O letošnji še ne morem kaj reči; pokaže se šele julija in avgusta: sedaj bi kvečjemu o senu — —

Macafur. (*Zase.*) To sem že neumno začel. (*Glasno.*) Seveda, na seno sem mislil.

Pisar. No, s senom kmetje niso prav zadovoljni. Zadovoljni sicer niso nikoli; če jim prav trava do oken priraste, vendar tarnajo, da je slabo.

Macafur. Občina je morda zelo obložena?

Pisar Pravzaprav sta samo dva, ki sta v nadlego občini. Prvi je polu izgubljen, šemast mladič, ki nam ga je neki pohajač-metlar za dedščino zapustil in ki ga srenja iz svojega vzdržuje —

Macafur. No, in drugi —

Pisar Drugi, no, je bil nekdanj nepridiprav, je ušel od vojakov, je šel nekam v Meksiko in Afriko in ker mu tam ni šlo, je prišel domov brez denarja. Srenja ga je postavila za policaja, da ga ji vsaj ni bilo treba vzdrževati. —

Macafur. (*Se glasno zasmije.*) Ha, ha, ha. (*Zase.*) Takega policaja se mi menda ni treba bati.

Pisar. I, no, saj je vse to le za štafažo. Na deželi je takole: če imajo kako policijsko uniformo, je treba dobiti takega takega zanjo, da je ni treba popravljati. Tak policaj dela potlej parado pri ženitninah, na plesu in pri drugih enakih priložnostih. Drugega dela nima; saj sem za vse jaz, dasi še nimam doklade, ki bi se za take — — —.

Enajsti prizor.

Policaj (*v uniformi, brez plašča prisope*). Gospod komisar, ponižno meldam. (*Salutira.*)

Pisar (*čmerno zase*). Hudirja! Že drugič sem bil tako blizu doklade, pa mora ta slon priloptati.

Macafur. (*Skriva smeh.*) Že dobro! (*Zase.*) Da doživim danes še tako komedijo, bi si ne bil ni v sanjah mislil. (*Glasno.*) Vi ste se do kosti spotili!

Policaj. (*Si briše čelo.*) Nič ne dene! Ko sem bil v Afriki, sem še drugače divjal. Takrat, ko je Janez Nepomuk, kralj iz A-beslinu, tiste piramide šturmal, sem jaz in še eden po imenu Kašelj — saj ste gotovo brali v novicah —

Pisar (*čmerno vmes*). E, kaj čenčaš! (*Potihem šepeče nekaj Macafurju.*)

Policaj. (*Zase.*) To je sama zelena nevoščljivost; vidi, da se gospod komisar zanima za moje junaške skušnje —

Pisar (*poluglasno*). Ta človek je že tolikrat lagal o svojih vojskah, da že sam veruje te čenče.

Macafur. Le pustite ga; mož naj me kake četrte ure kratkočasi. Bodite tako dobri in pustite naju sama; pozneje vas pokličem.

Pisar (*se obotavlja*). Kakor zaukažete, milostni gospod. (*Zase*.) Te šeme je bilo ravno še treba. (*Pripogiblje se*.) Vaš najponižnejši sluga bo vse uredil po vaši želji.

Macafur (*nepotrpežljivo*). Z Bogom! Z Bogom!

Pisar (*hitro odide v hišo*).

Dvanajsti prizor.

Macafur (*zase*). Nazadnje sem se ga vseeno odkrižal. Ta šema hoče po vsej sili, naj ogledujem, in kakor rešilni angelj se prikaže ta policajska duša. Morda zadržim ljudi do kosila (*Glasno*.) No, moj ljubi čuvaj postave!

Policaj (*ki je stal na strani, se približa vojaško na drugo stran*). Kakor zaukažete, gospod komisar!

Macafur. Kar brez strahu mi povejte, kako pa ste prišli v Meksiko in potlej v Afriko?

Policaj. Takole, gospod komisar. Jaz sem bil potrjen; ravno sem imel dobiti dve zvezdi, na vsako kraj eno, pa mi je umrla moja teta; in vzel sem si še isti dan „urlaub“ in sem

se oblekel v civil in sem se vsedel na železnico, pa smo šli. Pa sem šel doli, kamor so mi rekli in peš naprej. Jokal sem doma za teto in sem vzel, kar je bilo meni zapuščenega denarja, pa sem šel na štacijon in na železnico sem se vsedel. Pa glejte čudo! Saj me vidite, da sem vedno zmeren, in vendar se mi je takrat primerilo, da sem zaspal, kot kamen trdo. Kar me vzbudi kričanje; odprem oči, jih zmanem in si mislim: Bo že Ljubljana. Kar zakriči konduktar: Trst. Tako sem bil pijan (*prestraši se in popravi*) . . . no . . . zaspan, da sem mimo Ljubljane naravnost v Trst zdrčal.

Macafur. Ta je tič. (*Glasno.*) I no, pa se niste več upali nazaj, kajne?

Policař. Seveda ne! Kaj hočem, sem si mislil. Če greš nazaj, te zapro in še smijali bi se ti. I, no, tu greš — in prenočiš kje, pa bo. Ko sem pa v postelji malo mislil, sem pa dejal: E, kaj; cesar ima dovolj vojakov; brez mene bo že opravil; za doma je vsaka šleva dobra, sem dejal, kaj ne, da je tako, gospod komisar, in jaz sem čutil, da sem za kaj več rojen. Par dni sem tako premišljeval, kar se zbudim nekega dne v — Afriki.

Macafur. Tam ni bilo posebnih dobrot, kaj ne?

Policař. O, nič hudega ni bilo. Izvrstno sem se imel. Mislite si, koliko omike sem prinesel v Afriko! Nazadnje sem se pa Afrike naveličal; ko sem vedel za vsak kot in za

vsako stezo, kot tule v Golidi, potegnil sem jo v Meksiko. Medtem so pa pozabili tisto mojo vojaško sitnost in jaz sem se vrnil domov, in domovina ima sedaj enega slavnega sina več.

Macafur. Ali ste prinesli kaj seboj? Zlata? Biserov?

Policaj. Na-a, nič nisem prinesel. Tisto drago kamenje je pretežko; nisem se maral truditi. Zlato seme bi bil lahko dobil; pa sem dejal, saj ga pri nas ne znajo sejati. Zato sem si pa raje prinesel rutico peska iz puščave; na pesek, sem dejal, se kmetje že še razumevajo.

Macafur (*se zasmije*). Jako prebrisan.

Policaj. Seveda prebrisan. O prebrisan sem pa. Saj so me ravno zato kmetje postavili za srenjskega policaja.

Macafur. Kaj takega se redko kdaj zgodi.

Policaj. Gospod komisar si niti misliti ne morete, kakšen junak da sem. Če je kdaj kaj posebno zavitega in težkega, vselej mene pokličejo.

Macafur (*zase*). Ta je že toliko neumen, da sem jaz lahko predrzen. (*Glasno.*) Ali ste že kdaj kot policaj kaj posebnega storili? Ali ste že vjeli kakega tiča?

Policaj. Enkrat je prav malo manjkalo, da ga nisem.

Macafur. Saj vam je znano, da se tu prav sedaj klatijo nevarni lopovi.

Policaj. Seveda mi je; saj imam sledilno pismo o enem takem; če bi od pisarja ne bil izvedel za gotovo, da ste vi gospod komisar, in če bi imeli brado, bi vas imeli za tistega; ravno taki ste, kot je notri zapisano; posebnih znamenj — nima.

Macafur (*nalašč hud*). Strela! Ali zares to mislite?

Policaj. Le pomirite se, gospod komisar; neumno je bilo, kar sem zinil. Nikdar več ne zinem kaj takega. Sicer pa se nikar ne bojte, k nam se nobeden ne upa; saj vedo, kdo je za policaja. Po celem svetu gre sloves mojega junaštva od Golide do Afrike in še dalj, tja v daljno — Meksiko.

Trinajsti prizor.

Pisar (*pride iz hiše*). Gospod komisar, sedaj lahko pričnete, vse je pripravljeno.

Macafur (*zase*). I no, preiskavati in ogle-dovati moram, če prav nočem. (*Glasno.*) Da, le hitro napraviva!

Policaj. To je gospod, da je kaj, ta novi komisar. Stari, če je prišel, je renčal in jezik je bilo treba držati za zobmi, dokler ni jel izpraševati Temu bi pa nikdar ne bilo preveč pripovedovanja. To je vsaj mož, ki se zanimlje za vse, kar sem doživel. Naši kmetavzi, če bi bili slišali to, bi bili dejali, da lažem; gospod komisar je pa vse verjel. Mora biti že mogoče, da se je to zgodilo, kar sem mu pravil. (*Od-ide; mimo pride Jaka, ki podi Jurco.*)

Štirinajsti prizor.

Jaka. V kuhinji te ni treba, ne v kleti; ko je ravno največ dela, pa ti prirjoveš s svojo špago.

Jurca. I, kaj pa je, da tako pohate in pečete? Ali je kaj gospode prišlo?

Jaka. To te nič ne briga Boš že videl. Rajši pojdi na polje in povej delavkam, naj opoludne še ne pridejo; počakajo naj na polju še kaki dve uri; jim bo že potlej dekla kosilo prinesla.

Jurca. Že grem. Kaj ne, ko pridem, mi pa daš kakšno kost, da jo oglojem (*odide*).

Petnajsti prizor.

Župan (*hitro*). Jaka, kako bo s kosilom?

Jaka. Vse je na ognjišču, ko boste eno pojedli, bomo že kaj drugega pripravili.

Župan. Koliko piščet je pa zaklala kuharica?

Jaka (*začudeno*). Koliko? — Dve!

Župan. Dve piščeti. Ali si pameten, ali ne! Danes ne smemo skopariti; saj bi bilo meni v sramoto. Takoj naj jih zakolje še šest.

Jaka (*zavpije*). Kaaj? Šest piščancev. Šest lepih naših piščancev, ki so tako lepi in ki jih imam tako rad. Šest piščancev naj zakolje še, in tako kmalu bi že legli jajca! — Oj, kakšna potrata! Nazadnje boste še rekli, naj zakoljem prašička.

Župan. To je dobra misel. Le takoj, kar ponj in zakolji ga! Na to še mislil nisem.

Jaka. Kdo bo pa toliko jedel?

Župan. Ti že ne! Sicer pa ne vprašuj; beži; ukazal sem in tako se mora zgoditi.

Jaka (*žalostno*). O ti primojduha ti! Kaj bo danes še vse pri nas! Prav greh je; tak lep mlad prašiček in šest piščančkov! (*odide*).

Šestnajsti prizor.

Pisar (*hiti k županu*). A, tukaj ste?

Župan. No, pisar, kako je?

Pisar. Dozdaj se je še vse dobro izšlo. Gospod komisar se za druge stvari kaj malo zanima; le to sprašuje policaja, če ni golidarski mostič tako blizu, da bi mogel še pred kosilom — — —

Župan. Že zopet ta preklicani mostič. Kar klet bi. (*Zapazi Jaka.*) Jaka, stopaj! Brž v kuhinjo in ropotaj s krožniki; glej, da se kmalu pogrne miza in pripravi; parkrat spusti kake vilice na tla, da se bo slišalo, da pripravljamo za južino. Juho koj na mizo; med tem kaj pripravite. Le hitro; delajte, pohajte, pecite, koljite piščance, race, gosi, prašičke, teličke, voličke.

Jaka (*obupno*). Morda tudi konje?

Župan. Za moj del, še konje. Le brž (*vedno osorneje*). Beži, ti lena coklja!

Jaka (*beži zložno in kriči*). Saj ne morem bolj bežati, pogledjte, da ne.

Župan (*se pripogne, kako: bi hotel kaj za njim zagnati*). Čaj, ti poravnam in nabrusim pete.

Jaka (*uide v hišo*). Joj mene!

Župan (*pisarju*). Kaj ne, sedaj gre hitreje?

Sedemnajsti prizor.

Policaj (*prihaja važno*). Gospod komisar so se pri meni zanimali za slavni odbor in so ukazali, naj se povabijo vsi odborniki, kar jih je dobiti, na kosilo. Seveda je vmes tudi moja in gospoda pisarja malenkost.

Pisar (*zase*). Se vsaj letos enkrat do sitega najem.

Župan. Celi odbor — pametna ta. Čim več, tem bolje. Ko enemu poide beseda, bo pa drugi kaj zinil. Meni je tako vsa pamet zamrznila. Marš, policaj! Kar privleci jih, saj so blizu. Vsak naj obleče nedeljski pruštof, pa naj pride; dobro, da je sopraznik! (*Policaj odide.*)

Osemnajsti prizor.

Pisar. Saj je pripraven mož, ta novi komisar; mnogo pripravnejši nego njegov prednik; s kmeti zna hoditi v caker.

Župan. Pisar, povej mi no, kako se je vse tako hitro zgodilo. Meni se vse meša, ne vem kaj je z menoj.

Pisar (*ošabno*). Hm, ko sem ga našel, je bil že tukaj. Bog ve, kaj bi se bilo zgo-

dilo, če bi ne bilo moje bistro oko opazilo, kako je s stvarjo in če bi ne bil jaz posegel vmes.

Župan. Tako na naglem, meni nič, tebi nič — na, pa je v vasi. Kot bi ga bile vile prinesle! To je mož, da mu ga ni mara, ta novi komisar.

Pisar. Hm, tak mora biti nadzornik in oglednik, kakor je zapisano v bukvah. Čemu s konji in kočijo; stari se je leno pripeljal, leno izstopil, potem so se mu predstavljali prvaki — med tem se je cela vas zbrala in če ni bilo drugače, je kar vpričo vseh jel zmerjati, da je bilo groza.

Župan. Pravtako je bilo, parkrat vas je jako grdo oštel.

Pisar. Novi komisar dela drugače; peš gre od ene srenje do druge. Pri tem vidi vse tako, kakršno je v resnici. Če bi ne bilo pri nas tistega zlomkovega mostiča, bi bila naša občina lahko ponosna, da je po mojem požrtvovalnem delovanju — — —

Devetnajsti prizor.

Padar (*prihiti skozi dvoriščna vrata*). Ali je res? Govori se, da je prišel komisar.

Župan. Seveda je res.

Padar. Kje pa je zdaj?

Pisar. Notri je v pisarni; milostno me je odpustil, ker je hotel nekaj časa sam gledati akte, kot mi je dejal. (*Kramar, Štefuc, Cefizelj — praznični, za njimi policaj.*)

Kramar. Ali je res, kar pravi policaj, da moramo komisarju priti pomagat jest?

Župan. Tako je.

Padar. Kaj, ali smo povabljeni? Ta je modra! (*Se prime za nos.*) Joj, kako diši!

Štefuc. Jaz bi zase še rajši sedel pri žgancih in zelju, kot pa pri takem imenitnem gospodu.

Cefizelj. Ali bo pijače kaj?

Župan. Seveda, da ne smete žeje umreti; najboljšega sem nastavil in nekaj ga imam prav posebnega za nazadnje.

Cefizelj. Jojmene, srečno sem danes vstal! (*Čuje se cviljenje mladega pujska.*)

Pisar (*se vstraši in pogleda proti hiši*). Čujte, zdi se mi, da me kliče gospod komisar.

Vsi (*se mu smejejo*).

Cefizelj. Veš ti kaj, pisar, toliko bi bil pa že moral študirati, da bi bil ločil komisarjev glas od prašičjega.

Štefuc. Kaj bomo pa pravzaprav jedli?

Župan. Najprej bodo nudelni na juhi in pečene klobasice.

Padar (*zadovoljno ponavlja*). Nudeljni na juhi in pečene klobasice; to je dobro, najrajši jih jem.

Štefuc. Tudi jaz sem zadovoljen.

Župan. Potem bo telečji ajmoht.

Cefizelj. To mi je všeč. Polič vina na ajmoht, dišalo mi bo!

Župan. Potem so pohane piške.

Padar. Pametna, najrajši jih jem.

Štefuc. Koliko jih pa pride na vsakega?

Župan. Koliko? Mislim, da bo ena dosti; saj bo še kaj drugega.

Štefuc. Samo ena, saj jo bom komaj pokusil.

Policaj (*ki je do sedaj stal zadaj, stopi naprej*). Gospod župan, jaz bi ponižno prosil, da mi oddelite kako veliko piško, kakšno doraslo.

Župan. Dobil jo boš, pet let staro.

Štefuc. Le naprej, naprej! Pri piškah sem se šele zlačnil.

Župan. No, no, potlej bo pečenka in potlej še morda kaj vmes.

Padar. Vmes, to je prav, vmes — to najrajši jem.

Župan. Do tedaj morda že speko prašička.

Padar. Na konec bi pa mislil, da bi ne škodilo par bobov — te namreč jaz najrajši jem.

Štefuc. Pravzaprav mi je žal, da sem prišel.

Župan. No, čaj ti požeruh; takega kosila, mislim, bi se najedel sam Goljat. Do štirih popoldne boš po mojem mnenju kar naprej žvečil in cmokal.

Štefuc. Bo že, bo, pa kaj hočem s to dolgo ropotijo, če ni zelja zraven.

Župan. Kaj sanjaš? Sedaj poleti vendar ne smem dati komisarju lanskega zelja.

Kramar. Veš ti kaj, župan, vse je dobro in lepo, kar se bo jedlo pri kosilu; — samo

če ne daš soriškega sira, bo zame vendarle vse za nič.

Župan. No, sedaj pa vsak svoje! Za božjo voljo, če ste že tako snedeni, vas pa v nedeljo še posebej povabim in vas nabašem z zeljem in soriškim sirom, da vam bo pri ušesih ven gledal.

Štefuc. To je prava misel. Če mi to obljubiš, pa sem zadovoljen.

Kramar. Jaz tudi.

Pisar. Ljubi moji, ne pozabimo, da so naše telesne potrebe postranska stvar. Mi moramo komisarja toliko časa zadržati pri kosilu, da bo prepozno za ogledovanje mostiča čez Golidarico.

Štefuc. Jejta! Na mostič sem pa pozabil.

Cefizelj. O, tristo pipcev! Naenkrat.

Kramar. Ali je vprašal zanj?

Policaaj. Do zdaj je bilo vse dobro.

Pisar. Sedaj mislim, da bi ne bilo napak, če bi komisarja pri kosilu s čim iznenadili.

Župan. Pisar, ti si pa tič!

Kmetje (*vse vprek*). Seveda, tako je — razume se samoobsebi — malo veselja, seveda.

Padar. Nečesa sem se spomnil. Moj Miha bi lahko deklamiral tisto pesem, ki jo je pisar zložil, ko so škof prišli. Saj je takrat še nismo rabili, ker so škof prekmalo prišli. Moj Miha jo še zna od besede do besede.

Pisar. Res je tako. Izvrstna misel!

Policaj. Skoraj taka, kot bi se jo bil jaz domislil.

Pisar. Po pesmi bi pa jaz imel slavnostni govor.

Cefizelj. Kaj bi bilo, če bi najeli muzikante?

Župan. To pa to; ta je poglavitna. Policaj, hodi in poišči muzikante, naj takoj pridejo.

Padar. Mojemu Mihi tudi povej.

Policaj (*žalostno*). Če moram zdaj oditi, kdo bo pa jedel mesto mene.

Kramar. To oskrbim že jaz.

Policaj. Od tega jaz nimam nič.

Župan. Drži se, policaj! Ne bo se ti krivica godila. Od vseh stvari odložim zate cel porcijo; vse boš lahko v miru snedel. Le hiti!

Policaj. Tako sem se že veselil, da se bom svetil pri kosilu, no pa že mora priti kaj vmes. Vedno me je taka smola spremljala, ko sem bil še v Afriki.

Župan. Le pogum? Drži se, že vse vemo (*ga potiska*). Le glej, da vse spraviš skupaj; ne bo ti v škodo! (*Pride spred.*) No, tega sem že preskrbel.

Dvajseti prizor.

Jaka. Jest, jest! Juha je že pripravljena.

Štefuc. Le notri, brž nad juho! Hitro jo pojejmo, da pridemo čimpreje k piškam.

Župan. Le pojte, le! Pisar, peljite može notri. Pazite, da se pošteno zadržite, da ne doživim sramote. Takoj pridem za vami.

Cefizelj. Komisar se bo čudil, kako pametno znamo govoriti.

Pisar. Le notri pojte! (*jih priganja. Odidejo.*)

Edenindvajseti prizor.

Župan. Jaka!

Jaka. Hm?

Župan. Na, tu imaš en tolar.

Jaka. I, i, zakaj pa?

Župan. Kupi jajc in daj jih leč; potem bo zopet pišk, kolikor boš hotel. Samo jezik za zobe! Le tiho!

Jaka (*sam*). Bo že! Takih pišk, kakor zdaj zdihujejo v ponvi, pa ne dobim za živ svet ne. Kako pametne so bile, bore piške; ko so me videle, da imam kaj v roki, pa so mi tako prijazno zažvrgolele: bibi, bibi. In pujsek, kako lep je bil! O teličku si še misliti ne smem. Ta gospoda pa vse pokolje in požre. Oj, da bi ne bilo gospode na svetu!

Dvaindvajseti prizor.

Policaј (*prisopiha*). Jaka, Jaka, ali so že začeli?

Jaka. Ravnokar so šli notri; začeti še niso mogli (*odide*).

Policaj. Pametna je ta! (*Si briše pot z lica.*) He, dirjal sem, da bi prišel še do kosa. Puh, vroče je! K sreči sem dobil Padarjevega Miho, da sedaj mesto mene leta in išče tistih prismojenih muzikantov. Za četrte ure sem dejal, morajo biti lepo oblečeni, umiti, počesani in obriti pred hišo. Menda bo že poskrbel, saj je sicer „brihten fant“. — Saj nisem taka šema, da bi tako kosilo zamudil! Župan me še zraven lahko posebej krmi. Prvo kosilo je za mojo veljavo, drugo za lakot. Vedno sem se tega držal, tudi takrat, ko sem bil še v Afriki.

Triindvajseti prizor.

(Medtem je prišel komisar; s hrbtom proti odru gleda v vas).

Policaj (*ga opazi in obstane*). I, kdo je pa ta? Deset let se ne prigodi pri nas, da bi prišla na en dan dva tujca. Kaj mu je neki, da tako zija okrog sebe. Ali je zmešan, ali pa . . . (*Komisar se obrne.*) Stoj! (*Iz vleče sledilno pismo in bere primerjajoč.*) Kaj je to? — Lopov — hm — prav tak je; gosposko oblečen — tudi; črno brado — tudi — náá; to pa ni, rdečo brado ima; pa saj si jo lahko p o b a r v a. Ta je, ta! Tega iščejo! Sedaj, policaj, pamet, da ti ne uide. (*Udari se ob glavo.*) Jojmene, v plašču imam svoj reglemâ. Brez reglemâ ga ne morem; iz gláve pa ne vem, kaj začeti. Če bi le vedel, je-li ostane toliko časa tukaj, da bi šel v vas in si poiskal reglemâ. Potem ga preiščem in če še nima nič

posebnih znamenj, pa je pravi. Stoj. (*Skrije se za lipo.*)

Komisar. Zdi se mi, da sem prav prišel. Nobeden me še ni opazil. Saj želim si tako.

Policaj. (*Izza drevesa.*) Je že, je že; kako se skriva (*se izgubi*).

Komisar. (*Gre k mizi in se vsede.*) Na tem mi je, da se seznanim s krajem, ne da bi me izpoznali. Moj prednik mi je sicer Golido hvalil, vendar ne škodi, če jih nena doma zasačim. Bodo vsaj v prihodnje svoje dolžnosti še vestneje izpolnjevali. Najraje bi zvedel kar na tihem, če so delali srenjski mostič po načrtu. Večkrat so jih morali opominjati. Upam, da niso preslabo in nevarno napravili. (*Vstane in gleda.*) Če bi le vedel — jaz niti ne slutim, kje se pride do vode; da bi le dobil takega fanta!

Štiriindvajseti prizor.

Jurca. Na, sem že tukaj! (*Opazi komisarja.*) Lej no, tako imeniten gospod!

Komisar. Ravno prav mi je prišel.

Jurca (*privzdigne leno klobuk*). Dober dan želim!

Komisar. Bog daj! Ali si ti iz te vasi doma?

Jurca. Če bi bil iz te vasi, bi bil lahko neumen, kakor bi hotel; noben bi mi ne rekel: srenjski norec.

Komisar. Srenjski norec, kako to?

Jurca. I no, srenjski norec mi pravijo. Golidarji so me tako krstili, ker nimajo drugega imena in druge časti zame.

Komisar. Tedaj spadaš ti sem v to vas?

Jurca. Spadam, pa ne spadam. Pravzaprav ne spadam, ker nisem odtod; pravzaprav pa spadam, ker me je gosposka vasi priteknila.

Komisar. Priteknila? (*Zase.*) To me zanima. (*Se vsede.*)

Jurca. Takole je bilo. Moj oče je bil metlar in je hodil okrog po deželi in delal metle in jih prodajal. Še kot takle majhen (*pokaže*) sem moral z očetom; oče so hodili po vaseh, jaz sem pa zunaj brezove veje rezal ali pa metlice prirezaval. Pa čemu naj vam to pripovedujem, saj vam ni nič mar.

Komisar. Seveda mi je. Le pripoveduj! Take zgodbe rad poslušam, le pripoveduj. Ne bo ti v škodo.

Jurca. No, ko so mi oče umrli, Bog jim daj dobro, pa sem ostal sam, prav sam na svetu. Drugega nisem znal, kakor metle vezati. Noben človek ni maral zame. Več srenj se je kregalo zaradi mene, nobena me ni hotela. Nazadnje je pa dejala gosposka: Jurca spada v Golido; v očetovih popirjih je bilo zapisano, da je bil pred leti nekaj časa v Golidi. No in tako sem prišel sem; Golidarji so pa dejali, da mi da vsak teden drugi kot in pa jesti.

Komisar. Ali ne znaš nič delati, da bi si sam kaj prislužil?

Jurca. Delati? — o bi že. Delal bi, kot živina. Pa mi nobeden nič ne zaupa. Začetkom, ko so mi dali kako delo, sem bil seveda neroden in sem se vedel neumno. Na, potlej so pa vsi kazali vame in so dejali: „Jejta, ta še rezanice ne zna narezati; kako neumno prijemlje cepec v roke, orati tudi ne zna — ta ni za nič — to je pravi norec“ — Tako je šlo dozday; kamor sem še prišel, kriče nad menoj: „Poglejte srenjskega norca; — jedel bi še, jedel; za delo pa ni za rabo.“ Jaz bi pa rad delal, samo, da bi mi kdo kaj pokazal. Saj nisem jaz kriv, da nisem kot izučen kmet prišel na svet.

Komisar. Bore fantè!

Jurca. Bore revež sem, prav imate! Začetkom me je peklo, ko so me povsod klicali za „srenjskega norca“.

Komisar. Saj si videti prav pameten fant.

Jurca. Preje sem sam to mislil; če pa drugega ne slišiš dan na dan nego „norče“, ali „trapče“, nazadnje še sam verjameš, da nisi pri pravi pameti. Če zdaj slišim: „Srenjski norec, dej, tole stori; nobenega ni neumnejšega, ki bi imel čas“ — se vedno pomišljam, kako naj tisto najneumneje napravim, da me vsaj zastonj ne kličejo za norca.

Komisar (*razdražen*). Ali ni nikogar v vasi, ki bi to popravil? Kaj pa pravi župan?

Jurca (*se vstraši*). Župan? — o čujte gospod, župan je najblažjega srca, če bi bilo po njegovem, bi se meni ne godilo tako slabo.

Tudi kmetje niso hudobni; — meni se zdi, da mora tako biti: če bi mene ne bilo, bi morali imeti koga drugega za norca. Tisti pisar, ta me ne more trpeti. Zakaj? sam ne vem. Slišal sem, da ne more pozabiti, ker so ga moj oče enkrat ošteli; rekli so mu, da je hinavec. Ta ne pusti, da bi se meni kaj dobrega pripetilo. Kadar so drugi zame, pa našunta posle, da me začno dražiti. To pa ve, da nazadnje tudi jaz vzrastem in da imam dobro namazan jezik. Potlej je pa zopet on na konju; opravlja in obrekuje me, kako sem hudoben in — tako me potlači. — Hej, povejte no, zakaj me pa tako izprašujete?

Komisar. Moj ljubi, jaz bom poskrbel, da se spremeni tvoje stanje.

Jurca. Ti? — Vi? — Oni? Kdo pa ste? —

Komisar. Da veš, da nisi pripovedoval svoje usode samo radovednežu, zato ti povem: jaz sem novi komisar. —

Jurca. (*Potrt.*) Kà-aj, vi ste — če bi bil to vedel — lepo vas prosim. Saj menda nisem zatožil ali očrnil Golidarjev? Čujte, pametni v srenji so mi vsi dobri. Včeraj so me celo za pastirja napravili; Bog ne daj, da bi jim s svojim gobeždanjem kaj škodoval!

Komisar. Le brez skrbi bodi! Pri kore-nini bom izruval nered. Sedaj mi pa moraš nekaj postreči. Po najkrajšem potu me pelji k srenjskemu mostiču, pa tako, da me jih kolikor mogoče malo opazi.

Jurca (*začuden*). K mostiču? H golidarskemu mostiču?

Komisar. Seveda h golidarskemu, če sem že v Golidi. (*V hiši vpijejo trikrat „živijo“*). Kaj je pa to?

Jurca. Skoro gotovo velja to vam.

Komisar (*zase*). To bi mi ne bilo všeč, če bi bili ljudje že po koncu. (*Jurci.*) Le hitro, samo pol ure imam še časa.

Jurca (*zategne*). Le pol ure?

Komisar. Voz za v mesto čaka pred vasjo.

Jurca. In le zavoljo mostiča — hočete? —

Komisar. Pravzaprav sem prišel samo zavoljo mostiča. Da sem pa izvedel pri tem usodo nesrečnega fanta, mi ni nič žal izgubljenega časa.

Jurca. E, kaj nesrečnega? saj sem zadovoljen.

Komisar. Da bom še bolj zadovoljen s teboj, pokaži mi pot.

Jurca (*premišlja*). No če mora biti (*pokaže na desno*), pojte tu vun, nekaj časa naravnost; pot je med samimi plotovi, zaiti ne morete in nobeden vas ne bo videl. Jaz pojdem za vami in bom pazil, da ne zaidete in da nobeden ne pojde za vami. (*Sliši se „živijo“*).

Komisar (*odide hitro, kamor mu je Jurca pokazal*). Hvala ti, fantè, le ne ostani predolgo za menoj.

Petindvajseti prizor.

Jurca (*sam, hodi po odru in maje z rokami*). Sedaj je pa ravno prav, da me imajo za norca. Prav mi je! Celo leto ne izve nobeden pametne besede od mene; na, in zdaj moram tujcu popisati vse svoje življenje. Zdelo se mi je, da mora vun. In ta tujec mora biti ravno komisar, tisti komisar, ki je prišel gledat most, ki ga še ni. Jurca, kaj bo še iz vsega tega? Saj bi se človek res lahko zmešal. (*Gleda za komisarjem.*) Že na polu pota je do Golidarice; za menoj gleda. Hitro moram, da ga še vjamem. (*Goreče.*) O moj ljubi Bog, daj, da bi bilo to, kar bom zdaj storil, moja zadnja neumnost. (*Beži za komisarjem.*)

Tretje dejanje.

Kmečko dvorišče.

Prvi prizor.

Župan (*pride s pisarjem iz hiše*). Dajte, povejte mi vi, kaj pa potlej, če komisar ne bo hotel več jesti? Sedaj imamo šele tretjo jed in že toži, da je sit.

Pisar. Ta je huda. Na vsak način ga moramo s čim zadržati, da mu ne bodo silile misli vedno na mostič. Kje je neki policaj?

Padarjev Miha (*pridirja po dvorišču*). Župan, muzikanti so zunaj, ali smejo na dvorišče?

Pisar. Muzikanti?! Stoj! Tega manjka, kar noter!

Padarjev Miha (*skoči vun; takoj za njim muzikanti, obstoje zadaj*).

Pisar. Verujte mi, če bo malo muzike zraven, se bo tudi lažje jedlo.

Župan. Le uredite, da bo vse, kot se spodobi. Jaz moram zopet noter, da ne bo kakšne zamude (*odide*).

Drugi prizor.

Pisar. Le pojte, le. Jaz ostanem tu, da vse uredim. Se vsaj lahko malo zberem — sicer ne bom pri najboljših jedeh zraven, vendar govora ne morem pustiti — gre se za čast in za — doklado. Ti Miha, ali znaš celo pesem?

Miha. Ali znam!? (*začne*). Blagor zarji, ki je dan rodila.

Pisar. Je že prav, že vidim, da že še znaš. Muzikantje menda veste, za kaj se gre. Ali nimate not seboj?

1. muzikant. Nam ni treba not, mi igramo vse na pamet.

Pisar. Tako je prav! Da vem, kako naj vse uredim, naredite eno! Kaj pripravnega, pa le tiho, samo za poskušnjo. (*Muzikantje zaigrajo kako domačo, n. pr. „Dol se vsedi, kaj boš stal“*).

Pisar. To ni nič! Kaj vam pride na misel. Komisarju kaj tacega! Kako drugo! (*Zaigrajo drugo, n. pr. „Al' me boš kaj rada imela“ —*).

Pisar. Za vse čase, kam pa ste možgane deli? Ali bomo take klafarske komisarju na čast peli? — Ali ne znate nobene veličastne, nobene navduševalne?

1. muzikant. Seveda, povedali bi bili prej, pa bi bilo. (*Muzikantje začno, n. pr. „Sem slovenska deklica“.*)

Pisar. Ta bi bila že dobra. Bolje pa je, če naredite kako patrijotično. (*Muzikantje začno: „Bog obvaruj . . .“*)

Pisar. Ta je dobra! Ta je prava! Le pazite, ko pride prešiček, pa začnite a tempo.

Tretji prizor.

Macafur (*brez klobuka, nerodno; se vsede za mizo in se večkrat hladi z robcem*). Uh, to mi je pa že vendar preveč. Ti ljudje mislijo, da sem kakor prazno črevo, pripravljeno za klobase; tako tlačijo váme. Dozdaj sem se držal, zdaj je pa že preveč. Sicer je pa že zadnji čas, da se jim kako izmuznem. (*Vstane in gleda.*)

Župan. Gospod komisar, kaj pa mislite? Ušli nam vendar še ne boste?

Macafur. O ne, nikakor ne. Samo malo svežega zraka mi je treba, znotraj je presoparno.

Župan. A zato, — Le malo se posprehodite po dvorišču, potlej bomo pa še naprej jedli. Tako mislim, to bo prav.

Macafur. Temu, moj ljubeznivi gospod župan, pa moram odločno ugovarjati. Saj sem že sedaj prestopil navadno mero.

Cefizelj (*vihti svoj polič*). To nič ne dene. Jaz sem jih tudi že precej mer izpraznil; peti polič je tale; pa sem še žejen.

Macafur. Še kaj, pa sem bolan — bolan.

Župan I, kaj pa je to. Nehati že hočete, pa smo še komaj začeli. Še prve polovice jedi nismo pojedli.

Štefuc. Saj pride še prešiček. (*Muzikantje si dajo znamenje, naj prično, suvajo drug drug z rokami s komolcem. Vsak igra svojo. Pisar jim jemlje godala, a ti igrajo naprej. Kmetje zijajo, Macafur se smeje; vaščanje prihajajo.*)

Pisar (*ko muzikantje skončajo*). Za ves svet, kaj pa delate.

1. muzikant. Saj ste nam rekli, naj naredimo eno, ko pride prašiček. In Štefuc je dejal, da pride prešiček.

Pisar. Taki osli! Vse ste skvarili. Zdaj moramo rešiti, kar se da. (*Pahne Miho naprej.*) Mihec, začni.

Miha (*postavi se poleg očeta in začne najprej hitro, potem jecljaje; pisar mu na glas suflira*):

Blagor zarji, ki je dan rodila,
Dan rodila, temno noč spodila,
Ko ste vi veseli in radostni
Prišli k nam prijazni in krepostni,
Zdaj želimo in želimo vam,
In želimo vam — — — — —

Pisar (*suflira na glas*) „iz dna srca“.

Miha. A ja, ja — — — iz dna srca.

Pisar (*zase*). Osel! — (*suflira*). Da bi ura srečna bila vam.

Miha (*se joče*) ura — ura — ura.

Pisar (*tepta z ного*). Ta spomin bo živel.

Cefizelj. Ne smete plašiti fanta, saj zna. —

Pisar (*nemirno*). Vkllesani v skali.

Miha. Da so škof nas obiskali.

Pisar (*razjarjen*). Saj je gospod komisar, tepec!

Miha (*plače na glas*). Da so gospod komisar tepec nas obiskali.

Pisar (*jezen*). Molči! Preteto, še to mora priti nad me.

Padar (*sune svojega sina Miho v koleno, da odleti proti Macafurju in zakriči*). Kmetje, vpijte vsi: Vivat, živijo!

(*Kmetje in muzikantje kriče: Živijo!*)

Pisar (*se odkašljeje in maha z robcem, zase*). Ves sem zmešan. Ti neumni kmetavzarji so me vsega zmotili. (*Priklanjajoč se, prične sladko*):

Visoko - blagorodni, premilostni gospod komisar. Nepripravljenemu, kakršen sem jaz, je še uganka, kako se more mož iz take višine ponižati med tako — surovost in s kmeti sedeti pri eni mizi. Še vedno nas tlači velika čast, ki nam jo je vaše visoko blagorodje skazalo, ko je svoje častitljive noge postavilo na tla naše srenje, da bi po načelu: Mati je

previdnost modrosti, (*popravlja*) modrost je previdnost matere — a — hm. — —

Kmetje (*ki so med tem zijali*). Gospod komisar, živijo! (*Med tem pride orožnik.*)

Četrty prizor.

Orožnik (*se začudi, začne izpraševati muzikante in potem mirno posluša*).

Pisar (*ki si je brisal pot, nadaljuje*). Ko je vaša milost davi vstopila med nas in sem bil jaz prvi, ki je v vas izpoznal svojega novega milostnega gospoda komisarja, ste bili tako prijazni, da ste se vdeležili kosila, h kateremu vas je povabil naš župan. Toda, kar ste jedli in pili, se ne da primerjati s tem, kar bi bili lahko jedli in pili.

Cefizelj. Seveda, saj je bilo še dosti na mizi.

Štefuc. In vsi smo vam iz srca privoščili.

Župan. Št! pisar ima besedo.

Pisar (*boječe*). Ne morem najti prehoda.

Župan. Treba ni. Le pri miru pusti most.

Padar. Kmetje kričite: Vivat, živijo!

Vsi (*kriče*). Novi komisar: vivat, živijo!

Macafur. Zahvaljujem vas, moji blagi kmetovalci in posebno vam, gospod pisar (*ironično*) za vaš trudapolni, temeljiti govor. Dovolili mi boste že zdaj, da na mesto odgovora — — —

Orožnik (*vstopi in se postavi pred Macafurja*). Jaz govorim z vami par besed, gospod Macafur.

Macafur (*pade na klop*). Zlodej! Izgubljen sem!

Kmetje (*vprek*). Hej, kaj pa je? Kako? Kaj je to?

Orožnik. Kaj da je? Samo to, da ste iskali komisarja v takem človeku, katerega komisija že dolgo išče.

Župan. Kaj? Ta gospod bi bil? — —

Orožnik. Ta gospod je premeteni, s sledilnim pismom iskani lopov, po imenu Macafur; tu imam (*pokaže papir*) ukaz, naj ga vjamem. Tedaj moj ljubi, bivši komisar, morda vam bo všeč iti z menoj? Župan, zapri tiča v srenjsko ječo, dokler ne izvršim drugih svojih opravkov. Kletka je menda prazna.

Župan. Kletka je prazna.

Orožnik. Macafur, stopaj!

Macafur. Ne morem izpremeniti, kar se je zgodilo. Smolo imam. Ljubi moji Golidarji, vse vam odpuščam.

Štefuc. Če tudi nisi komisar, dobro si jo delal. Muzikantje kvišku, naredite kako okroglo! (*Muzikantje igrajo. Orožnik odvede Macafurja. Pisar hoče uiti, pa ne more.*)

Peti prizor.

Župan. (*Se je že nekaj vzdramil.*) Žalostno je to. Vse je bilo v redu. Jedi dovolj, muzika tako lepa, pisar je imel tak govor, da ga še razumeli nismo, fantič je znal tako svojo pesem, da jo je skoro pozabil, ni čuda pri

otroku. Vse je bilo pošteno in napeljano, da se pozabi srenjski mostič; na — zdaj se pa skaže, da komisar ni — komisar.

Cefizelj. Na tvojo jezo ga moram še en polič (*odide*).

Štefuc. Kateri osel pa je vse te bedarije vzrok?

Kramar. Kateri? — Pisar! Ali ga vidiš, kako stoji, kakor dekla, če ji je mleko prekipelo.

Župan. E, kaj če to! Veseli bodimo, da ni bil pravi komisar. Bog ve, če bi se bil dal tako zadržati. Gotovo bi se sedaj drugače držali.

Padar. Res je ta! Dobro je bilo.

Cefizelj (*s policem*). Jaz tudi to pravim.

Šesti prizor.

Jurca (*pridirja*). Župan! Kmetje, hoj, hoj! —

Vsi (*vprek*). Kaj pa je, srenjski norec?

Jurca. Pomagajte, pomagajte!

Župan. Kaj pa je, govori!

Kramar. Ali je kdo v mojo štacuno vlomil?

Jurca. Gorjé!

Padar. Ali je kdo umrl?

Jurca. Še górze.

Štefuc. Ali je policaj ušel!

Jurca. Še mnogo, mnogo górze.

Vsi vprek. Povej, govori! Kaj pa je? Lej ga norca!

Jurca. Policaj je komisarja vjel.

Vsi (*se smejejo*).

Župan. Nekaj si slišal, pa ne veš kaj.

Jurca. Saj sem videl.

Župan. Tega komisarja, praviš, je vjel, ki je bil danes pri nas.

Jurca. Da tega komisarja, ki je danes sedel na tej klopi.

Pisar. Ta norec je še posebej znorel.

Jurca. Zdi se mi, da ste vi za en polič prepametni. Jaz bom saj vedel, kar vem. Tu je sedel in jaz sem ž njim govoril in ta mi je dejal, da ima le še pol ure časa. Da stoji zunaj pred vasjo njegova kočija, da si hoče ogledati golidarski mostič in potlej sem mu moral pot pokazati — ali sedaj še ne verjamete?

Župan. In ti si mu pot pokazal?

Jurca. Še celo peljal sem ga k mostiču.

Vsi (*se smejejo*).

Padar. Tebi Jurca, bo treba puščati, ti si preveč šemast.

Župan. Še meni se tako zdi.

Štefuc. Ta je dobra. Mi mislimo, da jemo in pijemo s komisarjem, medtem se pa srenjski norec sprehaja s komisarjem. Ali si videl morda kako strašilo? Hahaha! (*Smeh.*)

Jurca. Ne vem, kaj je tu tako smešnega. Veseli bodite, da je vse v redu. Tule sem šel ž njim in zad za vasjo. Ko greva po stezi, jo pa pribriše policaj in pravi komisarju, lopov, in da ga mora zapreti, ker tako govori njegov

reglemâ. Zato sem pa tekel naprej in če nočete verjeti pa — — — — (*Pokaže na ozadje, od koder se čuje šum. Policaj se sliši, napravi se pot in policaj pritira z golo sabljo komisarja.*)

Sedmi prizor.

Policaj. (*Vesel.*) Imam ga, imam ga! Tu je hudodelnik. Prvi lopov iz mojega življenja, ki sem ga vjel.

Orožnik (*brž prihiti in sune policaja na stran*). Gospod kolega, sedaj ste se pa zmotili. (*Pozdravi komisarja.*) Gospod komisar!

Kmetje. Kaj? — komisar?

Župan. Tedaj vendar —

Policaj. Jojmene —

} Naenkrat.

Orožnik. Po nesrečnem slučaju je nastala ta zmeta. Tisti, ki je vaš naslov zlorabil in se kazal pred temi dobrosrčnimi ljudmi za vas, je že pet minut v zaporu. Občina Golida, čast mi je, da vam tu predstavljam gospoda komisarja. (*Nemir, povsod začudenje.*)

Župan. Jaz sem proč.

Cefizelj. V sod bi se skril od sramote.

Policaj. Raje bi bil v Afriki.

Župan. Gospod komisar, ne vem, kako se je to zgodilo. Ali sem kriv, ali nisem?

Komisar. Pustite to, moj ljubi župan. Orožnikove besede mi zadostujejo, da vem, pri čem sem. Pravzaprav sem deloma sam vzrok, ker sem prišel kot neznanec k vam.

Obe občini, golidarska in sosednja, sta mi bili jako priporočeni, zato ni treba pregledovanja. Ker sem bil pa ravno blizu Golide, sem si hotel ogledati vas in pa mostič, katerega dovršitev ste nam naznanili. Reči moram . . .

Štefuc (*skrivaj županu, ki se briše*)
Sedaj nas bo!

Komisar. Kar sem pričakoval, (*pogleda na uro*) kaj, tako pozno je že? — Ker sem bil vjetnik, sem se delj časa zadržal, nego sem mislil. Moja pot je danes končana; pred nočjo še moram biti v mestu. Zadnji čas je! Kar sem videl, vam bom prihodnje dni pismeno naznanil. Tedaj z Bogom, ljubi moj župan (*mu da roko, vse tišči k njemu*). Z Bogom, z Bogom! (*opazi policaja*). Tu imate resno policijo; le to vam rečem: To je bila moja zadnja ogledna pot v Golido — neoglašena. No, z Bogom! (*Odide. Ljudje gledajo za njim; potem mirno postoje.*)

Orožnik. Moram pogledati, kako je z mojim tičkom.

Osmi prizor.

Župan. (*sede k mizi in podpre glavo*).
Na, recite mi, ali bo še kaj takega, ali je že konec?

Padar. Dobra je ta! Napačnega komisarja pogostujemo, da ne more k mostiču; pravi ga pa gre medtem gledat.

Kramar. Le čajte, to dobomo še nos od gosposke, da si lahko napravimo nov turen iz njega.

Pisar. In jaz še posebno, ker sem tisto sestavil. Čudno je, da mora ravno komisar naleteti na najneumnejšega iz cele srenje.

Jurca. Le počasi, pisar! Tako neumno morda ni bilo, da je ravno mene zalotil. Lejte, če bi bil katerega izmed vas dobil, bi bil moral sramotno priznati, da mostiča še ni, ki ste ga obljubili. Meni se imate zahvaliti, da ste se rešili sramote in da je komisar na vsa usta hvalil mostič.

Štefuc. Tepče, kako more hvaliti mostič, če ga ni.

Jurca. (*Zategneno.*) To ste vsi skupaj neumni! (*Važno kmetom, ki zijajo vanj.*) Jaz sem ga peljal k mostiču gorjanske srenje. (*Odborniki gredo vsaksebi, nekateri se zakrohočejo.*)

Župan (*poskoči*). Jurca! (*Upre oči vanj.*)

Pisar. Vedno góraje bo to. Takoj mora kdo za komisarjem.

Štefuc. Čemu to, meni ne gre v glavo. Kar je storjeno je storjeno.

Kramar. Saj ste vi pisali gosposki, da bo mostič takoj gotov. Če ni, za to nismo mi odgovorni.

Štefuc. Da mu je pa Jurca pokazal napačni most, za to tudi nismo mi odgovorni.

Padar. Za to je odgovoren srenjski norec.

Štefuc. Jutri pred dnem pa gremo in ne nehamo preje, dokler ta presneti most ne bo stal. Če pride komisar k letu zopet, bo komaj mogel trditi, da ni most ravno tisti, ki ga je že videl.

Župan. To je vse v lepem redu. Toda iz vsega bo vendar le ostalo, da se je župan grdo zlagal. To vam rečem, ko zopet pride komisar, mu povem vse; preje nimam miru. In še to: V prihodnje vas bom drugače privijal. Vi ste vzrok! Vendar bo to moja prva uradna laž in moja zadnja.

Policaj. In jaz vam tudi rečem: Danes sem prvega aretiral in zadnjega! Odkar sem bil v Afriki —

Pisar (*zaničljivo*). Se še niste tako grdo zaleteli!

Policaj (*jezno*). No, če že govorimo o tem, kdo se je bolj zaletel, se vi prav lahko merite z menoj.

Župan. Čujta, bodita pametna! Zdi se mi, da smo se vsi dovolj zaleteli. Veseli bomo, da se je vse tako srečno izvršilo. Le popravimo hitro svoj greh tako, kot je Štefuc dejal; potlej, mislim, ne bo nič slabih nasledkov. E, celo komedijo bo čas zarastel.

Štefuc. Dobro, župan, ti si jo zadel!

Župan. Za danes pa mislim, da je tako nekaj žeganja. Jesti imamo, cela srenja lahko pije, kolikor drago, muzikantje so tukaj, zato završimo svečano današnji dan, ki je gotovo svoje vrste!

Štefuc. Pametna, sem se že bal za prešička.

Cefizelj (*gre v hišo*). Koj moram poskrbeti, da ne bomo tako dolgo na suhem.

Padar. Juhé! Muzikantje — okroglo!

Deveti prizor.

(Muzikantje igrajo. Orožnik pripelje Macafurja, ki se je vdal in se med potjo šaljivo zahvaljuje odbornikom; orožnik ga pahne.)

Deseti prizor.

Župan (*prime Jurco za roko; drugi glavni igralci stopijo v polukrog*). Ti, Jurca, dej, povej mi, ti kajon, kaj ti je za ves svet padlo v glavo, da si to storil.

Jurca. I, no za pastirja ste me postavili in sem si mislil, da

Pisar. Se že vidi srenjski norec iz tega.

Župan Le počasi, pisar. Če bi vsaka srenja imela tacega norca, bi bila lahko moška nanj. — Jurca, od danes naprej nisi več srenjski norec, nego „srenjski Jurca“. In, da bodo kmetje vedeli, kako naj te kličejo, ti bom jaz za očeta. Dobro se drži in pokaži tistim, ki hočejo biti bolj pametni, nego ti, da je iz srenjskega norca lahko tudi še kaj. Tako!

Policaj. To je čast!

Padar. Večja, kot Afrika. (*Vse sili k Jurci, daje mu roke: Čestitam, Bog daj srečo, Jurca, prijatelja sva.*)

Stefuc. Da vidiš, kako sem te vesel, ti kupim sam novo obleko.

Padar. In jaz te obrijem zastonj vsako soboto, seveda, ko ti zraste kaj brade.

Kramar. In jaz ti dam pol funta kresala, da boš lahko prižigal tobak.

Cefizelj (*s policičem*). Jaz ti bom dal pa piti (*pije sam*).

Župan. Vidiš, Jurca, sedaj si pa izvrstno oskrbljen mož. Kaj meniš?

Jurca (*si briše z rokami solze*). I — no — vse je prav in veselo, pa samo: kdo bo pa zdaj za „srenjskega norčka“, če jaz ne bom več.

Policaj (*se ozre v pisarja*). Pisar, kaj mislite vi k tej službi?

Pisar (*pogleda divje policaja in zavpije v ozadje*). Gospod župan, živio!

Vsi. Živio, živio — živio. (*Godba prične*) — — —

Vsi:

Za srenjo vedno so hude skrbi,
Kdo li ve, kaj vse se pripeti.
In prav nam je, če vse se nam smeji,
Saj smo se zaleteli res grdo sami.
Pa to naj vendar nam nikar ne dela sivih las.
Pijača nas krepi,
In vse nas poživí,
I, vse je b'lo le majhen kmečki kratek čas.
En kratek čas
Za celo vas;
Za celo vas pri nas!

Zastor pade,

Dve materi.

Igrokaz s petjem v štirih dejanjih. — Nemški spisal
W. B. Preložil L. S.

O s e b e :

Sv. Marija.

Dva angela.

Ljudmila, graščakinja, grofica, vdova.

Olga, njena hči.

Elizabeta, sestra Ljudmile.

Marjeta, soproga grajskega oskrbnika.

Stana, njena hči, prijateljica Olge.

Kristina, } v službi na gradu.

Neža,

Kraljica tuniška.

Dve njeni sužnji.

Dekle na gradu (šest).

Kraj: I. dejanje: grad mozirski; II. dejanje: gozd pri gradu; III. dejanje: Tunis; IV. dejanje: gozd pri gradu.

Čas: V začetku XIV. stoletja.

Med I. in II. dejanjem doba dveh mesecev.

Prvo dejanje.

Soba na gradu Mozirje. V sredi vrata, miza in stoli. Na levi v ozadju majhna miza, nad njo Marijina podoba ali kip, ozaljšan s cveticami, svečami itd. Pod podobo stoje v lončkih cvetlice, vendar je še nekaj prostora za druge. Grofinja Ljudmila je ravno gotova z okraševanjem oltarčka in le tuintam še kako reč popravi. Potem stopi nekaj korakov nazaj in z veselim obrazom opazuje podobo in okraske. Elizabeta sedi na desni in veze.)

Prvi prizor.

Ljudmila, Elizabeta.

Ljudmila (*proti Elizabeti*). No, draga sestra, oglej si še ti to kapelico ali oltarček ali svetišče ali kakor že hočeš imenovati to, kar (*šaljivo*) je ustvarila moja spretna in umetna roka.

Elizabeta. Bom, Ljudmila, bom, tole delo naj prej končam.

Ljudmila. Aj, naj delo nekoliko počaka! Saj ti ne uide. Sicer lahko počaka tudi oltarček, vendar prva radost nad dovršenim delom je najlepša, a mine tako hitro, — zato pojdi semkaj, sestra, in deli jo z menoj!

Elizabeta (*vstane in površno pogleda podobo*). V imenu božjem naj bo tebi na ljubo. (*Čez nekaj časa*): In vendar ne razumem, kako moreš v takihle igračah . . .

Ljudmila. Ah, nikar ne zaničuj, sestra, kar me tako veseli.

Elizabeta. To je ravno, česar ne morem razumeti! Pobožnost! — I no! Seveda, kdo bi je ne čislal, kdo je ni potreben v tej solzni dolini! In vendar . . .

Ljudmila. Res, modra si, draga sestra, no, tudi pobožna v nekem oziru. Toda preveč si popotovala, preveč občevala s tako raznovrstnimi ljudmi in zato se ti ne čudim, če so ti v tvojem srcu zamorili cvetko one nežne, detinske, preproste pobožnosti — — —

Elizabeta. Res, po tej preprostosti ne hrepenim!

Ljudmila (*se zopet vsede k delu*). Pa je tudi ne smeš po strani gledati pri nas, ki jo imamo. Vsled tvoje vzgoje na kraljevem dvoru, pečal se je tvoj duh z visokimi rečmi, tvoja dušna hrana je bila vedno bogato obložena miza . . . a nam tu na tem samotnem gradu diši tudi skorjica črnega kruha in skledica mleka: zadovoljni smo s preprosto pobožnostjo našega ljudstva. Verjemi mi, Elizabeta, da nič manj ne ljubi srce pod revno suknjico, četudi se besede ne glasé tako odmerjeno in odbrano.

Elizabeta. Saj ti nič ne branim; ti po svoje, a jaz po svoje!

Ljudmila. Nič ne braniš? Seveda ne! In vendar se mi zdi, da ti ni nič kaj posebno všeč vse to, kar vidiš tu pri nas. Če našo ljubo Gospó . . .

Elizabeta. Da, da, ta vaša ljuba Gospá!

Ljudmila. Glej, kako hitro sem zadela mesto, kjer sestríco boli! Da, da, Elizabeta, le priznaj!

Elizabeta. Kaj naj priznam? Saj tudi jaz častim Marijo, a tako čez mero, kakor vé, tega ne! Ne, ne zdi se mi prav, skazovati Mariji toliko časti, da je ljubemu Bogu in Odrešeníku skoro nič ne preostane — no, naj kar naravnost povem — zdi se mi, da bolj častíte Marijo, kakor Boga.

Ljudmila. Kaj ne, ti meniš, da je Bog nekoliko užaljen, ker Mater njegovo tolikokrat kličemo na pomoč?

Elizabeta. Da, tako nekako. Sinu jemljete čast, ki mu grè pred vsemi drugimi — in jo v preobilni meri skazujete njegovi Materi.

Ljudmila. Oj, kako se motiš, Elizabeta! Ah, da bi bila jaz tako modra in učena, kot si ti, o potem bi ti že znala odgovoriti, potem bi že znala braniti to svojo pobožnost in ljubezen do Marije! . . .

Elizabeta. Ni lepo govorjenje sámo vedno dobro in resnično!

Ljudmila. Poslušaj me . . . Če bi jaz kaj potrebovala od našega kralja — kaj važnega in imenitnega — in da bi bila bolj gotovo uslišana, bi se obrnila najprej na kraljico, na mater mladega kralja — meniš li, da bi se kralj čutil prikrajšanega na časti, če bi mati

njegova prosila záme? Ali bi morda mislil, da ga ne maramo več, da hočemo njegovo mater posaditi na prestol, da hočemo odstaviti njega, ki edini deli milosti, brez katerega mati nič storiti ne more, noče in ne sme? Tudi mati mora prositi, tako kakor drugi, — vendar — in to gotovo priznaš — nas bo kralj uslišal rajši in hitreje, če mati posreduje!

Elizabeta. Že vidim, da se moram udati. Kadarkoli sem se še začela s teboj prepirati o tvoji nenavadni pobožnosti do Marije, vselej sem bila premagana. A vendar ti rečem: bodi, kakršna si, jaz ti ne branim — samo nikar od mene ne zahtevaj, da kakor suknjo — slečem dušo svojo in zlezem — v tvojo! No, draga, le razkaži mi svoj oltarček za majnik, za „Marijin mesec“, kakor tako rada praviš. (*Vstane, prime Ljudmilo za roko in stopi pred okrašeno podobo.*)

Ljudmila. Da, za „Marijin mesec“. Pri nas v gradu mora biti meseca majnika vsak dan — Marijin! In za kapelico tam v gozdu, — o za to mojo ljubo kapelico hočem še prav posebno poskrbeti.

Elizabeta (*opazujoč oltarček.*) Res, prav duhovito je sestavljeno vse to: beli pajčolan, sveže cvetlice . . .

Ljudmila. O to ni veliko, a kar manjka, nadomešča ljubezen.

Elizabeta. Zares, bogato nadomešča.

Drugi prizor.

Ljudmila, Elizabeta, Olga.

(Olga stopi z rožnim grmom, na katerem je krasno razcvetena roža, visoko drži lonček in obstane pri vhodu, veselo in živahno govoreč:)

Olga. Poglejta, mati! tetka! kaj mi je majnik prinesel! — kako je krasna! . . . da, da, kajne, kar gledata in strmita! — Pravzaprav bi ne smela kar zastonj kazati tega čuda — take rože — tako nežne, tako polne in dišeče, ah, prav gotovo je to najlepša roža v cesarstvu!

Elizabeta. Zares, roža redke lepote!

Ljudmila. Prekrasen dar spomladi! Le veseli se Olga — daruj jo Materi božji, Kraljici majnika!

Olga. Oj, kako rada! (*Postavi rožo pred podobo.*) Tu, Marija, Ti darujem to rožo. Ljubi Bog je vedel že naprej, da jo dobi njegova Mati, zato jo je naredil tako nebeško krasno! Toda, ljuba mati, kaj pomeni pa ta roža šele z a m e !!

Ljudmila. No, kaj vendar?

Olga. Nâ — ali ne veste več, mati? Kako ste vendar mogli pozabiti! In vi preljuba tetka, vi, ste tudi vi pozabili?

Elizabeta. Ne vem, kaj meniš?

Ljudmila. Tudi jaz te ne razumem.

Olga (*šaljivo-slovesno*). En mesec je od tega, ali ne veste, mati? — — en mesec je od tega, kar je prinesel poslanec iz celjskega gradu list . . .

Ljudmila. Ah, da, spominjam se! Prinesel nam je naznanilo, da se zbirajo po deželi deklice, ki hočejo skupno romati v Loreto, k hišici Marijini.

Elizabeta. In to je bilo Olgi posebno všeč — to čudno romanje, — sedaj se tudi jaz spominjam. Tudi našega oskrbnika hčerka Stana se je veselila tega; saj ste hotele na pot takoj pri tisti priči, kakor bi to bil kak sprehod.

Olga. Samo sporočiti sva hoteli v Celje, da se tudi izmed naju katera udeleži.

Ljudmila. Pa je res predaleč in prenevarno!

Olga. Na, mati, saj ste že dovolili — ne smete se skesati.

Elizabeta. Takó! — že dovolila?

Ljudmila. Olga, ali sem res storila to?

Olga. Ne sicer prav naravnost, vendar pogojno — le spomnite se, mama. Izročili ste meni in Stani vsaki nežen rožni grmiček in ste rekli: Skrbno ju negujta in na katerem se razvije prva roža, tista pojde z romarji v Loreto. No, tu je moj grmiček in na njem prva roža.

Ljudmila. Ako sem ti obljubila — in sedaj se tega spominjam — potem hočem besedo tudi držati.

Elizabeta. Ljudmila, tvoja obljuba in, Olga, spolnitev te obljube — oboje se meni zdi pre nagljeno in nepremišljeno.

Olga. Zakaj pa, tetka?

Elizabeta. Ker se vama niti sanja ne, kakšna pot je to: hoditi bo treba čez hribe in

doline — po tujih krajih — potem vožnja čez morje, kjer so pečine in viharji — in na tako pot se podajo deklice — same slabotne deklice — meni se zdi to naravnost predrzno.

Olga. Oj tetka, vi vidite vse prečrno in prežalostno. — Meni se pa zdi stvar čisto priprosta: V lepi slogi bomo prepevale svete pesmice, romajoč od cerkvice do cerkvice... Če bodo prišle težave, o lahko in rade jih bomo prenašale, ker jih bomo prenašale — skupno! In morje — res da je nevarno — pa saj ima tudi zvezdo svojo, „zvezdo morsko“, našo ljubo Gospo! In ta nas bo vodila in branila, saj njeni slavi naša pot velja!

Elizabeta. In ti Ljudmila, ali res privoliš v to?

Olga. Ah, kajneda, mati, lepo vas prosim!

Ljudmila. I no, saj moram — dala sem besedo in moram jo držati.

Olga. O hvala, stokrat hvala, mati! (*Po-ljubi roko Ljudmili.*) Marija naj vam plača!

Elizabeta. Prišel bo dan, ko se bosta spomnili na to, da sem vaju svarila pred to nepremišljenostjo.

Ljudmila. Kdaj pa mislite odriniti, Olga?

Olga. Že jutri, mati; ker jutri, prvi dan majnika, se že začne romanje; na celjskem gradu se pridružim drugim deklicam, ki se tam zbirajo.

Ljudmila. Že jutri? — No, to je pa vendar le prehitro. Saj se moraš vendar za tako dolgo pot pripraviti!

Olga. O, to se je že zgodilo, ljuba mati, zanašajoč se na Vaše dobro srce, sem že davno vse uredila, kar potrebujem. Da, še več, poslala sem svoje stvari v Celje, tako za gotovo sem vedela, da me spustite! Zdaj ni treba drugega, kakor da še sama sebe tje ponesem!

Ljudmila (*požuga ji s prstom šaljivo*). O ti porednica ti!

Elizabeta. Ne bo se srečno končalo, ker se je prenagljeno začelo!

Olga. Nikar ne bodite več hudi, odpustite mi, tetka!

Elizabeta Saj ne zamerim tebi, temveč le čudni tvoji misli, ki ti je prišla v glavo.

Olga. Ako se v teku dveh mesecev srečno povrnem, potem se bodeš sprijaznila tudi s to mislijo, kajne, draga tetka?

Ljudmila. Kaj, cela dva meseca te bom pogrešala, Olga!

Olga. Ravno toliko časa, kakor jaz vas, ljuba mati! A potem ostanem vedno pri vas, potem bom zopet vaša Olgica — za vedno, le da bom še bolj bogata na milosti in, če mogoče, tudi na ljubezni do vas.

Ljudmila. No, če te darove prineseš z romanja nazaj, potem kupna cena zanje ni prevelika, četudi je zares velika.

Olga. Sedaj pa tečem k Stani in ji oznam svojo srečo. A tudi pomagati ji hočem, zavoljo njene pozne rožice! Z Bogom! (*Hoče oditi; Stana ji prihiti naproti, veselo držeč v roki cvetoč rožni grmiček.*)

Tretji prizor.

Prejšnje, Stana.

Stana (*Olgi*). Oho! Gospica Olga, le počakajte tu notri, da vidite to čudo, ki je vam prinašam! Pozdravljeni, gospé, kot spomladi oznanovalka stojim pred vami!

Olga. Kaj, Stana, tudi rožo? – Vendar prepozno si prišla, moj grm je vzcvetel prvi!

Ljudmila. Res, Stana, je že tako, nič ne pomaga! A tudi tvoja roža zasluži, da stoji tu na častnem mestu; postavi jo semkaj na Marijin oltarček. (*Stana postavi rožo poleg Olgine; Ljudmila natanko opazuje roži.*) Res čudno, tako podobni sta si roži, da bi ju človek kar zamenjal.

Olga (*Stani*). Stana! Jaz sem utrgala že tudi sad te prve rože: v Loreto grem!

Stana. O, le počasi, gospica, tako izlalka me ne ujamete, tako hitro ne žrtvujem najlepše želje svojega srca.

Olga. Kaj hočeš reči s tem?

Stana. Ta roža ni pognala cvetja šele zdajle v tem trenutku. O ne! Ko sem danes jutraj zgodaj stopila k okencu in jo opazovala, je imela še zaprti očesci drobna njena glavica. Tu se zasliši glas zvona z doline gori, naznanjal je „Angelsko češčenje“, in glejte čudo: nežni popek se začne odpirati, kot bi ga vzbudil glas zvona. In ni še popolnoma odzvonilo, a v vsej krasoti se je smehljala tá roža na grmičku!

Olga. Prečudno, Stana! Tudi moja roža je odprla cvetje ob „Angelskem češčenju“!

Stana. Ne pravim, da je preje vzcvetela ta roža, kakor vaša, a pozneje tudi ne.

Olga. Res, mati, to sta dve prvi roži in to je znamenje, da kliče Marija naju obe v Loreto.

Stana. Tako je, gospa! Kajne, saj velja!

Elizabeta. Meni se pa zdi, kakor bi se bili deklici že naprej vse tako domenili!

Olga. Ne, to pa ne, mati! S pomočjo laži se ne maravi utihotapiti v Marijino svetišče!

Ljudmila. Stana, čezte nimam oblasti jaz, ampak tvoja mati; gré se zato, kaj poreče ona.

Stana. O, moja mati prepuste gotovo odločitev vam, a če želite, jih pokličem.

Ljudmila. Prav, le skoči!

Stana. Takoj, gospa!

Olga. In jaz te spremim!

(Olga in Stana odideta.)

Četrty prizor.

Elizabeta in Ljudmila.

Elizabeta. Ljudmila! Ali se spominjaš kakšnega mnjenja si bila glede tega nesrečnega romanja pred mesecem, takrat, ko je prinesel sel prvo vest o tem? Rekla si, da sta deklici tako potrebni v gradu, da bi ne mogla pogrešati nobene! In sedaj se daš v hipu pogovoriti, skoro bi rekla preslepiti, češ, da

nista več potrebni! In zdaj ju puščaš zdoma — obe — za cela dva meseca! No — čestitam!

Ljudmila. Res je to žrtev in težko mi je, ločiti se od hčerke in od te zveste deklice. A Gospod hoče žrtev; saj je Marija pokazala dosti jasno, da ji je ljubo, če prinesem to žrtev.

Elizabeta. Že zopet tisto čudno govorjenje, ki ga ne razumem! — A korake slišim po stopnjicah — zdi se mi, da Marjeta že prihaja.

Peti prizor.

Prejšnji. Marjeta, Stana in Olga (vstopijo).

Ljudmila (*gré Marjeti naproti*). Ljuba Marjeta, kajne, saj veste, zakaj sem vas poklicala? No, jaz prepuščam odločitev vam. Ali naj gré Stana z Olgo?

Marjeta. Naj gré — težko sicer dovolim, a — bodi!

Ljudmila. Sedaj sem mirna. Zame je to velika tolažba, da Olga ne bo sama med tujkami. Ko bo imela prijateljico ob strani — bo pot veliko krajša in manj težavna.

Olga. O prisrčna hvala, vam, Marjeta!

Stana. In jaz zahvalim današnje jutro ter njegovo lepo dete — to prvo rožico!

Ljudmila. Tudi meni bosta dve rožici v vesel spomin! Pravili mi bosta, kako dve drugi roži, dragi mi osebi, v ljubezni združeni potujeta, druga drugi angel varih, k najlepši roži — lavretanski!

Marjeta. In črez dva meseca današnji dan se zopet vrneti. Kapelica v gozdu pa naj bo kraj, kjer se zopet snidemo.

Ljudmila. Da, kapelica v gozdu — s čudežno podobo Matere božje. In jaz bodem vsak dan, ko boste na tujem, hodila doli h kapelici in se bom s preljubo Gospo pogo-varjala o vaju.

Olga. Res, težka je ločitev, mati; a jaz sem za trdno prepričana, da se zopet vidimo! A pred odhodom naju blagoslovite, mati!

Stana. Res, vaš blagoslov naj spremlja naju! (*Poklekneti.*)

Ljudmila. Od srca vaju blagoslavljam, otroka, v imenu Jezusa in Marije!

Marjeta. Bog vaju blagoslovi in njegov angel naj vaju spremlja na vseh vajinih potih!

Elizabeta. Četudi ne razumem vaše pobožne navdušenosti, vendar tudi jaz vaju blagoslavljam, ker vaju ljubim! Bog bodi z vama zdaj in vekomaj!

Olga (*vstane s Stano*). Zdaj pa z Bogom, ljuba mati, z Bogom tetka, in vi, dobra Marjeta!

Stana. Z Bogom, gospe, Bog vas ohrani, ljuba mati!

Ljudmila (*poljubi Olgo in Stano*). Z Bogom hodita, otroka moja, in pozdravita Marijo!!

(*Olga in Stana odhajata, druge ju spremljajo.*)

(Zagrinjalo pade.)

Drugo dejanje.

(Gozd blizu grada. Sredi ozadja zidana kapelica. Na obeh straneh grmovje. Pred kapelo na levi nizek kamenit sedež, poleg njega drugi še nižji. Vhod v kapelico zagrinja zagrinjalo.)

Prvi prizor.

(Ljudmila in Elizabeta prideta od leve. Ljudmila je žalostna in utrujena.)

Elizabeta. Danes sem te pač zadnjikrat semkaj spremila; ali ne, Ljudmila?

Ljudmila. Zadnjikrat? Ne razumem te. Ali misliš morda, da bom z današnjim dnem prenehala častiti Marijo?

Elizabeta. Nikar me narobe ne razumi! „Zadnjikrat“ – to se tiče samo mene. Poslej ne boš potrebovala več sestre, ker bo hčerka stopila na njeno mesto.

Ljudmila. Ah, da, moja preljuba Olga! Danes jo imam zopet videti – po dolgem času. (*Sede na sedež poleg kapelice, Elizabeta se vstopi sočutno poleg nje.*)

Elizabeta. Tudi jaz se tega veselim in predvsem zavoljo tebe. Odkar je hčerka na tujem, si čisto vsa spremenjena . . .

Ljudmila. Res, slaba, uboga ženska sem; prav imaš, če me pokaraš . . .

Elizabeta. Od hrepenenja gineš in vsako jutro ti vzhaja solnce bolj žalostno kot v najbolj trdi zimi.

Ljudmila. Nikdar bi ne bila mislila, da mi je srce tako močno prirastlo na to dete. In vendar sem brala o svetih materah, ki so svojo najljubšo stvar darovale svoji veri, svo-

jemu Bogu. In vztrajale so, ko je v tisočerih mukah pred njihovimi očmi umiralo edino dete; zopet druge so iz ljubezni do Gospoda odtrgale od svojega srca zaklad svoj in hčerko svojo pripeljale Kristusu kot nevesto . . .

Elizabeta. Tega bi ti pač ne zmogla.

Ljudmila. Joj meni, ker govoriš resnico! Ah, Elizabeta! kadarkoli sem take reči brala ali slišala, vselej se je vnelo moje srce v ljubezni do Boga in osmelila sem se misliti, da bi tudi jaz mogla biti taka junaška mati . . . in zdaj! . . .

Elizabeta. Poizkušnja gré h koncu, Ljudmila — danes se Olga vrne!

Ljudmila. Da poizkušnja gré h koncu, katere jaz v svojo sramoto nisem znala prestati. In vendar ne čutim v sebi onega čuta sramovanja, narobe; sladkost velika me navdaja: Saj vrača Olga se domov!

Elizabeta. Že to pričakovanje samo te navdaja z novo močjo!

Ljudmila. Ah, prav praviš, to je šele pričakovanje, to še ni resnica, še ni prvi veseli pozdrav. Oj, tisoč kamenov leži še med upanjem in svidenjem.

Elizabeta. Nikar si sama ne greni bližnje svoje sreče, Ljudmila!

Ljudmila. O vseeno bo srečna ona ura, četudi zdaj trpim. — Toda, ah, ko bi se Olga ne vrnila kmalu, če bi se ne vrnila danes k materinemu srcu?!

Elizabeta. No, potem pride jutri ali pozneje.

Ljudmila. Kot cela večnost se zdi ta „jutri“ in ta „pozneje“.

Elizabeta. Pot je dolga in težavna; nihče ne more tu natančno izračunati, tako-le bo in ne drugače. — Pomisli, na morju izročena nagajivim valovom in vetrovom, bi ne bilo prav nič čudno, če bi se zakasnela za kak dan ali tudi teden.

Ljudmila. Ah, z novimi oblaki zakrivaš jasno nebo mojega upanja. — Danes je oni dan, katerega je Olga sama in ž njo vsa četa deklic že naprej določila kot dan vrnitve. Vsak dan sem hitela h kapelici in svoje dete priporočala Marijinemu srcu. Ni mogoče, da bi Marija pozabila na moje dete. Prevečkrat in presilno sem jo spominjala na to.

Elizabeta. Pač ni bilo težko pomagati romaricam, saj se je ves čas, odkar so odšle, vedno najvedrejše nebo smejalo nad zemljo.

Ljudmila. Oj, nikar prenizko ne ceni pomoč Marijine!

Elizabeta. Ne delam tega — a vendar ne štejem jaz tega za kako posebno milost, ako Marija varuje nedolžno deklico na poti k svoji hišici — če pomislim, da vrhutega še njena mati dan za dnevom zanjo prosi!

Ljudmila. Ta tvoja beseda se mi ne zdi dovolj spoštljiva, dostojna do Marije.

Elizabeta. Zares, če Marija take molitve ne usliši, kot je tvoja, potem...

Ljudmila. Stoj, Elizabeta, ne govori dalje, da predrzno ne grešiš!

Drugi prizor.

(Prejšnji. **Marjeta** urno prihiti v eni sapi govoreč).

Marjeta. Gospe . . . čujta . . . čujta . . . Ah, lepo pozdravljam . . . od veselja bi skoro pozabila, kaj se spodobi! . . .

Ljudmila. Pozdravljena, Marjeta! Kaj pravite? Kaj hočete povedati?

Marjeta. Že gredó! Po stezi gori proti kapelici.

Elizabeta. Že gredó? Kdo pa? Morda deklice iz Lorete?

Marjeta. I seveda; tam na oni strani gozda sem bila — z visoke skale vidi se daleč tja v dolino, in kaj zazró moje oči: v zraku plapola pisano banderce, za njim pa deklice pojoč svete pobožne pesmice. Le poslušajta, plemeniti gospe!

Ljudmila (*vstane*). Skoro me je ohamilo veselje . . . srce mi bije burno . . . Olga! Moja Olgica je zopet tu! — Oj, hvala ti, Marija!

Elizabeta. Saj menda najprej pridejo sem h kapelici . . . tako vsaj je bilo zgovorjeno. (*V daljavi se zasliši petje: prva kitica kake Marijine pesmi.*)

Marjeta. So že v gozdičku! Zdi se mi, da vidim obleko, kako se sveti skozi drevje. Jaz grem — oprostita — pozdravit Stano!

Tretji prizor.

Elizabeta. No, draga sestra, ali ne po-
hitiš tudi ti, da nekaj trenutkov prej objameš
svojo hčerko?

Ljudmila. Ne, počakam tukaj. Ah, kako
rada počakam zdaj! Tu pred Marijinimi očmi
hočem pozdraviti svoje dete!

Četrty prizor.

(Petje se približa; ko je kitica pri koncu, vstopijo deklice, [ka-
kih 6]; v roki imajo palice, okoli ledja torbice in klobuke. Naj-
prej Stana, katero vodi za roko Marjeta, za njima najprej Kri-
stina in Neža.)

Marjeta. Tu, Stana! Že pri prvem ko-
raku naj občutiš, da si doma, da si sredi tistih,
katere ti ljubiš in kateri tebe ljubijo!

Stana (*Ljudmili*). Pozdravljeni gospa!
(*Poljubi ji roko.*)

Ljudmila. Dobro došla Stana! V imenu
Marije, bodite vse pozdravljene! In jaz? Zakaj
moram jaz še čakati? Kje je Olga, da ne prihiti
na materino srce?

Elizabeta. Gotovo se je skrila; a zdaj
ni primeren čas za tako šalo.

Ljudmila Kje je moja hči, kje je Olga?
Vse (*v zadregi*).

Ljudmila (*skrbno*). Govorite vendar, de-
klice, Stana, Kristina, kje je moje dete?

Stana (*obotavljajoč*). Plemenita gospa...

Elizabeta. Odgovori na vprašanje!

Ljudmila. Moj Bog, kje je moja Olga?

Stana. Nikar se ne prestrašite, gospa!

Ljudmila. Kajne, strašna novica me čaka! O Bog! Vaš obraz mi več pové kot jezik vaš; pové mi vse: Olga je mrtva!

Elizabeta. To ni mogoče!

Stana. Gospa, pomirite se. Preveč ste brali v mojih očeh; vaša hčerka ni mrtva, temveč živi!

Ljudmila. A kje je?

Stana. Dosti naj vam bo zdaj to, gospa, da veste, da živi! Če vam vse povem, bi bilo preveč za enkrat!

Ljudmila (*močno ganjena*). O, vse lahko prenesem, samo dvoma ne in strašne negotovosti. Boljša je gotovost, in če pomeni smrt, kot dolga brezupna, smrtna groza!

Elizabeta. Le vse povej, saj nam tako ne more ostati skrito!

Stana. No, ker hočete, povem: Ni mrtva vaša hči in vendar, skoro toliko kot mrtva: ujeta je!

Ljudmila. Ujeta! Kje, ah, kje je našel moj nedolžni, angelski otrok tako krutega sovražnika?

Elizabeta. In Olga sama je ujeta? Kako je vendar to? Ve proste, a Olga v ječi? Zares ste jo skrbno varovalé!

Stana. Prosim, poslušajte me, in potem presodite, če smo me kaj krive zaradi Olgine usode! — Brez nezgode smo dospele do morja! Tudi tu je vedro nebo obetalo srečno vožnjo. A komaj priplava ladja na široko morje, zagledamo v daljavi veliko, črno barko, — in vse

mornarje obide strah. Takoj nismo vedele, kaj to pomeni; a le prekmalu smo razumele ta strah. Velika barka se začne bližati po bliskavo in kmalu nam je bila znana strašna vest; bili so morski roparji iz Afrike!

Ljudmila (*razburjena*). O, le dalje, dalje! In roparji so prišli in odpeljali mojo Olgo!

Neža. Ne samo Olge, gospa, vse nas so odpeljali!

Elizabeta. Vse vas?

Stana. Vklenjene na rokah so nas vlekli na vroči breg in pred nami zablišči prekrasen grad. V ta grad so nas peljali in kmalu smo stale pred mogočno ženo, roparsko kraljico. Jokaje smo se zgrudile pred njo na kolena.

Ljudmila. Ubožice! Ali vas je oprostila kraljica.

Neža. Ne precej. Sicer se jej je bralo na obrazu, da se ji smilimo, vendar so nas na njen migljaj odpeljali v neko skalnato votlino, vso temno; tu smo trepetale v strahu in bridkosti, jokale in zdihovala kot otroci. In sicer me vse — le ena ne!

Ljudmila. In ta je bila?

Stana. Olga!

Elizabeta. Kaj, Olga je ostala mirna in ni jokala? Olga ni jokala?

Neža. Ne ene solze ni potočila. Ves čas je ostala vesela in dobre volje, lepo nas je tolažila in še celo šalila se je z našim romanjem. „Kot sv. Petra“ — tako je rekla — „nas je ljubi Bog peljal tja, kamor me nismo hotele;

a tudi semkaj sega njegova roka; on nas bo rešil, saj je zanj to le malenkost!“

Ljudmila. Pobožno dete!

Stana. A to še ni vse! Ko smo jo tako poslušale kot angela z nebes, začne naenkrat prepevati naša tolažnica: prisrčno je zapela Marijino pesem. A pela je sama, me nismo mogle!

Elizabeta. Nikdar ne bi bila mislila, da ima to dete, ki je bilo vedno tako plaho in boječe, tako močno dušo!

Neža. Še je pela Olga – kar zarožljajo železna vrata in kraljica vstopi sredi svojih suženj.

Stana. Strmeč posluša pesem in naposled vpraša: „Komu velja ta pesem?“ — „Mariji, naši Materi,“ odgovori Olga. — „Kdo je to, Marija?“ poizveduje dalje poganka, in vaša hčerka neustrašeno in navdušeno govori o preblaženi Devici in o njeni božji moči

Neža. Kraljica najbrž še nikoli ni slišala govoriti tako neustrašeno in zato srdito vpraša: „Če je tako mogočna tista, o kateri govoriš, povej mi, ali te more osvoboditi tudi iz moje roke?“ — „Gotovo, samo če hoče!“ odgovori Olga.

Stana. Od jeze se tresoč zavpije kraljica: „No, bomo videli, kako ti bo pomagala!“ — In proti nam obrnjena reče: „Vam dajem svobodo, proste se vrnite domov, moja najboljša barka vam je na razpolago. A ta deklica ostane tu, tu naj čaka pomoči od svoje slavljenе Marije!“

Ljudmila. In ve ste brez srca pustile moje dete v ječi v rokah poganov?

Neža Ne brez srca — gotovo ne, gospa! Padle smo pred njo na kolena in milo prosile milosti za vašo hčerko!

Stana. A kraljica se ni dala preprositi. In morale smo proč! — S silo so nas odvedli na ladjo, celo vse tisto, kar so nam poprej oropali, so nam vrgli pred noge! In ko smo odhajale, smo oddaleč slišale iz ječe zadnji pozdrav gospice Olge ter molitev njeno za nas in za njeno mater!

Ljudmila (*ganjena*). Za njeno ljubo mater! Edina vez, ki me veže s hčerko, je naša skupna molitev k Bogu — zato je ne dam iz roke te vezi, krepkeje, vedno krepkeje se je hočem okleniti — postati mi mora tista pot, na kateri najdem svojo hčerko.

Elizabeta Ljudmila, vidim, da nosiš strašni udarec veliko bolj srčno in vdano, kakor sem mislila.

Ljudmila. Nosim ga, ker upam. Li nisi slišala, kako Olga zaupa v daljni ječi na Marijino pomoč? In mati njena naj doma obupa!

Elizabeta. Ali ti smem povedati, kaj mislim jaz o Marijini pomoči?...

Ljudmila. Ne! Sedaj nikar! Ne uniči zadnje nežne cvetke zaupanja! — — Sedaj pa, deklice, pustite me samo! Hvala vam za vašo ljubezen in požrtvovalnost; lepo se ste skazale — nikoli ne pozabim tega. Da kraljica vaše prošnje ni uslišala, to je bila božja volja in

zoper njo se ne smem pritoževati. Le eno smem: Zaupati in moliti! Morda sedajle v tej uri tudi moje dete povzdiguje svoji roki k Mariji — — in zato hočem tudi jaz združena z Olgo v molitvi klicati k nebeški kraljici! In to želim brez prič! Govori naj mati z materjo! Z Bogom!

Stana. Gospa, zgodi naj se, kakor želite.

Elizabeta. Preveč si razburjena, Ljudmila, jaz ostanem pri tebi.

Marjeta. Pomislite, gospa, četudi je duh močan, telo je vendarle slabo. Zato dovolite, da ostanemo tu pri vas v tolažbo.

Ljudmila. Ah, na širni zemlji ni nikogar, ki bi me mogel potolažiti, razen Olge; a ona je daleč tam za morjem, pokopana v temni ječi,

Elizabeta Izkušaj misliti na kaj drugega, draga sestra!

Ljudmila. Ti hočeš reči, naj nikar ne mislim vedno na svojo hčerko? Ne, tega ne morem, ko bi tudi hotela. — Vendar moliti hočem! Le ena me more potolažiti, ona, katere ime se morda ziblje sedajle tudi na Olginih ustnicah! In tista me bo krepila in moč dajala. Zato: ne skrbite zame! Z Bogom!

Elizabeta. Pojdemo, da te še huje ne razžalostimo. Z Bogom!

Vse. Z Bogom, gospa! — (*Vse razen Ljudmile odidejo. Elizabeta, Marjeta in Stana odidejo na levo, druge na desno.*)

Peti prizor.

(Ljudmila stopi v kapelo, odgrnivši zagrinjalo. Na nizkem oltarju sedi Marija na prestolu, kakor kip nepremično. V naročju ima na belem prtu Dete Jezusčka. Ob stani sveže cvetlice . . . Potem poklekne pred oltarjem, napol obrnjena proti občinstvu.)

Ljudmila. Slišala si, o Marija, in znano ti je, nebes kraljica, da sem izgubila svojo hčerko, in to zavoljo tebe. V ječi zdihuje zdaj, ker je zaupala vate, ker se ni hotela ločiti od tvojega srca. Oj, nikar ne osramoti tega zaupanja, ne pripusti, da bi se pogani posmehovali tvojemu imenu. Pomagaj mi, Marija, reši dete moje! Glej, vse si pripeljala domov od svojega svetišča, le ene ne, le tiste ne, ki te je edina spoznala pred sovražniki tvojega imena, ki te je slavila v največji stiski, ki ni pozabila nate, ko si se ti obrnila od nje. In glej, noben dan ni prešel, da bi tudi jaz ne bila priporočala svoje hčerke v tvoje varstvo. Pravijo pa, da ni bilo nikoli slišati, da bi bil kdo zastonj klical k tebi. Ali naj bom jaz prva, ki se zastonj obračam k tebi? Ali naj bom jaz edina, do katere si ti trda, o Marija? Ah, vrni mi zopet hčerko, mati milosti! Pribežališče grešnikov se rada imenuješ — oj, bodi še nedolžnosti rešnica! Kajne, da boš, o Marija! (*Vstane in stopi v kapelo.*) Res, kot mati sina božjega razumeš trpljenje materinega srca, saj si sama . . . (*Se prime za glavo, kakor bi ji prišlo hipoma nekaj na misel.*) Kakšna misel mi je šinila v glavo! Ne spustim je, velika je ta misel in mogočna! — Da! Marija je tudi

mati, najboljša mati vseh časov! — in gotovo ljubi svoje dete Jezusčka z vso silo zvestega materinega srca! — Marija mi je vzela hčer, edino dete moje — dobro! Tudi jaz ji vzamem njeno Dete, in ne dam ji ga nazaj, dokler mi ne povrne hčerke. Odpusti, Bog! — saj ta misel je od tebe! (*Stopi k oltarčku in vzame Mariji iz naročja Dete Jezusa.*) Da, Marija, jaz ti vzamem tvoje Dete in skrbno je hočem hraniti (*drži Dete v naročju*), in če se povrne moja hčerka zopet domov, potem ti tudi jaz vrnem tvoje Dete — a prej ga ne dobiš, Marija! (*Stopi iz kapele in pobožno poljubi Dete.*) Bodi mi pozdravljena! ti mala stvarca — v poroštvu hočem te imeti; a tudi pobožnosti in ljubezni ne bo ti manjkalo pri meni. A tvoji materi te ne dam poprej nazaj, dokler te ne zamenja za moje dete! (*Proti nebu:*) In če je to, kar sem storila, hudobija — pregreha — pri Bogu — storila sem jo vsled grozne bolečine in vsled brezmejnega zaupanja! — — — — (*Hitro odide.*)

(Zagrinjalo pade.)

Tretje dejanje.

(Temna votlina z vhodom sredi ozadja. Vhod je z močnimi železnimi (mrežastimi) vrati zaprt. Na levi ječe je ležišče iz slame, na kamenu poleg ali na tleh prazen vrč.)

Prvi prizor.

(Olga je z dolgo verigo na obeh rokah vklenjena. Preden se dvigne zastor, na harmoniju zadoni začetek Olgine pesmi. Potem pa začne peti Olga.)

P e s e m O l g e.

Vse tiho je, nihče ne zre,
Kaj mi trpi srce, oh srce;
Le ti, Marija, vidiš me,
Ti moje zreš gorje!
Ti lajšaš bolečine vse
Kot mati ljuba mi —
Kako, Marija, ljubim te,
Marija, zdrava ti!
Vse tiho je . . .

Da sama sem, se zdi ljudem,
V ti ječi žalostni, žalostni,
A jaz, Marija, dobro vem,
Da ti pri meni sil
V verige djali so roke,
Ljubezni niso mi —
Marija, tvoje je srce,
A, mati moja, ti!
Da sama sem . . .

Olga (*stopi k železni ograji in gleda tužno vun*). Sedmič že zahaja solnce, kar tu medlim — zapuščena od ljudi — le od Boga ne in od Marije! — — Dva dni sem mi ne dajo več tudi koščka kruha, ki so mi ga prej dajali, niti kapljice vode nisem videla skozi dva

dni. (*Gré od ograje proč.*) O dobri Bog! o preljuba Gospa! Trudna je moja glava, slabo moje srce, revno moje telo — močno je samo moje zaupanje na vaju! Misliti hočem na svete mučence! tudi oni so trpeli, trpeli veliko več kot jaz . . . in zato so prejeli krono nebeško, o, pozdravljam vas, ve skale, pozdravljam vas, verige, ker tudi meni boste ve prinesle palmovo vejo mučencev . . . Jezik mi je suh, v ustih žge — ah, le eno kapljico, o Bog! (*Prime za vrč in ga postavi zopet nazaj*) Ah, vrč je prazen! O, srce moje, pogum, ojači se, vztrajaj, vir milosti se še ni posušil. (*Gré zopet k vhodu, a se takoj vrne, od hlada se tresoč.*) Večerni mraz mi stresa ude — ah, te noči, v tej deželi, kako so tužne, mrzle, grozne, mrtvaško tihe! Nič drugega ne slišim ko rožljanje teh verig. (*Smehljaje opazuje verige.*) Ah, te verige! — O ti preljuba moja mamica, ti pač nič ne veš, kako je s tvojo Olgico! Pač bi se nasmehljala, ko bi videla svoje dete v močnih verigah oklenjeno kot divjo zver, pred katero se je treba dobro zavarovati. O ljuba mati, ali vas bom videla še kdaj? Ali morda nikoli več? Ne, to bi bilo prežalostno — in žalostna tu ne smem postati! Ne, Marija, jaz zaupam nate, in če mi je tudi umreti tukaj, ti me boš krepila, da vse prenesem. (*Poje:*)

Le to, Marija, prosim te,
Utrdi mi srce, ah, srce,
Da tebi vdano nosi vse,
Ah, nosi vse gorje!

In z žarkom svoje milosti
 Temo razsvetli mi,
 Kaj naj srce boji se mi,
 Če ti pri meni si?
 Le to, Marija . . .

Drugi prizor.

(Kraljica, ki je z dvema sužnjama že med petjem skozi omrežje stopila, pretrga Olgino pesem, ko zavpije.)

Kraljica. Ali še ni konec tvoje trme in neumnosti? Kakšna pesem je to?

Olga. Pozdrav in prošnja do Marije.

Kraljica. No, saj sem si mislila! Torej še vedno upaš na pomoč Marije?

Olga. Še vedno in tudi bom vedno.

Kraljica. In skozi sedem dni se te ona prav nič ne spomni — očitno znamenje, da je pozabila nate.

Olga. O — Marija ni pozabila name! Ne, ona samo čaka!

Kraljica. In niti skorjice kruha ni poslala svoji zvesti služabnici, niti kapljice vode. Res, mogočna gospa! Res, skrbna mati svojih otrok!

Olga. Marija mi je dala moč, da vse to prenašam in vesela ostanem v vseh teh bridkostih — ali ni to dosti? Ali ni to več kakor kruh in voda?

Kraljica. Torej bridko ti je vendarle tukaj?

Olga. Ne potrebovala bi tolažbe, ko bi ne bilo!

Kraljica. In ne želiš okrajšati teh bridkosti?

Olga. O da, kako želim! Prosim vas, dobra gospa!...

Kraljica. Glej, to trpljenje prav lahko spremeniš v radost in veselje!

Olga. Da vidim mater — edino to je moje veselje.

Kraljica. Tudi to se ti bo zgodilo. Takoj se ti odpre ječa in prosta boš verig.

Olga (*veselo*). O, hvala vam, kraljica!

Kraljica Samo en pogoj ti stavim: Odpovej se Mariji. Te ne smeš več imenovati, te ne več klicati na pomoč. Marija ti ne more pomagati! To spoznaj, edino to: Marija mi ne more pomagati!

Olga. Marija mi pomore, o kraljica, to verujem za trdno!

Kraljica Molči, prevzetna kristjana! Ali te vse gorje teh sedmih dni in noči še ni spametovalo? Ali ti lakota in žeja še ni odprla oči?

Olga. Upanje in ljubezen do Marije premagala je vse gorje, vso lakoto in žejo!

Kraljica. A vendar že od lakote medli in peša tvoje telo — le sama, sama se poglej, kristjana!

Olga. Gospod vé, da veliko trpim! — Ah, usmilit se me, gospa, le ene skorje kruha, le ene kapljice vode prosim!

Kraljica (*zase*). To bo pomagalo! (*Glasno:*) Dobiš, kar prosiš. (*Sužnjama:*) Prinesita kruha z moje mize in kupico mojega najboljšega vina! (*Odideta.*)

Tretji prizor.

Olga. Tako ste dobri, a zopet tako trdi.

Kraljica (*zmagonosno*). No, torej vendar ni Marija, ki ti pošilja jedi in pijače! — Jaz sem tista, edino jaz!

Olga. Jaz pa mislim, da vam je Marija omečila srce in k usmiljenju nagnila.

Kraljica (*srdito*). Pri Alahu — ne! Slabotna ženska je ona, katero ti častiš. Moje srce je — moje, samo in čisto moje! — Jaz — jaz sama — vladam to srce! (*Sužnji prideta s koškom kruha in z zlatim kozarcem vode.*)

Četrty prizor.

Kraljica (*prime za kupico*). Tu imaš, kristjana. Jaz ti podam to kupico! Še nihče se ni mogel ponašati s tako veliko milostjo, da bi mu moja roka podala pijače. Jaz ti jo dam in ne Marija!

Olga. O, jaz dobro čutim, da vas je nebeška kraljica poslala k meni!

Kraljica (*razdražena*). Mene ne pošilja nihče, to je moja prosta volja. Ne draži me! Hitro se odpovej svoji ubogi nebeški kraljici, in sladko vince iz moje roke te bo okrepilo.

Olga. Mariji naj se odpovem?!

Kraljica. Da, kristjana; zasramovati jo hočem in ti moraš pomagati.

Olga. Nikdar, kraljica!

Kraljica (*srdito*). Nočeš? Torej poslušaj: ako ne ubogaš, se nikdar več vrata v to ječo

ne odpro in počasi bodeš morala za lakoto umirati.

Olga. Za tako ceno ne maram prostosti in življenja!

Kraljica. Na kupico in reci: Sram te bodi, Marija!

Olga (*stopi nazaj*). Proč, proč! — To je preveč!

Kraljica (*vedno bolj srdita*). Da res, preveč je, preveč. — Zgrabita to ponosno kristjano in priklenita jo tam na skalo! — Tam naj medli, umira in časti — Marijo! (*Olgo peljeta sužnji na slamnato ležišče pri skali; Olga se vsede, a roke ji prikleneta na steno, tako da jih ima razprostrte kakor na križu. Nato sužnji stopita nazaj.*)

Kraljica. Tako, otrok Marijin! Tu sem postavita kruh in vodo! (*Sužnji postavita oboje k vrču.*) Naj pri pogledu tem trpi tem večjo muko! — Zdaj naj pride Marija in te reši iz mojih rok, če te more! Ta tvoja preljuba, mogočna gospa! (*Kraljica in sužnji hitro odidejo.*)

Olga (*kliče za njimi*). Prostost ste vzeli mi — a srce moje je pri Mariji! (*Vrata se zapró, kraljica in sužnje odhajajo.*)

Peti prizor.

Olga. Da, moje srce je pri Mariji! — Oj, ozri se name, tolažnica žalostnih! Poglej na svoje ubogo dete. Za Kristusom me pot

pelja. Kakor on na križu, tako razprostiram tudi jaz tu v ječi svoje roke ... Od strašnega trpljenja žejen, je zaklical: „Žejen sem!“ in nihče ga ni okrepčal s kapljico vode ... niti njegova mati ne! Glej, suhe so moje ustnice in grlo — „žejna sem!“ tako kličem — in nihče me ne okrepča — celo moja mati ne! — Te strašne verige, kako mi režejo v meso ... a tebi, ljubi Bog, godilo se je še huje; Tebi so z žeblji prevrtali tvoje nežne roke ... Mračí se, Gospod, in dan se je nagnil; o Gospod, ostani pri meni in s teboj tvoja sladka mati Marija! ... Srce je mirno in se želi zazibati v spanje ... Sanjati hočem o domu — misliti hočem, da sem na gradu v svoji sobici, da klečim pri svoji postelji in molim svojo večerno molitev. (*Počasi govori:*)

Večerna molitev Olge:

Trudne moje so oči,
Spanec jemlje mi moči,
Tema pada krog in krog,
Ti me varuj: ljubi Bog!
Tvoji ljubi angelci
Naj mi bde na postelji!
Če sem te žalila kaj,
Milost, ljubi Bog, mi daj!
Saj te prosi zdaj z menoj
Moj Zveličar, Jezus moj!
Čuvaj ljubo mater mi,
Prosim te za vse ljudi,
Ljubi Bog, a zanje tudi,
Ki so morda name hudi,
Saj rešila vse ljudi
Jezusova draga kri ...

O Marija varuj me,
 O Marija vodi me,
 V srečni kraj,
 V sveti raj!...

Lahko noč, mati, lahko noč, Marija! (*Zaspi.*)

Šesti prizor.

(Odmor. — Prav lahko se prične pesem angelov... kakor bi se od daleč bližalo petje... druga kitica se glasi že precej blizu.)

Spi, deklica,	Spi, deklica,	Spi, deklica,
Le sladko spi,	Le sladko spi,	Le sladko spi,
Pozdravljajo	Oj bližajo	Saj var'jejo,
Te angelci!	Se angelci!	Te angelci!
Oj sladko spi,	Oklepa te	Oh, v ječi ti
Dekletce ti! —	Veriga še;	Zaspala si.
Ti sanjaš le,	A zlomil jo	Zdaj solnčece
A res je vse!	Tvoj angel bo.	Obseva te,
Oj spi, le spi,	Marija pa,	In blizu si
Sladko počij;	Oj deklica,	Pri materi. —
Kar sanjaš ti,	Popelje te,	Spi, deklica,
Se res godi —	Do matere!	Le sladko spi,
Spi, deklica,	Spi, deklica,	Saj ljuba ti
Le sladko spi,	Le sladko spi,	Marija bdi!
Pozdravljajo	Že bližajo	
Te angelci!	Se angelci!	

(Proti koncu zadnje kitice zasvetli se vhod v ječo. **Dva angela** z lučjo prideta, potem **Marija**. Angela stareta ključavnico, odpreta vrata in se na vsako stran vrat spoštljivo postavita. Najprej vstopi Marija, za njo angela, Marija usmiljeno opazuje spečo

Olgo, angela svetita. Ko je pesem pri koncu, pravi:)

Olga (v spanju). Moje srce — je — pri Mariji! (*Angeli odločijo roke Olgine od skale, verige ostanejo na rokah. Olga ostane nadalje v spečem stanju: roke ji padejo v naročje. Nato poda angel Olgi kupico z vinom. Olga pije*

v spanji. Potem pristopi Marija in prime Olgo za roko. Petje angelsko se zopet začne (prva kitica); angela svetita naprej. Marija pelje počasi Olgo spečo, z zaprtimi očmi iz ječe. — Petje se nadaljuje ... ozadje se odpre in vidi se na morje. Zelena in pozlačena barčica se počasi premika od leve na desno čez oder. Na obeh koncih čolna sedita angela z vesli. V sredi sedi Marija, pri nogah Olga z glavo v Marijinem naročju. V oblakih se prikaže mesec. — Oddaleč se sliši angelsko petje.)

(Zagrinjalo pade.)

Četrto dejanje.

(Prizorišče: gozd, kakor v drugem dejanju.)

Prvi prizor.

(Stana z drugimi deklicami, ki imajo srpe.)

Stana (*k deklicam, kazaje na desno*). Tam zadaj začnite z delom — no, pa saj vam pokažem.

Kristina. O, saj vemo kje; tista njiva, je, katero je naša grofinja pred leti kupila in trikrat preplačala, da je tako rešila lastnika neusmiljenih dolžnikov.

Neža. O res, naša gospa so res dobrega srca! In vendar so tako nesrečni!

Stana. Ah, ne dotikaj se te rane v mojem srcu. Zato grem z vami doli v dolino; tu je

tako samotno in kadar sem tukaj, vselej se spominjam uboge Olge.

Kristina. Tudi nam je hudo!

Stana. Zato sem rajši v družbi; kadar sem pa sama, mi nehote prihajajo pred dušo strašne podobe o Olgini usodi... In srce mi hoče počiti od grozne bolečine! Ah, morda ni več med živimi...

Kristina. Pojdite z nami; nikar preveč ne žalujte! Kar smo mogle, smo storile; v najprisrčnejših molitvah obračale smo se k Bogu! Res, molile smo za Olgino rešitev, kakor more moliti le zvesto srce prave prijateljice! A zdaj se je treba vdati v božjo voljo! Prazna žalost nam jemlje samo veselje do dela! Zato pa kvišku oko proti nebu in s silo premagujmo žalost.

Stana. Res, sile je treba, da se ne razjokam, in ne utopim v solzah! Samo misel že na Olgo mi reže srce!

Kristina. Zato se nikar ne vdajajte takim mislim. Bog bode našel grofico tudi v ječi — ne bo je zapustil — me pa se veselimo krasnega dne in bogate žetve.

Stana. O ve, srečne deklice, ki imate srce tako veselo!

Kristina. O tudi vi boste še veseli! Veste, kaj, deklice, dajmo, zapojmo našo pesem — pesem veselih ženjc — bomo videle, če se ne razvedri tudi čelo naše gospice Stane! Ali hočete?

Vse. Le dajmo! Kar začni, Kristina! (*Pojó.*)

P e s e m ž e n j i c.

Jutranja zarja meglice zlati,
Trop naš veselo na delo hiti.
Me smo ženjice, ženjice mlade,
Srp je nabrušen in urne roke!
Smili se klasje nam, ali zaman,
Pasti bo moralo danes, ta dan!

Solnce pripeka, vročina pa žge —
Mladim ženjicam smehu ne zapre;
Z brda veselo studenček šumlja,
Hladne vodice za žejo nam dá —
Malo spočiti se tudi ni greh.
Kaj, da minil bi veseli nas smeh?!

Kadar pa lahno se mrak naredi
In prepelica se s polja glasi,
Srpov počasi potihne odmev,
S srpi potihne veseli popev —
S polja se še prepelica glasi,
V vasi pa tiho je, trudno vse spi!

Kristina. No, kako je z žalovanjem? Aj, peli ste z nami tako čvrsto in jasno kot nekda!

Stana. Zares, veseli glas je zakril bolečino; pa samo zakril; a zopet se povrne, ko pesmica umolkne.

Kristina. Z vami je križ! Že zopet povešate glavico. — Zato pa urno na delo, kar z nami pojdite, pa srp v roke — in videli boste: to bo pomagalo. Vesela pesmica pa pridna roka, to je najboljše zdravilo zoper žalost in težko srce. Kar z nami, dobra Stana!

Stana. Pa naj bo! Pojdite, jaz pojdem, jaz pojdem za vami! (*Vse odidejo, zadnja Stana.*)

Drugi prizor.

(Za odrom se začuje petje angelov [tretja kitica, str. 186] vedno bližje. Angela prideta z lučmi, za njima Marija, ob njeni roki speča Olga. Marija pelje Olgo pred kapelico. Olga se spusti na tla in na nizki sedež glavo položi. Angel prinese iz kapelice blazinico in jo položi pod Olgino glavo. Ko je vse urejeno, stopita angela v kapelo in držita zagrinjalo, da Marija vstopi, potem spustita zagrinjalo in kapelica ostane zagrnjena. Ves čas se sliši petje angelov, šele potem, ko zgine Marija, preneha v kapelici.)

Tretji prizor.

Stana (*vstopi od desne, glavo žalostno pobešeno; ko začne govoriti, vzdigne glavo, a ne zapazi speče Olge.*) Z vsako uro postaja dan bolj tužen. — Ne, to ni bila prava pot, na kateri sem iskala tolažbe in srčnega miru. Deklice sicer mislijo dobro, toda žalost se je preveč ukoreninila v mojem srcu, da bi jo veselo petje moglo pregnati iz njega. Ne — ljudje tu ne morejo pomagati! Le eno zdravilo tu pomaga —: molitev! Da — moliti hočem na tem tihem kraju, kjer smo tako lepo nastopile božjo pot; tu hočem... (*se obrne h kapelici in zagleda Olgo*). Za Boga! — — — Spomin... Prikazen... ki me spominja na izgubljeno prijateljico... morda zadnji pozdrav že poveličane mučenice!... O, zgini, blede, lepa, podoba, saj jaz ti ostanem zvesta, — saj molim zate! Kako je to? Tako mirno in tiho spava, kakor da bi bila živa!... Ne, to niso sanje, to ni sama senca... Ah, strah me je... Poklicati hočem še druge deklice! — (*Odide.*)

Četrty prizor.

(Ko odide Stana, se zopet sliši angelsko petje.) (Tretja kitica.)

Peti prizor.

(Stana in nekaj deklic, katerim slede druge polagoma.)

Stana. Tu same pogledjte, česar ne morem razumeti in ve niste hotele verjeti.

Kristina (*strmeč*). Pri Bogu! Če to ni Olgina postava, resnična, prava . . . no, potem je jaz nisem nikoli poznala!

Neža. Gotovo, ona je; kdo pa nam razloži to prikazen?!

Stana. Skrivnostno veje tuj, prečuden duh na tem kraju.

Kristina. Res, a ni me strah; zdi se mi kakor bi se tu razodevala skrivnost, polna milosti.

Neža. In česa naj bi nas bilo strah? Našle smo zopet svojo grofico pri Marijinih nogah; res je čudovit ta dogodek, a obenem tudi ljubezniv in poln veselja.

Stana. Meni je le to preveč nerazumljivo, ko zopet najdem vse naenkrat, kjer ni bilo nobenega upanja.

Kristina. Kaj si bomo ubijale glave; jaz kratko rečem: čudež se je zgodil! Le tako si moremo razložiti to čudno prikazen,

Stana. Čudež! — Da, zares čudež naše Gospe! Ah, ta misel mi je takoj vzela vso grozo pri tej prikazni. Razglasimo hitro ta

čudež, najprej seveda globoko užaljeni materi in potem celemu svetu.

Kristina. Hitimo urno h grofinji Ljudmili! Še nikdar ni slišala tako veselega naznanila.

Neža. Poglejte, ravno zopet sem prihaja s sestro svojo, gotovo žalovat za svojo hčerko.

Stana. Oj, kakšno veselo iznenadenje jo čaka tu namesto žalovanja! Ali bo mogla prenesti tako veliko veselje.

Kristina. Prenašala je strašno žalost, zato bode znala prenesti tudi nepričakovano veselje.

Šesti prizor.

(Ljudmila in Elizabeta prideta od leve)

Stana (*hiti naproti Ljudmili*). Gospa Ljudmila! Le hitro, urno! A še bolj hitro stopa sreča in čudež!

Ljudmila. Hitro stopa le tisti, ki je vesel; in to veš, Stana, da jaz vesela biti ne morem.

Stana. Oj, zopet boste veseli, gospa, morda prej, ko mislite . . .

Elizabeta. Stana, tvoje obnašanje in govorjenje je tako nekako čudno!

Stana. In kako bi tudi ne bilo. (*Pokaže na spečo Olgo.*) Ozrite se semkaj!

Ljudmila (*v začetku strmi — potem se z roko prime za čelo*). Saj vendar gledam — oči imam odprte . . . ne hodim v spanji . . . vse dobro razločujem okoli sebe . . . in vendar! . . . nemogoče!

Elizabeta. Ako se še čudeži godijo, potem ta tukaj ni eden izmed zadnjih.

Stana. Le verjemite, gospa, kar gledate, je res; vaša Olga spava tu mirno in lahno.

Ljudmila. Moja Olga! — Ne, ni mogoče! Saj so jo odpeljali morski tolovaji in tam v daljni deželi zdihuje ona v ječi!

Elizabeta. Poglej verige, Ljudmila! Prečudno!

Ljudmila (*k deklicam*). Ali jo tudi ve spoznate? Ali res vse vidite tu moje dete?

Vse. Zares, gospa, z lastnimi očmi jo gledamo.

Stana. Zato ne dvomite več, gospa!

Elizabeta. Naj jo zbudim, Ljudmila!

Ljudmila. Ah, pusti materi to sladko opravilo! (*Gre k Olgi in se nalahko dotakne njenih ramen.*) Olga! — Moja Olga! —

Olga (*odpre oči in gleda Ljudmilo. Potem vzdigne glavo s kamena, a še sedi in gleda strmeč okoli sebe*). Mati!? Moja mati?! . . . O kako krasne sanje! . . .

Ljudmila. Ne, Olga, to niso sanje . . . dete, semkaj na srce svoje matere!

Olga (*začudeno gleda Ljudmilo*). Da niso sanje? — Kaj pa? Morda nebesa?

Ljudmila. O, še je tvoj dom na zemlji, kjer zopet bivaš. Le ozri se okoli sebe in se prepričaj!

Olga (*vstane in ogleduje okolico*). Torej sem pri tebi, ljuba mati? Živa? Zares? — Da,

— tu kapelica — tam grad — tu Stana —
tетка — deklice — — —

Ljudmila. In tvoja mati! Olga! (*Jo prime za roko.*)

Olga (*prisrčno*). Ah, res je, res je! (*Ji pade okoli vratu. Čez nekaj časa:*) O zlata mamica! Tvoje drago oko me zopet gleda — zopet čujem tvoj dragi glas — zopet sem doma sredi svojih dragih, o kakšna sreča!

Ljudmila. Vendar, kako si prišla sem, Olga — meni se zdi to uganka — skrivnost!

Olga (*zamišljeno, počasi*). Kako sem prišla? — Kako? — ... Le čakaj! ... Ne morem tako hitro urediti vse sreče v svojem srcu ... Ječa ... skalnata votlina ... kraljica srdita in neusmiljena, in potem — verige ... tele verige, o dobro jih poznam ... in potem priklenjena na skalo, že blizu smrti ... tu naenkrat čudna svetloba, kakor z nebes ... in lepa ljubezniva gospa ... ž njo angelci ... že vem, mati ... Marija je bila ... Marija se mi je prikazala, taka kakršna je v tej kapeli, in me je z dvema angeloma pripeljala semkaj ... a bilo je kakor v sanjah.

Ljudmila. Marija te je pripeljala semkaj?

Olga. Da, mati, prav dobro se spominjam: Ob njeni roki sem hodila, na njeno ramo se naslanjala ... o, naj se zahvalim nebeški kraljici, mati!

Ljudmila. Prav praviš, dete! — Le zahvali se, in sicer takoj, presveti Devici, materi vseh

milosti. (*Olga odgrne zagrinjalo od kapelice in videti je Marijo na oltarji, nepremično.*)

Olga (*poklekne*). O preljuba Mati božja! . . . (*Se obrne k okoli stoječim.*) Mati! Kaj se je zgodilo? Kje je Dete Jezusček? Marija ga nima več v naročji? — Kdo ga ji je vzel?

Ljudmila. Ah Olga, ali naj povem? Jezusček je shranjen na mojem gradu — jaz sem ga vzela proč!

Olga (*vstane*). Vi? — O mati!

Ljudmila. Da, jaz sem storila to, storila v silni bolečini zavoljo tebe. — Ko se ti nisi vrnila z drugimi deklicami vred, ko sem izvedela, kaj se je zgodilo, tedaj sem prosila od nebeške Kraljice pomoči in tolažbe; in šla sem tako daleč, da sem hotela prisiliti Marijo, naj pomaga, in vzela sem ji preljubo Dete iz naročja in sem ji rekla: „Prej ga ne dobiš nazaj, dokler mi mojega ne vrneš!“

Olga. In glej! Marija je dala me nazaj, — pač znamenje, da se ne srdi.

Ljudmila. Zato se tudi jaz ne smem muditi — vrniti njeno Dete. Takoj sedaj hitim na grad in jej ga prinesem nazaj. Pojdite z mano — ve vse, tudi ti me spremljaj, Olga.

Olga. Ne, mati — prej ne smem odtod in nazaj v domačo hišo, dokler me ne odkupite, dokler ne vrnete Deteta Mariji. Tu hočem čakati — kot zastava oropane Matere božje.

Ljudmila. Poštena je tvoja beseda, Olga, in pravična. Le tu ostani, dete. A ve — greste

z menoj! Slovesni ta obhod veljaj božjemu Detetu in bodi zmagoslavje večne materine ljubezni! (*Vse razen Olge odidejo.*)

Sedmi prizor.

Olga (*kleči pred kapelo*). O, ko bi bila jaz le majčkeno vredna, biti tvoje dete, ne bi tako hitela, da me mati odkupi! Vendar se veselim iz vse duše svoje, da sem bila eno noč tvoje dete, da to noč nisi imela drugega, kot svojo Olgo... To noč groze in ljubezni, smrti in milosti — kar stresem se, če le na to pomislim! Včeraj sem večerno molitev opravila še v ječi, v divji tuji deželi, v črni temi priklenjena na skalo in — danes... Tu klečim pri dragi mi kapelici — na domači zemlji — okoli mene prijeten log, veselo jutro in čakam, preljubo, preveselo mater! — Tebi, o Marija, je veljala molitvica, ko sem včeraj zaspala, in tebi naj velja tudi današnji jutranji pozdrav (*moli:*)

Pridna spet sem hčerka tvoja,
Zdrava, ljuba mati moja!
Tebe spet naj počastim,
Tebi spet se izročim.

Ti me varuj, ti me vodi,
Ti mi ljuba mati bodi!
V svoje sprejmi me srce,
Prosi Jezusa za me.

Tvoje naj srce je moje,
Misli moje, misli tvoje.
Vsak naj zdihljaj te časti
O Marija, zdrava ti!

(Nalahno se zasliši **sklepna pesmica** [prva kitica]. Proti sklepu te kitice pride procesija.)

Sklepna pesem.

Z grada doli v lozo tiho,
Nesli breme smo sladko,
Sem v kapelico prijazno
Vrača Dete se ljubo!

Osmi prizor.

(Deklice pridejo paroma, ovenčane. Naposled Ljudmila v naročji Dete Jezuščka na belem prtu. Na strani Ljudmile gresta angela z lučcami. Olga vstane in se umakne na stran. Takoj ko procesija pride na oder, začno peti **drugo** kitico.)

K tebi, k tebi, o Marija,
Božje Dete vrača se,
Vrača v ljubo se naročje
Svoje čiste Matere.

(Še med petjem položi Ljudmila Dete Mariji v naročje in v istem trenutku padejo verige z rok Olginih. Ljudmila in Olga poklekmeta vsredi, a tako, da se med njima vidi v kapelo. Druge na obeh straneh kleče; Elizabeta nekoliko bolj spredaj.)

Ljudmila. Sedaj šele, Marija, je moje veselje nad vrnitvijo moje hčerke popolno. Groza bi me bila moje predrznosti, ako bi mi ti ne odpustila; a upati smem odpuščanja, ker ti si razumela mojo bolečino in si videla le njo in ne dejanja. Saj sem ti svoje dete že v zgodnji mladosti posvetila — da, Olga je bila od nekdanj tvoja. Zato ne zameri, da sem tudi jaz tvoje Dete imela za svoje. Res si ti kraljica nebes in vseh svetnikov in jaz sem le tvoja dekla, uboga grešna dekla — vendar nekaj imava skupnega, presveta Devica, in samo to imej o Marija pred očmi: — Obe svi materi!

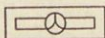
Elizabeta. Tudi jaz se ti klanjam, o Marija, tudi mene si izpreobrnila; lepa si kakor jutranja zarja in močna, kakor urejena bojna četa!

Olga. Resnično je in ostane resnično: „Še nikdar ni bilo slišati, da bi ti ne uslišala tistega, ki je pribežal pod tvoje varstvo. Vsa sem tvoja, o mati lepe ljubezni, moje srce je vedno tvoje, o Marija!

Radi sina, o Marija,
Vedno ti uslišiš nas;
Prosi torej, oj, le prosi
Ti za nas na večni čas!

Čujte, v lozi zvonček poje,
Milo v daljo se glasi,
Zdrava, zdrava, o Marija,
Oj češčena bodi ti!

(Večerni zvon zapoje med petjem in skupina se bengalično razsvetli. Koncem petja pade zagrinjalo.)

Nežka z Bleda.

Narodna igra v petih dejanjih. Nemški spisal dr.
Robert Weißenhofer. Priredil Fr. K. *ran*

Osebe:

Marjeta, dninarjeva vdova.

Nežka (starša) }
Lojzka (mlajša) } njeni hčerki.

Reza, botra obeh deklic.

Marta, gozdarjeva žena.

Grofinja Amalija.

Franica }
Emica } njeni hčerki (še mladi).

Berta, odgojiteljica.

Emilija }
Marija } hišni pri grofinji.

Jerica }
Manica }
Ivanka } kmečka dekleta.

Minka

Zalka

Anka }
Špelica } Nežkini prijateljici.

Služkinja.

Prvo dejanje.

(Kmečka soba. Na sredi božično drevesce okrašeno z raznim lepoticjem in lučcami.)

Prvi prizor.

Marjeta. Tako ; sedaj sem naredila. Vse je prav, kakor vidim. Vse lepo okrašeno, vse lučce prižgane. Čakam le otrok, ki se gotovo ne bosta dolgo mudila, saj sem jima natančno rekla, kdaj naj se vrneta od sosede. No, in radovednost ju bo gotovo gnala, da bosta prišli o pravem času, toliko je že gotovo. Ampak — to rečem — gledali pa bosta, ko stopita v hišo in zagledata prelepo drevesce. Res, naš dobri gospod župnik ! to so pa že dobro vedeli, da jima večjega veselja ne morejo narediti, kakor, če ju presenetijo z božičnim drevescem. Jaz — revica vdova — ki si komaj zaslužim vsakdanjega kruha, bi jima takega darila ne bila mogla pripraviti. (*Ogleduje obleko na mizi.*) Pa ta lepa obleka ! Leta bi bila morala noč in dan delati in se pehati in pa vsak krajcar desetkrat pod palcem obrniti, da bi jima bila mogla kaj takega kupiti. Bog naj povrne gospodu, ki so tako dobri. Bog je poznal našo revščino in nam je o pravem času poslal pomoč, sicer bi bili moji revici morali po zimi zmrzovati. (*Slišijo se koraki.*) Pa čuj ! Nekdo gre, sta že oni

dve! (*Nežka in Lojzka vpijeta zunaj: Mama, ali že moreva notri?*)

Marjeta. O zdaj pa že, le brž notri!

Drugi prizor.

(*Nežka in Lojzka vstopita. Začudení obstaneta pri vratih z razprostrtimi rokami in odprtimi ustmi.*)

Nežka in Lojzka (*hkrati tleskneta z rokami*). Jej, jej, — mama, kaj je pa to, oh, kako lepo! Oh! —

Marjeta. Le bliže pridita in poglejta! Mislim, da vama bo kar oči jemalo!

Nežka. Božično drevesce, pa kako lepo! (*Pristopi z Lojzko. Zvedavo ogledujeta in tipata slaščice.*)

Lojzka. Pa tele lepe reči, ki gori vise — pa lučce! O uh —!

Nežka. O mama, to so vse prečudne reči — taka lepota!

Marjeta. Kaj ne, otročiča moja, kaj takega nista pričakovali?

Nežka. O naka! Ali mama, kako ste nama vendar mogli kaj tako lepega kupiti? (*Še vedno stikujeta po drevescu.*)

Marjeta. Jaz da sem kupila, misliš? O kako naj bi? Saj vendar vesta, da smo revne.

Lojzka. Mama, kaj so pa tele zlate kroglice?

Marjeta. To so pozlačeni orehi, nikar jih koj doli ne potrgajta!

Nežka. Kdo nam je torej vse te lepe reči poslal, če jih niste vi, ljuba mama, kupili?

Marjeta. Uganita — ampak prej si vse to bolj natanko ogledajta.

Lojzka. Mama, pogledajte no, kako lepa jabolka! Pa tele ovčice, pa rožice, ali jih bom tudi smela pojesti?

Marjeta. Kajpada, tako so pa sladke, kar morejo biti, boš videla.

Nežka. Lejte no, mama, — goldinar, tule pa še eden.

Lojzka. Pa te svetle zvezdice, ki tu gori vise, pa ti lepi rdeči trakovi!

Nežka. Tako ljuba mama, zdaj nama pa vendar enkrat povejte, kdo nam je to lepo drevesce pripravil, saj se morava vendar še danes iti zahvalit?

Marjeta. Danes ne več, dekliča, je že prepozno, ampak jutri se morata pa takoj prav lepo zahvaliti za to veselje. Zdaj pa le uganita, kdo vama je prinesel lepo drevesce. No Lojzka, kaj meniš?

Lojzka. Jezušček ga je prinesel.

Marjeta. Dobro si uganila! Toda kdo je pa Jezuščka sem k nam poslal, kaj meniš pa ti, Nežka?

Nežka. Nemara gospod župnik, saj so nam bili še vedno tako dobri?

Marjeta. Zadela si, Nežka! Res, naš pre-dobri gospod župnik so poslali danes Jezuščka v našo hišo, ker sta bili vedno pridni in radi

ubogata in se lepo obnašata. Pa niso vama podarili samo tega prelepega drevesca, ampak še vse kaj več. Poglejta, kakšne reči so tule. (*Odgrne prt z mize.*)

Nežka in Lojzka (*hkrati*). Jej, — nova obleka, kako lepa nova obleka!

Marjeta. Prav res, lepa obleka. Tukajle so gorke jopice. Tale je tvoja Nežka, ta, Lojzka, pa tvoja. (*Jima jih da.*)

Nežka. O kako sta lepi, to se nama bosta podali!

Lojzka. Mama, jaz jo bom kar pomerila.

Marjeta. No, kar poskusi. (*Obleče Lojzko v jopico. Nežka tudi primerja svojo.*)

Nežka. Lejte, mama, kako mi je prav!

Lojzka. Meni tudi, poglej no, Nežka!

Marjeta. (*Gleda otroka in še malo popravlja.*) Kakor vlito! Zdaj vaju pa ne bo več ob nedeljah in praznikih zeblo v cerkvi. Tudi krilca so zelo gorka, le poglejta jih.

Nežka. Krila? tudi nova krila? Ej, pa kako lepa!

Lojzka (*hitro*). Mama, kar pomerimo!

Marjeta. Danes ne več; ampak jutri, sveti dan jih bosta oblekli. Samo robce in predpasnike še lahko danes pomerita. Poglejta, kakšne lepe reči so to! (*Vzame robce. Nežka si ga sama pomeri, Lojzki ga pa zaveže Marjeta.*)

Nežka in Lojzka. O kako lepe, kako lepe!

Nežka. Kako so gospod župnik dobri! Kako naj se jim zahvaliva, mama?

Marjeta. Vedno morata biti pridni in dobri, to bo najlepša zahvala. Kaži, Lojzka, kako se ti kaj predpasnik podá? Ti (*proti Nežki*) si pa lahko sama pomeriš. (*Privezuje Lojzki predpasnik.*)

Lojzka. Učiteljev Julček ima tudi tak robec, pa nima tako lepo pisanega.

Nežka. Takle robec in pa predpasnik sem si že dolgo želela, lejte no, mama, kako mi je prav.

Marjeta. Pa res. Predpasniki se bodo prav lepo nosili, res so lepi!

Lojzka. (*Tleskne z rokami.* O da bi bilo le že kmalu jutri, že komaj čakam!

Marjeta. Tako: zdaj stopita skupaj, da vidim kakšni da sta. (*Stopita skupaj.*) Pa res; ej kako se vama poda, pa kako vama je vse prav; lepo, res lepo!

Tretji prizor.

(Prejšnje. **Reza**, botrca, ki je že nekoliko trenutkov stala med vrati, spregovori vmes.)

Reza. To je pa res prav lepo, Marjeta, kar se da lepo! Ali smem tudi malo bliže?

Marjeta. Botrca, le notri!

Deklici. O botrca, botrca! (*Hitita k nji.*)

Nežka (*sama*). Botrca, to je lepo! Pojte no sem in pogledjte! (*Jo za roko pelje pred drevesce.*)

Reza. Pri vas je tako kot v nebesih! Kakšna reč to! Saj človek komaj ve, kje je, tak blišč in svetloba tu pri vas!

Marjeta. Kaj ne, naše sobe danes kar ni več poznati.

Reza. Res ne, pri vseh nebeških golobih! Kot kakšen zaklet grad se mi zdi vaša hiša, prav nič drugače.

Nežka. Le pogledjte te lepe reči na drevescu!

Lojzka. Pa tele ovčice so tudi dobre, pa sladke, so dejali mama.

Reza. Lej, lej, to je pa že kar res. Koliko lepih reči! Pa vajina lepa obleka še zraven; saj vaju skoro ni več moč poznati. Kdo se je pa vendar tako oglasil pri vas?

Lojzka. Ljubi Jezušček je bil pri nas.

Nežka. Vidite, naš dobri gospod župnik so nam vse poslali.

Marjeta. Slišite, botrca, to je najbolj srečen večer, kar sem jih kdaj preživela s svojima otrokoma v tej hišici.

Nežka. Mama, jaz bi kar pela samega veselja.

Reza. O, saj lahko zapoješ, kar zapojmo!

Lojzka. Jaz bom tudi pela; tisto dajmo: „Zvonovi pritrkavajo“.

Nežka. Saj res, saj res, kar brž jo zapojmo!

Zvonovi pritrkavajo :
tin-tinkom, tonkom-tinkom ;
z neba krilatci plavajo
na zemljo z rajskim Sinkom.

Sto tisoč zvezdic gleda nanj
z iskrenimi sijaji,
pa kakor bi se bale zanj,
da več ne bo ga v raji.

Sto tisoč vernih src nocoj
udano ga pozdravlja,
krilatci jim rose pokoj,
a On jih blagoslavlja.*)

Četrty prizor.

(**Marta**, gozdarica, pride. Marjeta in njeni hčeri se je ustrašijo.)

Marta (*ostane med vrati in začudeno ogleduje*). Oho, lejte si no, lejte, kakšne reči! Torej takole se godi beračem, ki ne morejo plačati, kar so drugim dolžni! (*Vstopi.*) Božično drevesce z vsem mogočim lišpom in ropotijo! (*Pogleda otroka.*) Pa kakšni sta ti dve?! Robce, jopice, predpasnike, kakor bi jih iz škatljice vzel, pa kako nobel, to je pa že malo prečudno! Marjeta, to mi ne gre v glavo. Vaši otroci morajo imeti tako božičnico, jaz naj pa lepo čakam na najemnino?! To je pa res lepo, kar se da lepo!

Marjeta. Potrpite, gospa Marta, potrpite. Ne sodite prehitro, morda se pa le motite.

*) Iz „Angelčka“ 1899. Silvin Sardenko. Napev glej v prilogi.

Marta. Motim? Jaz naj se motim? Saj vendar nisem slepa, pa tudi slepčeve oči bi morala taka svetloba in krasota omamiti.

Marjeta. Kar tukaj vidite, gospa gozdarjeva, to je res čudno, to vam rada priznam. Prav zato bi bili morali pa tudi prašati, kdo je tisti plemeniti dobrotnik, ki je danes, sveti večer, mojima otrokoma naredil tako veselje.

Marta. No, to moram pa že reči, da sem nad vse radovedna, kdo da je. Ne morem si misliti, kako bi imel kdo za take reči veselje, da bi vam za svoj denar napolnil bajto s tako drago lepotijo in kramo.

Marjeta. Le dobro vedite, gospa Marta, da je že še kakšen človek na svetu, ki ga veseli, revežem za svoj denar napraviti kako veselo urico. In eden med tistimi so tudi naš gospod župnik.

Marta. Gospod župnik? Pa zakaj naj bi on ravno vas pred vsemi ljudmi v vasi tako odlikoval? To mi nikakor neče v glavo in zato tudi vašim besedam ne verjamem.

Reza (*stopi naprej*). Gospa Marta, pre-daleč greste in krivo sodite. Marjeta je govorila resnico in zato ne zasluži vaših pikrih besed.

Marta. Slišite, kaj je pa vam mar kako in kaj govorim? Jaz mislim, da se vam v tuje zadeve ni treba čisto nič vtikati.

Reza (*pogumno*). Tako? Ali to mislite? No, jaz mislim, kot strina Marjetina, kot krstna botra teh dveh dekličkov, je celo moja sveta dolžnost, potegniti se zanje, posebno nasproti ljudem, ki jim delajo krivico in jih hočejo žaliti.

Marta. Hm, ej, vi imate pa strašno mogočno besedo; če pa mislite, da se morate za téle tukaj potegniti, potem bi bili to že zdavnaj lahko storili, pa malo drugače in primernejše.

Reza. O, kako pa vendar? Jaz vas ne razumem.

Marta. Rekli bi bili svoji strini, da bi bil za večjega dekliča tule že zadnji čas, da se prime kakšne službe in malo denarja prisluži. To sem dejala že pred pol letom; ampak meni se zdi, da ljudje nečejo slišati in rajši zmečejo tistih par krajcarjev, ki jih zaslužijo, za nepotrebne reči, kot pa, da bi mislili na najemščino in pridno varčevali.

Reza. To očitanje je trdo in gotovo ni pravično, to vam pa lahko že kar po domače povem.

Marjeta. Gotovo, gospa gozdarjeva, zelo hudo mi de, saj se zdi, kot da bi me prišli nalašč žalit. Saj vam hočem vse plačati in vsak vinar, ki mi ostane, za vas shranim. Potrpite vendar z menoj!

Reza. In nikar ne pozabiti, da je Marjeta zdaj dalje časa ležala in si ni mogla ničesar prislužiti.

Marta. Vse res; toda tukaj vas je preveč za jed, premalo za delo. Še enkrat rečem: Nežka mora proč, da si pri tujih ljudeh kaj zasluži.

Reza. Ali je še premlada za težke službe in preslabotna.

Marta. O, saj je lahkih služb dovolj, treba je samo malo po svetu pogledati. Jaz tudi nisem bila nič starejša, ko sem morala od doma. — Kratkomalo, pri tem ostane, kar sem rekla. Do svojega denarja hočem priti ali pa čez leto dni hišico komu drugemu v najem dati, ki bo točneje plačeval kot vi. Zdaj veste pri čem da ste in se vam v prihodnje več ne bo treba izgovarjati. Zdaj je komedij konec, jaz grem. (*Hitro odide.*)

Peti prizor.

(Prejšnje brez Marte. Vse so nekaj trenutkov tihe in žalostne. Marjeta in otroka jokajo.)

Reza. Ta trdosrčnost trdosrčna! Nobenega usmiljenja ne pozna! Da bi je le Bog enkrat zato ne kaznoval!

Marjeta (*si otere solze*). Oh, Reza, kako resnična je beseda: če pade kamen z neba, gotovo zadene ubogo vdovo. Kaj naj počnem, če nimam Nežke? In, oh, kako se bo revici hudo godilo pri tujih ljudeh? (*Joka.*)

Nežka. Potolažite se, ljuba mama, vam na ljubo hočem vse pretrpeti in rada vse žrtvujem, da vam le polajšam vašo bedo.

Reza. O, da bi ne bila sama tako revna, da bi vam pomagala! Toda potrpite, potrpite, drage moje, in si to reč iz glave izbijte. Bog že ve, kaj se z vami zgodi in lahko vse prav obrne. Pojdite zdaj nekoliko z menoj, da skupaj praznujemo sveti večer. Če namreč same ostanete, ne boste prišle iz vaših temnih misli.

Marjeta. Res je, Reza, ta svet je dober, hvaležna sem ti zanj. Nežka bo tukaj pospravila in lučce pogasila, medve z Lojzko greva pa naprej, da spraviva v čumnati to lepo obleko. Ti, Nežka, si pa lahko sama pomagaš. Pa kmalu za nama pridi! (*Marjeta, Lojzka in Reza odidejo.*)

Šesti prizor.

Nežka. (*Zavpije za njimi.*) Bom kmalu za vama! (*Nekaj trenotkov žalostno pre-mišljuje.*) Uboga moja mati. Še ta dan, ki se ga toliko ljudi na širnem svetu veseli, vam je moral prinesiti skrb in trpljenje. In meni? oh, tudi meni ni nič boljšega prinesel. Proč moram od mamice, vun v tuj svet; vidim, ni ga drugega pota — dobro poznam gospo Marto. Pa naj bo tako, jaz se vdam rada mamici na ljubo, in Bog me bo varoval, saj On je oče vdov in sirot. — Zdaj se moram pa lotiti dela. Brž bom to lepo obleko tule zunaj v čumnati odložila, še prej moram pa tebe, (*upihuje počasi lučce*), ti ljubo drevesce — po kratkem veselju — oropati tvojih bliščečih lučec, da bo tudi okoli tebe tako mračno, kakor je moje srce mračno in žalostno. (*Upihuje zadnje lučce.*)

(Zagrinjalo pade.)

Drugo dejanje.

(Vrt v pomladnem cvetju. V ozadju na višku lep grad.)

Prvi prizor.

(**Nežka** vstopi borno oblečena in s culico v rokah.)

Nežka (*se boječe ozira*). Ali ni nikogar, ki bi mi povedal, kam sem se zgubila in bi mogel pokazati pot v bližnje mesto? (*Gleda žalostno okrog.*) Na vrt sem zašla kar nevede; pa nikogar ni, da bi ga kako besedico poprašala. (*Se obrne.*) Kaj pa tamle? Kako lep, mogočen grad! Ali naj grem tja in poprosim, da me prenoče prihodnjo noč? (*Pogleda svojo obleko.*) Ne, tega ne morem, tega si ne upam. Moja obleka je preborna in revna, gotovo bi me spodili spred vrat, kot povsod, češ: be-račica! In vendar ne morem nikamor naprej; že se mrači, in jaz sem utrujena, da bi kar umrla in lačna in žejna. Tukaj je klop, tu bom sedla; do bližnjega mesta — to čutim — tako ne morem več dospeti, tudi če bi bilo le malo korakov do njega. (*Sede in položi culico poleg sebe na klop.*) Torej bom zopet eno noč brez strehe, pod milim nebom! Moj Bog, kdaj bo konec mojemu trpljenju, kdaj me pripelješ do dobrih ljudi, ki se me bodo usmilili in dali dela in kruha? Ah, in moja nesrečna mati doma in moja uboga mala sestra! Kako pač vsak dan pričakujeta, ali jima ne bom morda že poslala kakega groška, da si vsaj malo olaj-

šata svojo bedo, in oh! jaz sama nimam ničesar, kar bi dela v usta. O ljubi Bog, ti se me usmili, ti mi pomagaj, ki sem tako zapuščena, vse dni ti bom povračala s hvaležnostjo in zvestobo. (*Glavo položi na desno roko in se nasloni na naslonjalo pri klopi. Od grada sem se slišijo lahni glasovi godbe: harfa ali citre ali tudi klavir, harmonij, toda iz kake stranske sobe, ali pa kar se da rahlo.*) Že čutim spanec v trudnih očeh; angeljčku varihu se bom priporočila in tukaj zaspala in si odpočila, da se jutri spet zbudim v novi bridkosti. (*Za nekaj trenutkov trudno.*) Moja uboga mama! (*Zaspi.*)

Drugi prizor.

(*Ema nastopi s košarico v roki. Nežki nasproti hoče sestiti na klop; kar jo zagleda, kako spi. Košarico odloži in po prstih stopa proti Nežki in jo nekaj hipov opazuje. Godba za odrom utihne.*)

Emica (*tiho*). Spi. To je tuja deklica, Franico bom poklicala. (*Hoče oditi skozi zadnje kulise, pa ji ravno Franica pride nasproti, tudi s košarico. Tej migne, naj bo tiho in pokaže na Nežko. Roko v roki stopita deklici k Nežki in začneta polglasno govoriti.*)

Emica. Franica, ali poznaš to deklico?

Franica. Ne, ali jo ti poznaš?

Emica. Jaz je tudi ne poznam.

Franica. To mora biti prav revna deklica, samo tole culico ima seboj.

Emica. Pa njena obleka tudi ni nič lepa, le poglej, Franica.

Franica. Tiho bodi, da ne bo slišala.

Emica. Kako lepo spi.

Franica. Toda Emica, poglej no, deklica je gotovo jokala, vse rdeče oči ima.

Emica. In kako je ubožica bleda.

Franica. Tega pa že ne smeva pustiti, da bi kar tukaj spala. Poklicala jo bom in ji kaj podarila.

Emica. Jaz ji bom tudi kaj dala. Kar pokliči jo.

Franica (*prime Nežko za roko*). Ti pridna deklica, čigava si pa?

Emica. Revica te nič ne sliši.

Franica. Vstani, deklica, medve sva tukaj in ti bove kaj podarili.

Nežka (*se vzbudi, ustraši in si mane oči. Zaspano*). Kaj je? Kdo pa je tukaj?

Franica in Emica (*hkrati*). Medve sva **Nežka**. Kdo pa sta?

Franica. Jaz sem Franica.

Emica. Jaz pa Emica.

Nežka (*se dvigne*). Kje pa sem?

Franica in Emica (*hkrati*). Na našem vrtu.

Nežka (*zaspano*). Na vašem vrtu? Jaz nič ne vem, kje da sem. Kaj pa bi radi?

Franica. Radi bi vedeli, kdo da si.

Emica. Pa podarili ti bova kaj.

Nežka. Meni kaj podarili? O, saj jaz sem tako reven deklič.

Franica. Kako ti je pa ime?

Nežka. Nežka mi je ime.

Franica. In pa revna si?

Nežka. Da, dragi deklici, zelo revna.

Emica. Ali so tvoja mati tudi tako revni?

Nežka. Seveda, prav nič boljše se jim ne godi kakor meni.

Franica. Kje pa so tvoja mati?

Nežka. O daleč, daleč proč. Z doma sem morala v tuje kraje, da bi kaj prislužila — ali oh! (*Joka.*)

Franica. Glej, Emica, zdaj pa joka. (*Nežno Nežki.*) Nikar ne jokaj, ljuba deklica, medve ti bova že kaj dali.

Emica. In pri nas boš morala ostati.

Franica. Saj res. Kar v moji postelji boš spala; jaz pa Emica bova pa skupaj.

Nežka. O, kako ste vedve dobri; ali to ni mogoče.

Emica. O pa. Takoj porečem mami. (*Hoče oditi.*)

Franica. Čakaj, Emica, dajva ji najprej malo kruha, da bo jedla.

Nežki. Kaj ne, ti si zelo lačna? (*Nežka molči.*)

Emica (*ki je že prinesla svojo košarico*). Glej, ljuba deklica, tukaj imaš kruha. (*Ji da košček kruha.*)

Franica. Lej jaz imam še tudi nekaj s seboj. (*Odpre košarico.*) Na ga, kar vzemi ga!

(*V ozadji se pokaže Berta, odgojiteljica, in opazuje deklice.*)

Nežka. Ali, ljubi deklici, kruh je vendar za vaju.

Franica in Emica (*hkrati*). O naka, o ne!

Emica. Kruh je bil za zlate ribice, njim sem ga hotela dati.

Nežka. Le kar daj ga jim, uboge ribice morajo tudi kaj jesti.

Emica. O, jim bom že povedala, da ga jim bom jutri toliko več dala.

Franica. Saj danes sva jih že tako enkrat nakrmili. Le vzemi, pa jej. (*Ji hoče tudi košček dati.*)

Tretji prizor.

(*Prejšnje. Berta stopi naprej.*)

Berta. Kaj pa imate tukaj, otroci? Čigava je ta deklica?

Franica. Ljuba Berta, to je prav revna deklica. Kruha ji bova dali, ker je lačna.

Berta (*Nežki*). Kako pa, da si prišla sem na grajski vrt? Ali so ti gospa grofinja dovolili?

Nežka. Oh ne. Oprostite. Jaz sem le zašla.

Berta. Zašla. Dekle, govori resnico? Kaj si tukaj iskala?

Franica in Emica (*gresta proti odgojiteljici*). Toda ljuba odgojiteljica!

Berta. Čak, gospa grofinja gredo sami sem, gospa naj odločijo.

Četrty prizor.

(*Prejšnje. Grofinja Amalija hitro nastopi.*)

Amalija. Kaj se tukaj godi? Slišala sem glasno govorjenje. (*Ugleda Nežko.*) Kdo je pa ta deklica tu?

Berta. Ne vem vam povedati, gospa grofinja.

Amalija (*otrokoma*). Vedve sta govorili z njo, kakor sem slišala v utici, ali poznata to deklico?

Emica. Da, ljuba mamica, Nežka ji je ime.

Amalija. O ti ljubi moj otrok (*jo nežno objame*), z imenom mi ni veliko pomagano. (*Nežki.*) Kdo si deklica? Sama povej.

Nežka. Plemenita gospa, tujka sem, daleč od tod doma. Iz Bleškega kota sem.

Amalija. Ali imaš še starše?

Nežka. Mati so še živi, oče so pa že davno v grobu.

Amalija. In zakaj ne ostaneš doma pri materi?

Nežka. Ah, dobra gospa, mama so tako revni, jaz sem pa morala od doma, da bi kaj zaslužila.

Amalija. In koliko časa si že z doma?

Nežka. O, je že več tednov, kar sem mamo zapustila, je bila še zima, ko sem šla od doma.

Amalija. In še nisi službe dobila!

Nežka. Bogu bodi potoženo, da ne; nihče me noče vzeti v službo, češ, da sem še premajhna in preslabotna. Samo enkrat sem služila pri neki kmetici, pa tam sem bila vedno lačna, in že čez dva tedna me je zopet brez plačila odpustila.

Amalija. Otrok, smiliš se mi. Iz tvojih oči govori dobro otroško srce, mislim, da

se ne motim. Dobro, pri meni ostani, in če boš pridna in zvesta, ti bom že dala tudi primerno plačilo.

Franica in Emica (*veselo vzklikneta*). Nežka bo pri nas ostala, o to bo veselje, to bo lepo!

Nežka (*zelo ganjena, prime za gospejino roko in jo poljubi*). O predobra gospa grofinja, kako naj se vam zahvalim za tako dobroto. Rešili ste me iz največje revščine, ko sem že menila, da moram obupati. Naj vam Bog milostno poplača vašo srčno dobrotljivost!

Amaliya. Najboljše plačilo za dobroto je to, da se je oni, ki jo prejme, skaže vrednega. Zato pa tudi upam od tebe, da mi boš vedno zvesto služila in boš vedno prav ubogljiva. Drugo se bova že doma domenili; je že pozno, vrniti se moramo v grad. — Otroka, vzemita deklico medse in pojta takoj za menojo, jaz pokličem še svojo prijateljico v utici. (*Odide.*)

Peti prizor.

(Prejšnje brez Amalije.)

Franica (*poda Nežki roko*). Pojdi, Nežka, zdaj pa ne boš več lačna, pri nas se ti bo dobro godilo. Mama te bodo gotovo radi imeli.

Emica. Pa odgojiteljica tudi, kajne ljuba Berta?

Berta (*Nežki*). Res, deklica, dvakrat rada te bom imela, ker sem te prej s svojo naglo

besedo žalila. Nikar ne zameri, saj nisem poznala niti tvoje bede, niti tvojega dobrega srca.

Nežka. O, vi me sramotite s temi besedami, gotovo niste nič hudega mislili.

Berta. Zdaj pa le pojdita, otroka, da ne bodo gospa mama na vaju čakali.

Franica. Pojdi, ljuba Nežka, danes nam moraš še veliko povedati o sebi, potem pa prav dobro zaspančkaj.

Nežka. Seveda; ampak ljubemu Bogu se hočem tudi še danes na kolenih zahvaliti, da me je rešil iz moje stiske in pripeljal k tako dobrim ljudem.

Berta. Prav tako, dete moje, Bog ti bo tudi zanaprej dal svoj blagoslov, če ga ne boš pozabila. (*Gredo.*) Franica, na desno pojdimo po drevoredu. (*Vse odhajajo, odgojiteljica gre zadnja.*)

(Zastor pade.)

Tretje dejanje.

(Soba v grofovskem gradu.)

Prvi prizor.

(**Nežka** sedi pri mizi in piše. Pred njo leži škatljica.)

Nežka (*počasi vstane, veselo:*) Tako; zdaj, mamica, ste rešeni, nič več se vam ni treba bati trdosrčne Marte. Tále škatljica vas bo rešila iz vaše revščine; ne bodo vas zarubili, vse boste lahko plačali, kar ste dolžni, pa še bo vam in sestrici toliko ostalo, da se vama za prvo silo ne bo bati. Hvala Bogu, ki je našo nesrečo tako obrnil, da se je vse tako lepo izteklo. Zdaj mora že kmalu poštar priti tukaj mimo, ki ponese mami pismo in denar... Ampak kako bodo mama gledali, ko odpro škatljico in se zasvetijo srebrne kronice in kako jih bo Lojzka preštevala! O da bi bila takrat miška, da bi ju mogla skrivaj gledati! In kaj šele, ko bosta brali pismo in zvedeli, kako sem srečna! — V duhu vidim, kako teko materi solze veselja po licih in slišim Lojzko, kako ploska z rokami. Da, mamica, srečna sem, neizrečeno srečna — že zato, ker vam morem pomagati. In lepe dni sem že preživela te mesece, kar sem tukaj v gradu. Gospa grofinja so tako dobri in ljubeznivi in hočejo mene in mamó osrečiti. Odgojiteljica je tudi vedno prijazna in ljubezniva. Franica in Emica me ljubita kot sestro. Hišne so res

včasih kaj na kratko do mene, pa res ne vem zakaj. Tudi se mi posmehujejo, da tako varčujem za mater. Naj se posmehujejo, kaj me to briga! Jaz poslušam svoje srce in sem srečna, da morem podpirati svojo ubogo mater. — Ampak zdaj se kar nič več ne smem muditi in moram hitro pospraviti svoje stvari. Gospa grofinja so mi dovolili tukaj pisati, da me tovarišice ne bodo motile. Kedar pa zopet pridejo, mora biti vsaka stvar na svojem mestu. (*Prestavi nekaj stolov in vzame škatljico, pismo in pisalnik z mize.*) Danes se pelje cesarica skozi mesto; gospa grofinja mora tja iti in pripravljati za sprejem. To in ono bo še treba urediti; poprašala bom, ali me morda ne potrebujejo, da jim pomagam. (*Odide.*)

Drugi prizor.

(**Emilija** in **Marija**, ena v roki brisalko, ki ž njo briše opravo, druga pernato omelo, ki ž njim briše steno in višje ležečo opravo.)

Emilija. Soba je prazna, tukaj ti bom povedala.

Marija. Zelo sem radovedna.

Emilija. Ti veš, da je bilo včeraj rečeno, da bo ena izmed nas hišen spremljala gospo grofinjo v mesto k vzprejemu cesarice.

Marija. Res, in sicer Zofija.

Emilija. Toda iz te moke ne bo kruha. Zofija se je pritožila, že veš, zakaj — in to ji je gospa grofinja zelo zamerila. „Nežka je poštena in zvesta do pičice,“ je odvrnila. In

ker je Zofija že tako hotela oditi obiskat starše, ji je gospa grofinja namignila, da se lahko takoj odpelje. Zato je Zofija danes dopoldne tako hitro odšla.

Marija. Aha, zdaj šele vem, kaj je pomenil oni temni pogled, ki je Zofija Nežko ž njim pogledala, ko je na voz sedala. Toda kdo bo pa sedaj gospo grofinjo spremljal?

Emilija. Hm, prashaš! Kdo drugi kot Nežka?

Marija. Nežka? Ta bi bila pa že predebela. Mislim, da gre ta čast nam, ki smo starejše.

Emilija. To sem tudi jaz mislila, pa že mora tako biti.

Marija. Da je Nežka dobra in pridna, tega ne more nihče tajiti; pa se je vendar le tako priklatila; tega bi gospa grofinja ne smela pozabiti.

Emilija. Ravno to tudi jaz pravim. Gospa grofinja jo tako očitno in skoro v vsem in vsakem pred nami odlikuje. Zoper Nežko samo se ne morem prav nič pritožiti. Vedno je ljubezniva in potrpežljiva, kadar le more; če bi pa morala reči, da jo prav natančno poznam, bi morala pa lagati.

Marija. To je ravno pri njej, da ne govori zlepa kaj preveč, in zato človek ne more nikdar dobro vedeti, kako in kaj da misli.

Emilija. Zdi se mi, da je v tem kratkem času, kar je tukaj, si že nekaj prihranila. Vsak krajcar lepo na stran dene.

Marija. Danes zjutraj jo je poslušala Zofija, kako je denar štela v neko škatljico. Najbrž ga bo, mislim, nekam poslala. Zofija je to grofinji pripovedovala in kakor veš — tista beseda, ki je hotela ž njo počrniti Nežko, ji je prenašlo z jezika padla. Zofija je pač njena neugnana sovražnica, česar seveda gospa grofinja k sreči ne ve.

Emilija. Če bi danes Nežka zgubila zaupanje, mislim, bi Zofija zato kaj malo žalovala. Že marsikako past ji je nastavila, pa vselej tako zvito, da je niso mogli zasačiti. Sicer pa velja Zofija poleg Nežke pri gospe grofinji največ, to prav dobro ve.

Marija. Samo ta mali dogodek bi bil danes Zofiji kmalu precej škodoval.

Emilija. Pa vendar niso bile njene besede brez uspeha. Gospa grofinja je danes nenavadno kratka proti Nežki v svojih ukazih. Vožnja v mesto bo — težko če ne — precej redkobesedna.

Tretji prizor.

(Prejšnji, Nežka pridrvi v sobo.)

Nežka (*urno*). Gospa grofinja so zgubili svojo briljantno iglo, ki jim jo je cesarica podarila. Hitro mi pomagajta iskati; moramo jo najti, sicer si gospa grofinja ne upajo pred cesarico.

Emilija. Saj sem vendar še včeraj vse nakitje videla lepo skupaj v skrinjici. Kam naj bi bila vendar igla prešla?

Nežka. Res, jaz ne morem umeti, kako se je mogla zgubiti. Ampak zdaj za enkrat je tako in vedve mi morata kar brž pomagati iskati, zakaj v četrť ure se morajo gospa grofinja odpeljati. Jaz jih moram spremljati, pa še oblečena nisem zato.

Četrťi prizor.

(**Prejšnje. Grofinja** hitro vstopi v slavnostni obleki.)

Emilija (*razburjena*). Tukaj stojite in klepetate! Mojo briljantno iglo iščite, sem ukazala, in sicer takoj, zakaj več ne morem dolgo čakati. Torej urno! (*Deklice odhite.*)

Peti prizor.

(**Amalija** sama.)

Amalija. Čudno, da mora danes vse tako skupaj zadeti! Mogoče je pa Zofija le resnico govorila? Toda ne, ne — to ni mogoče. Nežka ne more biti nepoštena, ne more biti nehvaležna. Proč s sumom! (*Premišljuje nekaj trenutkov.*) In vendar, kaj pa je na svetu nemogoče, kaj se še ni zgodilo? Ali je nehvaležnost kaj tako redkega? Ali je morebiti misel na ubogo mater zapeljala deklico v dejanje, ki bi ga sicer ne bila nikdar storila? Zakaj mi zamolči, da hoče materi poslati denar? Rada bi bila pridejala nekaj kronic. (*Emilija prihiti čez oder.*) No kaj je? Še niste nič našle?

Emilija (*strahoma*). Oh, ne še, gospa grofinja, vse iskanje je zastoj.

Amalija (*razdražena*). To je res nerazumljivo. Toda vedite! Ona, katere lahkomi-selnost je kriva, da se je igla izgubila, je pri tej priči odpuščena iz službe. Jaz sem v največji zadregi in si nikakor ne vem pomagati.
(*Marija vstopi preplašena.*)

Marija. Ah, gospa grofinja, nikjer je ne moremo najti.

Amalija. To bo lepa reč iz tega! Pokličite mi takoj Nežko! (*Obe deklici odideta.*) Meni se vse vrti v glavi! Zofija, Zofija! Ali sem ti res danes storila krivico — ali si res govorila resnico? Ah, jaz se že te misli ustrašim! Če je Nežka nepoštena, nehvaležna, komu naj na svetu še verjamem, komu naj še zaupam?

Šesti prizor.

(*Grofinja, Nežka nastopi.*)

Nežka. Gospa grofinja ukažejo?

Amalija. Pridi sem, Nežka, nekaj te moram poprašati. (*Jo ostro in vprašajoče pogleda*) Ti hočeš danes, kakor slišim, svoji materi denar poslati; ali je to res?

Nežka. Res, gospa grofinja; res je to.

Amalija. In zakaj mi o tem nisi nič povedala? (*Nežka molči.*) Ti molčiš? Torej tega nisem smela vedeti? Slišiš, to se mi čudno zdi — ali si škatljico že odposlala?

Nežka. Ne še, gospa grofinja, poštar jo bo seboj vzел.

Amalija. Ali je že zavita in zapečaten.

Nežka. Že, gospa grofinja, zakaj pošta mora kmalu priti.

Amalija. Dobro, jaz hočem še prej videti, kaj hočeš materi poslati. Hitro prinesi škatljico! (*Nežka odide.*) — Nekoliko je zbegana — čisto gotovo je. V meni vre, vre, toda premagovati se hočem; navsezadnje sem se morda pa le zmotila. O da bi se pokazal moj sum kot neopravičen! Sicer bo pa v prvem hipu vse jasno. Že gre.

(*Nežka pride z zavojem.*)

Nežka. Tukaj, gospa grofinja, imam škatljico z denarjem za mamó in nekaj drobnjave za mojo sestrico Lojzko. (*Dene zavojček na mizo.*)

Amalija. Odpri zavojček!

Nežka (*osupla*). Prósím, — gospa grofinja, — to je moj prihranjen denar — mami ga bom poslala.

Amalija. Vedeti pa vendar smem, kaj si že prihranila? Le odpri! (*Nežka odkrije papir in odpre s ključkom, ki je bil zraven zavít, škatljico in jo pokaže grofinji.*)

Amalija (*vzame nekaj drobnarij proč in ugleda iglo*). O Bog, kaj vidim! Moja briljantna igla! (*Jo vun vzame.*) Nežka, Nežka! Kaj si naredila! Proč izpred mojih oči, ti nehvaležno dekle!

Sedmi prizor.

(*Prejšnji. Emilija in Marija prideta.*)

Emilija. Gospa grofinja, voz je že na prežen.

Amalija. Pojdita sem in poglejta. Tukaj je zgubljeni briljant. Spravita mi to deklico takoj proč!

Nežka (*vije roke in vzdihuje*). Ah, gospa grofinja, jaz sem nedolžna! Usmilite se me!

Amalija. Tebe naj se usmilim, ti nehvaležnica, ki sem te iz največje revščine rešila, ki sem jo na njeno pošteno oko pobrala s ceste, ki sem jo oblačila in ji stregla kot lastnemu otroku — od mene pričakuješ usmiljenja, ki sem se tako goljufala nad teboj? (*Emiliji in Mariji.*) Ali pa morda vedve zanjo dobri stojita, ali sta mi morda vedve porok, da je poštena? Govorita, toda ne lažita mi, sicer se bo vama prav tisto godilo, kot tej nesrečnici. — Vedve molčita? (*Nežki.*) Ali slišiš, molče te tožita, toda ta tožba tvojih tovarišic govori glasneje kot najbolj zgovoren jezik.

(*Služkinja vstopi.*)

Služkinja. Oprostite, gospa grofinja — (*boječe utihne*).

Amalija. Kaj je?

Služkinja. Sel je prijahal na konju. Nannanja vam, da bo cesarica v eni uri že v mestu.

Amalija. Takoj grem. (*Služkinja odide.*) Poglej, človek, zdaj še za odhod nisem pripravljena. (*Nežki.*) Za to in za vso jezo in žalost današnjega dne se moram tebi zahvaliti, ti nesrečnica! Le počakaj, bova že še obravnali! (*Emiliji in Mariji.*) Vzemita iglo in

škatljo z denarjem vred. (*Storita.*) Tukaj naj bo zastavljen, da vse preiščem in o tebi (*proti Nežki*) izrečem zadnjo sodbo, če se ti ne zdi boljše, takoj se drugam obrniti.

Nežka (*joka*). Prosim — gospa — grofinja — o, poslušajte me!

Amalija. Niti trenutka nimam več časa pa tudi potrpljenja ne, da bi nad teboj, nehvaležnica, le še eno besedico zgubila. — (*Emiliji in Mariji.*) Pojdita! Hitro za menoj! (*Amalija hitro odide z Emilijo in Marijo.*)

Osmi prizor.

(*Nežka steza roke za odhajajočo grofinjo.*)

Nežka (*kliče*). Gospa grofinja — za božjo voljo, poslušajte me! Nedolžna sem! — — Nič ne slišijo, obsodili so me, imajo me za nepošteno! Joj mene revice, nesrečnice! Kaj naj začnem! (*Vije z rokami.*) Ti Vsevedni tu gori, ti edini poznaš moje srce in moreš pričati zame, ko vse govori zoper mene. Usmili se me, ki bom zopet tako zapuščena in revna kot prej! Gorje meni nesrečnici! (*Omahne na stol poleg mize in se nasloni nanjo. Molk. Sliši se poštni rog. Nežka skoči s stola in zavpije s kričečim glasom.*) Ah, uboga mama! — jaz vam ne morem pomagati. (*Zakrije obraz z rokami.*)

(*Zagrinjalo pade.*)

Četrto dejanje.

(Odprta okolica v ozadju visoke gore.)

Prvi prizor.

(Izza kulis se sliši petje, ki se vedno bolj približuje, oziroma narašča; zastor se dvigne med petjem, ki je še vedno za kulisami; dekleta pridejo na oder; nekatere se vodjo za roke **Manica, Ivanka, Jerica, Minka, Zalka** v slikoviti narodni noši pridejo pojoč in v polkrogu posedejo po klopeh. Nekatere imajo v rokah pletenje.)

Cigan je zmaknil klarinet¹⁾
in hodil piskat križem svet,
oj ta ciganasti cigan!

Dajali so mu vinarje,
a kradel je goldinarje,
oj — — —

In voz mu je voznik prodal,
a konja mu je sam ukral,
oj — — —

In vozil se je križem svet
in piskal je na klarinet,
a kaj mu klarinet je pel:

Ti ti tatič, cicicigan,
ti ti tatič, cicicigan,
oj ti ciganasti cigan.

Jerica. Lej, lej, kako se to vjema! Ciganu je klarinet pel: ti ti tatič, Nežki pa igla: ti ti tatica. Čudna reč s tem dekličem!

Manica Da, da, Jerček²⁾, kako je bilo že naprej? Prej si prenehal, ko smo začeli

¹⁾ Napev v prilogi.

²⁾ V blejski okolici govore dekleta, zlasti kadar so med seboj, pogosto v moškem spolu.

peti; toda zgodbo hočemo do konca slišati, nas preveč mika.

Ivanka, Minka, Zalka (*hkrati*). Saj res, kako je z Nežko?

Ivanka. To nam moraš do konca povedati, saj nas nikdo ne posluša.

Jerica. Poslušajte. — V gradu se mu je godilo prav dobro; znal se je grofinji prisiliti in je nazadnje več veljal kot vse druge. Povsod je grofinjo spremljal in je smel v vse njene sobe. Zdaj pa pride cesarica v bližnje mesto in grofinja bi jo bila morala iti sprejemati. Ko se je pa že popolnoma napravila v vse svoje dragocenosti, kar naenkrat zapazi, da ni nikjer briljantne naprsne igle, ki jo je dobila od cesarice za darilo. Iskali so, cel grad so preobrnili, pa zastonj; igle nikjer! Nazadnje je moral Nežež prinesiti neko škatljico. In ta — poslušajte — je bila polna samih dragocenih reči, ki jih je skrivaj skupaj znosil in jih hotel domov poslati. Vmes je bila seveda tudi briljantna igla, ki so jo iskali, in Nežki je bila nepoštenost dokazana.

Vse razen Jerice. O, fuj, grdoba! ti tatinski deklíč! O te sramote!

Jerica. Gotovo, nepošteno in obenem nehvaležno je ravnal ta deklíč, zato je moral tudi takoj z grada!

Ivanka. Kam je pa potem šel? Kje je zdaj?

Jerica. Ne vem; mislim, da je šel zopet beračit, kakor je že prej znal.

Manica. Kaj pa njena mati pravi doli v vasici?

Jerica. Noč in dan joka in si še čez prag ne upa. Tisoč in milijonkrat ji je žal, da je Nežko spustila z doma.

Minka. Čisto prav! Nežež bi bil že tudi lahko doma ostal. Bi bil vsaj to žalost prihranil ubogi materi.

Zalka. Slišal sem, da bodo Marjeto zarubili.

Minka. Da, in sicer že danes. Gospa gozdarjeva ji je dala le še dō današnje nedelje odloga.

Jerica. Marjeta se mi smili, to že moram reči. Zdaj mora še ona in Lojzež vzeti v roko beraško palico.

Ivanka. Ali pa že tudi kaj natančnejšega ve o svoji hčeri, ali samo, da je morala z grada?

Jerica. Vse ve, prav natanko, tako kot ves blejski kot. Saj je poštar vsepovsod pripovedoval. On je ravno prišel, ko se je grofinja v mesto odpeljala, in je videl, kako je po gradu vse razburjeno okrog letalo.

Minka. No, za nas blejska dekleta je to, kar je ta Nežež naredil, večna sramota. Precej en čas se ne smemo nikamor pokazati, zdaj se bomo morale le doma držati.

Zalka. Saj bi pa jaz tudi ne šel z doma, veš Johanež — ni nikjer tako lepo kot pri nas na Bledu.

Ivanka. Res je taka, jaz tudi pravim. — Pa pustimo te čudne zgodbe in pojdimo rajši tulè

v gozd. Ali pa — čak — še eno zapojmo. Jerček, ti moraš kakšno začeti, ki jih toliko znaš!

Zalka, Minka, Manica (*hkrati*). Saj res! Ti Jerček, ti jo „naprej vzemi“, nas eden jo bo „čez“, če bo treba, drugi bomo pa „spodaj pritisnili“, — ti bomo že pomagali!

Jerica. Katero pa, ali tisto: (*Poje.*) „Pesem z vrh gorâ . . .“?

Vse druge. Da, da, kar to; to vse znamo!

Jerica. No, pa jo dajmo, ampak čvrsto!

Vse (*pojo*):

Pesem z vrh gorâ odmeva,
da glasi se v log in plan,
ptičic glasni roj prepeva
pesmi glasne sred poljan.
Trala, lala, la.

In v skalovju se oglaš
sladkih pesmi jasni zvok —
le zadoni, pesem naša,
da zveni neba obok. ¹⁾

Jerica. Pst, tiho! — Kdo gre tam po poti? (*Vse pogleda v ono stran.*)

Minka. Neznani deklič je.

Ivanka. Ne, meni se zdi, da ga poznam.

Manica. Meni se tudi ne zdi tako tuj.

Jerica. Jémenes! — Nežka je, Nežež, nihče drugi!

Vse druge. Jej, saj res, Nežež je.

Jerica. Tiho, tiho, sem gre. Nikar se takoj ne izdajmo, da jo poznamo.

¹⁾ Napev v prilogi.

Drugi prizor.

(Prejšnje, Nežka boječe nastopi.)

Nežka. Bog vas sprejmi, ljuba dekleta!
Dober dan vam Bog daj!

Vse. Bog daj, Bog daj!

Nežka. Povejte mi no, ali poznate Marjeto doli v vasi?

Vse. O, seveda jo poznamo.

Nežka. Ali še stanuje v gozdarjevi hiši?

Jerica. To je težko reči; mogoče, da nič več.

Nežka (*otožno*). Nič več! In kdaj se je preselila?

Jerica. Tega ne vem tako natanko! nismo iz tiste vasi doma. Toda zakaj pa sama ne poprašaš? (*Nežka molči.*) Slišale smo, da je uboga Marjeta zelo nesrečna, ker — ker — nečem praviti zakaj.

Nežka. Oh, imejte usmiljenje z menoj! Ve mislite, ker je njena hči — (*Jok ji zadušni glas.*)

Jerica. Da, da povem: ker ji njena hči dela na stara leta vse prevelike skrbi in bridkosti. Tega bi o tem dekliču ne bile mislile.

Ivanka, Manica, Minka, Zalka (*hkrati*). Da, tega bi ne bile mislile!

Minka. Zelo, zelo nehvaležno ravna s svojo materjo, da ji gre delat tako sramoto!

Nežka. O, imejte usmiljenje z menoj revico! Jaz sem nedolžna nad nesrečo svoje matere! (*Vse neverjetno skomiznejo z ramami.*)

Jerica. To naj verjame, kdor more! Toda ker si se sama dala spoznati, ti moram povedati: ti si nas blejske dekličice pri tujih ljudeh spravil v lep glas! Tega ti ne pozabimo zlepa! No, pa glej; tamle gredo ravno tvoja mati. Najprej se pri njih zagovarjaj; mi nimamo s tabo nič več opraviti. (*Tovarišicam.*) Pojdite, gremo! (*Jerica in njene prijateljice odidejo na levo.*)

Tretji prizor.

(*Nežka gleda proti oni strani, odkoder prihaja njena mati.*)

Nežka (*razburjena.*) Moja mama, moja uboga mama — mama so! Kako se opotekajo bolni in od žalosti upognjeni in opirajo na palico. Iz hišice so jih spodili, vbogajme morajo iti prosit in ž njimi ubožica sestrice. O, da bi vsaj vedeli, da sem nedolžna nad njiju nesrečo, — da sem jima hotela pomagati! Toda, oh, morda me obsojajo tudi lastna mati in ne verjamejo, da sem nedolžna. Kako naj se jim potem upam pred oči? Tako ne morem, ne smem prednje! Kaj naj vendar storim? — Skrila se bom in skušala vsaj na tihem ujeti kako besedico, ki me bo utolažila in mi dala moči, da stopim prednje — Že gredo. Tamle je tak prostorček, tam ju bom skrivaj poslušala. (*Hitro odide.*)

Četrty prizor.

(**Marjeta** se opira na palico, **Lojzka** jo vodi za roko, v drugi roki ima culico.)

Marjeta (*govori počasi in s težavo*). Nikar tako hitro, otrok moj, ne tako hitro! Ne morem te dohajati, bolezen in bridkosti so me popolnoma potrle — samega joku sem napol oslepela, že kamenja več ne razločim na cesti. Trudna sem, malo počijva — malo počijva.

Lojzka. Tukajle, mama, tukajle je klo-pica, tukaj lahko počivava.

Marjeta. Malo počili bova, dà; pojdi sem, Lojzka moja, k meni sedi (*sedeta*). Prav trdo se pritisni k meni, po vseh kosteh mi gre mraz; ta mrzla jesenska sapa mi tako hudo dé.

Lojzka. Ljuba mama, kdaj pojdeva pa zopet domov?

Marjeta (*bridko*). Lojzka moja, medve ne smeva več domov. Trdosrčni ljudje so naju izpodili iz hišice; in te sramote, ki nam jo je Nežka napravila, bi tudi ne mogla v vasi več prenašati.

Lojzka. O ljuba mati, nikar ne bodite več hudi na Nežko, meni se tako smili! (*Joka*.)

Marjeta. Rana, ki mi jo je vsekala Nežka, je globlja, veliko globlja kakor moreš ti v svoji mladosti umeti.

Lojzka. Ali botrca Reza pa zmeraj pravi, da je Nežež priden.

Marjeta. Tudi jaz sem verovala v njeno nedolžnost, toda pismo, ki mi ga je gospa grofinja sama pisala, me je preverilo, da sem se goljufala, bridko goljufala. Nežka mi je hotela pomagati iz bede in je pozabila na svoje in moje dobro ime in nepošteno ravnala. Tako pravi gospa grofinja, in njene besede ne morejo biti zlagane; saj ima tako dobre namene z nami. — Oh, oh — revščino bi še prenašala, take sramote pa ne, pa ne!

Lojzka. Ljuba mama, kje bova pa nocoj prenočevali?

Marjeta. To sam Bog ve — kje naju bodo pod streho vzeli. Pojdi zdaj, Lojzka, večer se že dela, morava naprej. Vzemi culico in pelji me po poti skozi gozd v bližnjo vas. Pred nočjo si morava poiskati prenočišča. (*Vstaneta in gresta.*)

Lojzka. Prosila bom pri ljudeh, da se nas usmilijo, ljuba mama; in rekla bom, da ste hudo bolni.

Marjeta. Bog naju ne bo zapustil. Le pojdiva, Lojzka, da naju noč ne prehiti v gozdu. (*Odideta.*)

Peti prizor.

(*Nežka prihiti.*)

Nežka (*v neznosni bridkosti*). Gorje, gorje meni siroti — tudi lastna mati me ne pozna, me obsoja! Oh, zakaj moram toliko trpeti.

Srce mi mora počiti tu notri (*dene roko na srce*), jaz ne morem več prenašati. Za njimi pojdem, morajo me poslušati! (*Stega roke za materjo.*) O mama — mama! Nežka vas kliče, vaša hči! Povedati vam hoče, kaj trpi -- po nedolžnem! o vzemite me ubogo, zapuščeno, zaničevano v svoje naročje! Mama, mama, k vam, da se razjokam na vašem srcu! (*Odhiti.*)

(Zagrinjalo pade.)

Peto dejanje.

(Marjetina soba kakor v prvem dejanju.)

Prvi prizor.

(Grofinja Amalija in Reza za odrom.)

Reza. To, gospa grofinja, je hišica, kjer je stanovala Marjeta s svojima hčerama. Vstopite, je že vse odprto; gospa gozdarjeva sama mi je dala ključe. (*Obe vstopita.*)

Amalija. Bodi mi pozdravljeno bivališče revščine, poštenja in nedolžnosti! Z otožnim srcem vas pozdravljam, vi tihi prostori, neme priče grenke srčne bolesti in neštevilnih solza, ki so vas močile. Odšli so — ne, izgnani v tujino so bili, ki so tu prebivali: dobra, poštena mati s poštenima hčerama — izgnane zaradi mene; toda — Bog mi je priča — vedoma jim nisem storila te krivice.

Reza (*sočutno*). Pomirite se, potolažite se, gospa grofinja. Kadar storimo bližnjemu nevede krivico, ne smemo biti preostri sami do sebe. In vi ste prišli, da zopet vse popravite, kar se je zgodilo.

Amalija. Da, Reza, sto in tisočkrat hočem popraviti. Vsemu svetu hočem povedati, da je Nežka pošteno, zvesto, pridno dekle, da ga ji ni para. Kar se je zgodilo, tega seveda ne morem nazaj poklicati; toda ta namen pa imam, da z božjo pomočjo osrečim to ubogo družinico.

Reza. Gospa grofinja, toliko je gotovo: vi ste orodje v božji roki, da rešite ubogo družinico, ki je tako dolgo živela v revščini in pomanjkanju, in — kakor sami pravite — da jo osrečite.

Amalija. Še pravilneje, Reza, bova morali reči: Nežka je žrtev, pa tudi rešilni angel te družine. — O, da bi kmalu našli ubogo mater in otroka! Kar ne morem pričakati trenutka, ko bom pritisnila te dobre ljudi na srce.

Reza. Pomirite se, blaga gospa, gotovo jih bodo našli, saj so že včeraj zvedeli zanje, le nekaj ur so odtod.

Amalija. Upala bom in čakala. (*Sede na stol.*) Med tem vam bom pa na kratko povedala zgodbo o Nežki, da si olajšam srce. Sem k meni sedite, Reza, vam zaupam in sem prav vesela, da so me ljudje v vasi takoj k vam poslali. Saj vi — kakor sem slišala — niste nikdar dvomili nad Nežkino nedolžnostjo. (*Reza sede poleg grofinje.*)

Reza. Nikdar nisem dvomila, to pa že moram reči.

Amalija. Zdaj pa poslušajte in sodite, če bi se na mojem mestu tudi vi ne bili zmotili o Nežki. Kar je glavnega, že veste. Eno izmed mojih hišen — Zofijo — je zapeljala ljubosumnost, da je Nežki hotela škodovati. Najprej mi je vzbudila sum na deklico, nazadnje je pa dela mojo briljantno iglo v škatljico, ki jo je hotela Nežka z de-

narjem in nekaterimi drobnarijami vred domov poslati. Ker mi deklica tega prav nič povedala ni, me je v sumu, žal, le še potrdilo. Danes seveda sprevidim, da mi Nežka samo iz skromnosti ni hotela povedati, kaj namerava v svoji otroški ljubezni materi darovati.

Reza. In vsak človek, ki dobro dekle bližje pozna, bo tako sodil.

Amalija. Da, res je tako. Toda jaz sem jo oštela in odšla. Ko sem se vrnila, Nežke že ni bilo več v gradu. — Če je nedolžna sem dejala, zakaj beži? Danes seveda vidim, da ji ni bilo več obstati, ker je pri vseh veljala za tatico. — Zdaj, Reza, veste vse. Upam, da me ne boste popolnoma obsodili, čeprav sem se pre naglila.

Reza. Blaga gospa, kdo bi vas mogel, kdo bi vas hotel obsojati, kdor ve, da ste Nežko vzeli kot sirotico beračico k sebi in jo tako dolgo obsipali z dobrotami? Samo dovolite mi še, da vas prašam, kako ste zvedeli, da je Zofija vso to nesrečo naredila?

Amalija. Prst božji je sam nanjo pokazal. Malo preden je prišla domov, se je voz prevrnil, in njo so težko ranjeno prenesli domov. Tukaj, na bolniški postelji se je začela bridko kesati; vse je razodela svoji materi in je mene in Nežko milo prosila odpuščanja. (*Nekdo trka.*) Slišite, Reza, nekdo trka. (*Reza gre vrata odpirat.*)

Drugi prizor.

(Prejšnji. Anka in Špelica vstopita.)

Reza. O, vedve sta tukaj?! Gospa grofinja, tale dva dekliča sta pa gostilničarjeva, kjer ste vi voz pustili, Anka pa Špelica.

Amalija (*vstane*). No, kaj pa vidve povesta, ljubi deklici? Ali morda kaj vesta o Marjeti in o njenih hčerkah?

Špelica. Da, gospa grofinja, mama so naju poslali, naj vam poveva, da so ravnokar prišle.

Amalija (*veselo*). Kaj? Torej so jih vendar našli? Pri vas da so že? Ali sta jih sami videli?

Anka in Špelica (*hkrati*). Da, da, gospa grofinja, sami sva jih videli.

Amalija. O Bog, kako naj se ti zahvalim, da si vse tako dobro obrnil? Dekletci, za to veselo novico vaju moram malo plačati, pojdita sem k meni. (*Da vsaki kronico; deklici si pokažeta kronici in poljubita grofinji roko.*) Toda povejta mi, ali jih ne bo takoj sem? Odgojiteljica in moji hčerki bi jih morale vendar takoj sem pripeljati.

Špelica. Gospa grofinja, takoj morajo biti tukaj; odgojiteljica jim je dala le brž novo obleko.

Amalija. In kje so jih našli, revice? Ali nista nič slišale?

Špelica. O kajpada sva slišali. Marjeta in Lojzka sta stanovali v majhni ogljarski hišici,

Nežka pa je služila pri nekem gospodarju za pastirico.

Amalija. Dovolj! Nesreča teh ubožic mi peče srce. Veselimo se zdaj, da se bomo kmalu zopet sešle. (*Deklicama.*) Vedve, ljubi dekletci, gresta lahko domov; pa povejta materi, da se jim zahvaljujem. (*Deklici se poklonita in odideta.*)

Tretji prizor.

(**Franica** in **Emica** pripeljeta **Nežko** za roke. Za njima pridejo **Marjeta** in **Lojzka** z **Berto**, nazadnje **Reza**. **Berta** dene dve škatljici na mizo.)

Franica (*navdušeno*). Mama, Nežko imamo že spet!

Emica. Tole so pa njena mati in Lojzka. (*Jih pokaže.*)

Amalija. Nežka, moja dobra Nežka in vi, dobra mati, o pridita k meni na srce!

Nežka. O gospa grofinja, blaga gospa!

Marjeta. O plemenita gospa!

(*Amalija pritisne Nežko k sebi, z drugo roko objame Marjeto. Tako stoje tiho par trenotkov.*)

Amalija. Ubogi otrok, uboga mati. Koliko ste morale trpeti zaradi moje prenagljenosti! (*Lojzko prijazno prime za roke.*) In tudi ti, ki si še tako majhna, si morala toliko prestati!

Nežka. Gospa grofinja, vi nam gotovo niste nič hudega želeli in niste mogli drugače ravnati. Gospodična Berta so mi že vse pravili.

Amalija. Toda reci, ali boš mogla tudi oni odpustiti, ki ti je naredila toliko žalosti in bridkosti?

Nežka. O, srčno rada ji odpustim. Še danes ji bom pisala, da jo utolažim.

Amalija. Bog te blagoslovi in bogato plačaj za blagost tvojega srca. (*Proti Marjeti.*) Mati, pošteno in zvesto hčer ste vzgojili, to bom rekla vedno in povsod. Glejte (*vzame prvo škatljico*), to vam je prihranila, kar je bila pri meni. — To pa (*vzame drugo*) vam dam jaz; mislim, da bo že toliko, da boste rešeni iz vse bede in revščine.

Marjeta (*poljubi Amaliji roko*). O gospa, gospa grofinja, to je preveč; kako naj se vam zahvalim in vam vse povrnem?

Amalija. Ne zahvaljujte se mi. To je bila moja dolžnost. Da vam pa odvezamem vso skrb za prihodnjost, sem se namenila vzeti vas s seboj v grad; če pa rajši ostanete, vam kupim to hišico. Sem že govorila z gospo gozdarjevo; zdaj se odločite?

Marjeta. O predobra gospa, za zdaj ne morem kaj reči. Že to, da velja moja hči zopet za pošteno, bi bilo več kot dovolj veselja za vse trpljenje; vaša dobrotljivost me je pa popolnoma spravila iz uma.

Amalija. Že dobro, že, saj se ne mudi tako.

Franica. Mati Marjeta pa Nežka in Lojzka morajo kar z nami, kar recite jim!

Emica. Da, da, z Lojzko se bova skupaj igrali. (*Lojzki.*) Ti ne veš, koliko imam jaz igrač! Če hočeš, vse tebi dam!

Amalija. Otroci, le ne tako silno! Bomo že videli, kaj mati poreko. — Reza, zdaj pa

še z vami eno besedo! Veseli me, da ste tako pomagali tem revicam, da ste zlasti tako zagovarjali poštenost Nežke nasproti vsem ljudem. Danes — kakor sem slučajno zvedela — je naprodaj tu v vasi malo posestvo, koj blizu vaše hiše. To kupite na moj račun. Nekaj vam moram dati za vašo dobrosrčnost; saj me je Bog obilno blagoslovil s časnim imetjem — lahko in rada dam.

Reza. Gospa grofinja, take milosti nisem zaslužila. Jaz sem le to storila, kar sem bila dolžna, saj sem nje botra.

Amalija. Nič ne de! Pri tem ostane, kakor sem rekla.

Franica (*gleda skozi okno*). Lejte no, kaj deklet gre po vasi sem skozi. Prav sem gredo, se mi zdi. Bogve zakaj? Nežka ali jih kaj poznaš?

Nežka. Poznam. (*Nekoliko nemirna.*) Iz našega kota so.

Amalija. Zdi se mi, da se vznemirjaš. Zakaj? (*Nežka molči.*)

Reza. Ne zamerite gospa, to moram pa že jaz povedati. Te deklice so Nežki očitale nepoštenost; bržkone so pa že zvedele, kako in kaj. (*Zunaj se slišijo glasni klici: živijo Nežka, živijo Nežka!*)

Amalija. To je čast zate, pa tudi meni je v veliko veselje. Tvoje ime ima zopet dober glas po blejskem kotu.

Reza (*gleda skozi okno*). Dekleta se zbirajo pred hišo, skoro gotovo so prišle póte, Nežka, da te spremijo po vasi.

Amalija. Gotovo, gotovo! Kar pojdimo, da se pri prazničnem obedu poveselimo vselega snidenja. (*Slovesno.*) Zraven pa ne pozabimo Boga, ki je vse tako dobro obrnil. Njegovo delo je bila poizkušnja, njegovo delo je tudi plačilo za otroško ljubezen.

(*V tem prihajajo dekleta na oder. Nežko in grofinjo živahno pozdravljajo s klici: živijo Nežka! živijo gospa grofinja! obenem obstopijo Nežko, jo primejo za roko in zapoje; vsi, zlasti pa Nežka in grofinja, ganjeni poslušajo. Marjeta si otira solze. Lojzka se Nežke ne more nagledati.*)

Pozdravljamo srce te blago,
pozdrav iz srca nam kipi,
bolj zdaj kot nekdaž si nam drago
po skušnjah prebridkih teh dni.

Naj sreče te solnce obseva,
veselje ti polni srce,
ljubezen te blaga ogreva.
se pesmi ti zvonke glase!

Pozdravljamo srce te blago,
pozdrav ta vsečez naj zveni,
naj svet zve, kako si nam drago
in bodeš do konca nam dni.

(Zastor pade.)

Najdena hči.

Igra za ženske vloge v treh dejanjih. — Prosto po nemškem J. Štrukelj.

Osebe:

Kornelija, bogata Rimljanka, vdova, poganka.

Irena, mlada Kartażanka, kristjana.

Huza, osvobojenka v Kornelijini hiši, poganka.

Irma, krščanska sužnica v Kornelijini hiši.

Elma,

Lija,

Afra,

Solima,

} poganske sužnice v Kornelijini hiši.

{ Duh Elmine matere.

Godi se v tretjem stoletju v Rimu.

Prvo dejanje.

(Delavnica sužnic v Kornelijini hiši.)

Prvi prizor.

Lija (*snaži, briše po sobi s cunjó ; preneha z delom*). Oh, suženjski stan je zares žalosten stan! Od ranega jutra do poznega večera večno delo in trpljenje! Nič prijetnosti, nič veselja nima življenje sužnje, ampak le bedo, dokler smrt ne raztrga naših suženjskih vezi! Ali se nam godi kaj bolje kot neumni živini? Oh, nihče ne pomisli, da ima tudi sužnja v prsih čuteče srce, ki hrepeni po veselju in uživanju! In naj katera izmed nas samo pokaže, le namigne, da jo mika kaj prijetnega, brž jo ošine osvobojenka z bičem ter se ji potem še roga, češ, to naj ti ohladi prevročo kri . . . Strašno življenje! (*Nadaljuje svoje delo, pa zopet prestane.*) Proklet bodi nečloveški moj oče, ki si tako slabo spolnoval svojo dolžnost! Tako dolgo si zapravljal ter kopičil dolg na dolg, da so nas vse tvoje prodali in z izkupičkom poplačali, tvoje lahko-mišljeno narejene dolgove! O, naj te peče vest, naj te preganjajo boginje-maščevalke, dokler ti ne napoči dan smrti, ter te požre pekel! (*Dokonča svoje delo, potem.*) O draga mati, ali še živiš v sužnosti ter jokaš za otroki,

ki so bili silovito iztrgani s tvojega naročja ter prodani križem sveta? Kje si neki, kako se ti pač godi? (*Joka.*)

Drugi prizor.

(*Prejšnja, Afra vstopi.*)

Afra. No, no, zakaj pa tako žalostna? In v tvojih lepih očeh se blišče solze? Kako je to ganljivo? Govori, ljuba moja, povej mi, kaj ti teži srce? Morda se mi posreči, da ti preženem žalost.

Lija. Pusti me pri miru!

Afra. I, no, seveda, slabe volje si. Kako da sem to pozabila! Kajneda, bliža se črni, žalni dan naše gospe, tisti dan, ko je nekoč premetena najina tovarišica Sólíma pobegnila in — seveda po pomoti — s seboj vzela edino hčerko plemenite Rimljanke. In dobra Lija ima že danes zopet sočutje s svojo gospo ter joka za odvedenim otrokom grenke solze. Prav, prav, sestra moja! Samo škoda, da najina gospa ne vidi tvojih solz, sicer bi ti jih dobro plačala, kakor takrat!

Lija. E, molči, molči in ne govori takih neumnosti! O, kje so že časi, ko je bolečina naše „stare“ ganila moje srce!

Afra. Kajne, srček moj, od takrat nič več, kar ti je modrolasa Nemka prevzela naklonjenost gospodinje?

Lija. O, ta hinavka!

Afra. Draga, le potrpljenje! Tudi Elmina zvezda že ugaša.

Lija. Kaj res? Kako to?

Afra. Hm, kako? Tako, da Elme „stara“ skoro nič več ne mara.

Lija. Odkod pa veš to?

Afra. Odkod? hm! Zakaj imam pa oči? Ali ne zato, da z njimi gledam?

Lija. O, to je pa vesela novica, Afra! Ali se mi je morda z mojim dobrikanjem posrečilo, da si zopet pridobim Kornelijino nagnjenje?

Afra. Ne veseli se prezgodaj, ljuba moja! Pomni, da se naklonjenost najine gospodovalke ne bo nikdar več obrnila k zlobni, čeprav priliznjeni mačici, ki se je spozabila pokazati „stari“ svoje krempeljčke — o to ne, ampak ljubljena „stare“ bo, če še ni, najina nova tovarišica

Lija. Kaj, Irma me bo izpodrinila?

Afra. O ne le tebe, ampak s svojo prikupljivostjo nas bo vse v ozadje potisnila.

Lija. Oh, kako jo sovražim!

Afra. Prav rada verjamem. Sovražim jo jaz tudi, pa ne zato, ker si je znala tako hitro pridobiti ljubezen „stare“ — saj v tem z njo ne tekmujem, ker prilizovati se jaz tako ne znam — ampak zato mi ta spaček ni všeč, ker se mi je že po robu postavil.

Lija. Kako pa?

Afra. No, saj veš, da včasih rada kake burke uganjam in kaj rečem ali se obrnem

tako kako bolj prosto, da pride v to peklenško suženjsko življenje malo razlike. Saj si se mi že sama dostikrat smejala, ne res? Vidiš, zadnjič sem se zopet vpričo Irme tako po svoji navadi malo pošalila. Da bi bila ti videla to prismodo! Do ušes je zardela, potem pa bežala, kot bi jo bila pičila kača.

Lija. Priprostost neumna!

Afra. Za nekaj dni sem bila zopet prav pri volji in sem jih začela briti.

Lija. No, jaz bi le rada vedela, kdaj ti za take reči nisi pri volji!

Afra. Prav hvaležna sem bogovom, če je sploh kak bog, da so mi ustvarili vsaj veselo srce. Torej bila sem prav vesele volje ter sem jih jela drobiti. Tu pa naredi Irma kisel obraz, da nikoli tega! in me nujno prosi, naj vendar opustim tako hudobno govorjenje. Seveda jaz se nisem dala ugnati in sem robila še lepše. In kaj se je zgodilo?

Lija. No kaj?

Afra. Popoludne me je poklicala naša hišna pokora, saj jo poznaš — staro Huzo — ter mi v imenu gospodinje ostro zabičala, naj se v prihodnje varujem nedostojnih dovtipov, če ne mi je obljubljena temna luknja.

Lija. Voščim že naprej dober tek! Šal pa vendar ne boš mogla opustiti, kaj?

Afra. Ne morem — a tudi nečem!

Lija. Zato boš pa tudi kmalu v luknji, kjer se boš gostila z vodo in črnim kruhom.

Afra. To pa ne bo še tako brž! Poprej izpraskam oči tej novi spaki in stari čarovnici Huzi!

Lija (*gleda skozi odprta vrata*). Glej jo, ravnokar prihaja!

Afra. Kdo prihaja?

Lija. Spaka, kakor si ta hip imenovala Irmo.

Tretji prizor.

(*Prejšnji. Irma vstopi.*)

Irma. Dragi sestri-tovarišici, ali sta kaj videli Huzo? Naša gospodovalka je ukazala, naj jo pokličem.

Afra. Po Huzo si prišla semkaj, seveda, kaj ne, in pa da obenem prisluškuješ, če bi jaz kaj hudobnega govorila.

Irma. Jaz ne vlečem nič na ušesa in nič ne tožim.

Afra. Ti ne tožiš? Oh nedolžnost sama, kakšna pa je! Kdo je pa potem to storil in provzročil, da mi žugajo z zaporom?

Irma. Jaz nisem gospej črhnila nobene besedice.

Afra. No, potem bi pa rada vedela, kako da je zvedela.

Irma. Jaz sem te lepo prosila, da nikar tako nedostojno ne govori; pa bilo je zaman, ti si le še bolj bruhala grde besede iz svojih ust. Zato sem poprosila dobro Huzo, naj te opomni, da bi to opustila. Moj namen nikakor ni bil, verjemi mi tovarišica, da bi Huza to naši gospej ovadila.

Lija (*zbadljivo*). Mh, to je pa popolnoma verjetno!

Afra. (*Irmí*). No, no, tvoj namen ni bil, da bi me Huza „stari“ zatožila? Hinavka, ravno to si nameravala, da bi me Huza pri „stari“ prav pošteno očrnila: ti bi se s tem oni priliznila, mene pa odrinila ali pogubila. Pa vedi: govorila bom tudi odslej še, kakor se bo meni zdelo! Toda to ti pa povem: če se mi prigodi zaradi tega le količkaj žalega, strla te bom kot črva, stari čarovnici pa razpraskala obraz . . .

Četrty prizor.

(*Prejšnje. Huza pri zadnjih Afrinih besedah nenadoma vstopi, zato le-ta brzo obmolkne.*)

Huza. (*Afri.*) Tako, tako, Irmo boš strla kot črva in meni stari čarovnici obraz razpraskala?

Irma. (*Huzi.*) Nikar se ne jezi! Kar je rekla Afra, ni mislila resno.

Huza. (*Irmí.*) Da hočeš opravičevati predrzno dekle, priča, kako plemenito srce imaš, toda ti se varaš, jaz poznam Afro bolje. (*Afri.*) Précej mi povej, kaj te je pripravilo do tega zganja! Pa čuti hočem golo resnico, drugače naznanim takoj ves dogodek gospej In ti dobro veš, kaj bo potlej!

Afra Ne tajim, da sem se močno pregrešila, toda to pa v svoje opravičenje lahko rečem, da mi je te besede položila na jezik le nagla jeza, ne pa premislek.

Huza. In kaj te je tako razburilo?

Afra. Tako dolgo sem že sužnica v hiši naše dobre gospe. Vem, priznam, da nisem vzor čednosti, pa tudi nečem biti. Vendar dokler ni prišla Irma v to hišo, ni se zgedoval nobeden nad mojim šaljivim govorjenjem, nobeden pohujševal, nobeden mi ni tega oponašal. Ali naj bo sedaj kar naenkrat to, kar so poprej s svojim glasnim smehom vsi odobraval, greh in hudo zato, ker Irma to trdi? Kaj so ravno nji dali bogovi višjo modrost, da samo ona razume, kaj je pravo, kaj krivo? Tega ti sama ne verjameš. Jaz pa še stokrat manj. To, kar ti je natvezila Irma, je golo obrekovanje!

Lija Očitno priznam, meni se Afrino govorjenje ni zdelo nikoli spotikljivo.

Afra. Irma me je pri tebi obrekla in njen skriti namen je bil, da bi ti to sporočila gospodovalki naši; jaz naj bi bila počrnjena, ona pa naj bi si bila tem potem priklečeplazila gospejino naklonjenost. To me je razkačilo.

Irma. (*Huzi.*) Povedala sem že Afri, da sem te nujno prosila, da o tem, kar sem ti povedala, gospej Korneliji ne besedice ne omeniš, pa mi ne verjame.

Huza. (*Afri.*) Zakaj ne verjameš, kar ti je rekla Irma? Govorila je resnico. Če sem pa kljub temu stvar gospej naznanila, storila sem to zato, ker se mi je zdela to moja dolžnost.

Afra. (*Huzi.*) No, ker ti praviš, moram seveda verjeti. Toda kljub temu sem prepričana, da te je Irma prosila iz same hinavščine; saj je tako vedela, da boš ti vendarle povedala gospej.

Huza. (*Afri.*) Veš, to je pa silno grdo, da Irmi kaj takega podtikaš, in zato bi te morala jaz še bolj gotovo gospodovalki naši zatožiti zaradi besedi, ki sem jih ravno poprej slišala iz tvojih ust. Pa tega ne bom naredila. Toda zapomni si: Naj slišim še kdaj tako predrzne in hudobne besede iz tvojih ust, potem se ti bo slabo godilo! (*Afri in Liji.*) Nadaljujta svoje delo! (*Irm.*) Imaš li kaj opraviti tukaj?

Irma. Jaz sem samo tebe iskala.

Huza. Torej pojdi z menoj! (*Huza in Irma odideta.*)

Peti prizor.

(*Lija in Afra zbrisujeta prah.*)

Afra. (*Za Irmo.*) Da, le pojdi, kača strupena, in ščuvaj nadalje pri babulji stari! A koristilo ti ne bo nič!

Lija. Hinavka! Kako sladko je govorila zate, kakor bi res imela sočutje s teboj, pa vendar vem, da ji je te besede predvsem narekovala krivda in strah pred teboj.

Afra. Pa ne samo to. Ampak ta njena prošnja zame je bil spreten korak naprej, s katerim si hoče osvojiti srce osvobojenke

Huže, po nji pa si pridobiti nagnjenje gospodovalke.

Lija. Kakor se vidi, prvo se ji je že posrečilo. Kaj ne, kako ljubezniva in prijazna je bila Huza do nje! In drugo se ji bo tudi sponeslo, če se nama ne posreči, da to preprečiva.

Afra. Kaj hočeva storiti, da jo ugonobive?

Lija. Ko bi jaz to vedela?

Afra. Meni tudi še ni jasno. Pa le potrpljenje, s potrpežljivostjo se pride do konca sveta.

Lija. Vsekako morava biti zelo previdni, da nazadnje ne padeva sami v jamo, katero nji kopljeva.

Afra. Previdni, previdni, to imaš čisto prav.

Lija. Zaradi tega pa tudi ne smeš nepremišljeno govoriti, kakor prejle, ko je Huza prišla.

Afra. Škoda človeka zmodri. Bodi uverjena, prebrisana tovarišica moja, da se kaj takega ne bo več zgodilo.

Lija. Pojdi, pojdi, pojdiva! Tamle prihaja modrolasa Nemka, in jaz nimam prav nič veselja gledati njen obraz, če nisem primorana.

Afra. Jaz bi bila najbolj vesela, če bi je nikdar ne videla. (*Obe odideta*)

Šesti prizor.

Elma (*pride s koškom, v katerem ima šivanje, sede ter šiva obleko za Kornelijo. Kmalu pa preneha, pogleda kvišku ter pravi*): Tri leta je že, ko so z dragim očetom moji bratje junaško padli za prostost in slavo domovine nemške. Tri leta je že preteklo, da, kar so me nenasitni Rimljani ujeli, v Rim pripeljali in Korneliji kot sužno prodali. O zakaj mi sovražniki niso zasadili meča v srce! Sedaj bi se lahko veselo sprehajala z vami, dragi moji rajniki, v valhali, a tako moram jesti suženjski kruh. — Sicer je gospodovalka dobra, in njena dobrotljivost nekoliko omili sužnost, toda sužnost ostane le sužnost. Koliko časa bo pač to trajalo? Oh najbrž vedno! Nikoli več ne bom videla drage domovine, temnih gozdov, zelenih valov Renovih, nikdar ne bom več slišala v posvečenih gajih petja duhovnikov! (*Joka, pa se kmalu pomiri.*) Toda čemu bi jokala? Jok ne more odvzeti bridke bolečine, ki mi srce razjeda. (*Potegne izpod obleke bodalo.*) To-le bodalce, zadnji očetov dar, preden je odšel v boj, bi me lahko v trenutku rešilo vsega gorja in trde sužnosti. Zakaj ga ne rabim? Vselej kolikorkrat sem ga na prsi nastavila, mi je stopila pred oči podoba mile pokojne matere, iz zdelo se mi je vsakikrat, da mi kliče: „Ljubo moje dete, nikar ne stori te krivice!“ (*Povesi glavo in joka.*)

Sedmi prizor.

(Prejšnja; v ozadju se prikaže duh Elmine matere.)

Duh. Ne obupaj ubogo, revno dete moje! Moje prošnje so uslišane, rešitev se bliža! (*Izgine.*)

Osmi prizor.

Elma (*dvigne glavo*). O draga mati, zopet sem te videla in čula tvoje besede: „Ne obupaj dete, rešitev se bliža.“ — Rešitev se bliža? O ne! Ne vem, odkod naj bi prišla. (*Mane si oči.*) Pa saj se mi je vse, kar sem videla in slišala, samo zdelo, saj ta prikazen ni bila resnica. Ne, ne, zame ni nobenega upanja! (*Joka.*)

Deveti prizor.

(Prejšnja. **Irma** vstopi in se skloni nad jokajočo Elmo, ki ob Irminem prihodu bodalo hitro skrije.)

Irma. Žalostna si, draga tovarišica, in jokala si? Ne zameri moji nadležnosti, če te prosim, da bi mi svojo bol odkrila.

Elma (*objame Irmo*). Zakaj bi ti zamerila, ljuba Irma? Saj sem prepričana, da mi želiš le dobro. Vedi torej: Spomin na daljno domovino, spomin na vso izgubljeno srečo in misel na sedanjo žalostno, trdo usodo — vse to me je tako užalostilo, da se nisem mogla solz zdržati.

Irma. Tvoja žalost je umevna, ker so ti vse vzeli in celó prostost. Toda potolaži se, saj si našla dobro gospodovalko.

Elma. Kornelija je dobra, toda sužnica je sužnica. Če pomislim, da bo treba vse življenje ostati sužnica, potem se me poloti obup. Kolikrat sem se že namenila, da si bom s tem-le (*potegne bodalo izpod obleke*) življenje končala.

Irma (*objame Elmo*). Ljuba sestra, o ne greši!

Elma. Kaj hočeš s tem reči, „ne greši“?

Irma. Ne stori krivice.

Elma. Zakaj bi bila to krivica, če si končam to revno življenje? Kar je gospodinja pred leti zame plačala, to sem ji s svojim delom že davno povrnila.

Irma. Božanstvo nam je dalo življenje ter nam določilo število naših dni, in ti bi segala v pravice božanstva, če bi si nasilno pretrgala nit življenja.

Elma. Bogovi, ki jih molijo Nemci, tega ne obsojajo kot hudo, kakor naš Jupiter in drugi naši bogovi. Oh, koliko se jih je že odtegnilo bedi s samomorom, pa so bili verni častilci Vodana in blage Herte, in naši duhovniki in druidi, ki so ljubljenci bogov, so jih zaradi tega slavili kot junake ter trdili, da uživajo v valhali največje veselje. Kako bi mogli kaj takega govoriti, če bi bil samomor, kakor ti praviš, seganje v pravice božanstva?

Irma. Jaz ne častim kot boga ne Jupitra, ne Junone in drugih rimskih bogov. Kakor vaši nemški, tako tudi rimski bogovi niso bogovi. Bog je le eden, stvarnik vesoljstva, edin v bitju, trojen v osebah, kakor je sam ljudem razodel. Oče sam od sebe od vekomaj, Sin rojen od vekomaj od Očeta, Sv. Duh, ki izhaja od Očeta in Sina od vekomaj. In ta pravi, živi Bog strogo prepoveduje samomor.

Elma. Kaj slišim? O Irma! Tvoje besede, ki jih še ne morem razumeti, mi pa vendar nekaj pojasnujejo, kar mi je bilo doslej skrivnost.

Irma. Kaj meniš s temi besedami?

Elma. Tvoje besede mi pričajo, da je moja draga mati častila istega boga kakor ti.

Irma. Hvala Zveličarju, da si imela kristjano za mater. Sedaj prav trdno upam, da se boš tudi ti spreobrnila k pravi veri krščanski. Kako pa si zvedela, da je častila tvoja mati Troedinega?

Elma. Že dalje časa pred svojo smrtjo ni z nami nič več hodila v svete gaje in se ni udeleževala daritev, ki smo jih darovali našim bogovom.

Irma. Ali ti ni nikoli govorila o svoji veri?

Elma. Nikoli. Če sem jo vprašala, zakaj ne hodi z nami v bogovom posvečene gaje, mi je odgovorila: „Ne smem. Zakaj pa ne smem, tega ti sedaj ne morem povedati.“ Kako hudo ji je bilo pri takih mojih vprašanjih, to so kazale solze v njenih očeh.

Irma. Najbrž ji je tvoj oče prepovedal govoriti o krščanski veri, ki ni hotel, da bi postali otroci po materinem vplivu kristjani.

Elma. Mogoče. No, malo tednov pred materino smrtjo sem hudo zbolela. Dobra mati se ne po dnevu ne po noči ni ganila od moje postelje. Koliko solz je pretočila! Nekega večera, dobro se še spominjam, mi je s palcem naredila neko znamenje na čelu, obenem pa je govorila: „Blagoslovi naj te Bog Oče, Bog Sin in Bog sv. Duh!“ Nato sem zaspala. Ko sem se prebudila, matere ni bilo več pri postelji, ampak neka dekla. Če sem popraševala po materi, odgovarjali so mi vedno, da je bolna. Ko sem okrevala in vstala, hotela sem iti k materi, pa rekli so mi, da se je šla daleč nekam zdraviti. Šele pozneje sem zvedela, da je umrla.

Irma. Kako je to žalostno, da nisi bila pri smrti svoje matere! Toda utolaži se. Tvoja mati je umrla kot kristjana in je sedaj vsa srečna tam gori (*pokaže proti nebesom*) v kraljestvu večnega miru. In prav gotovo se moraš zahvaliti samo njeni priprošnji pri prestolu Troedinega Boga, da si ostala stanovitna, kadar ti je prišla misel, da bi si življenje končala.

Elma. To je resnica. Kadar sem se hotela usmrtiti, zdelo se mi je vselej, da slišim mater, ki mi kliče: „Ne stori tega, drago moje dete!“

Irma (*naredi Elmi križ na čelu*). Kaj ne, sestra, tako - le znamenje ti je naredila mati na čelu?

Elma. Da, da, to znamenje je bilo! Pa, kaj pomenja?

Irma. Elma, to je znamenje odrešenja, znamenje sv. križa.

Elma. Tako, znamenje sv. križa? Prosim te, razloži mi, kaj je to?

Irma. Prav rada bi to storila, toda premalo časa imava danes. No, nekaj malega ti pa le lahko povem. Prva dva človeka, Adam in Eva, ki sta živela v prelepem vrtu, ki se imenuje raj, sta prelomila lahko zapoved, ki jima jo je bil Bog dal, da namreč sadu nekega drevesa ne smeta jesti. Pa hudobni duh je v kačji podobi Evo zapeljal, da je prva utrgala in jedla sad tega drevesa, potem je pa še Adam jedel. In zato sta prišla sama in mi vsi, ki smo iz njunega rodu, v silno nesrečo na tem in onem svetu. Pa vsedobri, usmiljeni Bog se je milostno ozrl na nas uboge ljudi. Poslal je namreč svojega sina kot odrešenika na svet. Ta je bil čudežno spočet od sv. Duha, rojen iz Device Marije, ki je bila iz kraljevega rodu Davidovega. Odrešenika pa so sovražili in preganjali lastni rojaki, ker je učil resnico, nazadnje pa je bil obsojen v smrt na križu, in s svojo smrtjo na križu je zadostil za grehe vsega sveta in vsem ljudem nebesa odprl.

Elma. O, kako lepo, ganljivo in tolažilno je vse to, kar si mi pripovedovala! O prosim, drugič, kadar bo več časa, me boš v svoji veri še bolj natančno poučila.

Irma. O srčno rada! Vidiš, odkar je odrešenik na križu za nas umrl, je križ, ki je bil poprej ljudem sramoten, pri kristjanih v največji časti. Križ je znamenje naše vere, križ nam je vir vse tolažbe v sleherni nadlogi ali stiski. Na križ upira kristjan svoj pogled v težavah tega življenja in tu dobiva moč in pomoč, da ne omaga na trnjevi poti, ki pelje proti nebesom.

Elma. O sedaj razumem, kar mi je bila doslej uganjka! Časih sem namreč premišljevala, kako je neki to, da si vedno tako zadovoljna in vesela; kako more neki kdo v suženjskem stanu vesel biti, popraševala sem se, a sedaj mi je jasno.

Irma. Resnica, to je sad križa! Kadar se mi začne srce od žalosti krčiti, takrat pa vzamem v roke to - le (*potegne iz nedrij slonokoščen križec*) ter pobožno poljubim rane Zveličarjeve. In zazdi se mi, da ga vidim, kako je obložen s težkim križem, ki so mu ga naši grehi naložili, vidim ga v duhu, kako omahuje proti vrhu Kalvarije. Zdi se mi, da čujem njegov klic: „Kdor hoče biti moj učenec in želi enkrat z menoj se večno veseliti, naj hodi za menoj in naj vzame vsak dan svoj križ na svoje rame.“ In kar naenkrat se povrne mir v moje obupajoče srce.

Elma. O srečen, kdor najde tako sladko tolažbo, kadar ga tepe usoda!

Irma. Te tolažbe, draga sestra, boš tudi ti kmalu deležna. Uverjena sem, da ti bo prošnja matere pri Bogu naklonila milost, da se ti bodo kmalu odprla vrata v vero Zveličarjevo.

Deseti prizor.

(Prejšnji. Huza vstopi.)

Huza (*ogleduje Elmino delo*). Kako je lepo! Kaj si ti to naredila, Elma?

Elma. Da, jaz.

Huza. Dobro, dobro, v kratkem času si lepo napredovala.

Elma. Zato se moram zahvaliti dobri Irmi, ki me tako ljubeznivo in potrpežljivo poučuje.

Irma. E to je lahko poučevati, če je učenka sama spretna in pridna.

Huza. (*Irmi.*) Kako daleč si pa ti, Irma, dospela s svojim delom?

Irma. Je že končano.

Huza. Tako? No potlej pa lahko še to zgotoviš (*pokaže Elmino delo*); zakaj Elma prihodnje dni ne bo utegnila tega delati, ker pojde po zapovedi naše gospe z menoj na deželo, da pripraviva stanovanje za gospo. (*Elmi.*) Le kar pripravi se, v kratkem bova odšli. (*Irmi.*) Dokler mene ne bo tukaj, me boš po naročilu gospe ti namestovala v vodstvu gospodinjstva. Jaz grem sedaj h gospej, ti pa pridi kasneje k meni, da ti vse na drobno razložim. (*Huza odide.*)

Enajsti prizor.

(Elma in Irma.)

Elma. Oh, kako je škoda, da se morava ravno sedaj ločiti, ko tako hrepenim, da bi me poučila v krščanstvu!

Irma. To je samo za kratek čas. Tako dolgo potrpi.

Elma. Kaj ne, ti boš do takrat zame molila?

Irma. Bom, prav gotovo!

Elma. Torej na svidenje!

Irma. Zveličar naj te blagoslovi! (*Odideta.*)

Dvanajsti prizor.

Afra (*gleda na oder*). Ali je čisto notri? Je! Starke in priliznjenk ni več tu. (*Vstopi.*) Ta hinavska stvar je komaj dobro v hišo prišla, pa je že postavljena nam starim poslom za nadzornico! No, to bo vesela novica za prevzetno Lijo! (*Sliši stopnje, pogleda venkaj in zapazi Lijo.*) Le sèm pojdi, zrak je čist!

Trinajsti prizor.

(*Prejšnja. Lija vstopi*)

Lija. Ali si slišala?

Afra. Kaj pa, predraga?

Lija. Da je naša gospodovalka ukazala, naj Irma namestuje Huzo, dokler bo ona z doma.

Afra. To sem slišala.

Lija. Človek bi od jeze počil!

Afra. O čemu? Pri tem bi imela škodo ti, ne pa Irma. A bolje bo, da midve njo ugonobiva, ne pa sebe. Ali je tvoja zvita butica že kaj iznašla, kako bi to najgotoveje dosegli?

Lija. Morda je.

Afra. Torej na dan s svojim načrtom!

Lija. Pred nekaj dnevi je stalo neko tuje dekle z Irmo zunaj pri vrtnih vratih. Danes je

bilo zopet tu ter me je vprašalo, če bi moglo govoriti z Irmo. Da bi zvedela, kaj imata z Irmo, sem dejala, da je odsotna, pa sem še pristavila, da sem najboljša prijateljica Irmina, in da čisto lahko kar meni pove, kar ji misli povedati, da bom že jaz vse uravnala, da bo prav. In neumnica mi je povedala, da ji je Irma veliko denarja podarila za njeno ubogo bolno mater. Danes se je hotela dobri Irmi še enkrat zahvaliti.

Afra. Kje je neki Irma denar dobila?

Lija. Zaslužila ga ni.

Afra. Pošteno težko.

Lija. To le bova naznanili „stari“, in potem je konec Irmine mogočnosti.

Afra. Tvoj načrt je dober, a moj je še boljši.

Lija. No, kako pa ti misliš?

Afra. Saj poznaš tisti navratek, ki ga je nosila hčerka naše „stare“, in tudi to ti je znano, da si ga obesi „stara“ vsako leto na vrat, kadar daruje domačim bogovom ob obletnici Soliminega bega. Vidiš, ta navratek bom ukradla in ga Irmi podtaknila. Kadar bo najden, potem bo brez dvoma usoda Irmina zapečaten.

Lija. Izvrstna misel!

Afra. Kajpada bove tudi povedali „stari“, kar je tebi pravilo ono dekle.

Lija. Bogovi naj nama pomagajo pri najin角度 plemenitem delu!

Konec prvega dejanja.

Drugo dejanje.

(Soba Kornelijina.)

Prvi prizor.

Afra (*se priplazi tiho in oprezno v sobo*). Sedaj pa le urno na delo, trenutek je ugoden. Hinavka se mudi v Kornelijini spalnici ter napravlja „staro“. Danes ali pa nikoli, zakaj ko se vrne stara Huza, potem ne bo več mogoče. (*Odpre skrinjo in išče po nji, a ne najde navratka.*) Kje pa je? — Da ga ni! — Ti reč ti! — (*Išče nadalje.*) Ta bi bila lepa, če bi ga bila „stara“ kam drugam dejala! (*Išče še.*) Aha, tukaj je! (*Vzame navratek iz skrinje ter ga skrije pod obleko.*) Sedaj pa brž v Irmino sobico, da ga tam tako skrijem, da ga Irma ne bo našla, pač pa Huza, kadar bo stroga hišna preiskava. (*V trenutku, ko se hoče Afra oddaljiti, pride Irma.*)

Drugi prizor.

(*Prejšnja. Irma vstopi.*)

Irma. Tebe sem iskala.

Afra. Jaz sem pa prišla semkaj pregledat, da bo vse v redu, preden pride Kornelija, ker vem, da ti ne moreš vsemu kaj.

Irma. O, kako si dobra! Srčna hvala ti zato! Toda sedaj pojdi z menoj, mi boš po-

magala pri nekem delu, ki more biti hitro narejeno.

Afra. Z veseljem! (*Obe odideta.*)

Tretji prizor.

Kornelija (*pride, sede v naslonjač ter bere pred seboj ležeč zvitek. Potem udari z majhnim srebrnim kladivcem na srebrno ploščo, na kar prihiti Lija.*) Povej Irmi, naj pride k meni, ko izgotovi svoje delo.

Lija. Precej. (*Odide.*)

Četrty prizor.

Kornelija. Kaj je to, ki me tako silno vleče k Irmi, in kaj je, da njeno navzočnost vsak dan težje pogrešam? Ali je njena pridnost, ali potrpežljivost ali skromnost — kar se ne nahaja pri drugih sužnjih? Nekaj je že na tem, toda še bolj me vleče k tej deklici to, ker me njena postava tako živo spominja na mojo ubogo, davno izgubljeno hčerko. Ko sem Irmo prvič ugledala, bilo mi je tako čudno pri srcu, da bi jo bila najrajša objela ter zaklicala: „Dragi otrok, kaj sem te po dolгих letih ločitve vendarle našla?“ Že petnajst let je minulo, kar je ona podla sužnja pobegnila ter s seboj vzela mojega otroka. — O Fabija, ali še živiš? Kje si? Na vse strani sem takrat razposlala poslanca,

pa nobeden ni našel sledu o sužnji. Vse je bilo zaman; moj otrok je ostal izgubljen. (*V veliki žalosti obmolkne.*)

Peti prizor.

(*Prejšnja. Irma pride.*)

Irma. Jasna gospodovalka, ukazala si, naj pridem k tebi, ko končam svoje delo. Tukaj sem.

Kornelija. Razne stvari bi te rada poprašala. Povej, koliko let imaš?

Irma. V malo dneh bom dopolnila 17 let.

Kornelija (*zase*). Toliko stara je tudi moja hčerka, če še živi. (*Irm.*) Kje si bila pa rojena?

Irma. V Atenah.

Kornelija. Ali tvoji stariši še živé?

Irma. Oh, ljubi oče je že davno umrl! Če pa je mati še živa ali ne, tega ne vem.

Kornelija. Ali je takrat, ko si morala zapustiti svojo domovino, tvoja mati še živela?

Irma. Tudi tega ne vem.

Kornelija. Čudno to!

Irma. Moja mati je šla, kakor vsak dan, tudi nekega jutra z doma na delo, da si je prislužila vsakdanji kruh. Opoludne pa so prišli v naše stanovanje neki možje, ujeli in zvezali so me ter vlekli na neko ladijo, ki je šla na afriško obrežje. Potem so me gnali v Kartagino, kjer so me za sužnjo prodali.

Kornelija. Kako je bilo ime tvoji materi?

Irma. Noemi ji je bilo ime.

Kornelija. Kaj tudi pozneje nisi mogla zvedeti, ali tvoja mati še živi?

Irma. Gospa, h kateri sem prišla v Kartagini, je pač po znancih spraševala in pozvedovala za mojo mater, pa vse brez uspeha. Nobeden več od tistega dne ni videl moje matere.

Kornelija. Huza mi je pravila, da si spretna v šivanju in vezenju in sploh si dobro izobrazena; kje si si pridobila te znanosti?

Irma. Blaga gospa, pri kateri sem bivala v Kartagini, mi je preskrbela pouk skupno s svojima hčerama.

Kornelija. Nekaj se mi na tebi čudno zdi. Še nikoli te nisem videla, da bi bila ti častila naše bogove. Jaz ne zahtevam, da bi morala častiti rimske bogove, ampak svobodno lahko zažigaš kadilo bogovom, ki jih častite v tvoji domovini.

Irma. Ne morem.

Kornelija. Kako da ne moreš? Zakaj ne?

Irma. Zato ker mi to prepoveduje moja vera.

Kornelija. Bogove častiti ti prepoveduje vera? Kaj pa veruješ?

Irma. Verujem v edinega, pravega Boga, ki je s svojo vsemogočno besedo vse iz nič ustvaril.

Kornelija. Torej si judinja?

Irma. Nisem.

Kornelija. Kaj pa si?

Irma. Kristjana.

Kornelija. Potemtakem moliš kot boga onega, ki je moral zaradi svoje krivde umreti na križu?

Irma. Ne zaradi svoje krivde, temveč zaradi krivde vsega človeštva.

Kornelija. Kaj ga ni cesarjev namestnik Poncij Pilat v smrt obsodil, ker je Boga preklinjal in Jude ščuval zoper Rimljane in božanstvenega cesarja?

Irma. V znamenje, da na Kristusu ni našel Pilat nobene krivde, umil si je roke ter izjavil: „Jaz sem nedolžen nad krvjo tega pravičnega.“

Kornelija. Kako pa, da je vseeno potrdil smrtno obsodbo?

Irma. Obsodbo velikega zbora judovskega je on samo zato potrdil, ker se je bal, da bi se Judje ne uprli, če bi ne ugodil njih zahtevi.

Kornelija. Zakaj je pa veliki zbor onega, ki ga vi častite za boga, obsodil v smrt?

Irma. Voditelji judovskega ljudstva, ki jih je prevzetnost oslepila, so sanjali o rešniku iz nebes, ki naj bi jih oprostil ne izpod jarma greha, kakor je obljubil Večni, ampak izpod jarma Rimljanov. Zato so tudi pričakovali, da bo prišel ta odrešenik z veliko močjo, bliščem in sijajem. Ker je pa ob svojem prvem prihodu odrešenik prišel v revščini in nizkosti — ob drugem prihodu, konec sveta bo prišel z veliko močjo in veličastvom, sodit vse narode — in je bil ljubezniv z grešniki in nizkimi, ljubilo ga je preprosto ljudstvo zaradi njegove velike modrosti in čudežev, v srca ljudskih

voditeljev pa se je vselilo sovraštvo in zavist, in zato so ga izdali v sramotno smrt na križ.

Kornelija. Zakaj se je pa dal zmagati svojim sovražnikom, če je bil res bog?

Irma. S smrtjo svojo na križu nas je hotel odrešiti, kakor je že davno poprej napovedal po prerokih. Saj so ga hoteli njegovi sovražniki že poprej večkrat umoriti, pa ga niso mogli; ko pa je prišla ura, ki jo je sam določil, se jim je to posrečilo.

Kornelija. Ali že od svoje mladosti moliš Boga kristjanov?

Irma. O ne, ta sreča me je doletela šele v hiši moje prejšnje gospodovalke.

Kornelija. Kaj je bila kristjana?

Irma. Da, in umrla je celo mučeniške smrti za našo sv. vero.

Kornelija. Kako si pa prišla v Rim?

Irma. Dobra moja gospodovalka mi je že davno podarila prostost. Po njeni smrti pa je neki njen sorodnik, ki je bil postavljen za variha njenima hčerama, raztrgal pismo mojega oproščenja. Trгоvec s sužnji, kateremu me je ta prodal, privedel me je v Rim.

Kornelija. Ali je veroval tudi oni, ki je tako grozovito s teboj ravnal, v križanega?

Irma. Ne, on je pogan.

Kornelija. In ti ga s popolno pravico sovražiš?

Irma. O ne, gospodovalka, tega pa ne smem in nočem!

Kornelija. Ne smeš? Kdo ti prepoveduje?

Irma. Moja sv. vera! „Ljubite svoje sovražnike,“ uči ljubi Zveličar, „dobro jim storite, ki vas črtijo, in molite za tiste, ki vas preganjajo.“

Kornelija. Kaj, sovražnike morate ljubiti? To je preveč za slabo človeško srce!

Irma. Kakor vse žrtve, ki jih od nas terja vera krščanska, je tudi ta lahka po milosti, ki nam jo je Kristus zaslužil s svojo smrtjo.

Kornelija. Sedaj pa pojdi in skrbi, da mi Lija hitro prinese zajutrek. (*Irma odide.*)

Šesti prizor.

Kornelija. Sovražnike ljubiti? Potemtakem bi morala jaz ljubiti tudi hudobno sužnjo, ki mi je ukradla veselje mojega življenja, moje edino dete, ki je pripravila tebe, o Fabija, morda v največjo bedo! Jaz bi se tebe ne smela več spominjati, če bi oni odpustila njeno hudobijo, ki jo je storila tebi in mojemu srcu. (*Vstane ter gre proti skrinji, da bi vzela iz nje navratek svojega otroka, pa ga ne najde.*) Kje pa je navratek? (*Išče.*) Ne najdem ga. (*Po daljšem brezuspešnem iskanju.*) Ni ga, pa vendar za gotovo vem, da je bil shranjen v tej skrinji. Nobeden tujec ne pride nikoli v to sobo, zato ni drugače mogoče, kakor da ga je izmaknila, katera izmed služkinj. (*Udari na srebrno ploščo.*)

Sedmi prizor.

(Prejšnja, Irma vstopi.)

Kornelija. Zlati navratek sem hranila doslej v tej skrinji, sedaj ga pa ne najdem. Ali si ga morda ti kam drugam spravila?

Irma. Ne, draga gospa, jaz ga še nikoli videla nisem.

Kornelija. Pokliči urno Afro in Lijo!
(*Irma odide.*)

Osmi prizor.

Kornelija. Kako žalostno bi bilo, če bi se mi izgubil še ta spomin mojega otroka.

Deveti prizor.

(Prejšnja. Lija in Afra vstopita.)

Kornelija. Vedve poznata zlati navratek, ki sem ga navadno nosila vsako leto tisti dan, ko sem izgubila svoje dete.

Lija. Jaz ga poznam.

Afra. Tudi meni je znan.

Kornelija. Vedno sem ga imela spravljene v tej skrinji. Sedaj je izginil. Kakor sami dobro vesta ne pride noben tujec v to sobo. Zato si ga je morala ena izmed vaju prilastila.

Afra. Pri vseh bogovih, o gospodovalka, slovesno prisegam, da ga jaz nisem ukradla!

Lija. Jaz ravno tako! Že veliko let sem tvoja sužnja. Doslej nisi pogrešila še nikoli

nobene malenkosti. Oh, kako hudo mi je, da zvrčaš sedaj sum name.

Afra. Tudi meni krvavi srce, ker me imaš sedaj za tatico, čeprav sem ti tako dolgo zvesto služila. Kaj ni razen naju nikogar v hiši, ki bi bil lahko izvršil tatvino?

Lija. (*Korneliji.*) Nočem nikogar sumničiti, o dobra gospodovalka, toda zdi se mi, da je sedaj moja sveta dolžnost odkriti ti, kar sem zvedela o Irmi.

Kornelija. (*Liji.*) Toda dobro pazi, da ne pride iz tvojih ust kaka predrzna laž, sicer se ti bo slabo godilo!

Lija. Bogovi vedo, da ne lažem! Ko sem hotela pred dvema dnevoma zapreti vrtna vratica, naletela sem tam neko dekle. Vprašam jo, kaj tam išče, pa mi je odgovorila, da bi rada šla k Irmi, da bi se ji zahvalila, ker je z bogatim darom njeno mater rešila iz velike sile.

Kornelija. Pa veš tudi ime dotičnega dekleta?

Lija. Da, gospodovalka, vem za ime in stanovanje.

Deseti prizor.

(*Prejšnje. Huza vstopi.*)

Huza. (*Korneliji.*) Blagoslov bogov bodi s teboj!

Kornelija. Zahvalim se ti, Huza, za po-božni pozdrav in željo! Jeli vse dobro oskrbljeno v mojem letovišču?

Huza. Vse je pripravljeno, predobra gospodovalka. Kadar se ti poljubi, greš lahko tjekaj. Elmo sem še tamkaj pustila ter ji naročila, naj uredi še nekatere malenkosti; jutri se gotovo že vrne.

Kornelija. Ravno o pravem času si prišla domov. Zlati navratek pogrešam.

Huza. Zlati navratek? Kako je to mogoče? Pred malo dnevi sem ga še videla tu v skrinji.

Kornelija. Notri ga ni več.

Huza. Upam, da si ga iz naše hiše ni nobeden prisvojil.

Kornelija. Pa vendar mora tako biti. Precej mi natančno preišči sobe vsake sužnje. (*Pokaže Lijo in Afro.*) Te dve naj se ne gagna od tebe, dokler preiskava ne bo končana. Tačas pa naj pride Irma semkaj.

Afra. O, da bi dobri bogovi storili, da Huza kmalu najde, kdo je storil to hudobijo, da bo izginilo iz tvojega srca sumničenje, katero si navalila na Lijo in name! (*Huza z Lijo in Afro odide.*)

Enajsti prizor.

Kornelija. Kaj, če bi bila Irma izmaknila navratek ter ga dala onemu dekletu? To se mi zdi komaj mogoče; zakaj odkar je v moji hiši, bilo je njeno vedenje vedno najlepše. Pa tudi Huza, ki jo vendar natančno opazuje, je mojih misli ter je ne more dovolj prehvaliti. — A kje bi bila dobila denar, s katerim je pomagala onim ljudem? Na vsak način je to sumljivo.

— Kako žalostno bi bilo, če bi se bila Irma samo hlinila, da bi me tem lažje okanila! Irma je rekla, da je kristjana ter je navdušeno hvalila vero kristjanov. Ali je to tudi zlagano? Če ni zlagano, in če je res kristjana ter je vendarle tako zvito in sramotno ravnala, potem imajo pač prav oni, ki trdijo, da se kristjani na zunaj delajo lepe, na skrivnem pa uganjajo zločinstva.

Dvanajsti prizor.

(*Prejšnja. Irma pride.*)

Irma. Huza mi je sporočila, da si velela, naj pridem neutegoma k tebi.

Kornelija. Upam, da mi boš odkrito in pošteno povedala resnico gledé tega, kar te bom vprašala.

Irma. Odkar mi je Gospod Bog, o draga zapovedovalka, dal milost sv. vere in sem v tej sv. veri v nebeški luči spoznala gnusobo vsakega greha, ni prišla laž iz mojih ust.

Kornelija. Kdo je ono dekle, s katerim, kakor sem zvedela, nekaj časa sèm občuješ? Lija mi je rekla, da jo je pred malo dnevi dobila, ko je hotela zvečer zakleniti zadnja vrtna vratica.

Irma. Neke uboge vdove hči je.

Kornelija. Odkod jo pa poznaš?

Irma. Obe, vdovo in njeno hčer sem spoznala pri naši službi božji.

Kornelija. Kaj slišim? Službo božjo kristjanov obiskuješ in vendar še nikoli nisi vprašala, ako smeš?

Irma. Nisem mislila, da bi bilo to kaj napačnega, ker s tem ne zamudim nobene dolžnosti, ko jo imam kot tvoja služabnica.

Kornelija (*razdražena*). Ti si moja lastnina, ne pozabi mi tega, drago sem te plačala in zato smeš storiti edino le to, kar ti jaz dovolim.

Irma. Da sem tvoja last, tega častita gospodovalka, do sedaj nisem nikoli pozabila ter sem si po svojih najboljših močeh prizadevala biti ti pokorna. Toda bolj ko tebi moram biti podložna Onemu, ki me je iz nič ustvaril ter me odrešil na križu. In on mi ukazuje, da se udeležujem krščanske službe božje. O dovoli mi (*poklekne*), prav srčno te prosim, to tudi v prihodnje! Pri tej službi božji zajemam moč, da morem tudi tebi zvesto služiti. (*Vstane.*)

Kornelija. Ne vem še, če ti bom dovolila. Najpoprej pa mi povej, kaj si dala onemu dekletu, da bi pomogla njegovi materi iz stiske? (*Irma molči.*) Tako, ti molčiš? Tvoj molk te toži! Ti si ukradla zlati navratek ter ga podarila oni hinavki!

Irma. O zapovedovalka, oprosti, da si drznem ugovarjati ti! Jaz ga nisem ukradla. Gospod Bog, ki vse ve, je moja priča.

Kornelija. Govori, kakšen pa je bil dar, ki si ga oni dala?

Irma. Dala sem ji denar.

Kornelija. Koliko?

Irma. Deset sestercijev je bilo.

Kornelija. Kje si pa dobila toliko denarja?

Irma. Bil mi je podarjen.

Kornelija. Podarjen? Od koga?

Irma. Kakor sem ti že danes povedala, bila sem vkljub oprostilnemu pismu zopet prodana kot sužnja. Tisto noč, preden so me gnali na ladijo, s katero sem se pripeljala v Rim, ležala sem uklenjena na nekem temnem prostoru. Pozno zvečer sta prišli tjakaj hčeri plemenite moje prejšnje gospe ter sta mi dali denar, da bi si pozneje sama kupila prostost.

Kornelija. To se glasi kakor kaka pravljica! Zakaj si pa potem denar podarila ter si nisi kupila prostosti?

Irma. Nisem hotela; mislila sem si namreč, da je pač božja volja, da mu služim kot uboga sužnja. Razen tega se mi pa godi v tvoji hiši tako dobro, ona vdova pa in njena hči sta bili v takem pomanjkanju.

Trinajsti prizor.

(Prejšnji. Huza, Lija in Afra.)

Kornelija. (*Huzi.*) No?

Huza. Najden, gospodovalka!

Kornelija. Hvala bogovom! Kje si ga našla?

Huza (*izroči Korneliji navratek*). Tam, kjer sem najmanj mislila — v Irmini skrinji.

Kornelija. V Irmini skrinji? (*Irm.*) Torej, hinavka, ali boš še tajila, da ga nisi vzela? Da, da, ne samo navratek, ampak tudi onih deset sestercijev, ki si jih dala onemu dekletu, si ukradla!

Irma (*pade na kolena*). Ne, zapovedovala, jaz nisem izmaknila navratka, popolnoma neumljivo mi je, kako je prišel v mojo skrinjo. Kar se pa tiče denarja, sem ti že povedala, kje sem ga dobila. O verjemi mi! Pri tvojem dobrem otroku, pri Fabiji te rotim, verjemi mi!

Kornelija. Ne jemlji mi na jezik ime mojega otroka in ne oskrunjavaj njegovega spomina! Proč izpred mojih oči! Pogled nate mi je neznosen! (*Huzi.*) Pelji jo takoj, že veš, kam, dokler ne odredim nadaljnjih korakov.

Irma (*proti nebu gledaje*). Kako težak križ mi nalagaš, o Gospod! A podeli mi tudi svojo milost, da ga bom mogla nositi iz ljubezni do tebe!

Lija. O ti predrzna hinavka! (*Huza odide z Irmo.*)

Štirinajsti prizor.

(*Kornelija, Lija in Afra.*)

Afra. (*Korneliji.*) Sedaj menda sprevidiš, gospodovalka, kako neresnično je bilo ono, kar je Irma Huzi o meni pravila.

Kornelija. Pusti me samo! (*Lija in Afra veseli in potuhnjeno se smejaje odideta.*)

Petnajsti prizor.

Kornelija. Sama ne vem, kaj me bolj vznemirja, ali jeza nad hudobijo, ki jo je storila Irma, ali bol, da sem se dala tako varati tej

podli sužnji, in da me je tako vleklo k nji, da sem že sanjala, da bom v nji dobila nadomestilo za svojega izgubljenega otroka. O Fabija, odpusti mi, da sem svoje srce, ki bi moralo biti samo zate, odprla tako nizkotnemu in hudobnemu bitju!

Šestnajsti prizor.

(*Prejšnja. Huza.*)

Huza (*obstoji pri vratih*). Dovoliš li, da vstopim?

Kornelija. Da, dobra Huza, le pridi sem!

Huza (*se ji približa*). O, draga zapovedovalka, uboga Irma! Tako rada sem jo imela, in še sedaj se mi zdi nemogoče, da bi bila ona to storila.

Kornelija. Na njeni krivdi ne more nihče dvomiti, Huza!

Huza. Saj je bila vendar vedno tako dobra. Ko je pred kratkim Afra nji in meni grdo žugala, me je Irma prav lepo prosila, naj tebi o tem nič ne omenim, da ne boš vznemirjena in užaljena, ter je Afro še opravičevala.

Kornelija. Vse njeno vedenje je bila le hinavščina in varanje! S tem si je hotela pridobiti moje zaupanje in naklonjenost, da bi me potem tem varneje slepila.

Huza. Kako je vendar mogoče, da se zna mlado dekle tako prikrivati?

Kornelija. Predrzna deklina je kristjana!

Huza. Kaj, kristjana je?

Kornelija. Sama mi je danes to povedala. Znano mi je, kar govore o kristjanih, da se delajo na videz prav čednostne, na skrivnem pa uganjajo najgrše hudobije. Pa tega do danes nisem verjela, ker mi je dokazovalo veliko junastvo, s katerim umirajo za svojo vero, da more kaj takega roditi le resnica. Zato se moram zahvaliti dobrim bogovom, da so mi na Irmi pokazali, kako resnično je vse to, kar se očita kristjanom. Tebi, zvesta Huza že lahko povem, da sem doslej dolžila našega cesarja grozovitosti, ker je ukazal kristjane moriti. Toda sedaj pa sprevidim, kako prav in modro je to.

Huza. Dobra gospa, kaj misliš storiti z Irmo?

Kornelija. Sodniku jo bom izročila. Naj jo kaznuje kot tatico in kristjano po postavi.

Huza. Oh, ne huduj se nad menoj gospodovalka, če te prosim, da tega za enkrat še nikar ne stori. Jaz bom poskusila, če se bo dala Irma pregovoriti, da se odpove veri kristjanov in zopet z nami časti naše bogove.

Kornelija. Da, le poskusi! Če te Irma uboga, svojo hudobijo obžaluje in obljubi popljšanje, odpustim ji rada kazen. Le povej ji to!

Konec drugega dejanja.

Tretje dejanje.

(Soba Kornelije.)

Prvi prizor.

Elma (*urejuje po sobi. Ko konča:*) O Irma, če te tudi vsi obsojajo, v mojih očeh si nedolžna! Ti si predobra, preplemenita, da bi mogla učiniti kaj takega! — Ali kako se je vendar to zgodilo, da se je navratek našel v njeni skrinji? To mi je zastavica! — O Bog kristjanov, kateremu je Irma tako zvesto služila, k tebi zdihujem, tebe prosim: Razjasni skrivnost, preženi temo, ki pokriva ta dogodek ter reši ubogo Irmo iz njene zadrege! (*Joka.*)

Drugi prizor.

(*Prejšnja. Kornelija vstopi.*)

Kornelija. No, ti jokaš?

Elma. Da, gospa, nisem se mogla ubraniti solz; zakaj mislila sem na žalostno usodo Irme.

Kornelija. Sama si jo je zaslužila.

Elma (*poklekne*). O ne jezi se, če mislim drugače!

Kornelija. Nič nisem jezna Le vstani in govori!

Elma (*vstane*). Kdor Irmo tako skozi in skozi pozna, kakor jaz, ne more je imeti sposobne takšne hudobije.

Kornelija. Ali si o kristjanih že kaj slišala?

Elma. Že, gospodovalka.

Kornelija. Tudi Irma je, kakor mi je sama priznala, med spoznovalci tega praznoverja. Kristjani pa počenjajo na skrivnem, kakor se splošno govori, velike pregrehe, naj se delajo na zunaj še tako lepe.

Elma. To je obrekovanje!

Kornelija. Kaj? Ali si tudi ti kristjana?

Elma. Nisem še tako srečna, toda poznala sem kristjano, ki jo cenim višje kakor vse druge ljudi, in ta je bila vzor vsake kreposti.

Kornelija. Kje si videla to kristjano?

Elma. Oh, to je bila moja draga mati.

Kornelija. Kaj se je to praznoverje že tako visoko na sever razširilo?

Elma. Tega ne vem.

Kornelija. Ali je bil tudi tvoj oče kristjan?

Elma. Mislim, da ne.

Kornelija. Slišala sem, da si hči nekega nemškega kneza. Ali si res?

Elma. Da, dobra gospa.

Kornelija. Kako se je imenoval tvoj oče?

Elma. Vojvoda Ervin.

Kornelija. Kaj slišim? Pa tvoja mati?

Elma. Moji nepozabni materi je bilo pa ime Tusnelda.

Kornelija (*močno začudena*). Ali se ni tvoja mati v svoji mladosti v Rimu izobraževala?

Elma. Da, pogostokrat mi je pripovedovala o svojem bivanju v tem mestu.

Kornelija. O, potem je bila pa tvoja mati moja nekdanja prijateljica! (*Objame Elmo.*) Zakaj nisem tega že poprej vedela, da si ti

Tusneldina hči? Kako rada bi ti bila podarila prostost! Ali tvoja mati še živi?

Elma. O ne, umrla je že pred sedmimi leti.

Kornelija. Kaj pa oče?

Elma. Tudi že v grobu. Z mojimi brati je padel v bitki. Po njegovi smrti sem bila ujeta in semkaj pripeljana.

Kornelija. In meni kot sužnja prodana. Ubožica! Toda v tem trenutku si prosta!

Elma (*poklekne pred Kornelijo ter ji poljublja roko*). O zapovedovalka, kje naj najdem besedi, da se ti dostojno zahvalim za to tvojo velikodušnost? Pa povrnila ti bo draga moja mati s svojo molitvijo pri Bogu.

Kornelija (*vzdigne Elmo ter jo prime za roko*). Draga moja, kam namerjaš sedaj iti? Nimaš staršev, ne bratov ne sester, in Bog zna, če bi našla svoj rojstni kraj.

Elma. Nikamor ne bom hodila, ampak tukaj bom ostala tvoja služabnica.

Kornelija. Tusneldina hči ne sme več služiti! Znano ti je, Elma, da mi je bil edini otrok ukraden. Bodi mi ti nadomestilo zanj! Bodi ti moj otrok, nagovarjaj me ti s sladkim imenom mati, ki ga že tako dolgo nisem slišala! (*Elma molči.*) Ti molčiš? Ti jokaš? Kaj ne, preveč zahtevam, ko te silim, da mi odkažeš v srcu ono mesto, ki ga je imela doslej Tusnelda!

Elma. Ne zahtevaš preveč, in prav srečna bi bila, ako bi ti mogla namestovati ugrabljeno hčerko, toda ne morem!

Kornelija. Zakaj ne moreš?

Elma. Povedala sem ti že, da do sedaj še nisem kristjana, toda moja resna volja je, sprejeti vero moje matere. Kot kristjano me boš pa ti zavrgla.

Kornelija. Krščanstvu nisem bila nikdar sovražna, še celo občudovala sem kristjane zaradi njihovega junaštva, s katerim umirajo za svojo vero. Ko sem pa o njih toliko slabega slišala in se na Irmi o tem sama prepričala, izgubila sem vse spoštovanje do njih. Če je pa Tusnelda, o kateri vem, da ni bila sposobna kaj hudega učiniti, verovala v Kristusa, potem pa rada priznan, da očitanja, s katerimi obsipajo kristjane, ne zadenejo vseh. Ako boš torej kristjana, to nič ne brani, da bi te ne mogla ljubiti. (*Objame Elmo.*) Moja hči, bodi mi pozdravljena!

Elma. O hvala, hvala! Naj mi dodeli dobrotno nebo moč, da ti bom tvojo veliko dobrotljivost vedno s pravo otroško ljubeznijo vračala!

Tretji prizor.

(*Prejšnji. Huza vstopi.*)

Kornelija. (*Huzi.*) Ravnokar sem te mislila poklicati. Ti si mi tako srčno udana in zato se boš gotovo veselila ob novici, da sem v Elmi našla svoje prijateljice hčer, ki mi bo namestovala lastnega otroka.

Huza O zapovedovalka, kako sladka tolažba bo to zate! Hvala bogovom za ta vesel dogodek!

Kornelija. Sedaj se pa, Huza, podvizaj, da bo dobila moja hči v najkrajšem času obleko, ki se pristojno njenemu stanu, ter pripravi ji sobico poleg moje spalnice!

Huza. Da, vse se bo zgodilo takoj. (*Hoče oditi.*)

Kornelija. Preden greš, povej še, kaj si opravila pri Irmi?

Huza. Ubožica še vedno zatrjuje, da je nedolžna.

Kornelija. Ali je pripravljena storiti, kar si ji nasvetovala?

Huza. O ne! Ko sem jo pregovarjala, da bi se odpovedala krščanstvu, tedaj je čudovito zažarelo njeno oko, in dasi je imela roke obtežene z verigami, dvignila jih je kvišku ter vzkliknila: „O moj Zveličar! Raje dam tisočkrat svoje življenje, kakor da bi postala tebi nezvesta!“ (*Elma pri tem pripovedovanju začne jokati.*)

Kornelija. (*Huzi.*) Ko bom te dni enkrat s sodnikom govorila o Elmini zadevi, naročila mu bom tudi, naj pošlje po tatico ter jo pokliče pred sodbo. Sedaj pa pojdi, Huza, ter oskrbi, kar sem ti naročila, pa Lija in Afra naj semkaj prideta! (*Huza odide.*)

Četrty prizor.

(*Kornelija in Elma.*)

Elma (*poklekne pred Kornelijo.*) O draga mati, ne odreci mi prve prošnje, s katero se približam kot tvoja hči k tvojemu plemenitemu srcu.

Kornelija. Kaj želiš, hčerka?

Elma. Oh, nikar vendar Irme ne izroči sodniku! Morda se posreči meni, da z božjo pomočjo razvozljam to skrivnost.

Kornelija. To je jasno ko beli dan, da je Irma kradla. Vendar tvoji želji ne nasprotujem.

Peti prizor.

(Prejšnji. Lija in Afra prideta.)

Kornelija. (*Liji in Afri*) Ta, ki je bila do sedaj vajina tovarišica, ni več sužnja, ampak moja hči, in strogo vama zapovedujem, da ji bosta skazovali pokorščino in spoštovanje! V znak, da bosta to vedno spolnovali, poljubita ji roko! (*Lija in Afra spolnita ukaz z vidno nevoljo.*) Tako, sedaj pa le pojdita! (*Lija in Afra odideta.*)

Lija (*odhajaje*). O, ta hinavka! Pa tudi ta mora pasti, kakor je padla Irma!

Šesti prizor.

(Kornelija in Elma.)

Elma. Mati, ali mi dovoliš, da grem k Irmi? Morda bom v pogovoru z njo našla kako sled, da bo mogoče nadalje preiskovati o skrivnostni tatvini.

Kornelija. Jaz nimam nobenega upanja, da bi še kako novo pozvedovanje bilo za Irmo ugodneje, vendar le pojd k nji ter jo skušaj pregovoriti, da bo svoje dejanje priznala in tako vsaj s svojim priznanjem nekoliko zadostila. Pa ne pozabi, kaj si sedaj! (*Elma odide.*)

Sedmi prizor.

(Kornelija.)

Kornelija. Kako da že davno poprej nisem opazila, da ima Elmin obraz čisto iste poteze kakor Tusneldin! O Tusnelda, kdo bi bil utegnil takrat slutiti, ko sva se obe enega srca in enega mišljenja tamkaj pod onimi drevesi (*pokaže na vrtno stran*) sprehajali in si prisegali večno ljubezen — kdo bi bil takrat slutil, da mi bo kdaj tvoja hči kot sužnja robovala! O kako čudno gospodari usoda! Blagor ti, da nisi doživela nesreče svojega otroka, dočim jaz že petnajst let jokam za svojo ugrabljeno hčerko!

Osmi prizor.

(Prejšnja. Huza vstopi.)

Huza. V predsobi (atriju), draga zapovedovalka, čaka neka mlada gospa iz Kartagine ter bi rada s teboj govorila.

Kornelija. Sporoči ji, da jo takoj sprejemem. Privedi jo semkaj! (*Huza odide.*)

Deveti prizor.

Kornelija. Kdo bi pač bila ta gospa? Ne morem se spominjati, da bi imela v Kartagini kaj znank. — Irma je bila menda prej tam sužnja.

Deseti prizor.

(Prejšnja. Irena vstopi ter se Korneliji prikloni, ona vstane.)

Irena. Plemenita gospa, oprosti, da se drznem motiti te.

Kornelija. Nič me ne motiš. Prosim, sedi. (*Obe sedeta.*) Kaj mi je vendar naklonilo čast tvojega obiska?

Irena. Prišla sem iz Kartagine, da bi tukaj poiskala neko deklico, ki je služila nekdam pri moji rajni materi.

Kornelija. Kako je ime dotični deklici?

Irena. Irma se imenuje dobra deklica.

Kornelija. Sužnja, ki jo iščeš je tukaj, Kako si pa vendar zvedela za njeno bivališče, ker si tu tujka?

Irena. Velika miloba, ki sije iz tvojih oči, častita gospa, mi daje pogum, da ti kar odkrito povem: Poglavar krščanske občine v vašem mestu, do katerega sem se v tej zadevi obrnila, je popraševal in zvedel po neki deklici, kateri je Irma veliko dobroto skazala, da biva tukaj.

Kornelija. Najbrž po oni deklici, kateri je dala Irma meni ukradeni denar.

Irena. Irma, da bi bila tebi denar ukradla, plemenita gospa?

Kornelija. Da, predraga, sužnja ni vredna tvoje velike ljubezni, zakaj izmaknila mi je zlat navratek in brez dvoma tudi denar, ki ga je podarila onemu dekletu.

Irena. Ni mogoče!

Kornelija. Sicer je pač zatrjevala, da je oni denar — deset sesteracijev je bilo — prejela od hčerâ svoje prejšnje gospodovalke v Kartagini, da bi si z njim prostost kupila.

Irena. Kar je Irma rekla, je gola resnica; jaz sem ji izročila denar, ko so revico zopet

zaslužnili, daš jo je bila moja mati že oprostila. In nikakor ne morem verjeti, da bi ona vzela navratek. Dovolj, da ti povrnem, kolikor je bil vreden.

Kornelija. (*V zadregi.*) Ne, tega ni treba; toda navratek se je našel v Irmini skrinji.

Irena. V njeni skrinji? Kaj to dé? Saj so dobili tudi v vreči malega Benjamina Jožefovo srebrno kupo.

Kornelija. Kaj pomeni to?

Irena. Da je lahko tuja roka Irmi navratek podtaknila ter ga dejala v njeno skrinjo.

Kornelija. Ne vem, kako bi bilo to mogoče.

Irena. Prav srčno te prosim, o plemenita gospa, prodaj mi Irmo, rada ti plačam zanjo, kolikor zahtevaš.

Enajsti prizor.

(*Prejšnji. Elma hitro vstopi.*)

Elma. O draga mati! (*Zagleda Ireno.*) A, obisk imaš? Oprosti, nisem vedela!

Kornelija. (*Elmi.*) Kaj pa ti je, da si tako razburjena?

Elma. Irma trpi po nedolžnem!

Irena. Hvala nebesom za to veselo novico, da je vendar prišla na dan nedolžnost moje zveste prijateljice!

Kornelija. (*Elmi.*) Torej povej, povej, draga hčerka, kako si dognala, da Irma ni kradla? Toda potrpi nekoliko. Tu ti predstavljam to gospo, prijateljico Irmino, ki je prišla

iz Kartagine, da bi našo sužnjo poiskala in odkupila. (*Ireni.*) To pa je Elma, hči moje najboljše prijateljice, in sedaj moja hči. To naj te ne moti, da je še v suženjski obleki. Ravnokar sem šele zvedela, da je hči nemškega vojvoda Ervina in Tusnelde, moje prijateljice. Njen oče je padel v boju, njo so ujeli in semkaj v Rim pripeljali. Jaz sem jo kupila, ne sluteč, kdo je.

Irena. Kako čudovito vse vodi božja dobrot! Če bi Elma ne bila prišla v tvojo hišo, ostala bi bila najbrž vse svoje žive dni sužnja.

Kornelija. Najbolj gotovo da.

Irena. (*Elmi.*) Pozdravljam te ter se prav srčno veselim tvoje sreče.

Elma. (*Ireni.*) Iz srca se ti zahvaljujem, sprejmi moj iskreni pozdrav!

Kornelija. (*Elmi.*) Elma, sedaj pa pri-poveduj!

Elma. Ko sem šla od tebe, da bi obiskala Irmo, zaslišim tam za stebrovjem Lijo in Afro govoriti. Imenovano je bilo Irmino in tudi moje ime. Grdo se mi zdi prislužkovati in na skrivnem vleči besede na ušesa, toda danes se nisem mogla premagati. Na skrivnem sem se jima približala in tu sem slišala Afro, ki je vsa vesela pripovedovala: „Kako lahko je bilo vzeti „stari“ navratek ter ga podvreči Irmi!“ Nato je dejala Lija: „Kako hočeva pa Elmo strmoglaviti?“

Kornelija. Podle duše!

Elma. Huza, ki je prišla za menoj, je tudi slišala te besede. Razkačena je šla precej nad oni dve, jaz pa sem prihitela semkaj, da ti sporočim

Irena. O uboga Irma, kako je moral raniti tvoje plemenito srce sum, ki je na te letel, ko si bila vendar vedno brez krivde! (*Korneliji.*) Dovolj, da me sme tvoja dobra hči peljati k Irmi.

Kornelija. Z veseljem. (*Elmi.*) Povêdi mlado gospo k ubogi sužnjici ter naroči Huzi, naj takoj semkaj pride z Lijo in Afro.

Elma (*Korneliji.*) Kaj ne, da smem Irmi sporočiti, da ti je zopet ljuba, kakor poprej?

Kornelija. Ne samo to, ampak povej ji tudi, kako me srce boli, da se ji je v moji hiši zgodila taka krivica.

Elma (*poljubi roko Korneliji*). O, kako si dobra! (*Ireni.*) Hitiva torej k Irmi!

Kornelija. (*Ireni.*) Kasneje na svidenje!

Irena. Na svidenje! (*Elma in Irena odideta.*)

Dvanajsti prizor.

Kornelija. Mlada gospa je šla na tako dolgo in nevarno pot, da bi poiskala in odkupila ubogo sužnjo. In ta, ki bi si bila sama lahko prostost kupila z denarjem, ki ji je bil v ta namen dan, pa ga vsega podari revni vdovi... Kakšna ljubezen med kristjani! Take ljubezni vera v naše bogove ne rodi. Kaj ni vera kristjanov prava, če nosi take sadove?

Trinajsti prizor.

(Prejšnja. Huza pride z Afro in Lijo.)

Huza. (*Korneliji.*) Po Elmi, svoji plemeniti hčeri, si mi blagovolila naročiti, naj ti pripeljem te dve. Tu smo.

Kornelija. (*Huzi.*) Ali sta pripoznali zločin?

Huza. Doslej še ne, čeprav ne moreta utajiti svoje krivde. Saj ti je že Elma povedala, kako sta se norčevali in veselili, da se jima je delo tako lahko posrečilo.

Kornelija. (*Liji in Afri.*) Torej, ali pripoznata?

Lija. Jaz nisem kriva.

Afra. Lažeš!

Lija. Jaz tega nisem storila, Afra je.

Afra. Pa v sporazumu s teboj!

Lija. Ni res!

Afra. Kaj nisi opetovano rekla, da bova sedaj zapovedalkino hčer, kakor poprej Irmo, v nemilost spraviti skušali?

Lija. Tega nisem rekla!

Afra. Nesramna lažnivka!

Kornelija. Vedve se nočeta izdati? Vse bo prišlo na dan! (*Liji.*) Précej mi povej, zakaj sta to storili?

Lija. Saj sem že rekla, da jaz nisem nič naredila. Afra naj ti pove.

Kornelija (*Afri.*) Govori!

Afra. Ne tajim, kaj sem naredila. (*Pokaže na skrinjo.*) Tamle iz skrinje sem vzela navratek ter ga dejala v Irmino skrinjo iz mašče-

vanja. Pogubiti sem jo hotela, ker me je pri tebi in Huzi tako očrnila. Lija pa je bila z menoj sporazumljena, ker se je nadejala, da bo pa po Irminem padcu prišla na njeno mesto. In prav zato naj bi bila tudi Elma prav kmalu strmoglavljena.

Kornelija. Da vaju ni sram, podli duši! Izpred mene! Ne morem vaju več videti! (*Huzi.*) Pozneje ti bom sporočila, kako mislim kaznovati ta zločin. Do tedaj ju varno zapri. (*Huza odide z Lijo in Afro.*)

Afra (*odhajaje Liji škodoželjno.*) Poglej predraga, sedaj si pa uverjena, da po slabi tovarišiji glava boli!

Lija. Kača!

Huza. Tiho!

Štirinajsti prizor.

Kornelija. O kakšna hinavščina! Obedve sta doslej tako pobožno častili naše domače bogove, na skrivnem sta se pa dogovorili za tak zločin. — Nekaj mi pravi, da to kar nasprotniki predbacivajo kristjanom, zadeva prav nje same!

Petnajsti prizor.

(*Kornelija. Elma.*)

Kornelija. No, hčerka, kaj počne uboga revica?

Elma. Zaradi tvoje ljubezni je bila močno ginjena.

Kornelija. Zaradi moje ljubezni?

Elma. Da, zaradi besedi, ki sem ji jih v tvojem imenu povedala.

Kornelija. O, ona ima blago srce!

Elma. Najpoprej sem šla sama v njen zapor, da bi ji naznanila veselo vest o izpričani njeni nedolžnosti in da bi ji napovedala obisk. In kaj sem slišala pred vratmi: „Oče, zaradi Jezusa odpusti njim, ki me hočejo pogubiti, meni pa daj moč, da bom ta križ iz ljubezni do tebe prenesla.“ Tako je molila. Odprla sem vrata, oprostila jo vezi ter se ji sklonila na prsi.

Kornelija. Kot vojvode hči in sedaj moja hči ne smeš sužna nikoli več objeti. To se ne spodobi.

Elma. Odpusti mi! Irma mi je bila vedno tako dobra! Razen tega jo bo pa tudi mlada Kartazanka odkupila, da ne bo več sužnja.

Kornelija. Ne vem še za gotovo, če jo bom prodala.

Elma. Irma tudi tega ne želi.

Kornelija. Ne želi?

Elma. Ko ji je Irena — tako se zove Kartazanka — povedala, da jo misli odkupiti, dejala je Irma: „Draga prijateljica, zahvalim se ti za tvojo veliko ljubezen, toda prosim te, pusti me, naj ostanem še za naprej tukaj sužnja; zakaj — kaj ne mati, saj ne boš huda, če ti ponovim Irmine besede?

Kornelija. Hčerka, zakaj naj bi bila huda? Vsekako je imela z besedami, ki jih je govorila mladi gospej, dobre namene.

Elma. „Zakaj,“ dejala je, „jaz bom tako morda pridobila plemenito zapovedovalko za Zveličarjevo sv. vero.“

Kornelija. In zaradi tega neče prostosti? O Elma, jaz se čudim pogumu kristjanov, kadar dado življenje za svojo vero. Toda ali ni še bolj občudovanja vredna ljubezen Irmina, ki je tako nesebična, da neče svobode, samo da bi mene pridobila za krščansko vero! In njo sem obdolžila tatvine!

Elma. Na videz je bilo vse zoper njo!

Kornelija. Oh videz, kako goljufiv je!

Šestnajsti prizor.

(*Prejšnji. Huza pride.*)

Huza. (*Korneliji.*) Zunaj čaka ubožna ženica, ki bi rada s teboj govorila. Hotela sem jo odpraviti, pa je tako prosila, da bi jo pustila k tebi.

Kornelija. Le pride naj! (*Huza gre.*)

Sedemnajsti prizor.

(*Kornelija in Elma.*)

Elma. Ali dovoliš sedaj, da pokličem Irmo?

Kornelija. Da, le pridite vse skupaj z Ireno, jaz bom pa ta čas videla, kaj hoče ubožica, ki jo je Huza naznanila. (*Elma gre.*)

Osemnajsti prizor.

Kornelija. Bolj ko premišljujem Irmo, bolj se mi svetli, da mora biti vera kristjanov resnična, ker svoje spoznavalce vodi do tolike popolnosti.

Devetnajsti prizor.

(Prejšnja. Solima vstopi.)

Kornelija, (*ki Solime ne spozna.*) Kaj želiš od mene?

Solima (*pade na kolena.*) O gospodovalka!

Kornelija (*hitro vstane*). Ali se motim? Kaj? Nisi li ti Solima, nesrečna sužnja, ki si mi uničila življenja srečo, ki si mi odnesla moje ubogo dete?

Solima. Da, Solima sem.

Kornelija. Kje je moj otrok?

Solima. Ne vem.

Kornelija. Ne veš? (*Vsa obupana*) O Fabija, moje dete! (*Solimi.*) Kaj si storila z njim?

Solima. Že pred leti sem ga prodala nekemu trgovcu s sužnji.

Kornelija. Nesrečna ženska, vrni mi mojega otroka!

Solima. Ne morem.

Kornelija. In vendar si drzneš priti mi pred oči?

Solima. Da, prišla sem, da zadostim za svojo pregreho.

Kornelija. In kazen bo huda! (*Prime za srebrno kladivo, da bi poklicala služkinjo.*)

Solima. Pripravljena sem na vse, samo prosim te, še trenutek me poslušaj. (*Kornelija odloži kladivo, Solima pa nadaljuje.*) Iz maščevanja sem ti odvedla hčerko. Saj ti je znano. Takrat sem jo mislila umoriti, to pa je bilo

premalo mojemu maščevanju. Hotela sem, naj tvoj lastni otrok okuša usodo suženjsko, kateri sem jaz ubežala.

Kornelija. Nesrečnica!

Solima. Noč in dan sem se ubijala dolgo časa, da sem preredila sebe in Fabijo, tako dolgo, da sem se je mogla iznebiti. Za drag denar sem naposled prodala otroka, ki me je imel za svojo mater. In večkrat sem si predočevala, kako ti trpiš zaradi izgubljenega otroka: pa nisem se zaradi tega kesala, temveč veselila sem se tega!

Kornelija. Kaj je zmožno človeško srce take grozovitosti?

Solima. Toda kazen ni izostala! Jela sem bolehati. Tisti denar, ki sem ga skupila za Fabijo, sem kmalu porabila. Delati nisem mogla več. V obupu sem si hotela vzeti življenje in skočiti v morje. Toda neka nevidna moč me je vselej zadrževala, kolikorkrat sem stala na morskem obrežju. Ko sem se hotela poslednjikrat končati, sem omedlela, ko se pa prebudim, ležala sem v čisto tuji hiši. Pri meni je čula mlada žena. Vprašala sem jo, kako sem semkaj prišla. Odgovorila mi je, da sta me našla na morskem obrežju njen mož in njen brat ter me sèm prinesla. Oh, ti ljudje so mi stregli tako ljubeznivo, kakor še nikoli nikjer nisem videla. Čez več tednov sem vprašala ženo, zakaj mi skazujejo tako ljubezen. Segla je v žep in prinesla iz njega križec, na njem pa je bila podoba nekega

moža ter mi je rekla: „On, ki je nekoč za nas na križu umrl, nas uči, da naj zaradi njega skazujemo usmiljenje vsakemu ubožcu.“

Kornelija. To je ljubezen, ki jo poznajo samo kristjanje!

Solima. Da, kristjanje so bili ti dobri ljudje! Sram me je bilo pred njimi in odkrila sem jim svojo hudobijo. Pa to ni zmanjšalo njih ljubezni do mene. Bila sem ginjena. Prosila sem te dobre ljudi, naj me pouče v veri, ki rodi tako nesebično ljubezen. Ženin brat, ki je duhovnik, je to kaj rad storil. Verno sem poslušala njegov pouk. Ko mi je pa jel popisovati grozno trpljenje v peklju in ko sem natančno spoznala velikansko svojo zlobnost, jela sem v obupu in grozi trepetati. A on mi je vlival z nadaljnjim poukom o neskončni ljubezni in neizmernem usmiljenju božjem tolažbo v obupano dušo. Začela sem trdno upati, da zadobim odpuščenje. In duhovnik me je krstil, podelil mi znak največje ljubezni božje, nebeški kruh, ki ga nam je zapustil Sin božji. Potem pa mi je rekel duhovnik: „Bog ti je odpustil, a sedaj zadostuj še sama! Pojdi nazaj k zapovedovalki, kateri si ušla in ji odvedla hčerko in sprejmi kazen, kakoršno ti prisodi!“ Zato sem se vrnila, draga gospa; le govori, stori z menoj, kar hočeš, pripravljena sem na vse. Ukaži, naj me vklenejo v verige, ali pohodi me, kakor črva, veli, naj me raztrgajo zverine — kar hočeš. Zaslužila sem, ker sem se pregrešila nad teboj in tvojim otrokom. Samo ene

milosti te prosim, reci: „Tvoja krivda ti je odpuščena!“

Kornelija. Tebi odpustiti? Ne morem! — In vendar bi morala; Bog kristjanov zahteva od mene to žrtev. O Fabija, ali smem odpustiti nji, ki je tebe pahnila v največjo bedo in meni vzela najvišjo materinsko srečo? Jaz nisem kristjana. Ne, jaz ne morem odpustiti. Daj mi Fabijo nazaj, vrni mi mojega otroka, potem ti odpustim!

Solima. O, ko bi mogla odkupiti tvoje dete! Svojo srčno kri bi rada dala!

Kornelija (*glasno kliče*). O moj otrok, moj ubogi otrok! (*Omahne na naslonjalo.*)

Dvajseti prizor.

(*Prejšnji. Na jadikovanje Kornelijino prihite Elma, Irma, Irena in Huza.*)

Elma (*pade na kolena pred Kornelijo*). O draga mati, kaj je?

Kornelija (*pokaže Solimo*). Glej, ta mi je ugrabila hčerko!

Irma (*se ozre na Solimo, zakriči*) O Bog, koga vidim! (*Hiti k Solimi.*)

Solima (*omahne*). Usmiljeni Bog!

Irma (*objema Solimo*). O mati moja!

Kornelija (*vstane, hiti k Irmi, prime jo za roko*). Kaj praviš, Irma?

Irma (*jokaje*). Dragá gospodovalka, to je moja mati! O gorje, umrla bo, umrla! (*Poklekne k Solimi. Kornelija stopi v silni razburjenosti nazaj. Elma jo podpira. Medtem Huza prinese okrepčil in moči Solimo.*)

Kornelija (*se skloni nad Solimo*). Vzbudi se Solima! Samo eno besedo izpregovori! Potem ti rada vse odpustim!

Solima (*se zavé*). Kaj je z menoj? — Kje sem pa? (*Gleda okrog sebe.*) Da, da v hiši Kornelije. (*Korneliji.*) Zdelo se mi je, kakor bi bila videla tvojo hčer. O lepe sanje! (*Zagleda Irmo.*) O Bog, o Bog! Torej niso bile sanje, kar sem videla?

Kornelija (*razburjena*). Pri vsem, kar ti je svetega, Solima, te rotim. Govori! Ali se ne motiš?

Solima. Ne, dobra gospa, to je tvoja hči! Nebo je uslišalo moje vroče prošnje. (*Irma se iztrga Elmi in hiti h Korneliji.*)

Kornelija (*objame Irmo*). O ljubi moj otrok, le sem na srce materino, ki te je tako dolgo, dolgo moralo pogrešati! (*Nekaj časa ostaneta objeti in jokata.*)

Irma. O predraga mati, sedaj mi je jasno, zakaj me je nekaj vedno tako vleklo k tebi. Kako srečno mi je utripalo srce, kolikorkrat sem pogledala v tvoje mile oči.

Kornelija. O ljuba hči, tudi moja duša je vselej čutila neko sorodnost, kadarkoli si bivala v moji bližini in prav s silo sem se morala premagovati, da se nisem izdala. Srce mi je govorilo, da bi utegnila biti ti moja hči, a razum je ukazoval srcu molk. (*Poljubi Irmo.*)

Solima (*poklekne pred Kornelijo in Irmo*). O zapovedovalka, ali smem še enkrat tebe in tvojo hčer prositi odpuščanja?

Kornelija. (*Irm.*) Kaj misliš, hčerka? Ali moreš odpustiti ženski, ki te je ugrabila in prodala v sužnjost?

Irma. „Odpuščeni so ti tvoji grehi,“ govoril je oni, ki je danes mene in tebe tako silno osrečil — naš Zveličar, ki je še na križu za sovražnike prosil: „Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo.“

Kornelija. (*Solimi.*) Torej pojdi v miru! (*Solima se ne gane.*) Kaj, nečeš iti?

Solima. O dovoli, naj tu ostanem kot zadnja sužnja, da s svojo zvestobo in ljubeznijo popravim, kar sem zagrešila v slepem sovraštvu!

Irma. (*Korneliji.*) O mati, ta, ki sem jo toliko let klicala za svojo mater, ne sme ostati sužnja. Toda, če dopustiš, draga mamica, naj ubožica ostane pri hiši kot prosta služabnica.

Kornelija. (*Irm.*) Tvoja želja mi je zapoved!

Irma. Pa tudi Liji in Afri odpustive, kar sta se pregrešili!

Kornelija. (*Irm.*) Tudi, drago dete!

Solima. (*Korneliji in Irm.*) O tisočera hvala za to milost!

Elma. (*Korneliji.*) Draga zapovedovalka ...

Kornelija (*jo prekine*). Kako me nazivlješ?

Elma. Kako bi ti še smela reči mati, ko si našla svojo lastno hčer! Srcu hčerinemu bi bilo bridko, ko ki morala z menoj deliti ljubezen materino.

Irma. Ne bi bila pričakovala, da moreš o meni misliti kaj takega. Ne, kar ti je bila Irma v suženjski obleki, to ti bode tudi Fabija na vrhuncu svoje sreče — ljubeča sestra!

Elma (*objame Irmo*). O, kako si dobra!

Irena. (*Korneliji in Irmi*.) Meni se je približala ura ločitve. (*Irmi*.) O, kako bo vesela moja sestra Kalista, ko ji povem, da sem te našla in videla v največjem veselju, na srcu materinem!

Kornelija. (*Ireni*.) Plemenita gospa, moja hčerka mi je šele pred par dnevi pravila, kako dobro se ji je godilo v vaši hiši. In ti si bila sedaj zopet tako dobra, da si prihitela v daljni Rim, da bi jo s seboj vzela kot svojo drago sestro! Ali ni moja dolžnost, da nagradim kolikor morem tvojo preveliko dobroto? Pogledj, sama si s svojo mlado sestro, nimaš močne očetove opore, ne tolaži te ljubezniva materina beseda: oj, pojdi domov po svojo sestro, pa se preselita k nam! Moja hiša je prostorna dovolj za vse, in Fabija bo srečna, če tudi vaji sprejemem za svoja otroka.

Irma (*objame in poljubi Kornelijo*). O, kako iz srca si mi govorila, draga mamica!

Irena. To je preveč!

Kornelija. Motiš se, predraga! Kar sem ti ponudila, ni zastonj. Kakor ti je znano,

hotela je Irma kot sužnja še nadalje ostati v moji hiši, da bi me pridobila za krščanstvo. Kar je bilo doslej Irmi nemogoče, to bo storila sedaj Fabija s tvojo pomočjo. (*Irmi in Ireni.*) Da, draga otroka, z besedo, še bolj pa s svojim zgledom bosta mene in Elmo pripeljali k veri kristjanov!

Huza. (*Korneliji.*) O dobra gospodovalka, tvojo Huza tudi!

Irma. Vsemodri Bog! Kako čudovito vodiš ljudi! Kar bi me bilo kmalu pogubilo, naklonilo mi je po tvoji milosti srečo, o kateri bi si še sanjati ne bila upala. O, hvala ti zato, Gospod, hvala tisočera!

Konec.

Pesem Olge.

(K igri: „Dve materi“.)

Spremljevanje priredil F. F-č.

Vse ti - ho je, nih-
Da sa - ma sem, se
Le to, Ma - ri - ja,

Z občutkom.

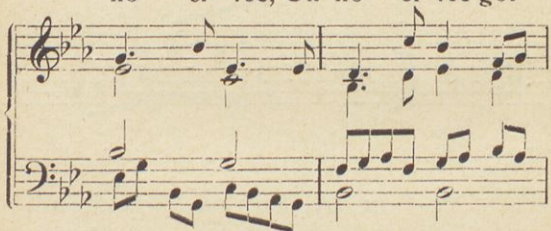
če ne zre, kaj mi tr-pi sr-
zdi lju-dem, V tej je - či ža-lost-
pro - sim Te, U - tr - di mi sr-

cé, oh sr-cé. Le Ti, Ma-ri - ja,
 ni, ža-lostni, A jaz, Ma-ri - ja,
 cé, oh, sr-cé, Da Te - bi vda - no

vi - diš me, Ti mo - je zreš gor-
 do - bro vem, Da Ti pri me - ni
 no - si vse, Oh no - si vse gor-

jé. Ti laj - šaš bole-
 si. V ve - ri - ge djali
 jé. In z žar-kom svoje
 Fine.

či - ne vse, kot ma - ti lju - ba
so ro - ké, Lju - bez - ni ni - so
mi lo - sti Te - mo razsvet - li

mi, Ka - ko, Ma - ri - ja,
mi, Ma - ri - ja, Tvoje
mi, Kaj naj sr - cé bo -

ljubim Te, Ma - ri - ja, zdrava Ti!
je sr - cé, A ma - ti moja Ti!
ji se mi, Če Ti pri meni si?

Pesem angelov.

(K igri: „Dve materi“.)

Milo.

Ugl. L. Belar.

The musical score is written for piano and voice. It consists of five systems of music. The piano part is in G minor (one flat) and 3/4 time. The vocal part is in the same key and time. The lyrics are in Slovenian. The score includes dynamic markings such as *p* (piano), *mf* (mezzo-forte), and *f* (forte). The lyrics are: Spi, de-kli-ca, Le sladko spi, Oj, Saj zdrav-lja-jo te an-gel - ci! Oj bli - ža-jo se an-gel - ci! O-var - je-jo te an-gel - ci! Oh sladko spi, de - klet-ce ti, ti kle - pa te ve - ri - ga še, A v je - či ti za - spa - la si, Zdaj

p *mf* *f* *p*

Po-
Spi, de-kli-ca, Le sladko spi, Oj,
Saj
zdrav-lja-jo te an-gel - ci! Oj
bli - ža-jo se an-gel - ci! O-
var - je-jo te an-gel - ci! Oh
sladko spi, de - klet-ce ti, ti
kle - pa te ve - ri - ga še, A
v je - či ti za - spa - la si, Zdaj

sa-njaš le, a res je vse! Oj
zlo-mil jo tvoj an-gel bo; Ma-
soln-če ce ob-se-va te In

spi, le spi, slad - ko po-čij, Kar
ri - ja pa, oj de - kli - ca, Po-
bli - zu si pri Ma - te - ri! Spi,

sa-njaš ti, se res go - di.
pe-lje te do ma-te - re. Spi,
de-kli-ca, oj sladko spi,

p

de-kli-ca, le slad-ko spi, *Po-*
Saj *Že*

mf *rit.*

zdrav-lja jo te an-gel - ci!
bli-ža - jo se an-gel - ci!
lju-ba ti Ma-ri - ja bdi!

Pesem ženjic.

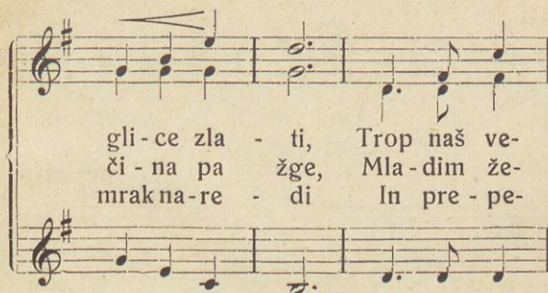
(K igri: „Dve materi“.)

Veselo.

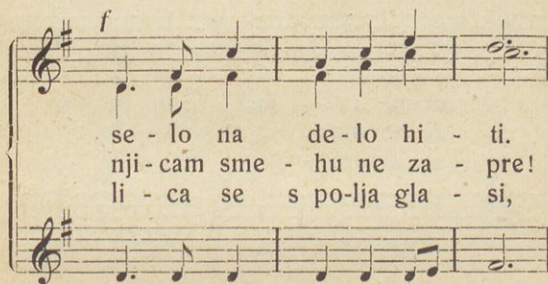
Harm. L. Belar.

mf

Ju-tra-nja zar-ja me-
Soln-ce pri-pe-ka, vro-
Ka-dar pa lah-no se

gli - ce zla - ti, Trop naš ve-
 či - na pa žge, Mla - dim že-
 mrak na-re - di In pre - pe-

f
 se - lo na de - lo hi - ti.
 nji - cam sme - hu ne za - pre!
 li - ca se s po-lja gla - si,

Me smo že - nji - ce, že - nji - ce mla-
 Z br-da ve - se - lo stu - den-ček šum-
 Sr - pov po - ča - si po - tih-ne od-

de, Srp je na - bru-šen in
lja, Hlad - ne vo - di - ce za
mev, S sr - pi po - tih - ne ve-

ur - ne ro - ke. Smi - li se
že - jo nam da, Ma - lo spo -
se - li po - pev. S po - lja se

kla - sje nam, a - li za - man,
či - ti se tu - di ni greh;
še pre - pe - li - ca gla - si,

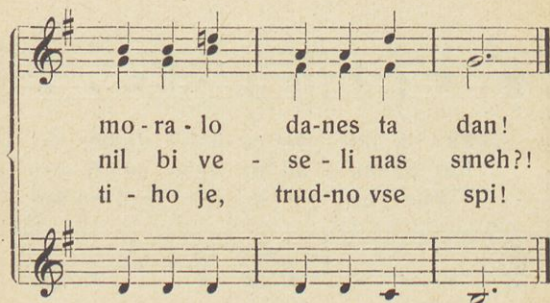
Pa - sti bo mo-ra - lo da-nes ta
 Kaj, da mi - nil bi ve - se - li nas
 V va-si pa ti - ho je, trud-no vse

dan. Smi - li se klas-je nam,
 smeh! Ma - lo spo - či - ti se
 spi! S po-lja se še pre-pe-

a - li za - man, pa - sti bo
 tu - di ni greh; Kaj, da mi
 li - ca gla - si, V va - si pa

mo - ra - lo da - nes ta dan!
 nil bi ve - se - li nas smeh?!

ti - ho je, trud - no vse spi!

Z grada doli.

(K igri: „Dve materi“.)

Raztegnjeno.

Ugl. L. Belar.

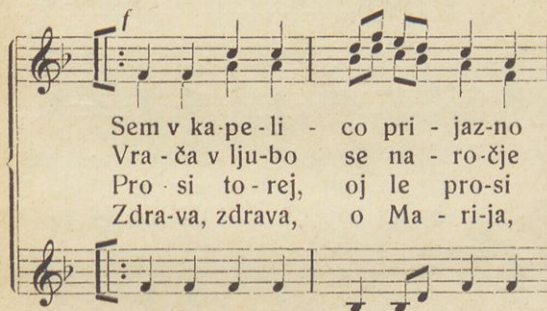

f

Z gra - da do - li v lo - zo ti - ho
 K te - bi, k tebi, o Ma - ri - ja,
 Ra - di Si - na, o Ma - ri - ja,
 Čuj - te, v lo - zi zvon - ček po - je,

mf

Nes - li bre - me smo slad - ko
Bož - je De - te vra - ča se
Ved - no ti u - sli - šiš nas,
Mi - lo v da - ljo se gla - si,

f

Sem v ka - pe - li - co pri - jaz - no
Vra - ča v lju - bo se na - ro - čje
Pro - si to - rej, oj le pro - si
Zdra - va, zdrava, o Ma - ri - ja,

*p**p*

Vra - ča De - te se lju - bo.
svo - je či - ste Ma - te - re.
Ti za nas na več - ni čas!
Oj če - šče na bo - di Ti.

Zvonovi pritrkavajo.

(K igri: „Nežka z Bleda“, I. dej., 3. priz.)

Lahno. f

Sopr. { I.
II.

Alt.

Zvo - no - vi pri - tr-
Sto - ti-soč zvezdic
Sto - ti-soč ver-nih

mp

ka - va - jo: tin - tin-kom ton-kom
gle-da nanj z i - skre-ni-mi si-
src no-coj u - da - no ga po-

f

tin-kom; z ne - ba kri-lat-ci
ja - ji; prav ka-kor bi se
zdravlja; kri - lat-ci jim ro-

pla-va - jo na zem-ljo z božjim Sinkom.
 ba-lo zanj, da več ne bo ga v ra-ji.
 se po-koj, a on jih bla-go-slavlja.

Cigan je zmaknil klarinet.

(K igri: „Nežka z Bleda“, IV. dej., 1. priz.)

Andante.
mf

Sopr. { I.
 II.

Ci - gan je zmak-nil
 Da - ja - li so mu
 In voz mu je voz-
 In vo - zil se je
 Ti ti ta - tič, ci-

Alt.

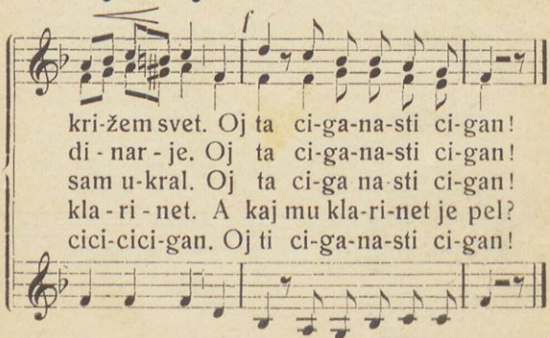

kla - ri - net in ho - dil pi - skat
vi - nar - je, a kra - del je gol -
nik pro - dal, a ko - nja mu je
kri - žem svet in pi - skal je na
ci - ci - gan, ti ti ta - tič, ci -

kri - žem svet, in ho - dil pi - skat
di - nar - je, a kra - del je gol -
sam u - kral, a kon - ja mu je
kla - ri net, in pi - skal je na
ci - ci - gan. Ti ti ta - tič, ci -

kri - žem svet. Oj ta ci - ga - na - sti ci - gan!
di - nar - je. Oj ta ci - ga - na - sti ci - gan!
sam u - kral. Oj ta ci - ga - na - sti ci - gan!
kla - ri - net. A kaj mu kla - ri - net je pel?
cici - cici - gan. Oj ti ci - ga - na - sti ci - gan!

Pesem z vrh gora odmeva.

(K igri: „Nežka z Bleda“, IV. dej., 1. priz.)

Sopr. { I.
II.

p

Pesem z vrh gora odme va,

Alt.

mf

da gla - si se v log in plan;

p

pti-čic glas - ni roj pre-pe - va

f

pe-smi glas - ne sred po-ljan.

mp *mf*

Tra - la - la - la - la, tra - la - la - la,

mp

tra - la - la - la - la tra - la - la.

mp

In v ska-lov - ju se o - gla - ša

m f

slad kih pes - mi jas-ni zvok

The first system of the musical score is written in D major (two sharps) and 4/4 time. It consists of a piano accompaniment and a vocal line. The piano part uses a grand staff with treble and bass clefs. The vocal line is on a single staff with a treble clef. The tempo and dynamics are marked 'm f' (moderato, forte). The lyrics 'slad kih pes - mi jas-ni zvok' are written below the vocal line. The piano part features a series of chords and moving lines, while the vocal line has a melody with some grace notes.

m f

le za - do - ni pe-sem na - ža,

The second system continues the musical score. It maintains the same key signature and time signature. The piano accompaniment and vocal line continue with the same dynamics. The lyrics 'le za - do - ni pe-sem na - ža,' are written below the vocal line. The piano part continues with its harmonic support, and the vocal line follows the melody.

f

da zve-ni ne - ba o-bok,

The third system concludes the musical score. The piano accompaniment and vocal line continue. The dynamics are marked 'f' (forte). The lyrics 'da zve-ni ne - ba o-bok,' are written below the vocal line. The piano part provides a final harmonic setting, and the vocal line ends with a final note.

f
da zve ni ne - ba o-bok.

Pozdravljamo srcé te blago.

(K igri: „Nežka z Bleda“, V. dej., 3. priz.)

f
Sopr. { I.
II.
Po - zdravljamo te srce
Alt.

mf
bla - go, po - zdrav iz sr - ca nam ki-

f

pi, zdaj bolj kot ne-kdaj si nam

dra-go po brid-kih u-rah temnih

p

dni Naj sre-če solnce te ob-

mf

se - va, ve - se-lje pol-ni ti sr-

ce, lju - be-zen bla-ga te o-

gre - va, se pes-mi zvon-ke ti gla-

f

sé. Po - zdrav - lja - mo te sr - ce

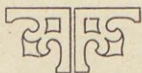
bla-go, po - zdrav naj ta vse čez zve

f

ni, naj svet zve ka-ko si nam

dra-go in bo-deš nam do kon-ca

dni, in bodeš nam do konca dni.

4. *snopič*.

1. **Doktor Vseznal in njegov sluga Štipko Tiček.** Veseloigra v dveh dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Vaški skopuh.** Igrokaz v treh dejanjih. Samo moške vloge.
3. **Novi zvon na Krtini.** Igrokaz v dveh dejanjih. Samo moške vloge.
4. **Zakleta soba v gostilni „pri zlati goski“.** Predpustna burka v enem dejanju. Samo ženske vloge.

5. in 6. *snopič* (skupno).

1. **Garcia Moreno.** Žaloigra v petih dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Krčmar pri zvitem rogu.** Burka v enem dejanju. Samo moške vloge.
3. **Sv. Cita.** Slika iz njenega življenja v treh dejanjih. Samo ženske vloge.
4. **Kukavica — modra tica ali Boj za doto.** Veseloigra v štirih dejanjih. Samo ženske vloge.
5. **Pri gospodi.** Šaloigra v dveh dejanjih. Samo ženske vloge.
6. **Črevljar.** Veseloigra v treh dejanjih. Samo moške vloge.
7. **Kmet in fotograf.** Komičen prizor.
8. **Kovačev študent.** Burka.

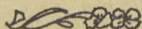
Cena: 1. do 6. snopiča po 80 vin., po pošti 90 vin.

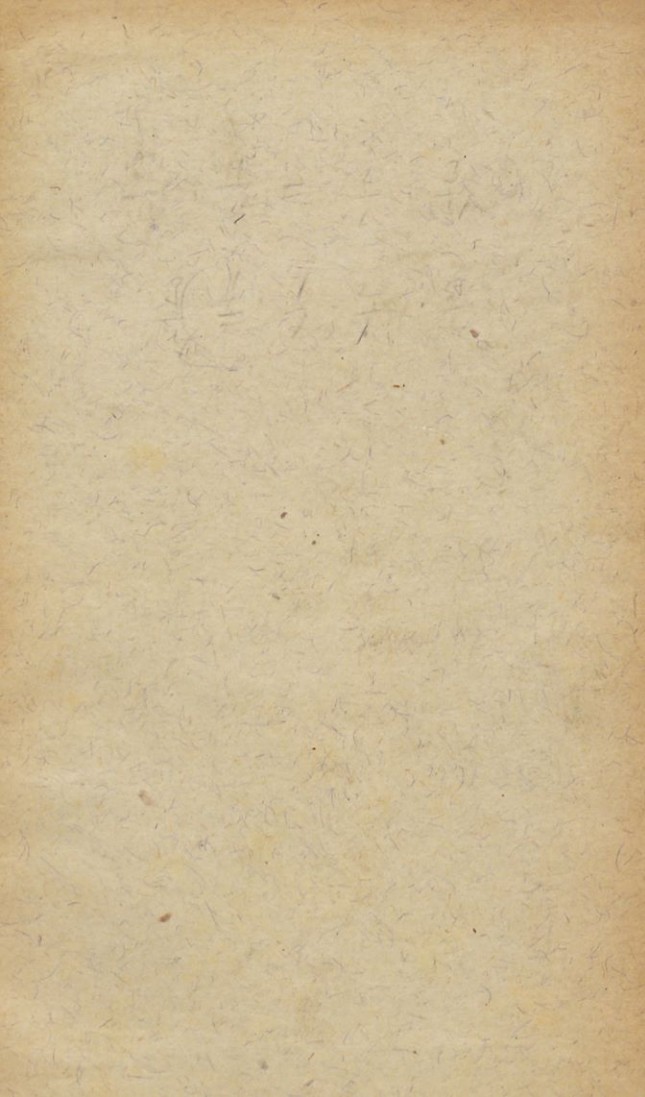
7. in 8. snopič (skupno).

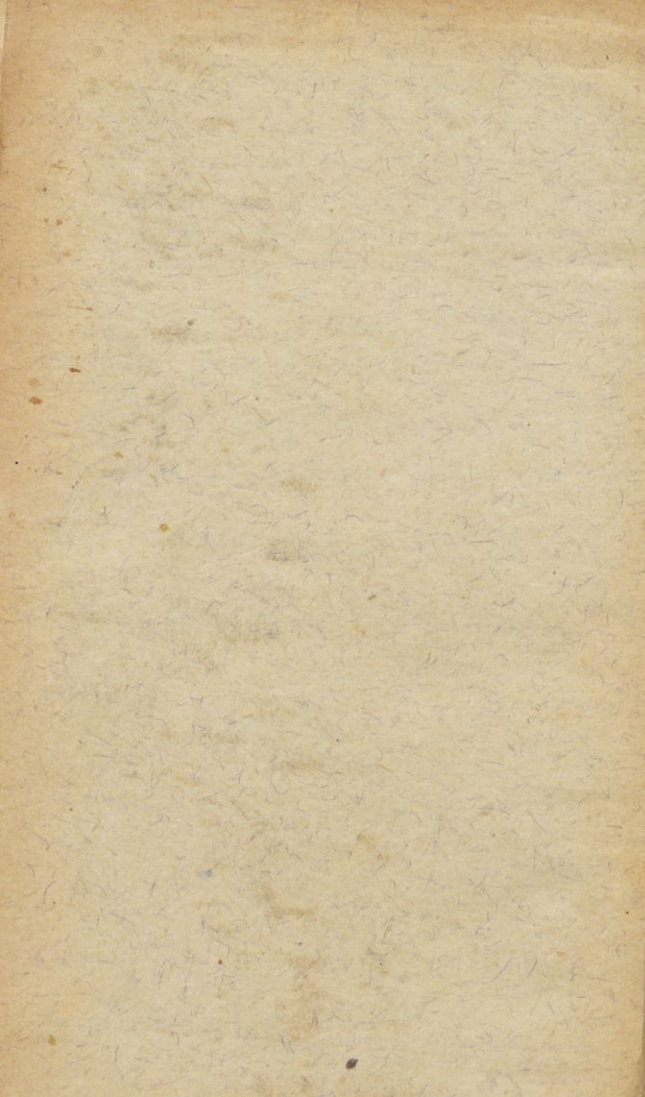
1. **Sinovo maščevanje ali Spoštuj očeta.** Igrokaz v treh dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Za letovišče!** Burka enodejanka. Samo moške vloge.
3. **Občinski tepček.** Veseloigra v treh dejanjih. Samo moške vloge.
4. **Dve materi.** Igrokaz s petjem v štirih dejanjih. Samo ženske vloge.
5. **Nežka z Bleda.** Narodna igra v petih dejanjih. Samo ženske vloge.
6. **Najdena hči.** Igra v treh dejanjih. Samo ženske vloge.

Cena: 7. in 8. snopiča K 1'60, po pošti K 1'80.

Naroča se v „Katoliški Bukvarni“ v Ljubljani.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJI2NICA

00000057579

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJI2NICA

00000057580

